יצחק ג. רייזמאן

אַ פערל יאָרהונדערט יידישע פרעסע אין בראזיל

יצחק גרייזמאן

1940-1915

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

ארויסגעגעבן פון מוזיאון לאמנות הדפוס
צפת 1968

Itzhak Z. Raizman

A FERTL YORHUNDERT YIDDISHE PRESSE IN BRASIL

A Quarter of a Century Yiddish Press in Brazil

(1915—1940)

©
Copyright 1968, by
Itzhak Z. Raizman
P. O. B. 1016, Safed
Israel

הקדמה: צ ב י א ס ף, מנהל המוזיאון

שער געצייכנט: יצחק בערקאָוויטש

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

Published by: The Museum of Printing Art, Safed
Printed in Israel, 1968

בעדרוקט: דפוס „אורלי", תל־אביב. 1968

יצחק ז. רייזמאַן

אַ פערטל יאָרהונדערט יידישע פרעסע אין בראַזיל

(1940—1915)

מיין פאָטער

אברהם־הערש (הערשל)

דער קאָנסעקווענטער מתנגד;

מיין שווער

לוי פיניע אשר׳ס

דער הייסער קאָצקער חסיד;

מיין מוטער און מיין שוויגער

ביידע: **רבקה־רחל**

זכרונם לברכה

— **געהיילט**

מבוא

ברזיל, ארץ רחבת ידים, אינה נמנית על הארצות בהן התרכז צבור יהודי גדול. בשנים הראשונות של המאה ה־20 התחיל להגיע לברזיל זרם מהגרים יהודים ממזרח אירופה ועם סיומה של מלחמת העולם הראשונה נאמד מספרם הכללי של יהודי ברזיל ב־5.000 נפש. עם צמצום אפשרויות ההגירה לארצות הברית גדלה זרימת היהודים לברזיל ובתקופה שבין שתי מלחמות העולם נכנסו לברזיל כ־50 אלף יהודים ממזרח אירופה (רוסיה, רומניה ופולניה), ובשנות ה־30 גם פליטים יהודים מגרמניה.

תקופה זו, במשך כחצי יובל שנים, היתה התקופה החשובה ביותר בתולדות היהודים בברזיל שהצטיינה גם בשגשוג כלכלי ותרבותי.

תסיסה זו בחיים היהודיים, עתונותה ותרבותה, מתוארת בכשרון רב וממקור ראשון בספר זה על ידי הסופר מר יצחק ריזמן. ספרו „תולדות יהודי ברזיל" שהופיע ביידיש ב־1935 וב־פורטוגזית ב־1937, הקנה לו שם כחוקר היהדות הפורטוגזית.

כן פורסמו מחקריו על „בתי דפוס והדפסת ספרים עבריים בפורטוגל עד המאה ה־16", ו„כתב עברי עתיק בחצי־האי האיברי" ב„עולם הדפוס", שהם פרק ממחקר על יצירותיהם של יהודי פורטוגל ובראזיל.

מר יצחק רייזמן, נולד ב־1902, עלה לארץ יחד עם רעיתו בשנת תשכ"ז מדיטרויט (ארה"ב) והתיישב בצפת. החלטה זו גם היא מאפיינת את המחבר ורצונו להגיע לשלמות רוחנית.

הספר מתפרסם בהוצאת המוזיאון לאמנות הדפוס בצפת, מיסודו של האיגוד הארצי של פועלי הדפוס בישראל, בשפתו המקורית בו נכתב ביידיש.

ההוצאה בטוחה, כי פרסומו של ספר זה מוסיף נדבך חשוב לחקר תולדות העתונות היהודית בגולה, מאבקיה וכליונה, ויש בו עניין לא רק לחוקר ולעתונאי כי אם לכל יהודי אשר גורל פזורת ישראל קרוב ללבו.

— צבי אסף

המוזיאון לאמנות הדפוס, צפת

אַ וואָרט צום לייענער

אַ „פערטל יאָרהונדערט יידישע פּרעסע אין בראַזיל" איז אַ היסטאָרישע כראָניק פון אַ צייט־אָפּשניט אין אַ יידישן ישוב, וואָס האָט זיך געהאַלטן אין פּאָרמירן, וווּ אַלץ איז ווי געשאַפּן געוואָרן פון דאָס ניי — אַ מין יש מאין.

די וויכטיקייט פון דער דאָזיקער כראָניק באַשטייט אין דעם, וואָס אין איר זיינען אויפגעזאַמלט, אָן אויסנאַם, אַלע גראַפישע עדות פון יענער צייט און זיי ווערן דאָ צום ערשטן מאָל צוגע־טראָגן דעם לייענער, צוזאַמען מיט דער שילדערונג פון דאַמאָלס־טיקן יידישן כלל־לעבן.

דער מחבר פאַרשטייט, אַז ניט יעדער וועט מסכים זיין מיטן אופן פון שילדערן דעם דאָזיקן צייט־אָפּשניט, אָבער אין דעם פאַל איז פּשוט ניט געווען קיין ברירה — און מיר וועלן מוזן אָנגיין מיט אונדזער אָפּשאַצן דעם פאַרלויף פון די געשעענישן ווי מיר זעען זיי, און לאָזן די קעגנער און קריטיקער זיך האַלטן מיט זייער קוק אויף די באַהאַנדלטע ענינים, געוואָרט אָבער ניט.

די געשיכטע־פאָרשונג פון יידישן ישוב אין בראַזיל, סיי פון דער אַמאָליקער, קאָלאָניאַלער עפּאָכע, סיי פון דער מאָדערנער צייט, איז נאָך אין סטאַדיע פון זאַמלען און פאָרשן דעם שלל דאָקומענטן אין פאַרשיידענע אַרכיוון, אָבער אויף וויפל עס איז שווער אַרויסצושיילן אַן ערלעך און אמתדיק בילד פון די פאַר־לויפונגען אויף יידן און אנוסים אין די פאַראַנענע דאָקומענטן פון דער קאָלאָניאַלער עפּאָכע, איז נאָך שווערער, כמעט ווי אומ־מעגלעך, צו שילדערן די תקופה פון ניי־איינגעוואַנדערטן יידישן ישוב, וועגן וועלכן עס זיינען קיין דאָקומענטן כמעט ניט בנמצא.

דער צייט־אָפּשניט ערב דער תקופה, וועגן וועלכער ס׳איז די רייד אין דער שילדערונג פון אַ פערטל יאָרהונדערט ייד. פּרעסע, איז אומגעפער דער סוף פון פאַרגאַנגענעם יאָרהונדערט און די ערשטע העלפט פון אונדזער יאָרהונדערט. היות ווי קיין דאָקו־מענטן וועגן דאָזיקן צייט־אָפּשניט פון יידישער איינוואַנדערונג זיינען כמעט ווי ניט בנמצא, האָט דער מחבר פאַרטראַכט און אָנגעשריבן אַ כמו בעלעטריסטישן סיפור המעשה, וווּ עס זיינען אַריינגעוועבט געוואָרן די געשעענישן פן יענער צייט און דאָס דאָזיקע בוך האָט בלית־ברירה זיך פאַרוואַנדלט אין אַ כמו היס־

טאָרישן ראָמאַן, אָדער אין אַ נאָוועלע אויף אַ היסטאָרישער קאַנווע.

די איצטיקע אַרבעט, וועלכע מיר גיבן איבער אין די הענט פון לייענער, טראָץ דעם שלל פון גראַפישע דאָקומענטן וואָס מיר ברענגען דאָ, איז בלויז נאָר איין רינגעלע אין דער קייט פון פרווון אויפזאַמלען אַלץ, וואָס עס לאָזט זיך וועגן עבר פון יידישן ישוב אין בראַזיל, מיט דער האָפענונג, אַז פון די דאָזיקע רינגען וועט דער קומענדיקער היסטאָריקער זיין ביכולת אויסצושמידן אַ סאָלידע קייט פון יידישער שעפערישקייט און צושטייער צום ווויל־זיין פון דאָזיקן פרייען לאַנד, ווו יידישע אנוסים זיינען געווען צווישן די ערשטע בויער און שעפער.

דער מחבר דערלויבט זיך צו האָפן, אַז דער בעסערער לייענער וועט באַגרייפן דעם ערנסטן פאַרמעסט פון אונדזערע ביז איצ־טיקע פאַרעפנטלעכטע פאָרש־אַרבעטן וועגן יידישן ישוב אין בראַ־זיל און אויך דאָס איצטיקע בוך אויפנעמען ווי אַ צושטייער צום דאָזיקן פאַרמעסט.

אויב דאָס וועט אונדז געלינגען, האָבן מיר אונדזער ציל טיילווייז דערגרייכט.

יצחק רייזמאַן

צפת, סיון, תשכ"ח — יוני, 1968

דער יידישער ישוב אין בראזיל

שוין אַנהייב 16טן י״ה, תיכף נאָך דער אַנטדעקונג פון לאַנד, זיינען קיין סאַנטאַ־קרוז (טערראַ דע סאַנטאַ קרוז — ווי מען האָט אין אַנהייב גערופן דאָס לאַנד) געקומען יידן, אַנוסים פון פּאָרטוגאַל, וועלכע האָבן אין פאַר־שיידענע ערטער געפירט אַ לעבן פון אַן ארגאַניזירטן קיבוץ. די עקזיסטענץ פון יידן אין בראַזיל אין יענעם פּעריאָד ציט זיך ביז אַרום דער ערשטער העלפט פון 18טן י״ה, וועו אויף די שייטערהויפנס פון דער אינקוויזיציע אין ליסאַבאָן זיינען אומגעקומען יידן, וועלכע זיינען געבראַכט געוואָרן פון פאָרשיידענע ערטער אין בראַזיל.

עס איז אויסער יעדן ספק, אַז טראָץ די פאַרפאָלגונגען פון דער אינ־קוויזיציע, וועלכע האָבן זיך אַנגעהויבן שפירן אין בראַזיל נאָך דער אַנט־דעקונג פון די מינעס. אַרום סוף 16טן און אַנהייב 17טן יאָרהונדערט, פשוט דערפאָר וואָס די בראַזיליאַנער יידן האָבן געהאַט אין זייערע הענט דעם

PORTO ALEGRE

S. Kaufmann — Outubro de 12 de ... אוקטובר

PORTO ALEGRE

Campo do Bom Fim 88 :: Loewgen R.

PORTO ALEGRE

Outubro de 12 de ... אוקטובר

S. Kaufmann

PORTO ALEGRE

Campo do Bom Fim 88 :: Loewgen R.

דער מענטשהייט

(A' Humnidade)

א וואכנבלאט

פאראמא אלעגריע. 9 סענט דעניעמבר 1915. 2 יאהרגאנג, נ'ר

דער מלחמה־לויף איז אנגעהויבן

מיסחר און עקספּאָרט פון די נאַטור־רייכטימער פון לאַנד, — טראָץ די אַרעסטן און פּאַרשיקונגען קיין ליסאַבאָן, זיינען אין לאַנד נאָך געבליבן פיל יידן, און אָט די משפחות, וועלכע האָבן סיי ווי געלעבט אַלס אַנוסים, האָבן זיך אויסגעמישט מיט די ווינציקע פּאָרטוגעזישע פּאַראָרעמטע אַריסטאָקראַטישע פאַמיליעס, וועלכע האָבן אַיינגעוואַנדערט אין לאַנד, מיט־ברענגענדיק מיט זיך געווויסע פּריווילעגיעס צו עקספּלאָאַטירן די נאַטור־רייכטימער און פּאַרנעמען געווויסע שטעלעס אין דער אַדמיניסטראַציע פון לאַנד.

פאַקטיש זיינען די גאָר אַלטע בראַזיליאַנער פאַמיליעס, וואָס צייַען זייער יחוס פון די ערשטע דעראָבערער (באַנדעיראַנטעס), דורכגעווענדט מיט יידישע מיטגלידער אין זייערע משפחות.

אַרום דער ערשטער העלפט פון 19טן י״ה הייבן אָן קומען קיין בראַזיל יידן פון מאַראָקאָ און אַלזשיר, וועלכע אַנטלויפן פון די דאָרטיקע פּאָרפאָל־גונגען. די געקומענע באַוצען זיך מייסטן אין די עקסטרעמע צפון־שטאַטן פון לאַנד, (פּאַראַ און אַמאַזאָנאַס), וווהין זיי קומען אָן נאָך חדשים לאַנגן וואַנדערן אויפן ים אין שוואַכע, קלייַנע שיפלעך. שפּעטער באַוצען זיך די זעלבע אויך אין אַנדערע שטאַטן פון לאַנד און טראָץ זייער זיין רעליגיעז האַלטן זיי אָן אויף אַ געוויסן גראַד, בלויז אין די גרויסע צענטערן, אַ קאָ־לעקטיוו צוזאַמענלעבן אַלס יידן —— און דאָס אויך ניט צופיל פריי און אָפן פאָר זייערע ניט־יידישע שכנים.

שפּעטער האָבן געמישטע חתונות כמעט ווי איינגעשלונגען דעם גרעסטן רוב פון דעם רייך געוואָרענעם יידישן קיבוץ פון מאַראָקאַנער יידן אין בראַזיל. דער ספּרדישער יידישער קיבוץ, וואָס געפינט זיך היינט צו טאָג אין לאַנד, פאַרמאָגט בלויז אַ זייער קליינעם טייל פון די אַמאָ־ליקע אַריבער געקומענע מאַראָקאַנער און אַלזשירער יידן, וועלכע האָבן איינגעוואַנדערט אין לאַנד ווען ס׳איז שוין ניט געווען קיין שום מורא זיך אויסצוגעבן אַלס יידן.

די ספּרדישע יידן זיינען פאַקטיש געווען די איינציקע יידן אין בראַזיל ביז אַרום סוף 19טן י״ה, ווען עס האָבן אָנגעהויבן קומען קיין בראַזיל יידן פון מזרח־אייראָפּע. טראָץ דעם וואָס די ספּרדישע יידן זיינען געווען רעלי־

גיעז און האָבן אויף אַ געוויסן שטייגער זיך אויסגעלעבט ווי יידן אין זייערע שולן, איבערהויפט אין די יום־טובים, האָבן זיי זיך אין דער עפנטלעכקייט ניט געוויזן אַלס יידן, סיי יעדער אינער פּערזענלעך, סיי אַלס עדה. היות זיי האָבן זיך מייסטן פאַרנומען מיט האַנדלען אין די דערפער און קלענערע שטעט (מאַסקאַטע), וואָס דערביי זיינען מייסטן געווען באַשעפטיקט סיריער און אַראַבער, וועמען די בראַזיליאַנער פלעגן רופן מיטן אַלגעמיינעם נאָמען טורקאָס (טערקן), איז אויך צו זיי צוגעקלעפט געוואָרן דער נאָמען „טורקאָס", און דערפאַר האָט זיך געשאַפן דער אינדרוק אויך ביי די מזרח־איראָפּעיִשע יידן, אַז אַלע ספרדישע יידן קומען פון טערקיי.

מזרח־איראָפּעיִשע יידן אין בראַזיל זיינען געווען צום ערשטן די „חברה־לייט" (אַלפאַנסן, פרויען־העגדלער און זייערע קרבנות — די ווייסע שקלאַפן). אַ היפש ביסל נעמט זיך דערפון די דאַמאַלסטיקע נעגאַטיווע — אויב ניט פיינטלעכע — באַציִונג פון די ספרדישע יידן צו זייערע מזרח־איראָפּעיִשע ברידער. שפּעטער, אַרום 1908—1910, האָבן זיך אָנגעהויבן באַווייזן צווישן די אימיגראַנטן ערלעכע האַרעפאַשנע יידן פון בעסאַראַביע און די באַציִונג פון די ספרדישע יידן צו די אַשכנזים האָט זיך פאַרבעסערט.

איגנטלעך איז פאַר די פאַרשיידענע מינים „חברה־לייט" בראַזיל געווען בלויז אַ מקום מקלט אין אַן עת צרה און ניט קיין פּלאַץ, ווו זיי האָבן געלעבט, ווייל בראַזיל איז דאָן געווען זייער צוריקגעשטאָנען אין פאַרגלייך מיט אַרגענטינע, ווו זיי האָבן געהאַט זייער צענטער. עס פלעגט אָפט געשען אַזוי, אַז די פּאָליציי אין אַרגענטינע פלעגט צוליב וועלכע עס איז סיבות אונטערנעמען אַ געיעג אויף די „חברה־לייט", אָדער די פּאָליציי האָט זיך דערוווסט פון אַ טראַנספּאָרט ווייסע שקלאַפן, וועלכע דאַרפן קומען, פלעגן דאָן די „חברה־לייט", צוליב זיכערקייט־טעמים, אויף אַ שטיקל צייט זיך אויפהאַלטן אין בראַזיל ביז עס פלעגט ווערן שטילער אין אַרגענטינע און זיי האָבן געקענט דאָרט ווייטער פירן זייערע „מסחרים".

צוליב אָט די סיבות האָט זיך מיט דער צייט אויך אין בראַזיל אָפּגעזעצט אַ געוויסע טייל פון „חברה־לייט"־געזינדל און זייערע קרבנות — די ווייסע שקלאַפן, און אַרום זיי האָבן זיך שוין אָנגעקליבן זייערע איגענע מענטשן, וועלכע האָבן געאַרבעט פאַר זיי ווי: בריוו־שרייבערס, שניידערס,

רעסטאָראַטאָרן א"אַנד. אָט דעם סאָרט יידן האָבן די ערשטע מזרח־איראָ־
פּעישע יידן, וואָס האָבן איינגעוואַנדערט אין לאַנד אָרום די יאָרן 1908—1910,
געטראָפן אין די שטעט בעת זייער אָנקומען אין לאַנד.

אין קעגנזאַץ צו די ספרדישע יידן, וועלכע האָבן אויסגעמיטן צו וויזן
זיך אויסערלעך אַלס יידן, האָבן די „חברה־לייט" אומעטום זיך געווארפן
אין די אויגן אין דער עפנטלעכקייט מיט זייער „יידישקייט" און דאָס אויפ־
נעמען זייערע „אָרעמע ברידער", די ניי־איינגעוואַנדערטע, איז געווען אַ
טייל פון זייער „טעטיקייט" אַלס יידן.

די ניי־איינגעוואַנדערטע, פשוטע, האָרעפאָשנע בעסאָראַבער יידן, וועל־
כע זיינען אויסגעוואַקסן אין קליינע שטעטלעך און דערפער, האָבן זיך פון
אָנהייב ניט אָריענטירט וועט די דאָזיקע בריטיטהאָרציקע יידן און יידענעס
זיינען, פונוואָנען זיי צייַען זייער חיונה, וואָס דערלויבט זיי צו לעבן אַזאַ
רחבותדיק, פאָרשוועדעריש לעבן, — עס האָט אָבער ניט געזומען קיין
סך צייט און די נייע איינוואַנדערער האָבן דערשמעקט וועט זייערע „ווילטע־
טער" זיינען און האָבן זיך פון זיי אָפּגעטרייסלט.

אויסער פאָר די שוין דערמאָנטע „חברה־לייט", איז בראָזיל דאָן געווען
אַ מקום מקלט אויך פאָר אַן אַנדערן עלעמענט, וועלכער איז אַהין אַנטלאָפן
פון שכנותדיקן אָרגענטינע און אורוגוויי. דאָס זיינען געווען דורכגעפאַלענע
געשעפטסלייט, חתנים אָדער מענער, וואָס זיינען אַנטלאָפן פון זייערע כלות
און פאָמיליעס און אַנדערע טיפן, וואָס זיינען דאָרט באַגאַנגען געוויסע
פאָרברעכנס און האָבן זיך געוואָלט אָרויסדרייען פון אַ שטראָף. אָט די
אַלע האָבן זיך זייער גוט צוגעפאָסט צום טמאים־געזינדל, וועלכע האָבן
קיינעם ניט געפרעגט אויף קיין יחוס און קיינער האָט ביי זיי ניט געמוזט
זיין קיין צו ערלעכער מענטש.

די ערלעכע, האָרעפאָשנע יידישע וואַנדערער, וועלכע האָבן איינגע־
וואַנדערט קיין בראָזיל ביזן ערשטן וועלט־קריג, האָבן זיך באָמיט צו בויען
זייער געזעלשאַפטלעך לעבן אויף זייער אייגנאָרטיק יידישן שטייגער. זיי
האָבן געשאַפן ביבליאָטעקן, שולן, חברות פאָר קעגנזייטיקער הילף, האָבן
זיך מיט אַלע כוחות אָפּגעזונדערט פון טמאים־געזינדל און געלעבט שטיל
און באַשיידן אַ פאָרהאָרעווטע לעבן פון „קליינטעלטשיקעס" (הענדלער),

דאַקעגן די טמאים און זייערע קרבנות, די ווייסע שקלאַפן, האָבן ביי יעדער געלעגנהייט דורכגעפירט מיט פּאָמפּע פּאַראַדן אין יידישע יום־טובֿים, ביי לוויות, געטאַנצט אין די גאַסן מיט אַ ספר־תורה אונטער אַ חופּה ביים חנוכת הבית פון זייערס אַ שול און בכלל געמיט זיך צו גילטן פּאַר דער ניט־יידישער וועלט אַלס די יידישע קאָלעקטיוויטעט.

אָט אַזוי האָט אויסגעזען דער יידישער ישוב אין בראַזיל צו יענער צייט. די יידן זיינען דאָן מייסטן געווען קאָנצענטרירט אין די צוויי גרעסערע שטעט — ריאָ דע זשאַנעירא און סאַן פּאָולאָ — אויף צוליב דער שלעכטער קאָמוניקאַציע, זיינען כמעט ניט געווען קיין פּאַרבינדונגען צווישן יידן פון אײַן שטאָט מיט דער צווייטער.

פּאָרטאָ אַלעגרע, די הויפּטשטאָט פון ריאָ גראַנדע דאָ סול, איז אין דער הינזיכט געווען כמעט אַן אויסנאַם. דער דאָרטיקער יידישער ישוב איז פון אָנהייב אָן באַשטאַנען אין גרעסטן רוב פון האַרעפּאַשנע עלעמענטן, וועלכע האָבן שווער געאַרבעט מיטן פּעקל סחורה אין גאַס, און די טמאים, אויב זיי זענען דאָרט אָפילו געקומען, האָבן זיך דאָרט ניט באַזעצט און מען האָט זיי בכלל ניט באַמערקט.

*

כדי צו קענען אַלזייטיק באַנעמען וואָס עס שטעלט מיט זיך פּאָר דאָס פּערטל יאָרהונדערט יידישע פּרעסע אין בראַזיל, מוז מען זיך געניי באַקענען מיטן געזעלשאַפּטלעך־פּאָליטישן הינטערגרונט פון יידישן ישוב, אויף וועמנס קאָנטע די פּינף און צוואַנציק יאָר יידישע פּרעסע האָט זיך געוועבט, וויבל די געשיכטע פון יידישן פּרעסע־וועזן אין בראַזיל איז, מער ווי ערגעץ אַנדערש, ענג פאַרבונדן מיט דער פּאַרמירונג פון יידישן ישוב אין לאַנד בכלל.

די ערשטע טריט פון יידישן געדרוקטן וואָרט פאַלן זיך צוזאַמען מיט דער פאַרגרעסערונג פון יידישן ישוב אין אַלגעמיין, וויבל מיט דער פאַרגרעסערונג פון יידישן ישוב צו יענער צייט, הייבט זיך אויך אָן די אייגנטלעכע דיפערענצירונג פון די פּאַרשיידענע געזעלשאַפּטלעך־פּאָליטישע

גרופּירונגען אין ישוב, און פון יענער צייט אָן דאַרף מען געשיכטלעך אָנ־הייבן רעכענען די פּאָקטישע עקזיסטענץ פון אַן אַרגאַניזירטן יידישן ישוב אין לאַנד, כאָטש עס זיינען געווען יידן אין בראַזיל — ווי מיר האָבן פריִער אָנגעוויזן — פון דער ערשטער צייט פון דער אַנטדעקונג ביז דער צייט, וועגן וועלכער מיר רעדן איצט, האָבן זיי אָבער כמעט ווי ניט עקזיסטירט אַלס אַרגאַניזירטער קיבוץ און וועגן זייער עקזיסטענץ זיינען ניט פאַראַן קיין ענויע פּרטים.

אין יענער צייט, — קריגסט־צייט, 1915, — זיינען ניט געקומען קיין בראַזיל אימיגראַנטן פון אויסלאַנד, און די מייסטע יידן, וואָס האָבן אָנגעהויבן אַרויסגעבן אַ יידישע צייטשריפט אין פּאַרטאַ אַלעגרע, זיינען שוין דאָרט געווען פון פריִער. עס איז אָבער געשען אַזוי, אַז דער עלטערער יידישער ישוב אין אַרגענטינע און טיילוויז אויך אורוגווי, האָט שטענדיק אויסגע־טיילט פון זיך אַ צאָל וואַנדערער, וואָס האָבן צוליב וועלכער עס איז סיבה זיך געריסן פון דאָרטן און זיך געצויגן מיט דער יבשה צו צפון. דער וואַנ־דער־וועג פון די דאָזיקע עמיגרירער האָט זיך געצויגן דורכן שטאָט ריאָ גראַנדע דאָ סול, דער נאָענטסטער שטאָט אין בראַזיל אויף דער גרענעץ מיט אַרגענטינע און אורוגווי און פּאַרטאַ אַלעגרע, די הויפּטשטאָט פון שטאָט.

צווישן די אַריבערגעקומענע קיין פּאַרטאַ אַלעגרע זיינען דעמאָלט געווען איניקע, וואָס האָבן אין אַרגענטינע מיטגעמאַכט דעם קאַמף פון די דאָרטיקע פועלי־ציון אונטער דער אָנפירונג פון לעאָן כאַזאַנאָוויטש ע״ה, קעגן די „חברה־לייט״ און שפּעטער קעגן דער איק״א. אָט די געזעל־שאַפּטלעכע טויער האָבן מיט זיך מיטגעבראַכט שטימונגען פון רעוואָלט קעגן די מעשים פון דער איק״א און אַ ווילן זיך אויסצולעבן קולטורעל און געזעלשאַפּטלעך. זייערע געדאַנקען און שטימונגען האָבן אין פּ. א. אָנגע־טראָפן אויף אַ זייער פרוכטבאַרן באָדן, ווייל דער גרעסטער רוב פון די יידן אין פּ.א. איז באַשטאַנען פון געוועזענע קאָלאָניסטן פון די איק״א־קאָלאָניעס אין פּיליפּסאָן און אַנדערע פּלעצער אין דער פּראָווינץ פון ריאָ גראַנדע דאָ סול, וווּ די איק״א האָט דאָן געהאַלטן אין שאָפן יידישע קאָלאָניעס אין די בראַזיליאַנער אור־וועלדער, און צו דעם צוועק האָט זי געהאָט אַריבערגע־בראַכט יידישע משפּחות פון ליטע.

צוליב דעם וואָס די באַציונג פון די איק״א־באַאַמטע צו די קאָלאָניסטן איז געווען זייער אַ שלעכטע און אויך צוליב דעם, וואָס דער רוב פון די נייע קאָלאָניסטן איז באַשטאַנען פון קליינשטעטלדיקע יידן אין ליטע און זיינען ניט געווען צוגעגרייט זיך צוצופּאַסן צום פּרימיטיוון לעבן פון קאָלאָ־ניסטן אין די בראַזיליאַנער אור־וועלדער, האָבן די יידן אין פּ.אַ. ביסלעכווייז אָנגעהויבן צוקריגן נייע אימיגראַנטן פון צווישן די קאָלאָניסטן־משפּחות. צום ערשטן זיינען געקומען די יונגע און גלייך ווי זיי האָבן זיך איינגע־אַרדנט ווי עס איז און אָנגעהויבן פּאַרקויפן עפּעס אין די גאַסן און פּאַר־דינען אויף פּרנסה, האָבן זיי אַריבערגעבראַכט די גאַנצע משפּחה און אַזוי אַרום זיינען ביסלעכווייז צוגעקומען נאָך תושבים אין יידישן פּ. אַ. — גע־וועזענע קאָלאָניסטן. אָט די געווען קאָלאָניסטן, וואָס זיינען בלויז מיט עטלעכע יאָר צוריק אַריבערגעקומען פון ליטע, האָבן פּאַרמאָגט אַן אינטע־רעס פּאַר קולטור־געזעלשאַפטלעכן אויסלעבן זיך, פּאַר באַאַרגן זייערע רעליגיעזע הצטרכותן און זיינען בכלל געווען אַ פּאָסיקער עלעמענט ביים העלפן אינאַרדענען און אַרויסגעבן אַ יידישע צייטשריפט.

צו יענער צייט זיינען די יידישע „קליענטעלטשיקעס״ (גאַסן־הענדלער אויף אויסצוצאָלן אין ראַטעס) אין פּ. אַ. באַשטאַנען בלויז פון מיזרח־אייר־ראָפּעישע יידן. די ספּרדישע יידן, וועלכע זיינען צו יענער צייט שוין געווען תושבים אין שטאָט העכער 50 יאָר, זיינען שוין לאַנג געהאַט געוואָרן אויס גאַסן־הענדלער, זיינען געווען רייך און האָבן פּאַרמאָגט גרויסע געשעפטן. די דאָזיקע ספּרדישע יידן האָבן זייער וואַרעם אויפגענומען זייערע מיזרח־אייראָפּעישע ברידער, און וויל קיין צדקה האָט דאָך אייגנטלעך קיינער פון אָט די פּרישע הענדלער ניט געבעטן, נאָר געזוכט צו קריגן סחורה אויף קרעדיט, האָבן די רייכע ספּרדיש־יידישע סוחרים, וואָס זיינען אַליין רייך געוואָרן פון קליענטעלע־מיסחר, זיי געגעבן קרעדיט און אַזוי אַרום דער־מעגלעכט זיי זיך אינצוביזנעס אין שטאָט. די נייע יידישע הענדלער ווי־דער, באַשיידענע יידישע האַרעפּאַשניקעס מיט אַ ווילן אַרויפצוארבעטן זיך, זיינען טאָקע געווען ביי זיי גוטע קונים און פלעגן זיי גערן רעקאָמענדירן צו באַקאַנטע פאַמיליעס פון צווישן די מלוכה־פונקציאָנאַרן און האַנדלס־אַנגעשטעלטע.

סטרייק דורך דער אוסעוואלדענער רעגירונג. די מאנארכיסטישע חלות, נאכן ערך, נישט גרויס אין צאהל, האבען זיך אזוי סיט א מאל געפונען אנטקעגען סאליאנעם, צום טייל נוט בעוואפענטע ארבייטער, וואס א גרויסער טייל פון זיי האט זיך שוין נישט בעגנוגעט סיט דער צוריקשטעלונג פון דער עקסטרא־ענדער ארדענונג, נאר האבען נעוואלם א רעפובלי־קע פון מאוויעטען אין־פון רוסיצען שטיבער.

דער קאמפף צווישען די אנהענגער פון די דאזיגע דריי רעגירונגס־פארמען, איז אין פער־שיידענע שטעדט נעזיהן א בליטיגער, אבער האט זיך ניט נעצענדיגט סיט דעם נצחון פון דער העשענדער פאסיי־אן, פון דער פרעזידענט סיט זיינע מיניסטארען האבען זיך ניט נעקענט צוריקקעהרען אין בערלין, נאך דעם ווי דער דיקטאטאר פאן קאפ האט זיך ,ענטוואקט פון זיין שטעלע אן־נעמאכט די פליטה.

נאר אין דער נעגענד פון דעם מיך היהר, לעבען דעם הדיין, א נעגענד וואס האט א סך קויהלעך נרופען, האט די רעגירונג נישט נעקענט אזוי ניך בייקומען די צופנשטיצע ארבייטער. די האט אהין צו דעם צוליק נע־מוזט שיקען א נאנצע ארמיע, אבער אויך דעם האט זי נעמוזט האבען אן ערלו־בעניש

פון אנדערע דייטשע שטעדט.

דעם דאזיגען תנאי וואס די דייטשע רעגי־רונג נישט נעוואלט אנצונעמען, אין דער־נאך־דיי, א פנים, או ענגלאנד אן איטאליע זיינען אויף איהם אויך נישט סמכים, האט זי אריינ־גע־שיקט אין דער פערפאשענער נעגענד אן ארי־מער פון אינער הונדערט טויזענד מאן, כדי צוריקצושטעלען דארטען די אדרענונג, וואס עס האט זיך איהר איינגענעפען. דאס איז נעווען נעגען אייגעם פון די וויכטיגסטע פונקטען פון ווער־סייליר פריעדענס־אכטאך, אויף וועלכען פראנק־רייך האט נעערפערט סיט דעם וואס זי האט נלייך נעלאזט כוזעצען דורך איהר ארמיע פאנקפורט, דאס שטאדטי אין אנדערע דייי שטעדט נ־ט רעכענענדיג זיך סיט דער מיינונג, פון איהרע פערפיונדעטע.

סיט דעם דאזיגען ערנסטען שריט פון דער פראנצויזישער רעגירונג איז א זיהן בעלגיע, קיינער פון פרייגרייכע פערבינדעטע נישט נע־וואן צופריידען. איבערהויפט איז נעזיהן נרויס די אונצופריעדענהייט סצד דער ענגלישער רע־נירונג, וואס האלט זיך שוין פון לאנג אן בייי דער סיינונג, או דער וועלטייליגע פיינדס־אב־מאך דארף נישט אננעוענדעט ווערען אין זיין נאנ־צער שמרעננקייט, ווי פראנקרייך וואלט וועל

דאטען פון פראנקפורט סצד דער פראנצויזי־שער רעגירונג.

צו ערנסטער שאלטונג צווישען די פעדעני־דעטע האם עס נאך ניענינער נעקענט קומען, מחמת זיי זיינען שוין אזוי אויך נעגנג אפגעטוואכט נעווארען דורך דעם אבפאל פון אטעריקע, וואס איהר סענאט האט פערווארפען דעם וועלסטי־לער פריעדענס־אכטאך. דעם שלום סיט דייטש־לאנד מאכט אטעריקע דורך אן אינפאכער העזאלוציע פון איהר פארלאטכט, וואס שאפט צוזלייך אב אלע נעזעצען, וואס זיינען נעמאכט נעווארען צוליב דער מלחמה.

לויט לעצטע ידיעות האט דער דייטשער מיניסטער פ־עזידענט ערקלערט פאר דער נריכזנגס־פערזאמלונג, או די רעאקציענערע נעפאהר איז נאך נישט אריבער.

נחמן אן פייגע מאלטשיק

זיינען מוריע וויערע נוסע פרייטג, או דעם 14 אפריל אין נעווען די שרלאכונג פון וויער וזהן שמואל סיט פרויליין לאה באריל.

ביבל. „מענדעלי מוכר ספרים"

דעם 25 אפריל וועט אין סאלאן פון דער „אוניאן" זיין א בילל לטובה דער דערשאפנער ביבליאטעק.

צווייי רעדנער פון בונענאס אייערעס וועלען חאלטען רעדעס.

די יודישע צוקונפט

(O FUTURO ISRAELITA)

געהט ארוים איין מאל אין מאנאט

פארטא אלעגרע 15 אפריל 1920 | N. 4 | ער שטער יאהרגאנג

צווישען מלחמה און שלום

דער פרוב צוריקצישטעלען אין דייטשלאנד די מאנארכיע, וואס סיר האבען שוין וועגען איהם סודיע נעווען אין קורצען אין פארינגן נוסער, האט נעהאט א סיאוסען הורכפאל. נישט נאר די נעסעסנסע מאציאליסטען. וואס זיינען די רעגירונגס-פארטיי, זיינען נעווען אנטקעגען דעם אונזינען יונקערשען פלאן, נאר אפילו די פירנעהמליכע פארטייען, וואס פערשטעהען די אונסעליכקייט פון זיין פערזיכערליכונג אין א צייט, אין וועלכער דייטשלאנד איז אין נאכצוען אפהענגיג אן די פערבינדעטע, אדער האלטען די יקצטינע מאציאליסטישע רעגירונג נאר דער קלענערער צהה.

וואס עס האט פערהאלפען צו דער ניכער פון די פערבינדעטע, סחמת די האזינע נעגענד ליגט אין דער ,נייטר אלער צאנע', דאס הייסט אין דעם שטוק לאנד, וואס ציהט זיך אויף א פרייס פון 50 קילאמעטער, אן דער ליינע פון דעם מיך הרין, וואס איז דער נרענזען צווישען דער דייטשער רעפובליק אן די מערי- טאריעס, וואס די פערבינדעטע האבען ביי איהר דעוויזילע פערנומען. ליוט דעם וועריילער אכטאך טהאר דייטשלאנד אין יענעם שטוק לאנד נישט האלטען קיין סאלדאטען סיידען אין א נעוויסער, נישט נרויסע צאהל. זי האט דע- ריבער ביי פראנקרייך, וואס האט דא נעהאט צו זאנען די ערשטע דעת, נעבעטען די נוי- טיג ערלויבענים אויף צו שיקען סעהר סאל- דאטען אפער כישט נעקענט בעקומען סיידען פון דער פריבינדעטע. זיא האט דערויבער ארייבגעשיקט דער פראנצויזישער רעגירונג אן ענערגישע נאטע, פארוואראפעכדינ איהר וואס זי האט אוא זאך נעטהאן אהן דער צושטימונג פון איהר פער- בינדעטע. די פראנצויזישע רעגירונג האט זיך פערעכטפערט, ציוואנעכדינ צו זיין אויף וויי- טער גוט אן פרום.

מיט דעם האט זיך נעענדיגט דער ענגליש- פראנצויזישער סכסוך, וואס עס האט זיך בייי איהם קלאר ארויסגעזיהן די מיינונגס-פער- שיידענהיים, וואס עקסיסטירט צווישען די בייד רעגירונגען בנונע צו דער פראקטישער אנווע- דונג פון וועריילער פרידענס-אכטאך. די נאר העפטע אורזאך פון דעם האזינען סכסוך וועט אויך ניך אויפהערען מיט דעם וואס דייטש-

לען. זי האט דערויבער ארייבגעשיקט דער פראנצויזישער רעגירונג אן ענערגישע נאטע, פארוואראפעכדינ איהר וואס זי האט אוא זאך נעטהאן אהן דער צושטימונג פון איהר פער- בינדעטע. די פראנצויזישע רעגירונג האט זיך פערעכטפערט, ציוואנעכדינ צו זיין אויף וויי- טער גוט אן פרום.

מיט דעם האט זיך נעענדיגט דער ענגליש- פראנצויזישער סכסוך, וואס עס האט זיך בייי איהם קלאר ארויסגעזיהן די מיינונגס-פער- שיידענהיים, וואס עקסיסטירט צווישען די בייד רעגירונגען בנונע צו דער פראקטישער אנווע- דונג פון וועריילער פרידענס-אכטאך. די נאר העפטע אורזאך פון דעם האזינען סכסוך וועט אויך ניך אויפהערען מיט דעם וואס דייטש-

דער „קליענטעלע"־מיסחר האָט די טבע וואָס אידער־וואָס־וועָן, אידער מען מאַכט נאָך דעם געוויסע סך־הכל פון די פאַרדינסטן, צעשפּילט זיך שוין ביים קליענטעלטשיק די אילוזיע פון רייכקייט, אַזוי אַז נאָכן אָפּ־אַרבעטן אַליין אַ פּאָר מאָנאַטן אין גאַס מיטן פּעקל, ד.ה. אַליין אַרומגיין און קלאָפּן אין די טירן, פאַרלייגנדיק פאַרשידענע סחורות און שוין האָבן־דיק זיך אין דער צייט אייגנעשאַפּט אַ געוויסע צאָל קליענטן, פון וועלכע ער מאָנט אין חודשלעך אַ געהעריקע סומע, רעכנט זיך שוין דער דאָזיקער פּאָר אַ שטיקל גביר, שטעלט ער דאָן אָן „קלאָפערס", וואָס פאַרקויפן פּאָר אים סחורות, און ער גייט נאָר נאָכקאָנטראָלירן צי די סחורה איז פאַרקויפט געווארן אין גוטע הענט און באַשעפטיקט זיך כמעט בלויז מיטן איינמאָנען די חודשלעכע אָדער וועכנטלעכע ראָטעס. אָזאָ איינער האָט שוין צייט צו זיצן איניקע שעה אין טאָג אין קאָפע הויז, וווּ ער באַשטעלט זיך אָפּט צו טרעפן מיט קונדן צו פירן זיי אין געשעפטן און וויזן סחורות; די לעצטע טעג פון חודש ווידער, וועָן די צאָלונגען צו אַרבעטער און אָנגעשטעלטע זיינען שוין אומעטום געמאַכט געווארן און די קונדן האָבן שוין מער ניט קיין געלט, האָבן זיי בכלל ניט וואָס צו טאָן און זיצן סתם אין קאָפע הויז אין דער פרייער צייט. אָזויערנאָך איז ביסלעכווייז אויסגעוואַקסן אַ גרופּע „קליענטעלטשיקעס" וואָס האָבן זיך אָנגעהויבן קהלן, געטראָכט וועגן אַר־גאַניזירן אַ יידישע חברה, דורכפירן אונטערנעמונגען און צו דעם אַלעמען האָט מיטגעווירקט דער פּאָקט, וואָס יעדעס מאָל וועָן עס זיינען אָנגעקומען פרישע וואָנדערער, וועלכע האָבן זיך ווי דער שטייגער געווענדעט נאָך הילף, פלעגט מען ארומגיין זאָמלען געלט אויף אייניצואָרדנען זיי אַ דירה צום ווינען און אַ פּלאָץ וווּ צו אַרבעטן, אָדער גאָר אויף צו קויפן זיי אַ באַן־בילעט אויף צו פאָרן וויטער. אָזוי איז ביסלעכווייז אויסגעוואַקסן די נויטוועניקייט צו שאַפן אַ הילפס־אינסטיטוציע אין יידישן ישוב.

צום ערשטן איז אָנטשטאַנען אַ פאַריין, וועלכער האָט זיך פאַרנומען מיט העלפן נויטבאָדערפטיקע, איינגעאָרדנט אַ שול צום דאָוונען, געקויפט אַ שטיק פּלאָץ אויף אַ בית־עלמין און בכלל געפירט די טעטיקייט פון אַ יידישער קהילה. דער פאַריין האָט זיך געפונען „אוניאָן איזראָעליטאָ" (יידי־שע פאַרייניקונג), ער האָט אָבער ניט צופרידנגעשטעלט אַלעמען מיט זיינע

טעטיקייטן, אָדער מיטן אופן פון אָנפירן זיינע טעטיקייטן און עס אָנטשטייט שפּעטער אַ צווייטער פּאַריין, וואָס פּאַרנעמט זיך מיט די זעלבע טעטיקייטן
א. ג. „סענטראַ איזראַעליטאַ" (יידישער צענטער).

עס איז נאַטירלעך, אַז ניט אַלע האָבן זיך געוואָלט קהלן מיט דער הילפּס אַרבעט, מיט אַ שול צום דאָוונען אָדער גאָר מיט אַ בית־עלמין. עס זיינען געווען צווישן די רייכערע קליענטעלטשיקעס אינטעליגענטע יונגעלייט, וועלכע האָבן געזוכט אויסצולעבן זיך קולטורעל אין אַ מאָדער־נער יידישער געזעלשאַפט, צווישן זיי זיינען געווען פיל פון די געווען קאָלאָניסטן, די אַזוי גערופענע ליטוואַקעס, וועלכע האָבן זיך מיט דער צייט איינגעאָרדנט אין שטאָט, — פלעגן זיי זיך צוזאַמענענעמען פון צייט צו צייט אויפֿאָרדנען אַ יובילעאום פון אַ יידישן שרייבער, דורכפירן אַן אַזכרה אָדער יאָרצייט פון אַ יידישן שרייבער, אָדער גאָר סתם דורכפירן אַ ליטעראַרישן אָוונט מיט אַ פֿראַגראַם פון פֿאַרלעזונגען, דעקלאַמאַציעס, רעפּעראַט און געזאַנג פון יידישע לידער. מייסטן פלעגן אַזעלכע ליטעראַרישע אונטערנעמונגען זיך פּאַרענדיקן מיט טענץ און וויל עס זיינען געווען יונגע מיידלעך און בחורים אין די יידישע משפּחות, פלעגן אָפילו די פרו־מערע יידן פּאַרקוקן אויפן „חטא", וויל ביי אַלע משפּחות איז די געזעל־שאַפטלעכע טעטיקייט אין אַ געוויסן זין געווען צוגעשפּיצט צום זייער דע־ליקאַטן פּראָבלעם פון דער מורא פאַר געמישטע חתונות, וואָס זיינען אין פּאַראיינצלטע פאַלן שוין פאַרגעקומען צו יענער צייט.

פון אָט דער קולטורעל־געזעלשאפטלעכער טעטיקייט איז אויסגעוואַקסן מיט דער צייט די „קולטור ליגע" מיט אַ רייכער ביבליאָטעק און אַ שיינעם לייענ־זאַל. ד. ק. ל. האָט זיך געפונען אין דער געביידע פון „יידישן צענטער", וועלכער האָט געגאָלטן פאַר דער פאַרגעשריטענער אינסטיטוציע פון יידישן ישוב אין קעגנזאַץ צו דער אַלטער „אוניאָן איזראַעליטאַ".

ערשטע יידישע צייטשריפט דערשיינט אין פארטא אלעגרע

עס איז דאָס יאָר 1915, די מלחמה איז אין פולן ברען, יעדער האָט פריינט און פאַמיליע אין אייראָפּע, פונוואַנען עס קומען אָן טרויעריקע ידיעות; טייל האָבן דאָרט זייערע פרויען און קינדער, וועלכע זיי האָבן ניט געטראַכט אַפילו אַריבערצובערענגען, וייל זיי האָבן געלעבט מיט דער האָפענונג צו מאַכן גלעט און צוריקפאָרן אין זייערע היים־שטעטלעך. דער גרעסטער רוב פון אָט די דאָזיקע האָבן בכלל מבטל געמאַכט און אויס־געלאַכט דאָס לאַנד און וויל זייער גאַנצע אינטעליגענץ איז געווען ווי פון אַ קליין־שטעטלדיקן יידן אין אַמאָליקן בעסאַראַביע אָדער פוילן, האָבן זיי זיך ניט באַמיט צו לערנען די לאַנד־שפראַך — פּאָרטוגעזיש — און זיי זיינען פאַקטיש געווען מער געבונדן מיט זייער היים־שטעטל, וווהין זיי האָבן געשטרעבט צוריקקומען מיט גלעט, איידער מיטן לאַנד און דער סביבה, ווו זיי האָבן געלעבט. אונטער אַזעלכע אומשטענדן האָבן זיי אַפילו ניט

געטראַכט וועגן אויסלערנען זיך געניג פאָרטוגעזיש אויף צו לייענען אַ צייטונג, — זענען זיי געזעסן אַרום די געציילטע אינטעליגענטן, וועלכע האָבן פאָרגעלייענט פון דער פאָרטוגעזישער אָדער דייטשער צייטונג די נייעסן פון די פראָנטן און אין די פרייַע שעהן איז מען געזעסן אין די קאַפע הייזער און דיסקוטירט די מלחמה סטראַטעגיע פון די דאַמאַלסטיקע אַלייַרטע און צענטראַלע מלוכות.

אין קעגנזאַץ צו די צוויי גרעסערע נאַציאָנאַלע גרופּן — איטאַליענער און דייטשן, — וועלכע האָבן געווינט אין דער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע, זיינען די יידן ניט געווען פאַרראַכנט ביי די בראַזיליאַנער פאַר קיין נאַציאָנאַלע גרופּע, זיי איז בכלל געווען פרעמד דער מין „זשודעאָ" אָדער „איזראַעליטאָ" (ייד) און די יידן זיינען ביי זיי געווען „אַלעמאָנס" (דייטשן) אָדער „רוסאָס" (רוסן). די בראַזיליאַנער עפּנטלעכע מיינונג איז געווען צעטיילט אין זייערע סימפּאַטיעס און אַנטיפּאַטיעס צווישן די צוויי קעמפּנדיקע צדדים און צווישן די יידן האָבן זיך די שטימונגען געוואַקלט צווישן דעם דאַמאַלסטיקן קולטורעלן דייטשלאַנד און עסטרייך פון די צענטראַלע מלוכות און דעם צאַרישן רוסלאַנד פון די אַליִרטע. באַזונדערס זיינען געווען אין אַ קלעם דאָס ביסל יידישע אינטעליגענטן, וועלכע זיינען געקומען אין באַרירונג מיט דער בראַזיליאַנער געזעלשאַפט, איבערהויפט אין די מאַסאָנען לאָזשעס, ווייל זיי האָבן ניט געוואָלט אַנגיין ניט אַלס „אַלעמאָנס" און ניט אַלס „רוסאָס".

וואַרשיינלעך איז אָט די לאַגע געווען די הויפּט סיבה, וואָס האָט געפירט צום געדאַנק פון אַרויסגעבן אַ יידישע צייטונג. פון איין זייט האָבן די יידן וואָס האָבן ניט געלייענט קיין פאָרטוגעזיש, געוואָלט דורך דער יידישער צייטונג שטיין אין פאַרבינדונג מיט דער אַלטער היים און פון דער צווייטער זייט האָבן די אינטעליגענטערע געוואָלט ווייזן זייערע ניט יידישע פרייַנד, אַז די יידן ניט אַראָפּ אַנטקעגן די אַנדערע נאַציאָנאַלע גרופּן און אַז זיי זיינען בכלל ניט קיין „אַלעמאָנס" און אויך ניט קיין „רוסאָס".

אינזשיניער יוסף הלוי

צווישן די וואַנדערער אין פּאַרטאַ אַלעגרע האָט זיך דאָן באַוויזן אַ געוויסער אינזשיניער יוסף הלוי, וועלכער האָט זיך אָנגעזעבן אַז ער איז אַ שרייבער, האָבן די אינטעליגענטן, וועלכע האָבן געפלאָנט אַרויסצוגעבן אַ יידישע צייטונג, אים צוגעצויגן ער זאָל העלפן איינאָרדנען אַלץ וואָס איז נייטיק אַז אַזאַ צייטונג זאָל אָנהייבן דערשיינען.

צו יענער צייט האָט אין גאַנץ בראַזיל ניט עקזיסטירט קיין יידישע דרוקערייַ, עס איז ניט געווען וווּ צו קריגן יידישע שריפט און קיינער פון די יידישע אינטעליגענטן, וועלכע האָבן געחלומט וועגן אַרויסגעבן אַ יידישע צייטונג, האָבן ניט געהאַט די מינדסטע אָנונג וועגן דעם ווי מען טרעט צו צו אַזאַ אונטערנעמונג.

צוליב דעם וואָס דער געדאַנק אַרויסצוגעבן אַן אייגענע יידישע צייטונג איז שוין לאַנג געווען רייף אין דער יידישער קאָלאָניע און צוליב

דעם וואָס הלוי איז פונקט געקומען אין צייט און אַלע האָבן זיך באַצויגן צו אים מיט יראת הכבוד, איז ניט אָנגעקומען שווער צו זאַמלען די נויטיקע סומע געלט פֿאַר וועלכער מען האָט אַריבערגעבראַכט פון בועאַנאָס אירעס יידישע שריפט און דאָס קעסטל שריפט צוזאַמען מיט דער רעדאַקציע האָט מען איינגעאָרדנט אין לאָקאַל פון דער „קולטור ליגע" אין דער גענדיקע פון „אידישן צענטר" אויף דער גאַס הענריקע דיאַס.

ווער דער דאָזיקער אינזשיניער יוסף הלוי איז, פונוואַנען ער שטאַמט און אַנדערע אייגנצלהייטן וועגן זיין לעבן — איז נישט געלונגען צונויפצוזאַמלען, פשוט דערפאַר וואָס קיינער האָט זיך ניט פאַראינטערעסירט פון אים זיך עס צו דערוויסן און בכלל האָט ער זיך געהאַלטן אויף אַ געוויסער דיסטאַנץ פון אַלע אַרומיקע אין יידישן קיבוץ, אַזוי אַז קיינער האָט ניט געוווסט וועגן אים מער ווי זיין נאָמען. אויך זיינע נאָענטע מיטאַרבעטער אין דער צייטונג האָבן וועגן אים גאָרניט געוווסט צו דערציילן, ווייל אויסער דער עצם אַרבעט, האָט ער זיך פאַקטיש ניט צונויפגעלעבט מיט קיינעם.

דער שרייבערישער יחוס פון הלוי איז באַשטאַנען אין דעם וואָס ער האָט געהאַט געשריבן אין דער העברעישער „הצפירה" אין וואַרשע, קאַרעספאָנדענצן פון אַרגענטינע. די דאָזיקע קאַרעספאָנדענצן האָבן עס אים געדינט אַלס אַטעסטאַט ביי די אינטעליגענטן אין פּ. אַ. וועג זיי האָבן זיך פאַרבונדן מיט אים ער זאָל אַרויסגעבן און רעדאַקטירן זייער אויסגעטרוימטע יידישע צייטונג.

הלוי האָט אָן ספק געהערט צו די אַמאָליקע משכילים, לויטן ברייטן באַגריף פון וואַרט. ער האָט אָבער ניט אַרויסגעוויזן קיין ביטול באַציאונג צו יידיש, ווי די מייסטע משכילים פלעגן זיך נוהג זיין, ער פלעגט גראָד פאַרטיידיקן יידיש קעגן העברעיש און האָט אויך געשריבן אַ פיינעם יידיש, לויט די באַגריפן פון יענער צייט. בכלל איז ער געווען אָן אידעאַליסט, האָט זיך איבערגעגעבן צו זיין אַרבעט ווי צו אָן עבודת הקודש, האָט געזוכט אויפצוקלערן און לערנען דעם לייענער, ניט אַכטנדיק דערביי צופיל אויפן שכר. דער פּרט האָט הפּנים אויך מיטגעהאָלפן די צייטונג זאָל דערשיינען און געדייען אַ שטיקל צייט.

כאַראַקטעריסטיקעס וועגן זיין פּערזענלעכקייט זיינען אין פּ. אַ. פון

אונדזער צייט כמעט ניט געווען בנמצא. די געציילטע פון זיינע מיטאַרבע־טער, וואָס האָבן וועגן אים געווּסט עפּעס צו דערציילן האָבן זיך סותר געווען אין זייערע אָפּשאַצונגען. אייניקע האָבן אים געקאָנט אַלס נעוראַס־טעניקער, מיט וועמען עס איז כמעט אוממעגלעך געווען צו אַרבעטן צוזאַ־מען. לויט די שילדערונגען, זאָל ער האָבן געהאַט אין פּ. אַ. משוגעת־אַנפאַלן און זאָל האָבן פאַרענדיקט אין אַן אַנשטאַלט פאַר גייסטיק קראַנקע. אַנדערע ווידער דערציילן וועגן אים ווי וועגן אַ שטילן און באַשיידענעם מענטש, אַ מין מאָדערנעם בטלן, וואָס האָט זיך נישט געמישט מיט קיינעם און האָט ניט געוואָלט ליידן וועגן פרעמדע האָבן זיך געמישט אין זיינע ענינים.

אַ כאַראַקטעריסטיק פון יוסף הלוי גיט דער אַלטער בראַזיליאַנער תושב און זשורנאַליסט, ברוך שולמאַן, אין זיינע זכרונות א. נ. „מיין באַגעגעניש מיטן רעדאַקטאָר פון דער ערשטער יידישער צייטשריפט אין בראַזיל" („דער נייער מאַמענט", סאַן פּאָולאָ, 17טער נאָוועמבער 1950).

אין דער דאָזיקער כאַראַקטעריסטיק דערציילט ש. ווי ער האָט נאָך אויפן שיף, פאַרנדיק קיין בראַזיל, געטראָפן אין אַן אַלטן נומער „הצפירה" אַ קאָרעספּאָנדענץ פון בראַזיל „געשריבן אין אַ לעבעדיקן טאָן און אין אַ פיינעם העברעיש" און דער נאָמען פון שרייבער איז געווען: יוסף הלוי.

צום באַדויערן גיט ש. גאָרניט צו צו דעם וואָס מיר האָבן שוין געזאָגט אַלס אַ כאַראַקטעריסטיק פון הלוי. פאַרקערט, עס זיינען אויסגעלאָזט די סאָמע וויכטיקסטע דאָטן, וועלכע וואָלטן ניט געדאַרפט פעלן אין אַזעלכע זכרונות. עס ווערט ניט דערמאָנט וועגן וואָס עס איז געווען די קאָרעס־פּאָנדענץ פון בראַזיל; עס ווערט ניט אָנגעגעבן די דאַטע פון „אַלטן נומער „הצפירה", ווו ש. האָט געלייענט די קאָרעספּאָנדענץ פאַרנדיק אויפן שיף „אין לאַנד פון חלומות און האָפענונגען", ווי ש. שילדערט בראַזיל; ש„ וועלכער איז געווען אַ מיטאַרבעטער סיי פון „די מענשהייט", סיי פון „די יידישע צוקונפט", דערמאָנט ניט מיט קיין וואָרט די אַנדערע מיטאַרבעטער און בנוגע הלוין גופא באַגרענעצט ער זיך מיטן דערציילן וועגן אים ווי ער איז געווען ביי אים צו גאַסט אין קוריטיבאַ, האָט אים פאַרגעלייגט אַרויס־צוגעבן אַ יידישע צייטונג אין ריאָ דע זשאַניירא, הלוי אַלס רעדאַקטאָר און שולמאַן אַלס אַדמיניסטראַטאָר.

כאָטש די אויבנדערמאָנטע שילדערונג גיט ניט צו קיין ספּעציעל וויכטיקע פּרטים צום עצם ענין יידישע צייטונגען און זייער רעדאַקטאָר הלוי, גיבן מיר די דאָזיקע פּאָרצייכענונגען אַלס פּערזענלעכן דאָקומענט פון אַן אַלטן יידישן תושב אין בראַזיל און איינעם פון די ערשטע מיטאַר־בעטער פון די דאָזיקע צייטשריפטן.

נאָך דעם ווי מיר האָבן אויסגענוצט אַלע מעגלעכע קוועלן און האָבן ניט געקאָנט באַקומען קיין כאַראַקטעריסטיק וועגן הלוי, דעם ערשטן רע־דאַקטאָר פון די ערשטע צוויי צייטשריפטן אין בראַזיל, האָבן מיר זיך גע־וענדט צו דער לייטונג פון ייוו"א אין בוענאָס אירעס און צו קאָלעגע פיניע כץ, מחבר פון „יידישע זשורנאַליסטיק אין אַרגענטינע" און „יידישע לי־טעראַטור אין אַרגענטינע". די וויטערדיקע כאַראַקטעריסטיקעס האָבן מיר טאָקע צו פּאַרדאַנקען מיכל הכהן סיני, דער פּיאָנער פון יידישן געדרוקטן וואָרט אין אַרגענטינע, וועלכער איז געווען אַזוי פריינדלעך צו געבן זיין כאַראַקטעריסטיק וועגן הלוי דורך דער פּאַרמיטלונג פון ייוו"א און פריינד פיניע כץ, וועלכער האָט אָפּגעשריבן פּאַר אונדזער אַרבעט די וויכטיקסטע דאַטן וועגן הלוי פון זיין ווערק „יידישע ליטעראַטור אין אַרגענטינע", בוענאָס אירעס, 1946 (ז"ז 33—37).

„יוסף הלוי איז געקומען קיין אַרגענטינע אַ יאָר אַדער צוויי פּאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה, געווינט אין ראָזאַריאָ, זיך דערנערט פון געבן לעקציעס און רעפעראַטן. אין איינעם פון זיינע גייסטרייכע רעפעראַטן וועגן דער ערשטער וועלט־מלחמה, האָט ער פּאָרויסגעזאָגט אַלע געשעענישן אַזוי ווי זיי האָבן זיך טאָקע שפּעטער אַנטוויקלט. די דאָזיקע לעקציע זיינע איז געדרוקט געוואָרן אין דער ערשטער יידישער טעגלעכער צייטונג אין אַרגענטינע „דער טאָג".

„וועג „די פּרעסע" אין אַרגענטינע האָט זיך געגרינדעט (1918) איז יוסף הלוי געווען איינער פון די רעדאַקטאָרן. געשריבן וועגן פּאָליטישע ענינים. געקאָנט פערפעקט אַ סך אייראָפּעישע שפּראַכן, געווען אַן ערשט־קלאַסיקער העברייער און מיטגעאַרבעט אין דער „הצפירה". ער פלעגט קאָרעספּאָנדירן מיט נחום סאָקאָלאָוו, וועלכער פלעגט אים טיטולירן: ידיד יקר. האָנאָראַר פון דער „הצפירה" (3 קאָפּיקעס פּאַר אַ שורה, וואָס

איז געצאָלט געוואָרן אים ווי אַן אויסנאַם — אַזוי האָט אים סאָקאָלאָוו גע־שריבן) פלעגט ער לאָזן שיקן פֿאַר זיין אַרעמער שוועסטער אין ריגע — אַליין פלעגט ער אָפט צוהונגערן. געווען אַן אייגנאַרטיקער טיפּ — אַ גייס־טיקער אַריסטאָקראַט און פשוט אין באַנעמען זיך. געהאַט אַ טיטול פון אינזשיניער און קיינמאָל דערפון ניט דערמאָנט. פלעגט געבן לעקציעס אין העברעיש און פראַנצויזיש. פון דער נאַטור געווען אַ טיפּ פון אַ באָהעם: פלעגט בוכשטעבלעך צופוס גיין קיין בראַזיל און צוריק און קיינער פלעגט נישט וויסן ווען ער לאָזט זיך אַהין און ווען ער קומט. זיין פּסעוו־דאָנים איז געווען: „אַ ייד אָן אַ באָרד" הגם ער האָט געטראָגן אַ באָרד".

אָט וואָס מיכל הכהן סיני דערציילט וועגן יוסף הלוי:

„מער ווי אַלע האָט נהנה געווען פון די געצאָלטע שורות (דאָ רעדט זיך פון דעם וואָכנבלאַט „אונדזער וואָרט", וואָס האָט אָנגעהויבן דערשיינען אין בוענאָס אירעס אין 1913) וואָס האָט זיך אונטערגעשריבן: אַ ייד אָן אַ באָרד. ער האָט אין די אַרטיקלען פאַרטיידיקט יידיש קעגן די פּרע־טענזיעס פון העברעיש; וועלטלעכקייט קעגן די פרעטענזיעס פון די פרו־מע; סאָציאַליזם קעגן ציוניזם און אַלץ מיט שאַרפער, דער עיקר מיט רייפער, שרייבערישער טעכניק.

„ווער איז דער נייער שרייבער? אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז דער „ייד אָן אַ באָרד" טראָגט גראָד אַ באָרד, אַ רונד אַרומגעשוירן שוואָרץ בערדל שטייפּע האָר, עטוואָס רשעותדיק פאַרקרומט, אַרום אַ קינדיש פּנים מיט קורצזיכטיקע אויגן, מיט וועלכע ער האָט געלייענט און געשריבן אָן ברילן, איבערגעבויגן איבערן פּאַפּיר ביז צום טיש, אַדער צוגעטראָגן דאָס גע־דרוקטע וואָרט פאַר די אויגן".

„דער סטיל איז דער מענטש, זאָגט מען, און דער דאָזיקער שרייבער מיט דעם רשעותדיקן קרומען און שטעכיק שטייפּן בערדל, וואָס פלעגט כמעט שטענדיק פאַרענדיקן זיינעם אָן אַרטיקל מיט אַ שאַרפן פראַגע־צייכן, ווי ער וואָלט צוגעשטעלט דעם לייענער אַ חלף צום האַלדז, איז געווען קינדיש נאַיוו און קינדיש קאָפריזנע און האָט נישט מוחל געווען אַפילו אויף אַיין אות, וואָס דער רעדאַקטאָר האָט געפונען פאַר נייטיק צו ענדערן. אויך בעת ער האָט געריידט מיט עמעצן איבער קלייניקייטן, איבער דער

מינדסטער זאך, איז געלעגן אזא שארפער שטויגען, א „בתמיה" אויף זיין שוואך באברעמטן קינדישן פנים און זיינע קורצזיכטיקע כמעט בלינדע אויגן".

„פונוואנען האט ער זיך פלוצים גענומען, אט דער זשורנאליסטישער גזלן? ערשט מיט א וואך פריער האט ער זיך געהאט באוויזן אין דער ציוניסטישער „יידישער האפענונג" מיט אן ארטיקל איבער א העברעישן ענין, אונטערגעשריבן מיט דעם פסעודאנים „א. וואלאזינער". דעם פסעוו־דאנים האט מען געקאנט טייטשן ווי א מין אויטא־רעקאמענדאציע פון א „מוסמך" פון דער באריימטער וואלאזשינער ישיבה. ציוניסטן האבן געזאגט, אז בעיקר איז ער א העברעישער שרייבער, אז יארנלאנג איז ער געווען אויסלענדישער קארעספאנדענץ פון „הצפירה", איז געווען איר קארעס־פאנדענט ביים דרייפוס־פראצעס און שרייבט און רעדט שיר ניט אזוי פיל שפראכן ווי סאקאלאוו אליין. פון בוענאס איירעס האט ער קארעספאנדירט אין א נארד־אמעריקאנער יידישער צייטונג, אין „מארגן זשורנאל" אדער אין „טאגעבלאט" און אין א פראנצויזישער צייטונג אין פאריז, אין ביידע אונטער פסעודאנימען".

„אז מען האט אים געפרעגט אויף זיין ריכטיקן נאמען, האט ער ווידער אנגעגעבן א פסעודאנים: יוסף הלוי. מיר דאכט זיך, אז איך האב פון אים ארויסבאקומען זיין ריכטיגן נאמען. ער האט מיך געווארנט פאראינטריגירט מיט זיין מיסטעריעזן — ריכטיקער, דאכט זיך, איז צו זאגן: פסעודאנימען — לעבן. איך פלעג אפט ארויסקומען צו אים, אין א כמעט ליידיקן צימער אין עק שטאט, ווו ער האט גענפירט זיין פרוש־לעבן. איך זאג נישט בחורים לעבן, ווייל דאס האט גאר אן אנדער טייטש, און פרוש מיינט דא אויך ניט גלאט פרישות און נזירות, נאר האלטנדיק פאר די אויגן דעם פארצייטיקן לערנער־גייער, וואס פלעגט זיך אפשטעלן אין א שטעטל, ווו קיינער האט אים ניט געקענט, און זיך אוועקזעצן לערנען, שלאפן אין בית המדרש אויף דער באנק און זיך דערנערן מיט א טרוקענעם סעכער מיט וואסער, ווי עס שילדערט אים י. י. זינגער אין זיין יאשע קאלב. יוסף הלוי פלעגט זיך דערנערן מיט א ביסל רייז מיט מילך, וואס ער פלעגט זיך אליין קאכן אויף א פרימוס אויף דער הוילער ערד".

„אין אַ קעסטל, ווו עס איז געלעגן זיין פּאָרל וועש, האָט ער געהאַלטן זיינע כתבים: דראַמען. ער האָט געזוכט צו פאַרהאַנדלען ביי די בוענאָס איירעסער אַקטיאָרן, וואָס האָבן צום ערשטן מאָל געהערט, אַז פאַר אַ פיעסע דאַרף מען באַצאָלן, בפרט עפּעס אַ „וואַגאָבונד", און דער „וואַגאָבונד" האָט געשטוינט אויף דער חוצפּה. געהאָט האָט ער ביי זיך אין קעסטל אויך אַ געדרוקטן עקזעמפּלאַר פון זיינער אַן איבערזעצונג פון מאַפּוס „אהבת ציון" אין יידיש, געמאַכט אויף באַשטעלונג, ווי ער האָט געזאָגט, נאָך אין אָנהייב פון זיין שרייבערישער קאַריערע, און אַלס איבערזעצער איז דאָרט אָנגעגעבן י. ל. די איניציאַלן פון זיין אמתן נאָמען, האָט ער מיר אויפגעהויבן אַן עק פון זיין מיסטעריע, — יוסף לעווינסאָן — נאָר דער נאָמען, האָט ער געזאָגט, עקזיסטירט ניט מער, ווי ער אַליין עקזיסטירט ניט מער פאַר זיין משפּחה.."

„אָנהייב 1918, נאָך אַ צייט פון עטלעכע יאָר פאַרשווינדן, האָט ער זיך ווידער באַוויזן, און אויף אַ קורץ שטיקל צייט, אין בוענאָס איירעס. עס האָט דעמאָלט אָנגעהויבן דערשיינען „די פּרעסע" און מען האָט אים אויפגענומען אַלס מיטאַרבעטער, צו שרייבן צווישן מאָל אין וואָך איבער דער אויסערן־פּאָליטיק. ער האָט אָבער שנעל געמוזט פאַרלאָזן זיין אַרבעט, ווייל זיינע אַרטיקלען זיינען געווען ניט אינעם קורס פון דער צייטונג. זיין אינספּיראַציע אויף דעם געביט איז געווען דער „קוריע פראַנסע" (אַ פראַנצויזישע צייטונג אין בוענאָס איירעס), ווו ער פלעגט דרוקן פון צייט צו צייט אַן אַרטיקל, און דאָרט פלעגט מען איבערדרוקן די באַקאַנטע מעשיות וועגן לענינס אָפּמאַך מיט די דייטשן זיך איבערצוגעבן רוסלאַנד וכדומה. אין „די פּרעסע" פלעגט ער זיינע אַרטיקלען אונטערשרייבן מיט אַן X, און די לייענער, אומצופרידענע מיט זיין פּאָליטישן קורס, האָבן אים געפונען: מאַדאַם איקס".

„ער איז ווידער פאַרשווונדן פון בוענאָס איירעס, און אָנהייב 1920 האָט זיך באַקומען אין „די פּרעסע" דער ערשטער נומער פון זיינער אַ וועכנטלעכער אויסגאַבע, פון פיר זייטלעך אין פערטל פאָרמאַט, אונטערן טיטל „די מענשהייט", דערשינען אין פאָרטאָ אַלעגרע. דאָס בלעטל האָט אַנטפּלעקט אַ גאָר אַנדערן פּאָליטישן פּנים פון דעם יוסף הלוי. אַרויסגע־

ווּיזן האָט זיך, אַז דער העברעישער שריפטשטעלער, אמתער מייסטער פון יידישער פּראָזע, אַ ייִד אין אַ באַרד א.א.וו., איז גאָר אַן אַנאַכרוניזם. אין אַ בריוול צו מיר, האָט ער געשריבן, אַז ער האָלט אין פּאַרענדיקן אַ גרויס ווערק, וואָס זאָגט פּאָרויס אַ צווייטע און אַ דריטע וועלט־מלחמה".

„אינעם זעלביקן יאָר, 1920, איז ער געשטאָרבן. און זיין טויט איז געווען אַזאַ ווי זיין לעבן, דער טויט פון אַ פּרוש, וואָס פאַלט ביי זיין שטענדער אין בית המדרש און מתעסקים קלייבן זיך צונויף אים טאָן זיין רעכט. נאָר געשען איז עס אין די מאָדנע ווילדע באַדינגונגען פון אונדזערע נייע לעבנדער.

„אין אַ געוויסן טאָג האָט מען אין דער „פּרעסע" צו וויסן געגעבן פון אַ בוענאָס איירעסער משוגעים־הויז, אַז דאָרט געפינט זיך אַ מענטש, וואָס גיט ניט אַן זיין נאָמען, נאָר ער זאָגט, אַז מען קען אים אין דער יידישער צייטונג „די פּרעסע" און ער איז געירט פון זינען אויס פאַרצווייפלונג, ווייל ער האָט פאַרלוירן זיינעם אַ מאַנוסקריפּט פון אַ גרויס ווערק, אויפן וועג צופוס פון בראַזיל. אין דעם צושטאַנד האָט אים פאָליציי אויפגעקליבן אין מיטן וועג לעבן דעם שטעטל מערסעדעס, עטלעכע שעה גאַנג פון בוענאָס איירעס".

„וועג חברים פון „די פּרעסע" און אַנדערע, צווישן זיי אַ באַקאַנטער ציוניסט און חובב פון העברעיש, יוסף רייך, זיינען געקומען אין משוגעים־הויז, האָבן זיי אים געטראָפן שוין אין אַן ארון צום מקבר זיין אויפן אַלגעמיינעם שטאָטישן בית עולם טשאקאריטא, אויף אַ ספּעציעלער שתדלנות, אין וועלכער עס האָט אַ גרויסן חלק געהאַט דער דערמאָנטער יוסף רייך, איז שפּעטער מיט אַ פּאָר טעג געלונגען איבערצופּירן פונעם דערמאָנטן בית עולם זיין נאָך בלוטנדיקן גוף אויפן יידישן בית עולם אין ליניערס, הינטער בוענאָס איירעס.

„אויף זיין קבר שטייט אַ גלאָטער שטיין מיט די געצייכנטע ווערטער: פּ. נ. יוסף הלוי".

מיר גלויבן, אַז מיר האָבן דאָ געגעבן אויספּירלעך אַ כאַראַקטעריסטיק פון הלוי און אַזויערנאָך געשטעלט אַ מצבה דעם גרינדער און ערשטן רעדאַקטאָר פון די יידישע צייטונגען אין בראַזיל אין זייער בראשית.

איצט קענען מיר זיך פאַרנעמען מיטן פאָרשטעלן פאַרן לייענער די צוויי צייטונגען, וואָס זיינען דערשינען אין 1915 און 1920 אין פאָרטאָ אַלעגרע אונטער דער רעדאַקציע פון יוסף הלוי ע״ה, וועלכע האָבן גע־ לייגט דעם יסוד פאַר דער יידישער פּרעסע אין בראַזיל.

פּאַרטא אלעגרע, 9־טער דעצעמבער 1915. 1־טער יאהרגאנג, נו׳ 2.

די מענשהייט

(A' Humanidade)

א וואכנבלאט

די ערשטע יידישע צייטונג אין בראַזיל, האָט אָנגעהויבן דערשיינען אין פּאָרטאָ אַלעגרע, דעם 1טן דעצעמבער 1915. די צייטונג איז געווען פון פערטל־צייטונג פאָרמאַט, איז באַשטאַנען פון 4 זייטן און איז געווען אויס־גערעכנט צו דערשיינען יעדע וואָך. אין קאָפּ פיגורירט אַלס רעדאַקטאָר יוסף הלוי און אַלס אַרויסגעבער: „יודישע צייטונגס־געזעלשאַפט"; דער אַדרעס פאַר גענלט איז: ב. לעווגאַי אויף באַם פים 88, און דער אַדרעס פאַר בריוו — ס. קויפמאַן אויף גאַס צוועלפטער אָקטאָבער. אַלס אָגענטן ווערן אָנגעגעבן: אין סאַנטאָ מאַריאָ — ש. רייכער און אין פילידפסאַן — ח. פי־לישטינער.

דעם ערשטן נומער האָט הלוי אויסגעפילט כמעט אַליין מיט אַרטיקלען און נאָטיצן אונטער פאַרשיידענע פסעוודאָנימען, ווי: איש הלוי, בן ישראל א. אָנד. אין די וויטערדיקע נומערן זיינען אויך געווען געדרוקט קאָרעס־פּאָנדענצן פון פאַרשיידענע שטעט: נאָטאָן בעקער (ריאָ דע זשאַניירא),

מאַרקאָס פראַנקענטהאַל („קוואַטראָ אירמאָנס"), מלך רייכער — אויך אונטערן פסעודאָנים למך — (סאַנטאַ מאַריאַ), טוביה קראַסנאָקוצקי־קראַסנע (פּאַרטאָ אַלעגרע), ברוך שולמאַן (קוריטיבאַ) א. אַנד.

אין דער טעכנישער אַרבעט פון דער צייטונג האָבן געהאָלפן:

לעווגאַי, בערנאַרדאָ גאָלדנבערג און יאַנקל בעקער, דער לעצטער אַלס באַצאָלטער זעצער, זעצנדיק מיט דער האַנט די צייטונג צוזאַמען מיט הלוי און שפּעטער געטראָגן די אויסגעזעצטע זייטלעך אין אַ ניט־יידישער דרוקעריי צום דרוקן.

„די מענשהייט" איז דערשינען 6 מאָל און דאָס אין פאַרלויף פון מער וי 6 וואָכן, וויל פאַקטיש איז די צייטונג ניט דערשינען רעגולער יעדע וואָך, וי מ׳קען זיך טועה זיין צוליבן אונטערקעפל וואָכענבלאַט. אין נומער 6 איז געווען אַ מעלדונג, אַז פון היינט און ווייטער וועט די צייטונג דערשיינען יעדע צווי וואָכן, הפנים צוליב אוממעגלעכקייט אויסצוזעצן די צייטונג אין פאַרלויף פון אַ וואָך. דער פאַקט איז, אַז קיין וויטערדיקער נומער איז בכלל נישט דערשינען מער און מיטן נומער 6 איז „די מענשהייט" אָפּגעשטעלט געוואָרן. לויט דער מיינונג פון איניקע מיטאַרבעטער האָט די צייטונג אויפגעהערט דערשיינען צולים דעם וואָס הלוי איז געווען אַ קעגנער פון די צענטראַלע מלוכות און אַ גרויסער אָנהענגער פון די אַלייַרטע. זיינע אַרטיקלען קעגן די צענטראַלע מלוכות האָבן אויפגעבראַכט די לייענערס, וועלכע זיינען געווען כמעט אַלע פאַר די צענטראַלע מלוכות און דאָס האָט דערפירט צו אַ מחלוקה אין דער דאַמאַלסטיקער יידישער קאָלאָניע אין פּ. אַ.

הלוי איז ניט געווען שטאַרק געניגט אויסצוקומען מיט מענטשן בכלל, און מעשה משכיל האָט ער הפּנים ניט געהאַלטן צופיל פון דער אינטעליגענץ פון זיינע קעגנער, וועלכע האָבן אויף אים געוואָלט אַרויפצווינגען זייער מיינונג (לטובת די צענטראַלע מלוכות). עס איז זייער מעגלעך, אַז הלוי האָט זיך אָפּגערוקט פון דער צייטונג, כדי שפּעטער זי איבערנעמען מיט זיינע אָנהענגער און אַרויסגעבן אַ נייע צייטונג לויט זיין גייסט און אַן דער אַריינמישונג פון זייטיקע, אָבער דערווייל איז דאָס קעסטל שריפט געבליבן שטיין אין לאָקאַל פון דער „קולטור ליגע" אַן שום נוץ.

די יודישע צוקונפט

(O FUTURO ISRAELITA)

נעהם ארויס אין מאל אין מאנאט

פארטא אלעגרע 15 אפריל 1920 N. 4 ערשטער יאהרגאנג

ערשט אין 1920 באווייזט זיך הלוי ווידער אין פארטאַ אלעגרע אוּן דעם 15טן יאַנואַר 1920 דערשיינט דער ערשטער נומער פון אַ זשורנאַל אונטערן אויבנדערמאַנטן נאַמען, וועלכער איז אויסגערעכנט צו דערשיינען יעדן חודש. דער פארמאַט איז אַ ביסל קלענער ווי פון „די מענשהייט", עס איז אין קאַפּ ניט אַנגעגעבן קיין שום נעמען אוּן אויב מיר זיינען זיך סומך אויפן עדות זאַגן פון קאַלעגע פיניע כּץ, איז דער טאַן פון „די יידישע צוקונפט" געווען פראַ־אַנארכיסטיש אוּן דאָס פירט אַרויף אויפן געדאַנק, אַז די גרופּע אַנארכיסטן, וועלכע זיינען שטענדיק געווען אין פ. א„ האָבן עס דערמעגלעכט הלוי זאָל צוריקקומען אוּן אַרויסגעבן אַ צייטונג מיט זייער מיטהילף אוּן השפּעה.

אין ייו"אַ אין ניו־יאָרק האָבן מיר געקראָגן אַ פאַטאַ־קאַפּיע פון נומער 4 פון „די יודישע צוקונפט", אַזוי אַז די צייטשריפט האָט געדויערט לכל

הפחות פיר חדשים, ווייל אַ ביסל שפּעטער פאַרשווינדט ער אויף שטענדיק פון פּ. אַ. און מיטן פאַרשווינדן פון הלוי איז די „יודישע צוקונפט" אונטער־געגאַנגען.

די פּאַרצייכנטע דאָטן און כאַראַקטעריסטיקעס האָבן מיר צו פאַר־דאַנקען די פריינד: בערנאַרדאָ גאָלדנבערג, דאָמאָלסט אַ סטודענט פון אַ האַנדל־שול; שמואל שפּיגל, אַקטיוויסט פון פּועלי ציון טוער אין פּאָרטאָ אַלעגרע, אַקטיוו זיך באַטייליקט אין קאַמף קעגן די פרויענהענדלער און דער ייק"א אין אַרגענטינע, אָנגעפירט דורך לעאָן כאַזאַנאָוויטש ע"ה, פונוואַנען ער האָט טאַקע געמוזט אַוועק צוליב זיין אַקטיוו זיין אין די „פּועלי ציון". עס האָבן אונדז איבערגעגעבן געוויסע דאָטן און איינדרוקן פון דער ערשטער יידישער צייטונג אין בראָזיל אַ ריי אַלטע תושבים אין פּ. אַ„ וווּ דער מחבר האָט געווינט אין די יאָרן 1925—1929, אָבער אַז וועגן זייער אויטענטיש־קייט איז ביים מחבר ניט פאַראַנען קיין צווייפל, כאָטש קיין דאָקומענטן אויף זיינע באַהויפטונגען קען דער מחבר, צום באַדויערן, ניט אָנווייזן, ווייל זיי זיינען בכלל ניט בנמצא.

2טער יאר־גאנג O Semanario Israelita

Redacção e Administração: Rua V. Itauna 120 Sob.

אין 1923, דעם 15טן נאָוועמבער — יאָרטאָג פון פּראָקלאַמירן די רעפּובליק אין בראַזיל — דערשיינט אין ריאָ דע זשאַניירא דער ערשטער נומער פון אַ יידישע וואָכנצייטונג. די גרינדער זיינען געווען: שלמה (סאָ־לאָמאָן) געלמאַן, מרדכי קויפמאַן, יעקב שענקמאַן, יעקב לעטיטשעווסקי, אהרן קויפמאַן און אַדאָלפאָ קישינאָווסקי.

עס איז געשען אַזוי, אַז צו יענער צייט, נאָך דער ערשטער וועלט מלחמה, האָבן די איינוואַנדערער, וועלכע האָבן געשטראָמט קיין בראַזיל, מייסטן צו משפּחות, וואָס האָבן זיי אַרויסגעפאָדערט, זיך אָנגעהויבן באַזעצן אין שטעט, ווי ריאָ און סאַן פּאָולאָ לויט זייערע פּאַכן. אַזוי האָבן צב"ש שניידער אַרבעטער געצויגן קיין סאַן פּאָולאָ, וווּ עס איז געווען אַ נאָכפראָגע אויף שניידער אין דער באַקלייד אינדוסטריע, דאָקעגן זיינען אַנדערע אייג־וואַנדערער, צווישן וועלכע עס איז געווען אַ באַדייטנדיקע צאָל אינטעלי־

גענטן, אָן פאַכן, אָדער מיט ניט קיין גאַנגבאַרע פאַכן, פאַרבליבן אין ריאָ דע זשאַנירא, וווּ דער דאַמאַלסטיקער יידישער ישוב איז כמעט אויס־שליסלעך באַשטאַנען פון „קליענטעלטשיקעס" און יעדער האָט לייכט גע־קאָנט קריגן אַרבעט.

די גרינדער פון „דאָס אידישע וואַכעבלאַט" זיינען אַלע געווען פון די אַלטע תושבים, וואָס האָבן געלעבט אין לאַנד פון פריער און זיינען, ווער מער, ווער וויניקער, געווען דערפאָלגרייך אין זייערע מיסחרים און זיינען פאַקטיש געווען די גרונטשטיין־לייגער פון די אינסטיטוציעס, וואָס האָבן עקזיסטירט אין יידישן ישוב צו דער צייט פון אַנהייב פון אָן אימיגראַציע שטראָם נאָך דער ערשטער וועלט מלחמה. פון צווישן דעם קליינעם הייפעלע כלל־ און קולטור־טוער צו יענער צייט, האָבן זיך אויסגעטיילט די פאַר־שיידענע גרופּן, וועלכע האָבן געשאַפן די רייכע ביבליאָטעק א. ב. שלום עליכם; זיי האָבן געגרינדעט דעם „אידישן הילפס־ און אימיגראַנטן־שוץ־פאַריין"; האָבן געבויט שולן און מגינים צום דאַוונען, האָבן מיט אַלע זייערע כוחות אָפּגעגרענעצט זיך פון די „טמאים" און אויסגעמיטן יעדן איינעם, וואָס האָט נאָר געהאַט וועלכע עס איז שייכות צו דעם פרויענהענדלער געזינדל און זייער גרויסע האָפענונג איז שטענדיק געווען, אַז עס וועט קומען אַ גרעסערע אימיגראַציע פון יידן אין לאַנד און מיט דער פאַרגרעסערונג פון יידישן ישוב וועלן אַלע אינסטיטוציעס, וועלכע זיי האָבן געשאַפן, זיך פונאַנדערבליען און עס וועט זיך איינפונדעווען אַ געזונטער און קולטורעלער יידישער קיבוץ אין לאַנד.

די ערשטע יאָרן, וועו די צאָל יידן איז געווען זייער ווינציק און וועו די „טמאים" האָבן געוואָלט גילטן אַלס די יידישע קאָלעקטיוויטעט, איז אין יעדער מגין, שול אָדער סתם חברה, וואָס איז אַנטשטאַנען, דער לאָזונג גע־וועו: „לא תביא אתנן זונה בית ה'" און אין טייל חברות איז דער פסוק זאָגאַר געווען אויפגעשריבן אויף דער וואַנט. דאָס באַווייזט אָן ספק דעם אינהייטלעכן געדאַנק, וואָס האָט אין די ערשטע צייטן באַהערשט אַלעמען און דאָס איז געווען, אַז עס איז אומבאַדינגט דער חוב פון יעדן צו העלפן לייגן דעם פונדאַמענט פאַר אַ ריינער יידישער געזעלשאַפט אין בראַזיל.

די גרינדער פון דער ערשטער רעגולערער יידישער וואָכנשריפט אין בראַזיל האָבן געזען אין דער אַנטשטייאונג פון דער צייטונג די פֿאַרווירק־לעכונג פון אַ לאַנגיאָריקן טרוים, וואָס זיי האָבן געטרוימט אין משך פון יאָרן, וועלן זיי זעלבן געווען אַ קליין הייפעלע יידן אין נייעם לאַנד; עס איז געווען ביי זיי די סאַטיספאַקציע פון האָבן אויפגעהיט דעם קערן פאַר אַן ערלעכער יידישער געזעלשאַפֿט, וואָס דאַרף ווערן דער פונדאַמענט פון אַ שיינעם יידישן קיבוץ אין בראַזיל; עס דאַרף אויך דערמאָנט ווערן צום שבח פון די גרינדער פון דער ערשטער יידישער וואָכנשריפט אין בראַזיל, אַז זיי האָבן זיך באַצויגן צו זייער מיסיע ווי צו אַ מלאכת הקודש, וואָס דאַרף שטיין אויף אַ געהעריקער הויך און דערפאַר האָבן זיי איינגעלאַדן אַלס רעדאַקטאָרן פון דער וואָכנשריפט די ה״ה יעקב נאַכבין, וועלכער האָט דאָ געווינט אין פּערנאַמבוקאָ, און איז געווען באַקאַנט אַלס פֿאַרשער פון דער געשיכטע פון די אנוסים אין בראַזיל (שפּעטער פֿאַרעפנטלעכט ״דער לעצטער פון די גרויסע זאַקוטאָס״, פּאַריז 1929) און יאָסל כץ (ברו־דער פון פּיניע כץ, רעדאַקטאָר פון ״די פּרעסע״, בועאַנאָס אירעס), וועלכער האָט דאָן געאַרבעט אין דער ציוניסטישער פּעדעראַציע אַלס אָנגעשטעלטער סעקרעטאָר.

אויף ווי וויים די גרינדער האָבן זיך באַצויגן מיט יראת הכבוד צו דער אָנפירונג פון דער וואָכנשריפט איז צו זען דערפון וואָס קיינער פון זיי האָט זיך ניט געריסן צו פיגורירן אַלס דירעקטאָר אָדער אַרויסגעבער און אפילו אַדאַלפֿאָ קישינאָווסקי, וועלכער האָט שוין דאָן געשריבן דער־ציילונגען פון יידישן לעבן אין בראַזיל (געווען דער ערשטער יידישער שרייבער אין בראַזיל, שפּעטער פֿאַרעפנטלעכט אַ באַנד דערציילונגען פון יידישן לעבן א. נ. נייע היימען״, גילאָפֿאַליס־ריאָ דע זשאַניירא, 1932), און איז אָן ספק געווען דער באַרופנסטער צווישן די גרינדער צו זיין דער וואָרטאָגער אין דער וואָכנשריפט, האָט עס ניט געפרוווט וועלן אונז דאָס אַלעס איז געווען דערפאַר וואָס די באַציאונג צו דער אונטערנעמונג איז געווען דורכגעוועבט מיט אַ געפיל פון אחריות און יראת הכבוד, ווי צו אַ דבר קדושה און ווי צו דעם ווינקלשטיין פון גרויסן, ערלעכן יידישן קיבוץ אין בראַזיל.

עס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר די שטימונגען אין דער יידישער געזעלשאַפט צו יענער צייט, וואָס יאָסל כץ, וועלכער האָט ניט געמאַכט קיין סוד פון זיין קעגנערשאַפט צום בירגערלעכן ציוניזם, האָט דאָך געקאָנט אָנהאַלטן דעם פּאָסטן פון סעקרעטאַר פון דער ציוניסטישער פעדעראַציע און שפּעטער אויך אַלס איינער פון די רעדאַקטאָרן פון דער וואָכנשריפט. אמת, די וואָכנשריפט האָט פאַרייניקט אַלעמען און צווישן די גרינדער זיינען געווען אויך ניט־ציוניסטן, דאָך איז אָבער דער ציוניזם געווען די אייניקע אָרגאַניזירטע נאַציאָנאַלע אידייע אין יידישן ישוב און די טאָלעראַנטע באַציאונג צו ה׳ כץ איז געווען דער רעזולטאַט פון אַ לאַיאַלער באַציאונג צו די מיינונגען פון אַ קעגנער בכלל, וואָס איז דאָן געווען ווי אַ זעלבסט־פאַרשטענדלעכע זאַך צווישן די יידישע עסקנים אין ישוב. די באַציאונג געדויערט אָבער ניט לאַנג און כץ פאַרלאָזט די רעדאַקציע און זיין פּאָסטן און פּאָרט צוריק קיין בוענאָס איירעס.

יעקב נאָכבין איז אייגנטלעך אויך ניט געווען קיין ציוניסט, נאָר זיין ניט הויזן מיט די גרינדער און אָנפירער פון דער צייטונג איז געווען מער אַ רעזולטאַט פון פּריוואַטע רייבונגען און מיט אַ צייט שפּעטער פאַרלאָזט אויך ער די רעדאַקציע.

די גרינדער פון דער ערשטער יידישער וואָכנשריפט אין בראָזיל הייבן אָן ביסלעכווייז ווערן מיד פון צוטראָגן אייגן געלט און פון שאָפן געלט צו דעקן דעם דעפיציט פון „דאָס אידישע וואָכענבלאַט״ און אייניקווייז רוקן זיך אַלע אָפּ פון דער אָנפירונג פון דער צייטונג, ביי וועלכער עס בלייבט דאָן בלויז אהרן קויפמאָן.

ק. האָט געשטאָמט פון אָדעס, איז פון פּאָר געווען אַ זייגערמאַכער און האָט געקאָנט פאַררעכנט ווערן אַלס אינטעליגענטער אַרבעטער, ער האָט אָבער גאָרניט געהאַט צו טאָן מיט יידישער זשורנאָליסטיק און מיט יידיש בכלל, וויל זיין אומגאָנגס שפּראַך איז אינדערהיים געווען רוסיש און אויך דאָ האָט מען ביי אים אין הויז געדעדט רוסיש, נאָר עס האָט זיך דאָן פונקט געטראָפן אַז עס איז אָנגעקומען פון אַרגענטינע שבתי׳ל קאָראָקוסאָנסקי, אַ בעסאַראַבער בחור, וועלער האָט ניט מצליח געווען אַלס לערער אין שכנותדיקן אַרגענטינע און איז געקומען צו זיינס אַ ברודער אין ריאָ

דע זשאַניירא, האָט אים ק. צוגענומען אַלס „האַנט" אין רעדאַקציע און מיט זיין הילף אַרויסגעגעבן די צייטונג.

פון אָנהייב, בעת מען איז צוגעטראָטן צו דער גרינדונג פון דער צייטונג, האָט מען די רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע איינגעאָרדנט אין אַ פאָדערשטער סאָלע אויפן ערשטן שטאָק פון אַ פאַמיליען הויז אויף גאַס: ווישקאָנדע דע איטאונא, 120. דאָרט האָט מען צוגעגרייט דעם מאַטעריאַל פאַר דער צייטונג און געדרוקט איז די צייטונג געווארן אין דער דרוקעריי פון בן ציון שרייבער און חיים קענדלער, צוויי ארץ ישראל יידן, וואָס האָבן געהאַט זייער דרוקעריי אויף גאַס: סאַנט אַננאַ, 40, — ביידע, סיי די רעדאַקציע, סיי די דרוקעריי, האָבן זיך געפונען אין האַרץ פון דער יידישער געגנט צו יענער צייט, די אַזוי גערופענע פראסא אָנזע.

שפעטער ווען ק. איז אַליין געבליבן ביי דער אָנפירונג פון „דאָס אידישע וואָכענבלאַט", האָט ער גענאַכט שותפות מיט די אייגנטימער פון דער דרוקעריי, די שוין דערמאָנטע, שרייבער און קענדלער, און די רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע האָט זיך איבערגעצויגן אין דער פאָדערשטער טייל פון דער דרוקעריי אויפן דערמאָנטן אַדרעס. אויפן קאָפּ פון וואָכנבלאַט פיגורירן דאָן: שרייבער, קענדלער און קויפמאַן אַלס אייגנטימער־אַרויסגעבער און אַלס דירעקטאָר — אהרן קויפמאַן. לויט ווי אונדז איז באַקאַנט איז דער פּלאַן פון שותפות געווען צו פאַרגרעסערן דאָס געשעפט דורך אויספירן אין דער דרוקעריי אויך באַשטעלונגען פון קאָמערציעלע דרוק אַרבעטן און אייגנאַרדנען אַ ביכער אָפּטיילונג, ד. ה. אַריבערבענגען יידישע און העברעישע ביכער צום פאַרקויפן, נאָר פון דער פאַרגרעסערונג פון געשעפט האָט זיך גאָרניט אויסגעלאָזט, ווייל די דרוקעריי האָט קוים געקאָנט אויספאַרטיקן די צייטונג אין פאַרלויף פון דער וואָך און ק., וועלכער האָט געדאַרפט אָנפירן מיט דער געשעפטלעכער זייט, איז געווען שטענדיק פאַרנומען ביים שאַפן אָנאָנסן, פאַרן אין די שטעט איינמאָנען דעם אָבאָנאָמענטס אָפּצאָל און בכלל אָנהאַלטן דעם קאָנטאַקט מיט די פירער פון די פאַרשיידענע חברות, פון וועלכע מען האָט אויך געקראָגן אָנאָנסן בעת פאַרשיידענע אונטערנעמונגען זייערע, דער עיקר אָבער אויך אויף אָנצוהאַלטן דעם געזעלשאַפטלעכן קאָנטאַקט און דורך דעם האָבן די אָנאָנסן פון די פאַרשיידענע געשעפטן,

וועמענס באַלעבאַטים עס זיינען געווען פרעזידענטן און דירעקטאָרן אין די דאָזיקע חברות, אָדער סאָסיעדאַדעס, ווי מען פלעגט די חברות רופן אין פֿאָרטוגעזיש; אויך פון האַנדל מיט ביכער און ספרים איז גאָרניט געוואָרן. די אייגנטימער האָבן אַ שטיקל צייט געפירט אַ מיסחר מיט ביכער און ספרים, זיי האָבן עס אָבער שפּעטער אָפּגעלאָזט, וואַרשיינלעך צוליבן שוין דערמאָנטן טעם, וואָס די צייטונג האָט פֿאַרשלונגען די גאַנצע צייט און אויפמערקזאַמקייט פון די אַרויסגעבער און וואַרשיינלעך האָט די צייטונג אַליין געגעבן גענוג פרנסה און די זייטיקע געשעפטן זיינען פֿאַרנאַכלעסיקט געווארן.

שבתיל קאַראַקושאַנסקי, וועמען מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט און וועגן וועמען עס וועט אונדז נאָך אויסקומען צו שרייבן אין שייכות מיט זיינע טעטיקייטן אַלס רעדאַקטאָר פון דער „אידישע פֿאָלקסצייטונג", האָט פֿאַקטיש אויסגעפירט די גאַנצע אַרבעט פון צוזאַמענשטעלן דעם מאַטעריאַל פֿאַר דער צייטונג, נאָך בעת די רעדאַקציע איז געווען אויפן ערשטן שטאָק פון גאָס ווישקאָנדע דע איטאונא. עס איז געשען אַזוי בעת יעקב נאַכבין איז אַוועק פון דער רעדאַקציע האָט ק. זיך שוין געדרייט אַרום דער צייטונג, געטאָן פֿאַרשיידענע אַרבעטן אין רעדאַקציע שטיל און ניט געהאַט קיין פֿרעטענזיעס אויף קיין ספּעציעלן טיטול, איז וועג עס איז געשלאָסן געווארן דאָס געשעפט מיט די אייגנטימער פון דער דרוקעריי האָט אים ק. מיטגענומען אַלס טעכנישן לייטער פון דער רעדאַקציע און צוזאַמען מיט זיין אייגענעם נאָמען אַלס רעדאַקטאָר האָט אויך אַנגעהויבן פיגורירן אויפן קאָפּ פון וואָכנבלאַט דער נאָמען פון קאַראַקושאַנסקי אַלס מיט־רעדאַקטאָר.

„דאָס אידישע וואָכנבלאַט" — שפּעטער אויך אַלע אַנדערע צייטונגען אין בראַזיל — פלעגן אויסגעפילט ווערן מיט אַרטיקלען, וועלכע מען פלעגט אויסשניידן פון די אויסלענדיש־יידישע צייטונגען אין פֿאַרשיידענע וועלטטיילן, וועלכע פלעגן אָנקומען אין רעדאַקציע. אַממערסטן פלעגט מען אויסשניידן און איבערדרוקן אַרטיקלען פון ניו יאָרקער „פֿאָרווערטס", וועלכער פלעגט אָנקומען פריער פון אַנדערע צייטונגען. אויף די איבערגעדרוקטע אַרטיקלען פלעגט מען אָנגעבן דעם נאָמען פון שרייבער, אָבער קיינמאָל ניט פונוואַנען מען האָט דאָס אַרטיקל אויסגעשניטן און אַזויערנאָך האָט מען

געוואָלט מאַכן דעם איינדרוק, אַז דער שרייבער — מייסטן פון זיי גוט באַ־
קאַנטע דעם יידישן לייענער — שיקן זייערע אַרטיקלען אויך דעם היגן
וואָכנבלאַט. אויסער די איבערגעדרוקטע אַרטיקלען פלעגט זיין אַ לייט אַר־
טיקל אויף דער אינעווייניקסטער זייט, מייסטן וועגן אַ לאָקאַלן ענין; עס איז
געווען אַן אָפטיילונג פאַר געזעלשאַפטלעכע נאָטיצן, ווו עס זיינען געווען גע־
דרוקט קאָמוניקאַטן פון די פאַרשיידענע חברות און באַריכטן פון דער רע־
דאַקציע פון פאַרלויף פון פאַרזאַמלונגען און אונטערנעמונגען פון די זעלבע
חברות, קאָרעספאָנדענצן פון די קאָרעספאָנדענטן אין אַנדערע שטעט איבערן
לאַנד און אַ ספעציעלע אָפטיילונג פלעגט זיין א. נ. „באַזוכט אונזער רעדאַק־
ציע". עס פלעגט אַזוי געשען, אַז אַ ייד פון אַן אַנדער שטאָט פלעגט קומען
קיין ריאָ דע זשאַנייראָ געשעפטלעך, פלעגט ער אָפשטאַטן אַ וויזיט אין רע־
דאַקציע, ווו ער פלעגט איבערלאָזן די נעזאַמלטע געלטער פאַר פאַרשיידענע
אינסטיטוציעס, וועלכע מען האָט דאָרט געזאַמלט און אים מיטגעגעבן אָפּצו־
געבן, ער האָט אויך באַצאָלט פאַר זיין אַבאָנאַמענט פון דער צייטונג, אָפט
אויך פון אייניקע באַקאַנטע, וועלכע קומען ניט אין דער הויפט שטאָט. אַזאַ
נאָטיץ איז אָפט געווען מיטן בילד פון באַזוכער און איז מיט דער צייט גע־
וואָרן די אַמביציע פון יעדן כלל טוער אין די יידישע ישובים אויף אַזאַ אופן
צו ווערן „געדרוקט" אין בלאַט; די ערשטע זייט פון וואָכנבלאַט איז געווען
פאַרנומען מיט „טעלעגראַמעס", וואָס זיינען ווידער אַמאָל געווען אויסשניטן
פון די פאַרשיידענע יידישע צייטונגען אין דער וועלט, אויף וועלכע עס האָט
ניט פיגורירט קיין דאַטע, נאָר בלויז די שטאָט ווו די באַטרעפנדע פאַסירונג
איז פאָרגעקומען. פון זיי זיינען טייל ידיעות, וואָס די רעדאַקציע האָט גע־
האַלטן פאַר וויכטיק, געווען געדרוקט מיט פעטער שריפט און אָפט אויך
מיט אַ קאָפ אויף דער גאַנצער בריייט פון דער ערשטער זייט אין גרויסער
האַלב שריפט; דער וויכטיקסטער מאַטעריאַל איז אָבער שטענדיק געווען
דער באַצאָלטער אַנאָנס און ניט אינמאָל איז אין דער לעצטער מינוט אַרויס־
געווארפן געווארן וועלכע עס איז „טעלעגראַמע" און עס איז אַריין אַן אַנאָנס
אויף דער ערשטער זייט, שוין אָפגערעדט פון אַן אַנאָנס וועגן אַ גזעזלשאַפט־
לעכער אונטערנעמונג, וואָס האָט זיך גערעכנט פאַר עפעס מער ווי בלויז אַן
אַנאָנס — שיעור ניט פאַר ליטעראַטור.

אַ ספּעציעל קאַפּיטל איז דאָס געבן אַ נאָטיץ אין וואָכנבלאַט אַ נייַ־געקו־
מענעם, וועלכער האָט געהאַט וועלכע עס איז שייכות צום יידישן געדרוקטן
וואָרט און צו דער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט אין לאַנד פונוואַנען ער איז
געקומען, אָדער ער איז געקומען צו פריינד, וועלכע זיינען געווען „אַנגעזען"
אין דער היגער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט און פירנדיק אים „ווייזן די
שטאָט" האָט מען שוין פאַר איינוועגס אים אַריינגעפירט אין דער רעדאַקציע
פון „בלאַט" און פאַרגעשטעלט פאַרן רעדאַקטאָר. דער אינהאַלט פון דער
נאָטיץ וועגן נייַ־געקומענעם איז געווען אָפּהענגיק פון דער פאָזיציע וואָס
עס האָט פאַרנומען אין דער געזעלשאַפט זיך פריינד, צו וועמען ער איז גע־
קומען. אָפּט זיינען צווישן די נייַ־געקומענע טאַקע געווען אינטעליגענטע
יונגעלייט, וועלכע זיינען געווען טעטיק אין געוויסע געזעלשאַפטלעכע אינ־
סטיטוציעס, אָדער פאַרטייען אין דער אַלטער היים, טייל פון זיי האָבן זיך
אויך געהאַלטן פאַר שטיקלעך שרייבער, האָט דער רעדאַקטאָר ביי זיי געבעטן
איינדרוקן וועגן יידישן לעבן אין לאַנד פונוואַנען זיי קומען, וואָס דער
נייַ־געקומענער פלעגט פאַרשטענדלעך נישט אָפּזאָגן, און די נאָטיץ וועגן
אַזעלכן פלעגט זיך פאַרענדיקן דערמיט וואָס מען האָט אָנגעזאָגט די לייע־
נער, אַז דער גאַסט בלייבט אַלס „שטענדיקער מיטאַרבעטער פון אונזער
צייטונג". טייל פון אָט די נייַ־געקומענע זיינען געווען יונגעלייט מיט געוויסן
שרייבערישן טאַלאַנט און האָבן פון צייט צו צייט טאַקע געדרוקט לידער,
דערציילונגען און אַרטיקלען.

„דאָס אידישע וואָכנבלאַט" איז געזעצט געוואָרן מיט דער האַנט, איז
געווען פון געווינלעכן מאָגאַזין פאָרמאַט אין 8 און אַמאָל אויך אין 12 זייטן.
געדרוקט פלעגט די צייטונג ווערן אין אַן אינפאָכער צילינדער מאַשין, וואָס
האָט געקאָנט דרוקן בלויז 4 זייטן מיטאַמאָל, פלעגט מען אָפּדרוקן פריער די
אינעווייניקסטע זייטן, אַרויסנעמען דעם זאַץ, צעווארפן און אויפזעצן די
אַנדערע זייטן. ביי דער אַרבעט פון זעצן די צייטונג זיינען — אויסער די
אייגנטימער, שרייבער און קענדלער — געווען באַשעפטיקט נאָך אייניקע
יונגעלייט אוון לערניינגלעך, וועלכע האָבן זיך טאַקע דאָרט אויסגעלערנט
דאָס פאָך. די זעלבע אַרבעטער פלעגן קלעפּן אָדרעסן, פאַרפאַקן די צייטונג
און אָפּטראָגן אויף פאָסט, אויך אַרויסלייגן צום פאַרקויף ביים שוך־פוצער

אין עק גאַס פון דער פּראסא אַנזע, לעבן די קאַפּע הייזער, ווו עס פלעגן זיך פאַרזאַמלען אין די פאַרנאַכטן די ניט לאַנג אַריבערגעקומענע און זונטיק אויך די תושבים, וואָס האָבן געווויגט אין וויטערע געגנטן פון שטאָט און זיינען געקומען הערן אַ ביסל נייעס, אָדער זוכן אַ „גרינעם" צו גיין ביי אים אַר־בעטן אַלס „קלאַפער" און דערביי שוין איינגעקויפט ספּעציעל יידישע שפּייזן, וועלכע מען האָט נאָר געקאָנט באַקומען אויף דער פּראסע — די יידישע געגנט אין ריאָ.

ביים שוך־פּוצער, ביים קאַפע־הויז אויף דער עק גאַס סאנט אַננאַ מיט דער פּראסע, פלעגן זיין אויסגעהאָנגען צום פאַרקויפן יידישע צייטונגען פון אויסלאַנד — וואַרשע, ניו יאָרק — צוזאַמען מיטן וואָכנבלאַט און די סאַמבאַ ביכעלעך, לידער פאַר קאַרנאַוואַל. אויסער די גרינע, וועלכע זיינען געווען די אָפּנעמער פון אויסלענדיש יידישע צייטונגען, פלעגט אויך אַ קליענטעלטשיק, אַ תושב, נאָכן אָפּפאַרטיקן זיך מיט זיינע מסחרים, זיך אײַנקויפן אַן אויס־לענדיש יידישע צייטונג; פאַר די סאַמבאַ ביכעלעך ווידער זיינען געווען ספּעציעלע קונים — די פּראָסטיטוטקעס פון דער „זאָנע", וועלכע האָט זיך געפונען אין שכנות מיט דער יידישער פּראסע. דאָס וואָכנבלאַט האָט מען ניט צופיל געקויפט ביים שוך־פּוצער, וויל די תושבים פלעגן עס קריגן צו־געשיקט דורך פּאָסט אַהיים און די גרינע האָבן ניט געווואָלט נעמען דאָס „בלאָטע", ווי זיי פלעגן עס רופן מיט ביטול, אין האָנט אַריין. דער שוך־פּוצער פלעגט דעריבער ניט נוהג זיין קיין צופיל כבוד דאָס וואָכנבלאַט, זיינען דער־פאַר געווען ספּעציעלע פאַרקויפער, פון וועלכע אייגער איז געווען זייער אַן אינטערעסאַנטער טיפ — דער לאָדזשער, וויל ער איז געקומען פון לאָדזש און פיל לאָדזשער האָבן אים טאַקע געקאָנט פון דאָרט.

דער לאָדזשער האָט אין לאָדזש פאַרקויפט בילעטן ביים יידישן טעא־טער, האָט ער זיך געהאַלטן פאַר אַ שטיק טעאַטער רעקוויזיט, איז געווען פאַן־בראָט מיט די אַקטיאָרן, וועלכע פלעגן אַראָפּקומען קיין ריאָ אויף גאַסט־ראָלן, האָט פאַרקויפט טעאַטער בילעטן, יידישע צייטונגען, לאָטעריע צעטע־לעך און איז בכלל געווען אַ גייענדיקע אינפאָרמאַציע ביורא וועגן אַלץ וואָס טוט זיך אויף דער פּראסע, אָדער אין יידישן לעבן בכלל. האָט אייגער גע־

דאַרפט עפּעס פאַרקויפן, קויפן, אַדער זיך דערווייסן וועגן עפּעס אויף דער פּראָסט, האָט ער עס אַמבעסטן טאָן דורכן לאָדזשער.

אין אָנהייב קאָנצענטרירט אַרום זיך דאָס אידישע וואָכענבלאָט פּאַקטיש כמעט אַלע, וועלכע האַלטן זיך באַרופן צו האַלטן אַ פּען אין האַנט צו יענער צייט אין בראָזיל. שוין אין יובל־נומער, וואָס איז דערשינען צום ערשטן יאָר עקזיסטענץ (14טער נאָוועמבער, 1924) זיינען אין ספּעציעלן טאָפּל־נומער (52־53) פאָראָן אַ גרויסע צאָל מיטאַרבעטער־קאָרעספּאָנדענטן פון כמעט אַלע יידישע ישובים איבערן לאַנד. עס וועט ניט זיין איבערטריבן ווען מיר וועלן באַהויפּטן, אַז דאָס איז דאָס ערשטע מאָל ווען עס איז פאַרזאַמלט כמעט די גאַנצע יידישע אינטעליגענץ אין בראָזיל צו יענער צייט אונטער איין דאַך.

אונטערן אַלגעמיינעם קאָפּ: דאָס אידישע געזעלשאַפטלעכע לעבן אין בראָזיל **און אין קלאַמערן:** אַ געשיכטלעכער איבערבליק פון פּאָרשידענע שטעט און שטעדטלאַך זיינען **גע**דרוקט **קאָרעספּאָנדענצן פון:** א. קישינאָווסקי — **ניקטערוי;** א. ראָשאַנסקי — **פּערנאַמבוקאָ;** יצחק רייכער — **קרוז אַל־טא;** ב. קאַלאַמניץ — **מאַסעיאָ;** טוביה פּאַלאַטניק — **נאַטאַל;** א. בראון — **קאשאָירא;** ברוך שולמאַן — **קוריטיבאַ־פּאַראַנאַ.** יולי שיא, **סעקרעטאַר פון „איד. יוגענט פאַראיין" אין קוריטיבא, האָט אַ באַריכט פון דער טעטיקייט פון פאַריין;** יעקב בעלער, **וועלכער איז דאַמאַלסט געווען לערער אין סאַנטאַ מאַריאַ, דרוקט דריי בילדלעך א. נ.** פון מיין סעריע היימווע; חיים טישלער **דרוקט צוויי הומאָרעסקעס א. נ.** פּאַמפּאַדור **און אין קלאַמערן:** וועגען האַסען און ליבען, **און די ליבע צו דער פרוי, אַנגעבנדיק צום סוף: אידיש: —** ח. טישלער. **לויט ווי מ׳קען פאַרשטיין פון אויסגעשטעלטן קאָפּ און אונטערשריפט, זאָל עס הייסן, אַז דער מחבר איז** פּאַמפּאַדור, **די הומאָרעסקעס זאָלן הייסן:** וועגן האַסען און ליבען **און די ליבע צו דער פרוי און איבערגעזעצט אין יידיש זיינען זיי דורך** ח. טישלער. **אינדעראמתן איז דאָ** פאַרגעקומען אַ פּלאַגיאַט: דער לעבעדיגער (ח. גוטמאַן) **אין זיין בוך הומאָרעסקעס („ליטעראַרישער פאַרלאַג", ניו יאָרק, 1918), האָט אויף ז״ז 125—126 אַ הומאָרעסקע א. נ.** פּאַמפּאַדור וועגען האַסען און ליבען, **פונואַנען ט. האָט פּשוט איבערגעשריבן די הומאָרעסקע מיט אייניקע גרייזן אין**

טעקסט, אינמיטן געמאַכט אַ קאָפּ: די ליבע צו דער פּרוי, וואָס איז אין טעקסט ניטאָ און צום סוף צוגעגעבן זיין נאָמען ווי אַן איבערזעצער פון וועלכער עס איז אַנדערער שפּראַך, בעת עס איז באַווּוסט, אַז דער לעבעדיקער שרייבט יידיש. אויף וויפל אונדז איז באַקאַנט איז דאָס דער אייניקער פאַל פון פלאַגיאַט אין דער יידישער פּרעסע אין בראַזיל. ט. איז געווען טעטיק אין דער לינקער באַוועגונג, נאָר אונדז איז ניט באַקאַנט ער זאָל מאַכן אַ צווייטן פּאַרזוך זיך צו דרוקן.

וועגן פּאָפּולערער מעדיצין א. נ. „די אַמעריאַנישע דעזינטעריע" שרייבט דער יידישער מעדיקער ד"ר סאַמועל באוזער; וועגן ציוניזם אין בראַזיל שרייבט עדוואַרדאָ האַראַוויץ; איבער דער אונטערשריפט פון זיסטישן צענטער אין ריאָ איז געדרוקט אַ באַריכט פון זיין טעטיקייט א. נ. „דער ציוניסטישער צענטער אין ריאָ"; אַ באַריכט פון טעטיקייט איז אויך פאַרעפנטלעכט פון דער „העברעאיש־בראַזיליאַנער שולע „מגן־דוד"; אונטערן קעפּל: „אידישער יוגענט קלוב" דרוקט אַ לענגערן באַריכט נתן הוליאַק; פון סאָן פּאָולאָ שרייבט אַרטור (נפתלי) ווייַנער וועגן „די ציוניסטישע אַרגאַניזאַציע אין ס. פּאָולאָ".

אויסער די פּריער דערמאָנטע, וועלכע האָבן זיך באַטייליקט אין טאָפּל־נומער א. וו., זיינען נאָך געווען פאַרעכנט אָלס מיטאַרבעטער: מרדכי (מאַרקוס) פראַנקענטאָל, יצחק טייטלרויט, שבתי טייטלרויט, לעאָן ראָזנבערג, שמעון וויסמאַן און מנשה פוקס. די בילדער פון די דאָזיקע מיטאַרבעטער געפינען זיך אין יובל־נומער א. וו. וועו מען נעמט נאָך אָן, אַז אייניקע מיטאַרבעטער האָבן ניט צוגעשיקט אין צייט זייערע בילדער, לויט ווי עס מעלדעט אַ ספּעציעלע נאָטיץ אין יובל־נומער, קען מען מיט זיכערקייט זאָגן, אַז די צאָל פון דער יידישער אינטעליגענץ, וואָס האָט זיך צו יענער צייט גרופּירט אַרום דער אייניקער יידישער וואָכנשריפט, איז געווען גרעסער ווי די צאָל נעמען, וואָס מיר ברענגען דאָ.

צו דער רשימה נעמען דאַרף מען נאָך צוגעבן די נעמען פון: י. פּראַנצוסקי, וועלכער פלעגט קאָרעספּאָנדירן פון פּאָרטאָ אַלעגרע; נתן (נאָטאָן) בעקער, וועלכער האָט שפּעטער געשריבן זייער פיינע פעליעטאָנען אויף אַקטועלע געזעלשאַפּטלעכע טעמעס און נפתלי יפה, וועלכער איז געווען אַד־

מיניסטעראַטאָר פון א.ווו. און אייניקע חדשים (אָקטאָבער 1924 — פעברואַר 1925) דער פאַקטישער רעדאַקטאָר.

צווישן די אַלע נעמען זיינען אמת פאַראַנען אַ געוויסע צאָל, וועלכע זיינען אויף אַזאַ אָדער אַנדער אופן פאַררעכנט געוואָרן אַלס מיטאַרבעטער, בעת אינדעראמתן האָבן זיי געהאַט זייער אַ קנאַפּע שייכות צום יידישן זשורנאַליזם און אַביסל שפּעטער האָט מען זיי אין ערגעץ ניט באַמערקט; עס זיינען אויך פאַראַנען אייניקע, וועלכע האָבן זיך אָפּגערוקט פון יידישן צייטונגס־וועזן און זיינען געוואָרן דערפאָלגרייכע געשעפטסלייט, אָדער פראָפעסיאָנאַלן; אַ געוויסע צאָל איז אָבער דאָך געבליבן, וואָס האַלט עד היום די פּען אין האַנט און לאָזט זיך הערן פון צייט צו צייט. די דאָזיקע, צוזאַמען מיט די שפּעטער געקומענע, זיינען עד היום דער קערן פון יידישן זשורנאַליזם אין בראַזיל און זיי שטייען פאַר קיין פאַל ניט אויף קיין נידע־ריקער שטופע ווי זייערע קאָלעגן אין די אַנדערע יידישע ישובים אויפן קאָנטינענט.

דאָס אידישע וואָכענבלאָט איז דערשינען אַלס וואָכנשריפט אין משך פון כמעט פיר יאָר (נאָוועמבער 1923 — יאַנואַר 1927). דער לעצטער נומער איז דערשינען דעם 28סטן יאַנואַר 1927 (לויף נומער 168) און האָט אַנגעהויבן דערשיינען צווי מאָל אין וואָך (דינסטיק און פרייטיק) אונטערן ווייטערדיקן לויף־נומער און אונטערן נייעם נאָמען: בראַזיליאַנער אידישע פרעסע.

אין משך פון די פיר יאָר עקזיסטענץ פון א. ווו. האָט זיך אין אַ געוויסער מאָס געענדערט דער אידעישער צוזאַמענשטעל פון יידישן ישוב אין בראַזיל. עס זיינען געקומען אימיגראַנטן, וועלכע זיינען געווען טעטיק אין פאַרטייען און זיינען דערצויגן געוואָרן אויף דער רייכער פּרעסע אין די לענדער, פונוואַנען זיי זיינען געקומען — עס זיינען פון צווישן די נייגעקומענע צוגעקומען אַקטיוע טוער אין דער ציוניסטישער באַוועגונג און אין דער קאָמוניסטישער און מיטן פונאַנדערווּקס פון דער לעצטער האָבן זיי — צוזאַמען מיט ליבעראַלע יידישיסטן — זיך פאַרמאָסטן איבערנעמען די יידישע אינסטיטוציעס, וואָס עס האָבן געגרינדעט און אָנגע־

פּירט די ציונים. די ערשטע אינסטיטוציע איבערגענומען צו ווערן איז געווען די שלום עליכם ביבליאָטעק.

עס האָבן זיך פּאַקטיש געפונען צוויי קעגנגעזעצטע באַוועגונגען — ציוניזם און קאָמוניזם — וועלכע האָבן געזוכט צו זיין די אָנפירער פון דאָמאָלסטיקן יידישן ישוב אין בראַזיל און דאָס א. וו. איז אויסגעקומען צו לאָווירן צווישן די צוויי קעגנגעזעצטע און זיך באַקעמפנדיקע ריכטונגען.

ווי מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט, האָט זיך אַרום א. וו. קאָנצענטרירט די יידישע אינטעליגענץ אין דאָמאָלסטיקן יידישן ישוב אין בראַזיל. דער גרעסטער רוב פון די דאָמאָלסטיקע מיטאַרבעטער זיינען אָבער ניט געווען פּראָפעסיאָנעל געשולט אָלס זשורנאַליסטן און האָבן אפילו ניט געהאַט קיין אַמביציעס אָזעלכע צו ווערן מיט דער צייט, זייער באַציאונג צום מיטאַרבעטן אין א. וו. איז גיכער געווען ווי צו אַ געזעלשאַפטלעכער פונקציע, אידער צו אַ פּראָפעסיע פאַר וועלכער מען דאַרף זיך אויסבילדן.

צו יענער צייט קומען אָן קיין בראַזיל מנשה האַלפּערן און אהרן בערג־חאָן, וועלכע בערנגען מיט זיך מיט סטאַזש פון פּראָפעסיאָנעלע זשורנאַליסטן אין אייראָפּע. זיי דרוקן אין א. וו. אַרטיקלען אויף יידישע און אינטערנאַציאָנאַלע טעמעס, פּעליעטאָנען, דערציילונגען און לידער. צוזאַמען מיט די קאָרעספּאָנדענצן פון איבערן לאַנד, געזעלשאַפטלעכע נאָטיצן און נייעס, בלייבט ניט מער קיין פּלאַץ אויף איבערצודרוקן אַרטיקלען פון אַנדערע צייטונגען און דאָס א. וו. הייבט אָן באַקומען אָן אויסזען פון אַ לאַקאַלער פּאָפולערער צייטונג.

„דאס נייע וואַרט"
און די גרינדונג פון פועלי־ציון

צו יענער צייט זענען שוין געווען גענוג בולט די דיפערענצירונגען, וועלכע זיינען פאַרגעקומען אין יידישן ישוב אין משך פון די ערשטע יאָרן פון אימיגראַציע נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה. דאָס גרינדן די „פועלי ציון" פאַרטיי, דאָס דערשיינען פון דער חודש־שריפט „דאָס נייע וואָרט", ווי די פאַרצווייגטע טעטיקייט פון ציוניזם און קאָמוניזם, וועגן וועלכער מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט, איז פאַקטיש געווען אַ פועל יוצא פון דער דאָזיקער דיפערענצירונג און אויסטיילונג פון ריכטונגען און אידעאָלאָגיעס אין יידישן ישוב אין בראַזיל, וואָס עס האָט זיך אויך געמוזט אָפּשפּיגלען אין דער פּרעסע, ווי מיר וועלן זיך באַמיען מיט דער גאַנצער מאָס אָביעקטיוויטעט, וואָס מיר פאַרמאָגן, צו שילדערן אין צוזאַמענהאַנג מיט דער געשיכטע פון דער יידישער פּרעסע, וויל עס איז אָן שום ספק פאַראַנען אַ דירעקטע שייכות צווישן ביידע — די יידישע פּרעסע, אירע

וואָרט פירער און שרייבער און דער יידישער געזעלשאַפט און אירע כלל־
און קולטור־טוער.

פאַר אַלעמען איז נויטיק קלאָר צו מאַכן, אַז די אייגנטלעכע דיפערענ־
צירונג און אידייען־שייכות אין די פאַרשיידענע גרופּן פון יידישן ישוב אין
בראַזיל זיינען פאַר קיין פאַל ניט געווען בלויז דער דירעקטער רעזולטאַט
פון דער עקאָנאָמישער לאַגע פון די אָנגעהעריקע צו די פאַרשיידענע גרופּן,
— די ליניע פון אידעישער דיפערענצירונג האָט גיכער געפירט דורך
אידעישער באַקערונג צו איינער אָדער אַן אַנדערער גרופּע אוו פאַר קיין
פאַל ניט וויל זיין עקאָנאָמישע פאַזיציע, געהערנדיק צום קלאַס פון אַן
אַרבעטער אָדער אַרבעטסגעבער (אין דעם פאַל „קליענטעלטשיק"), האָט
אים דערצו געצוווּנגען.

עס איז אַזוי אויסגעקומען, אַז די אַזוי גערופענע אַרבעטער, זיינען
מייסטן אין גאָר אַ קורצער צייט נאָך זייער אָנקומען אין לאַנד געוואָרן
אַליין באַלעבאַטים פון קליינע וואַרשטאַטלעך און מיט דער צייט רייך גע־
ווָארן; „קלאַפערס" האָבן אָנגעהויבן אַרבעטן פאַר זיך און געטיילט די
אַלגעמיינע אילוזיע פון רייכקייט; אַלטע תושבים ווידער, וואָס האָבן זיך
אַזוי צו זאָגן באַקערט צום ציוניזם, קאָמוניזם אָדער אַנדערע גרופירונג,
האָבן עס אין געוויסע פאַלן געטאָן צוליב זייער וועלן באַקומען אַ געוויסע
געזעלשאַפטלעכע פאָזיציע, ווי אַ פרעזידענט אין איינע פון די חברות, וווּ
די דאָזיקע גרופּע האָט געהאַט אַ מערהייט און געפירט די פאָליטיק; עס
זיינען אויך געווען אַנדערע — איבערהויפט צווישן די פאַרדעכטיקע אין
האָבן פאַרבינדונגען מיט די טמאים — וואָס האָבן זיך אָנגעגעבן אַלס
קאָמוניסטישע סימפאַטיקער, וויל דאָרט האָט מען ניט צופיל נאָכגעקוקט
זייער פאַרגאַנגענהייט, ווי מען האָט עס געטאָן אין די בירגערלעכע גרופי־
רונגען; גאָר אַנדערע — און אַזעלכע זיינען געווען אין אַ היפּשער צאָל —
זיינען געוואָרן סימפּאַטיקער פון קאָמוניזם, וויל דאָס האָט באַפריידיגט פון
ביישטייערן צו די ציוניסטישע און נאַציאָנאַלע פאָנדן און צו די גרעסערע
צאָל חברות און אַנדערע לאָקאַלע געלט־זאַמלונגען, מיט וועלכע די בירגער־
לעכע און ציוניסטישע גרופירונגען האָבן פאַרוואַלטעט אין ישוב אוו זיי
האָבן פון זייערע אָנהענגער געמוזט באַקומען די געהעריקע פאָנדן.

אינדעראמתן זיינען די מייסטע אַריבערגעקומענע איינוואַנדערער שוין אין דער אַלטער היים געווען מיטגלידער אין פאַרשיידענע גרופירונג־גען און האָבן דאָ געזוכט ווייטער אויסצולעבן זיך אין דער סביבה פון זייערע אידייען־חברים, נאָר פיל פון זיי זיינען אַריבער אין אַזוי גערופענ־נעם לינקן לאַגער אויך צוליב דעם וואָס די בירגערלעכע גרופע האָט יעדן, וואָס איז ניט געווען אַינשטימיק מיט זייערע מעטאָדן און האַנדלונגען, פאַרשריען אַלס קאָמוניסט און קעגנער און אַוויערנאָך געשטויסן ניט ווינציק אויפריכטיקע און אויסגעפרוווטע געזעלשאַפטלעכע טוער מיטצו־גיין אין געוויסע פאַלן מיט דעם קעגנעריישן צד. אַזעלכע פאַלן זיינען געווען — כדי צו דערמאָנען בלויז געציילטע — די אַקציע פאַר יידישער קאָלאָ־ניזאַציע אין קרים (שפעטער אויך אין ביראָ בידזשאַן), די זאַמלונגען פאַר דער צש״אָ אין פוילן און די וואַלן אין דער שלום עליכם ביבליאָטעק אין ריאָ דע זשאַניירא.

געזען פון אַ געוויסער פערספעקטיוו, איבערהויפט ווען מיטן פאַר־לויף פון די יאָרן האָבן זיך די געמיטער אַ ביסל באַרואיקט, קען מען זאָגן, אַז צוזאַמען דערמיט וואָס די אַזויגערופענע בירגערלעכע עלעמענטן האָבן בכלל ניט געקאָנט און ניט געוואָלט צולאָזן דעם געדאַנק, אַז מען קען זיין אַ נאַציאָנאַלער ייד און אַן ערלעכער געזעלשאַפטלעכער טוער און דאָך ניט מסכים זיין מיט זייערע פאַרעלטערטע מעטאָדן פון פאַרוואָלטן מיט געזעלשאַפטלעכע ענינים, האָט אויך געווירקט דאָס וואָס עס איז צווישן די אַלטע כלל טוער געווען איינגעוואָרצלט די דאָזיקע סיסטעם פון דער צייט ווען זיי האָבן געהאַט צו קעמפן קעגן דער אַריינדרינגונג פון אַזעלכע וואָס האָבן געהאַט אַ שייכות צו די טמאים אין דער ערלעכער יידישער געזעל־שאַפט. דער אונטערשיד איז נאָר דער, וואָס דאָן זיינען באמת אַלע וועגן און מיטלען געווען כשר, וויל אין תוך איז עס געווען אַן אומגלייכער קאַמף, פון אַ הייפעלע קעגן אַ גרויסער און עקאָנאָמיש שטאַרקער גרופע, און איצט האָט זיך געהאַנדלט אין איבערצייגונגען און דאָס רעכט פריי צו קריטי־קירן און זאָגן אַ מיינונג וועגן דעם אופן פון דער אָנפירונג מיט דער געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט אין ישוב און דערצו זיינען אָפטמאָל די ניי־איינגעוואַנדערטע געווען מער באַרופן ווי די אַלטע מיט זייערע פאַרעל־

טערטע מעטאדן פון גבאות. ווי עס זאל אבער ניט זיין האבן זיי זייער געשיקט געוצט זייער „מעטאד" פון פארשרייען א קעגנער אלס קאמוניסט.

דעם דאזיקן קוק האט די דאמאלסטיקע ציוניסטישע פעדעראציע געהאט אויך אויף דער געשאפענער „פועלי ציון" (רעכטע) פארטיי, וועלכע איז געגרינדעט געווארן אין פארטא אלגערע. אויב זיי האבן דער פארטיי ניט געקאנט אינגאנצן פארשרייען פאר קיין קאמוניסטן, האבן זיי צוגעקלעפט דער געשאפענער פארטיי א בלעטל פון „לינקע", וועלכע זיינען ביי זיי שיעור ניט קיין קאמוניסטן.

די „פועלי ציון" פארטיי האט זיך אפיציעל געגרינדעט אין אנהייב 1927 און אין ערשטן מאי פון דעם יאר איז צום ערשטן מאל אין בראזיל דערשינען א יידישער אויפרוף צום ערשטן מאי און דער יום טוב איז געפייערט געווארן צוזאמען מיט דער איטאליענישער גרופע סאציאליסטן אין דער זעלבער שטאט א. נ. „זשאקאמא מאטעאטי". פארשטענדלעך, אז אזא געשעעניש האט די דארטיקע ציוניסטן בולט באוויזן, אז זיי האבן דא צו טאן מיט לינקע עלעמענטן.

די דיפערענצירונג פון דער יידישער געזעלשאפט אין פ. א. איז פאר־געקומען ארום דער פראגע פון יידיש אין דער דארטיקער שול א. נ. „בית ספר עממי". די שול איז אין משך פון יארן אנגעפירט געווארן דורך די ציונים מיט טוביה קראסנע און פראנצוסקי אן דער שפיץ און עס איז דארט בלויז געלערנט געווארן העברעיש, בעת דער גרעסטער רוב עלטערן האט געפאדערט מען זאל לערנען אויך יידיש. די ציונים, צוזאמען מיטן לערער פיינגעלערנט, האבן גאר ניט געוואלט הערן דערפון און גע־האלטן אזא פארלאנג פאר א חילול הקודש.

פון יענער צייט קורסירט ארום אין פ. א. א רעדע פון לערער פיינגע־לערנט אויף אן עלטערן פארזאמלונג וועגן דער פראגע פון יידיש. מיר ציטירן די רעדע פון דעם וואס אייניקע עלטערן האבן אונדז בשעתו אי־בערגעגעבן אויף א פרייען שטייגער:

„טאטעס און מאמעס, איר ווילט דאך זיכער אז אייערע קינדער זאלן אויסוואקסן דאקטוירים, אדוואקאטן, אינזשיניערן און געלערנטע

מענטשן, איז ווי זשע וואָגט איר צו פאָדערן מען זאָל לערנען מיט זיי זשאַרגאָן?"

די דאָזיקע רעדע האָט פאַקטיש געהאָלפן דער אַזוי גערופענער אַפּאָזיציע, וועלכע האָט געקעמפט פאַר יידיש אין שול און וועלכע איז אָנגעפירט געוואָרן פון שמואל שפיגל, אהרן נעסטראָווסקי, יצחק און בערל לערנער, ברידער קראָנגאָטש, שעסטאצקי און מיט זיי דער גרעסטער רוב עלטערן פון קינדער, פשוטע פאָלק מענטשן, וועלכע האָבן געוואָלט זייערע קינדער זאָלן קענען שרייבן אַ יידיש בריוול און לייענען אַ יידישע צייטונג. די ציונים פאַרלירן דעם קאַמף, דער לערער פ. פאַרלאָזט די שול, עס ווערט געוויילט אַ נייע פאַרוואַלטונג, ווו די מערהייט האָט די יידישע ריכטונג און עס ווערט אינגעלאָדן אַלס לערער אין דער שול דער שרייבער פון די שורות מיטן אויסדריקלעכן תנאי, אַז אין שול וועט אויך געלערנט ווערן יידיש צוגלייך מיט העברעיש.

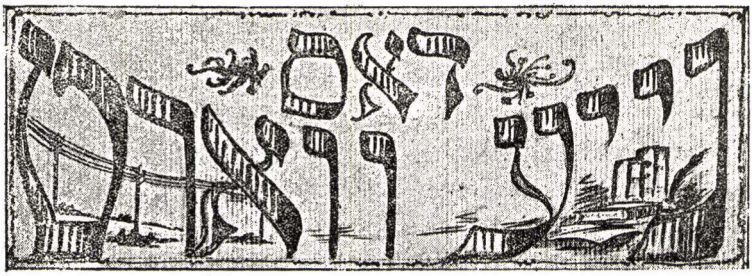
די אידיליע פון אַ יידיש־העברעישער שול אין פּ. א. געדויערט אָבער ניט לאַנג און אין סוף פון לערניאָר באַנייען די ציונים דעם קאַמף קעגן יידיש אין דער שול שוין ניט אונטער די אָפּענע אַטאַקעס קעגן יידיש, דאָס וואָלט שוין ניט געווירקט, ווייל דאָס אינציקע יאָר לערנען יידיש אין אַ גענוגנדיקער מאָס האָט איבערגעוויזן אַלע עלטערן פאַר יידיש, נאָר איצט איז דער קאַמף געווען קעגן דעם פאַרפירן די שול אויף לינקע וועגן. עס האָבן פאַרשטענדלעך ניט געפעלט קיין פערזענלעכע קריגעריען און אָנפאַלן פון פערזענלעכן כאַראַקטער, אין וועלכער די ציונים האָבן אויסגענוצט די אויטאָריטעט פון איק"א פאַרשטייער ד"ר ישעיהו ראַפאַלאָוויטש, וועלכער האָט זיך אַליין געקרוינט פאַרן רב הכולל פון די יידן אין בראָזיל און געבנדיק די שולן געווויסע סובסידיעס פון די איק"א־פאָנדן, האָט ער אינדעראמתן געוואָלט איינפירן אין די שולן דעם לימוד פון יידישער רעליגיע, ניט האָבנדיק דאָקעגן מען זאָל אין שול אַפילו לערנען דעם דאָזיקן לימוד אין פאָרטוגעזיש. צום שבח פון די ציונים דאַרף דאָ געזאָגט ווערן, אַז זיי זיינען געווען קעגן דעם איינפירן פון רעליגיע לימוד אין שול און דאָס איז געווען פאַרשטענדלעך סיי צוליב זייער וועלטלעכקייט, סיי צוליב דעם וואָס אויך אין די בראָזיליאַנער רעגירונגס־שולן איז דער לימוד פון רע־

ליגיע ניט איינגעפירט געוואָרן. און בכלל האָט זיך דער שטאַט ריאָ גראַנדע דאָ סול אויסגעצייכנט מיט זיין ליבעראַלער קאָנסטיטוציע, וועלכע האָט שטרענג אָפּגעטיילט די קירכע פון שטאַט.

צום נייעם לערניאָר עפנט זיך נאָך די שול אין זעלבן בנין און אַזוי ווי אין משך פון יאָר האָט זיך די שול פאַרגרעסערט און עס איז געוואָרן נויטיק אייַנצולאַדן נאָך אַ לערער, איז די ציונים, דורך זייערע פאַרבינדונגען אין שכנותדיקן אַרגענטינע, געלונגען אַראָפּצוברענגען אַן אויסגעשראָבענעם העברעיסט און טראָץ דעם וואָס אָפּיציעל האָט נאָך געגאָלטן די פּשרה פון גלייכבאַרעכטיקונג פון ביידע שפּראַכן אין שול, זיינען באַלד אין די ערשטע חדשים אויסגעבראָכן מיספּאַרשטענדעניש אין אופן פון פירן די לימודים אין שול און עס קומט פאָר אַ שפּאַלטונג, בעת וועלכער די פּראָגרעסיווע עלעמענטן אונטער דער אָנפּירונג פון די שוין דערמאָנטע און סטימולירט פון די פּועלי ציון חברים, גרינדן אַן אייגענע שול א. נ. בער באַראַקאָוו.

אינטערעסאַנט איז דערבי, אַז אַ דאַנק דער ווירקונג פון פּראָגרעסיווע עלעמענטן, וועלכע האָבן געהערט צו די מאַסאָנען און דורך דעם געהאַט פאַרבינדונגען אין די רעגירונגס קרייזן און איבערהויפּט אַ דאַנק דער הילף פון ציוניסטישן עסקן חיים בודיאָנסקי, וועלכער איז געווען זייער אַן ערלעכער און פּראָגרעסיווער מענטש, האָט די רעגירונג געגעבן דער באַראַקאָוו שול מעבל, שול מכשירים און אַ געוויסע סובסידיע, וועלכע גייט פאָרן לימוד פון פאַרטוגעזיש אין די פריוואַטע, ניט מלוכהשע, שולן. די שול איז געווען אַ גאַנצע פאָלקס שול, האָט אין פאַרטוגעזיש געלערנט דעם קורס פון די מלוכהשע פאָלקס שולן און פאָר יידישע לימודים איז די אונטערריכטס שפּראַך געווען יידיש און העברעיש איז געווען איינגעפירט אַלס לימוד פון צווייטן לערניאָר. די שול איז געווען זייער באַליבט ביי די עלטערן און קינדער און די בילדונגס אויטאָריטעטן פון דער רעגירונג האָבן פון איר זייער געהאַלטן, אַזוי האָט זיך דער סעקרעטאַר פאָר בילדונג באַטייליקט מערערע מאָל אין שול ימים טובים און אַנטיילגענומען אין די עקזאַמענס פון די פאַרטוגעזישע לימודים.

נומער 1 **Dos Naie wort** פריז 1 מיל.

חודש זשורנאל פאר ליטעראטור און געזעלשאפטלעכע פראגן

רעדאקטאָרן: י. רייזמאן אדמינסטראַטאָר: ש. שפיגל

Redacção e administração : Rua Garibaldi 1248 רעדאקציע און אדמינסטראציע

אד: נאוסיע ס נרייז: צוזילק ביל. איאר

ערשטער יאָרגאנג פּאַריז אלענדיג, מאי 1927 נומער1

„דאָס נייע וואָרט" דערשיינט פאַקטיש אַ דאַנק דער אַנשטרענגונג פון די פּועלי ציון חברים און די סימפּאַטיקער, עס איז אַבער נישט קיין אויסגעשפּראָכענע פּאַרטיי־צייטונג און אין קאָפּ ווערט „דאָס נייע וואָרט" באַצייכנט אַלס „חודש־זשורנאַל פאַר ליטעראַטור און געזעלשאַפטלעכע פראַגן".

דער ערשטער נומער פון דער חודש שריפט דערשיינט אין מאַי 1927 אין אַן אייגענער זעצערייַ און גערוקט אין אַ ניט יידישער דרוקערייַ, ווייל קיין יידישער דרוקער איז דאָן אין פּ. אַ. ניט געווען, די שריפט פאַר דער זעצערייַ פון דער צייטונג ווערט ווידער געבראַכט פון אַרגענטינע, ווייל פון דער אַמאַליקער שריפט פון דער ערשטער צייטונג אין פּ. אַ. איז קיין זכר ניט געבליבן.

„דאָס נייע וואָרט" דערשיינט אין 16 זייטן מאַגאַזין פאָרמאַט מיט אַ

קאלירטער הילע און אַ געהעריק בילד אויף דער הילע יעדעס מאָל. עס דערשיינען 6 נומערן, פון וועלכע דער לעצטער איז דערשינען אין דעצעמבער דעם זעלבן יאָר, אַזוי אַז צוליב די שווערישקייטן פון זעצן מיט דער האַנט און טראָגן צום דרוקן די זייטלעך איז די שריפט בלויז אַפּיציעל געווען אַ חודש שריפט, בעת פאַקטיש זיינען די זעקס נומערן דערשינען אין משך פון 8 חדשים.

רעדאַקטאָר פון „דאָס נייע וואָרט" איז געווען דער שרייבער פון די שורות און אַדמיניסטראַטאָר איז געווען דער שוין דערמאָנטער שמואל שפּיגל. די זעצערייַ האָט פונקציאָנירט אין דערזעלבער געבוידע פון דער בּאָראָכאָוו שול, אויף גאַריבאַלדי גאַס און שפּעטער אויף פערנאַנדעס וויעירא.

דער פועלי ציון פּאַרטיי, מיט וועלכער עס האָט פון פּאַרטאָ אַלעגרע אויס אָנגעפירט אַ צענטראַל ביורא, וואָס איז באַשטאַנען פון שמואל שפּיגל, בנימין ליבראָט און דער שרייבער פון די שורות, איז געלונגען אויפצוזאַמלען די פּראָגרעסיווע עלעמענטן אין ציוניזם איבערן לאַנד און מיט דער אויסגעברייטערטער אַקטיוויטעט איז אָנטשטאָנען אַ נויטוועניקייט אַראָפּצוברענגען נאָך אַ חבר, וואָס זאָל זיין אי אַ לערער אין שול, אי מיטהעלפן דער רעדאַקציע פון דער צייטונג און מיט דער פאַרצווייגטער פּאָרטיי טעטיקייט בכלל. דאָס צ. ב. האָט זיך דעריבער געווענדעט צום ביורא פון וועלט פאַראַנד פון „פועלי ציון" (פאַרייניקט מיט צ. ס.), מיט וועלכן עס האָט אָנגעפירט צו יענער צייט בערל לאַקער אין בערלין, מען זאָל זען שיקן אַזאַ פּאָסיקן חבר קיין בראָזיל. די פּאָרגעלייגטע קאַנדידאָטן זיינען געווען: ד"ר יצחק שאַפּירא פון ניו יאָרק און אהרן בערגמאַן, וועלכער איז דאַן געווען דער סעקרעטאַר פון דער פאַרטיי אין פוילן. צוליב דעם וואָס ד"ר שאַפּירא האָט ניט אַרויסגעוויזן קיין צו גרויסן חשק צו קומען קיין בראָזיל און צוליב דעם וואָס די רעקאָמענדאַציעס פון דער פוילישער פאַרטיי מכוח בערגמאַנען זיינען געווען זייער צופרידנשטעלנדיק האָט דאָס צ. ב. באַשלאָסן איינלאָדן ב. ליידער, האָט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזן אַז די רעקאָמענדאַציע בריוו האָט ב. געשריבן אַליין אַלס סעקרעטאַר פון „פועלי ציון" און אַן דעם בפירושן וויסן פון דער פאַרטיי לייטונג, וויל ער

האָט דאָן געמוזט פאַרלאָזן פוילן צוליב פאַרשיידענע פערזענלעכע קאָמ־
פליקאַציעס.

דאָס צ. ב. פון פועלי ציון אין פּ. אַ. האָט ביי פאַרשיידענע געלעגנ־
הייטן געפאָדערט פון דער ציוניסטישער פעדעראַציע אין ריגאַ, אַז די
אָנפירונג מיט די ציוניסטישע פאָנדן „קרן היסוד" און „קרן קימת" זאָלן
אַרויסגענומען ווערן פון דער האַנט פון אירע פּאַרטיי, די אַלגעמיינע ציונים,
און עס זאָל געשאַפן ווערן אַ קאָמיטעט פאַר די פאָנדן, וואָס זאָל באַשטיין
פון אַלע פאַרטייען אין ציוניזם און אַזוי ווי פאַקטיש האָט די ציונ. פעד.
עקזיסטירט אויפן חשבון פון די פאָנדן זאַמלונגען, האָט עס די אַלגעמיינע
ציונים ניט געשמעקט און זיי האָבן געזען אין דער פאָדערונג שיעור ניט
אַ רעוואָלוציאָנערן שריט און באַטראַכט די פועלי ציון אין פּ. אַ. פאַר לינקע.
עס איז דערגאַנגען דערצו, אַז ווען אינזשיניער עטינגער איז דאָן געווען
אין בראַזיל אין שליחות פון „קרן היסוד" האָט ער אויסגעמיטן פּ. אַ.

ווען בערגמאַן איז אַרום סוף 1927 אָנגעקומען קיין ריגאַ דע זשאַנירא
אויפן וועג קיין פּ. אַ. האָבן אים די דאָרטיקע ציונים פאַרהאַלטן אין ריגאַ
און אָנגעשטעלט אויפן גוט באַצאָלטן פּאָסטן פון סעקרעטאַר פון „יידישן
אימיגראַנטן־שוץ און הילפס־פאַריין", אין וועלכן זיי זענען געווען די
הויפּט אָנפירער.

ב. אָרגאַניזירט דאָן אין ריגאַ אַ צענטראַל קאָמיטעט פון דער פאַרטיי
און לאָדט איין דעם שרייבער פון די שורות קיין ריגאַ אַלס לערער אין
דער נייַ געשאַפענער שול אויף מעיער און אין דער דערגאַנצונגס שול,
וואָס די פּוע״צ האָבן דאָן געשאַפן אין לאָקאַל פון יוגנט־קלוב אויף דער
פראסא אָנזע, וווּ אין דער פאַרוואַלטונג איז געווען אַ מערהייט פועלי ציון.

די ציונים אין ריגאַ גייט דאָן שטאַרק אין דעם צו שאַפן אַ פאַריניקטן
פראָנט פון גאַנצן יידישן ישוב אונטער דער אָנפירונג פון זייער „פעדע־
ראַציע", וואָס האָט אויך געהאַט אַלס וויטגייענדיקן ציל דאָס שאַפן פון אַ
יידישער קהילה מיטן איק״א פאַרשטייער ד״ר ראַפאַלאָוויטש אַלס רב הכולל
און אין דער הינזיכט האָט זיי ב. פיל נוצן געבראַכט.

Imprensa Israelita-Brasileira

בראזיליאנער אידישע פרעסע

ווי שוין פריער דערמאָנט הייבט די „בראַזיליאַנער אידישע פרעסע" אָן דערשיינען אָנהייב פעברואַר 1927 אונטערן לויף נומער 169 און אין דער רעדאַקציאָנעלער נאָטיץ אין ערשטן נומער ווערט געזאָגט, אַז דער נאָמען פון דער צייטונג ווערט געענדערט צוליב דעם וואָס די צייטונג וועט איצט דערשיינען צוויי מאָל אין וואָך (דינסטיק און פרייטיק) דערפאַר קען זי מער ניט טראָגן דעם נאָמען וואָכנבלאַט.

אין קאָפּ פון דער צייטונג ווערט אָנגעגעבן אַלס מיט־רעדאַקטאָר ש. קאראקושאנסקי, רעדאַקטאָר — אהרן קויפמאַן און אַרויסגעבער־אייגנ־טימער — בן ציון שרייבער, חיים קענדלער און אהרן קויפמאַן. אין צוזאַמענשטעל פון דער אָנפירונג מיט דער צייטונג האָט זיך אַזויערנאָך כמעט גאָרנישט געענדערט און אויך איצט האָט זיך די פּאָליטישע אָריענטאַציע פון דער צייטונג געפירט אַזוי, עס זאָל צופרידן שטעלן אַלע ריכטונגען אין יידישן ישוב.

קויפמאַן, זוועלכער פלעגט זיך ביז איצט באַנוגענען מיטן אויסשנידן די אַרטיקלען פאַר דעם קומענדיקן נומער און פון צייט צו צייט אויך אַמאָל אַנשרייבן אַ נאָטיץ וועגן אַ פאַרגעקומענער פאַראַנשטאַלטונג פון וועלכער עס איז אַרגאַניזאַציע, האָט איצט אַנגעהויבן אויך שרייבן די לייט־אַרטיק־לען פון דער צייטונג, וועלכע פלעגן גיין אָן אַן אונטערשריפט און נאָר ווען ער פלעגט עס ניט באַווייזן צו טאָן פלעגט די לייט אַרטיקלען אַנשרייבן ק. און אונטערשרייבן זיינע איניציאַלן ש. ק.

ק. האָט זיך שטענדיק געמיט צו געבן אין די לייט אַרטיקלען דעם אויסדרוק פון דער אַלגעמיינער געזעלשאַפטלעכער מיינונג, אַזוי האָט זיך ביסלעכווייז געשאַפן אַ סיטואַציע, אַז דעם ציוניסטישן שטאַנדפונקט פלעגט אַרויסזאָגן האָראָוויץ אין זיינע אַרטיקלען און די מיינונג פון „דער גאָס" פלעגט איבערגעבן קויפמאַן. עס דאַרף פאַרשטאַנען ווערן, אַז די מיינונג פון „דער גאָס" איז ניט געווען אייגנטלעך קיין אַנטי ציוניסטישע אין אַנ־גענומענעם זין פון וואָרט, עס איז גיכער געווען די טענדענץ פון דער גרויסער צאָל אומפאַרטייאישע, אַדער דעמאָקראַטישע עלעמענטן, וועלכע זיינען ניט געווען אין תוך קיין קעגנער פון ציוניזם, האָבן אָבער ניט מסכים געווען מיט אַ טייל האַנדלונגען פון די ציונים אין די פאַרשיידענע אינ־סטיטוציעס אין ישוב.

ק. פלעגט זיינע מאמרים פאַרלייענען אָפט פאַר זיינע פריינד פון צווישן די דערמאָנטע אומפאַרטייאישע כלל־ און קולטור־טוער, פלעגט זיך אויך אָפט אַן עצה האַלטן מיט זיינע שותפים אין דער אַנפירונג פון דער צייי־טונג וועגן אַ שטעלונג, וואָס די צייטונג האָט געדאַרפט נעמען אין אַ גע־וויסער פראַגע, אויך אין זין פון סטיל און ריכטיקן אויסלייג פלעגט ער זיך באַראַטן מיט קאַראַקושאַנסקי, אַדער אַנדערע מיטאַרבעטער.

אַ ספּעציעל אינטערעסאַנט קאַפּיטל איז די באַציאונג פון פאַרשיי־דענע יונגעלייט, וועלכע האָבן זיך געהאַלטן פאַר שרייבער און ק. האָט זיי בשום אופן ניט געוואָלט געבן קיין מעגלעכקייט זיך צו דרוקן אין דער צייטונג. דאָ ווילן מיר נאָר פאַרצייכענען אַן איינצלנעם פאַקט, וואָס איז זייער כאַראַקטעריסטיש פאַר דער דאַמאָלסטיקער שטימונג פון שנאה ביי די דערמאָנטע יונגעלייט צו ק.

עס איז דאָמאָלסט געווען אַ געווינלעכע דערשיינונג, אַז אַ יידישער אינטעליגענט וועלכער האָט ניט געהאַט צו וואָס זיך צו נעמען, איז אַוועק אַרבעטן אַלס איינמאָנער פון בילעטן („קאָבראָדאָר") אויף די טראַמווייען, וואָס האָבן קורסירט אין שטאָט פון דער קאָנאַדישער „לייט ענד פּאָווער קאָמפּ.". אַזעלכער פלעגט גיין אָנגעטאָן אין אַ ספּעציעלן אוניפאָרם מיט אַ נומער אויפן היטל און פלעגט אומגיין צווישן די פּאַסאָזשירן און אייגמאַנען דעם אָפּצאָל פּאָר דער רייזע, וועלכע ער פלעגט דאָרפן אָפּקלאָפּן אויפן זייגער, וואָס איז געהאָנגען אין צענטער פון טראַמוויי. איינער פון די דאָזיקע יונגעלייט איז געווען אַ געוויסער מענדל העלפּאַנט, וועלכער האָט ספּעציעל ניט געשאַנעוועט ק. און ביי יעדער געלעגנהייט אים אַריינגעזאָגט און אָנגעוויזן אים אויף עם הארצות. טרעפט איינמאָל אַז עס געשעט עפּעס אויף דער פּראסא, אַלע טראַמווייען פּאַרהאַלטן זיך און זיין טראַמווי בלייבט שטיין ניט ווייט פון דער רעדאַקציע, לויפט ער אַריין אין רעדאַקציע, וווּ ק. איז פּונקט געזעסן איבערגעבויגן איבער זיינע כתבים און עפּעס געשריבן, און וועגדעט זיך צו אים: חבר קויפמאַן, זייט אַזוי גוט קומט אַרויס און פּאַרריכט מיר דעם זייגער אויף דער „באָנדע" (טראַמווי). דער עולם וואָס איז גראָד געווען אין רעדאַקציע, האָט אויסגעשאָסן אין אַ געלעכטער און ק„ וואָס איז געווען אַ קורצזיכטיקער, האָט זיך צוגערוקט צו אים נענטער, ווי ער זאָל וועלן זען ווער עס איז דער חוצפּהניק, און אים אַ שפּיי געטאָן אין פּנים אַריין.

אויסער די געציילטע, וועלכע ק. האָט ניט געלאָזט איבערטרעטן די שוועל פון דער רעדאַקציע, האָט ער אין אַלגעמיין שטאַרק מקרב געווען יעדן וואָס האָט געהאָט עפּעס צום דרוקן אין צייטונג און בפירוש צוגעצויגן יעדן, וואָס האָט געקאָנט האַלטן אַ פּען אין האַנט, איבערהויפּט האָט ער זייער גערן געדרוקט די פּאַרשיידענע כלל־ און קולטור־טוער, כאָטש טייל פון זיי האָבן אַזוי שלעכט געשריבן, אַז מען האָט זיי געמוזט אינגאַנצן איבערשרייבן די „אַרטיקלען" כדי זיי זאָלן קענען געדרוקט ווערן. אין דער הינזיכט האָט זיך ק. ספּעציעל אָפּגעגעבן מיט די אַריינגעבראַכטע, אַדער צוגעשיקטע מאמרים, וועלכע ער פלעגט אָפּטמאָל אַזוי „אויסבעסערן", אַז דער מחבר פלעגט ניט דערקענען זיין „אַרטיקל" פון וועלכן עס איז אָפּט

ניט געבליבן מער ווי זיין נאָמען. אויף דעם געביט זיינען פאָרגעקומען נישט ווינציק קאָמישע אינצידענטן.

צו יענער צייט פלעגן זיך דרוקן אין דער צייטונג, אויסער די שוין פריער דערמאָנטע קאָרעספאָנדענטן פון די קלענערע שטעט, עדוואַרדאָ האָראָוויץ — אויף ציוניסטישע און יידיש־נאַציאָנאַלע טעמעס, ווי אויך אויף לאָקאַלע טעמעס אין ליכט פון דער ציוניסטישער אידעאָלאָגיע; ש. קאָראָקושאָנסקי — דערציילונגען און לידער (פאָר לידער פלעגט ער נוצן דעם פסעוודאָנים: בן ישראל); מנשה האָלפערן — דערציילונגען און לידער (לידער אונטערן פסעוודאָנים: נאשאני); אהרן בערגמאַן — אַרטיקלען וועגן אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק אין גייסט פון סאָציאַליזם און פעליע־טאָנען (פאָר די לעצטע יענוצט די פסעוודאָנימען: בן־נחום, גלין־גלאָן). דאָס זיינען יענע, אָזוי צו זאָגן, די שטענדיקע מיטאַרבעטער, וועלכע זיינען יענע פאָרערכנט פאָר פראָפעסיאָנאַלן און האָבן אויך יעקראָגן א יעוויסן שכר פאָר זייערע אַרטיקלען, אויסער זיי זיינען יעוועזן א יערעסערע צאָל יעזעלשאַפטלעכע טוער, וועלכע מען פלעגט דרוקן יערן אין צייטונג, ווייל דאָס האָט יעהייסן „האָלטן אָפן די שפאָלטן פון דער צייטונג פאָר יעדן קאָנסטרוקטיוון יעדאַנק אין יידישן ישוב", ווי ק. פלעגט זיך אָפט אויסדריקן אין זיינע מאמרים וועגן פאָרשיידענע יעזעלשאַפטלעכע ענינים.

עס האָט זיך יעשאָפן אָזא לאָגע, אז די ציונים האָבן יעהאָלטן די צייטונג, אויב ניט פאָר קיין הונדערט פראָצענטיק ציוניסטישע, איז לכל הפחות פאָר א פּראָ־ציוניסטישע, ווייל אויסער קאָראָקושאָנסקי און עדוואַרדאָ האָראָוויץ, וועלכע זיינען יעוועזן טעטיקע ציונים, זיינען אויך בערגמאַן און האָלפערן יעוועזן ביי זיי אויף קעסט, אייגנער אָלס סעקרעטאָר פון דער ציוניסטישער פעדעראַציע און די ציוניסטישע פאָנדן, און דער צווייטער אָלס סעקרעטאָר אין „יידישן אימיגראַנטן־שוץ און הילפס־פאַריין", וואָס האָט דאַן יעהאַט א ציוניסטישע מערהייט אין דער פאַרוואַלטונג.

די אַרויסגעבער ווידער, מיט אהרן קוּפמאַן בראש, האָבן געהאָט אַן אַנדער מיינונג. פון געשעפטס שטאַנדפונקט האָט זיך זיי טאָקע געלוינט צו לעבן בשלום מיט אָלע ריכטונגען אין יידישן ישוב, עס איז אָבער געשען אָזוי אַז די קאָמוניסטן, וועלכע האָבן געמאַכט אין פרוו נאָכן אַנדערן

אַרײַנצודרינגען אין די עקזיסטירנדיקע אינסטיטוציעס, האָבן זיך אָפט אויך אויסגאַהאַלטן אונטער פאַרשיידענע אומפאַרטייאישע שטעמפלען און אויסגענוצט יעדן ערלעכן און אומפאַרטייאישן כלל־טוער פאַר זייערע צוועקן, דערפאַר האָבן די ציונים — פאַקטיש ניט אינגאַנצן אָן רעכט — פאַר־דעכטיקט יעדן ערלעכן און אומפאַרטייישן טוער אַלס וועקצייג אין די קאָמוניסטישע הענט און וויל די פירונג פון די ציונים אין די געזעל־שאַפטלעכע אינסטיטוציעס האָט וויכטיקלעך געהאָט אַ סך פעלערן, האָט זיך געשאפן אַ מאַדנע לאָגע פון אַ גרופע, וועלכע האָט אויף כוח געוואָלט אויפ־האַלטן איר העגעמאָניע אין די אינסטיטוציעס, וואָס עס האָט אויף אַ שפּאָר ביסל שאָקירט אַפילו ציוניסטיש געשטימטע כלל־טוער. די קאָמו־ניסטן ווידער האָבן אויף אַ געשיקטן אופן אויסגענוצט די געשאַפענע סיטואַציע און האָבן אין אַ גרויסער מאָס געשטיצט די אַזוי ערופענע נייי־טראַלע שטעלונג פון דער „בראַז. איד. פּרעסע", וועלכע האָט אויף אַזאַ אופן גרופירט אַרום זיך די ליבעראַלע טייל פון דער יידישער געזעלשאַפט, וועלכע איז באַשטאַנען אינגאַנצן פון דעמאָקראַטישע עלעמענטן און אומ־פאַרטייאישע, אָבער פאַר קיין פאַל ניט פון קיין קאָמוניסטן און אַפילו ניט פון קיין קעגנער פון ציוניזם און ערשט אויפן לעצטן אָרט האָבן זיך נאָכ־געשלעפט די קאָמוניסטן, וועמען עס האָט, איז דער געשאַפענער סיטואַציע, געלוינט צו זיין מיט די דאָזיקע כלל־טוער און שטיצן די נייטראַלע שטע־לונג פון דער צייטונג קעגן די ציונים.

אַזאַ סיטואַציע האָט ממילא געמוזט מיט דער צייט פירן צו שאַר־פערע חילוקי דעות אויך אויסער די ראַמען פון די לאָקאַלע שטרייט פראַגן, ווו די קאָמוניסטן וועלן ניט זיין איינשטימיק מיט די אומפאַרטייאישע כלל־טוער און די אומפאַרטייאישע וועלן ניט קענען גיין מיט די ציונים, ווען אַפילו זיי וועלן זיך קעגן די קאָמוניסטן.

אַזאַ לאָגע שאַפט זיך טאַקע בעת עס באַזוכט בראַזיל אין שליחות פון דער צישׁ"א אין פוילן דער לידער פון די לינקע פועלי ציון, זרובבל.

קיין אַרגאַניזירטע גרופּע פון לינקע פוע"צ איז דאָן אין ריאָ דע זשאַ־נייראָ ניט געווען און אויסער דעם האָט די שליחות פון די יידישע שולן אין פוילן געפירט דעם שליח צו דער גאַנצער יידישער געזעלשאַפט, האָבן

אים טאַקע אויפגענומען די זעלבע גרופּע ליבעראַלע כלל־ און קולטור־ טויער, וועלכע האָבן זיך גרופּירט אַרום דער בראָז. איד. פּרעסע און די צייַ־ טונג גופא האָט אים פאַרשטענדלעך געהאָלפן אין דער אַקציע. אָט דאָס האָבן די ציוניסטן אויסגענוצט אַלס אויסרייד און האָבן באַשלאָסן זיך צוריקצוציען פון דער צייטונג און גרינדן אַן אייגענע צייטונג, וואָס זאָל זיין אינגאַנצן ציוניסטיש.

די באַציאונג פון דער דערמאָנטער גרופּע ליבעראַלע כלל־טויער און פון דער אָנפירונג פון דער צייטונג איז געווען אַן אויפריכטיקע, ווייל זייער צוגאַנג צו יידיש וועלטלעכער דערציאונג איז געווען דער רוקנבײַן פון זייער וועלט־אָנשויאונג און פון אָט דער גרופּע האָט זיך טאַקע אויסגע־ שיילט די אָרגאַניזירונג פון דער„שלום עליכם“ שול אין ריגאַ און דאָס אַריבערערנגען אהין אַלס לערער דעם באַווּסטן משלים־שרייבער און לערער לייזער שטיינבאַרג. די צייטונג ווידער האָט טאַקע געהאָט אַ זייער פּאָזיטיווע באַציאונג צו יידיש־וועלטלעכע דערציאונג און האָט בכלל גע־ שטיצט יעדע פּאָזיטיווע אָקציע אויף דער יידישער גאַס, נאָר דערביי זיינען אויך געווען מאָטיוון פון ריין־געזעלשאפטלעכן כאַראָקטער, ווייל די דער־ מאָנטע גרופּע האָט פּאַקטיש געשטיצט די צייטונג קעגן די ציוניסטישע מנהיגים און דערפון איז וואָס אַמאָל מערער געווארן אָפּהענגיק די האַנדלונג פון די צייטונגס־באַלעבאַטים און זייער באַציאונג און שטעלונג צו געוויסע פראַגן, וואָס זיינען אַרויפגעשווימען אין יידישן ישוב.

די ציוניסטן ווידער האָבן הפּנים איינגעזען, אַז זייער השפּעה אין דער אָריענטאַציע פון דער צייטונג איז ניט קיין געוואָגנדע. זיי האָבן זיך ניט געוואָלט צוהערן צו דער מיינונג פון די אַנדערש denkenden און יעדן פאַררעכנט פאַר אַ קעגנער, און אויך דערפאַר וואָס זיי זיינען געווען דער רוב מיטאַרבעטער אין צייטונג און עס איז זיי פּשוט ניט אָנגעשטאַנען, אַז די צייטונג זאָל פאַרטרעטן אַ שטאַנדפונקט וואָס איז ניט אין איינקלאַנג מיט זייער קוק אויף געזעלשאַפטלעכע פראַגן.

די נעגאַטיווע באַציאונג פון די ציוניסטן צו דער אַקציע פאַר צישׁ“א איז אין תוך געווען די שטעלונג פון העברעיסטן בכלל, נאָר זייער אָפּיציע־ לער אויסרייד איז געווען אַז מען דאַרף פריער פאַרזאָרגן די יידישע

דערציאונגס אנשטאלטן אין אונדזער ישוב, אין פלוג געגומען א ביז גאר אויסגעהאלטענער ארגומענט, נאר ניט ווינציק האט צו דער דאזיקער נעגאטיווער שטעלונג אויך בייגעטראגן בערגמאן, וועלכער האט געהאט פאר־טייאישע חשבונות מיט זרובבל נאך פון פוילן און זיין אויסרייד איז געווען, אז די ציש"א איז אייגנטלעך א פארטיאישע — אדער צווישן פארטיאישע — שול־נעץ, בעת עס עקזיסטירן אויך שולן פון „שול־קולט", פאר וועל־כע ער וואלט געארבעט וועז מען זאל פאר זיי מאכן אן אקציע. ווי עס זאל אבער ניט זיין, זיינען די צוויי באזונדערע צוגאנגען צו דער פראגע פון דער באציאונג צו דער ציש"א אקציע געווען פארא־יניקט אין דער נעגאטיווער באציאונג צו דער אקציע פון ציש"א און צו איר שליח, זרובבל.

די ליניע פון קעגנער און שטיצער פון דער אקציע האט זיך ניט גע־טיילט לויט דער פארטי־ליניע, אזוי זיינען געווען געניג ציונים און פועלי ציון, וועלכע האבן געשטיצט די אקציע פון ציש"א און די אייגנטי־מער פון דער צייטונג, וועלכע זיינען אויך געווען פועלי ציון, האבן אויס־געדריקט די מיינונג פון א גאר גרוי סערגרופע סימפאטיקער פון דער יידיש־וועלטלעכער דערציאונג, זיי האבן געטענהט, אז יעדע אקציע פאר יידישע שולן מוז געשטיצט ווערן און אויב עס זיינען פארא־נען נאך טיפן שולן זאלן זיי דורכפירן אקציעס און זיי וועלן אויך זיי שטיצן, והא ראיה — האבן זיי געטענהט — זיי שטיצן אויך די העברעישע גימנאזיע און די אנדערע שולן אין ישוב, וווּ די ציונים זיינען די אנפירער און בעלי השפעה.

עס איז ניט אויסגעשלאסן, אז די ציונים האבן שוין לאנג געפלאנט ארויסצוגעבן אן אייגענע צייטונג און דער פאל מיט דער אקציע פאר דער ציש"א איז בלויז געווען אן אויסרייד. זייער אויסרעכענונג איז אומגעפער געווען אזא: אלע מיטארבעטער פון דער צייטונג זיינען ציונים, אויך אין די קלענערע ישובים זיינען די מערסטע שטיצער פון דער צייטונג ציוניס־טישע עלעמענטן, פאר וואס זשע זאלן זיי זיין אונטערגעוואָרפן די מיינונג פון א. קופמאן, פון וועלכן זיי האבן, אגב, ניט געהאט קיין צו געהויבענע מיינונג אלס רעדאקטאר; אין דער זעלבער ריכטונג איז אויך געגאנגען די אויסרעכענונג אויף דער געשעפטלעכער זייט: די בראזיל. אידּ. פרעסע האט זיך אליין אויסגעהאלטן און געהאט זייער פיל אנאנסן פון יידישע און ניט

יידישע געשעפטן. אויב זיי וועלן מיט זייערע מענטשן אַוועק פון דער צייטונג וועט זיך דאָך די צייטונג זיכער שליסן, דאָן וועלן זיי האָבן אַ ברייט פעלד פאַר טעטיקייט און צוזאַמען מיט דעם וועלן זיי טאַקע אויפבויען אַ גרויסע צייטונג, וואָס וועט זיין אַ שטיין־פונקט פאַרן ציוניזם אין בראַזיל. אויסער די וואַרשיינלעכע אויסרעכענונגען זיינען צוגעקומען די שטימונגען פון קאַנגרעסאַפּט, וואָס עס האָבן געהערשט צווישן די מיטאַרבעטער צום רעדאַקטאָר ק„ וועלכער איז ניט תמיד געווען צו פֿאַלירט אין זיינע באַציאונגען מיט די מיטאַרבעטער, וועמען ער האָט ביי יעדער געלעגנהייט געוואָלט אימפּאָנירן מיט זיין באַהאַוונטקייט פון קענען אָנפירן מיט דער געזעלשאַפטלעכער זייט פון דער צייטונג.

ווי מען זאָל זיך ניט באַציען צו דער האַנדלונג פון די ציונים, וועלכע האָט געצילט טאַקע אומצוברענגען די אינציקע יידישע צייטונג אין בראַזיל צו יענער צייט, קען מען זייער האַנדלונג אין אַ געוויסער מאָס באַרעכטיקן דערמיט וואָס זייער הויפּט ציל איז דאָך געווען אַן אידעישער — דער ציל צו שאַפן אַ ציוניסטישע צייטונג.

פון דער בראַז. איד. פּרעסע **זיינען דאָן אַוועק:** האַראַוויץ, קאַראַקוס־נאַנסקי **און** האַלפֿערן. בערגמאַן, ווידער, **איז דערווייל געבליבן אין דער** בראַז. איד. פּרעסע, **וווּ ער האָט דערווייל מיטגעאַרבעט און אונטערגעהאַנדלט** וועגן פאַרבלייבן **און** מיטהעלפן רעדאַגירן **די** צייטונג. מעגלעך, **אַז ער האָט** טאַקע **גע**האַט **בדעה צו** בלייבן **מיט דער** בראַז. איד. פּרעסע, **נאָר די** ציוניסטישע באַלעבאַטים **פון דער** נייער צייטונג **האָבן** אים **אָנגעבאָטן אַ** געוויסע סומע **און אַן אָנטשפּרעכנדיקן** קאָנטראַקט, **ווייל זיי איז געגאַנגען** אין דעם **עס זאָל** קיינער ניט בלייבן **אין דער** בראַז. איד. פּרעסע **און דער**־מיט זיין זיכער, **אַז די** צייטונג **וועט** ניט קענען **וווייטער** עקזיסטירן, — **אַזוי**ערנאָך איז ב. ערשט שפּעטער **אַריבער** צו זיי **און** געוואָרן איינער **פון** די רעדאַקטאָרן **פון דער** נייער צייטונג — די אידישע פֿאַלקסצייטונג.

עס וואָלט אונדז פאַרפירט צו ווייט — **און עס** איז **אפשר אויך** ניט איבעריק אינטערעסאַנט צו אַנאַליזירן דאָ וואָס עס האָט באַוויזן ב. אַ שטיקל צייט צו „טאַנצן אויף בריידע חתונות" — מיטאַרבעטן **אין דער** בראַז. איד.

פּרעסע און צוזאַגן צו בלייבן מיט זיי, בעת אין דער זעלבער צייט האָט ער אונטערהאַנדלט מיט די ציוניסטן.

ווי מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט, האָבן די ציונים אויסגערעכנט אַז מיטן אַוועקגיין פון זייערע מענטשן פון דער רעדאַקציע, וועט זיך די בראַז. איד. פּרעסע תיכף שלימזן, נאָר גראָד דאַן האָבן זיך אָפּגעזוכט אַ גרע־ סערע צאָל ליבעראַל געשטימטע כלל־טוער, וועלכע האָבן געשטיצט די צייטונג און עס האָט זיך געשאַפּן אַ צעטיילונג אין ישוב: פון אײַן זייט האָבן זיך גרופּירט אַלע ליבעראַלע און דעמאָקראַטישע עלעמענטן, פּועלי ציון און קאָמוניסטיש געשטימטע עלעמענטן איינגעשלאָסן, און פון דער צווייטער זייט איז געשטאַנען אַ גרופּע פון יידן גבירים, אונטער דער אָנפּי־ רונג פון די בירגערלעכע ציוניסטן, וועלכע האָבן פאָר יעדן פּריז געוואָלט דיקטירן דעם ישוב זייערע מיינונגען און זיין די געקרוינטע מנהיגים.

עס איז אינטערעסאַנט אונטערצושטרייכן דעם פאַלגענדן פּרט: צווישן די ליבעראַלע עלעמענטן זיינען אויך געווען פיל ציונים און גבירים, נאָר ביי די דאָזיקע איז געווען אַ געוויסע שנאה צו די ציוניסטישע מנהיגים, וועלכע זיינען מייסטן געקומען צוזאַמען מיט זיי אין לאַנד און זיינען פריער רייך געוואָרן. לויט זייערע באַשולדיקונגען האָבן די פריער רייך געוואָרענע געהאַנדלט אויף פאַרשיידענע אומווערן מיט די פרויענהענדלער און זייערע לייט, פאַרקויפּנדיק זיי סחורות אויף „פרעסטאַסאַן" (אויף אויסצאָלן אין ראַטעס) אין זייערע געשעפטן.

די אַרבעט פון אָט די ליבעראַלע עלעמענטן איז באַשטאַנען אין דעם וואָס זיי האָבן דער בראַז. איד. פּרעסע געגעבן אַנאָנסן פון זייערע אייגענע געשעפטן, רעקאָמענדירט איר צו זייערע פריינד, פאַבריקאַנטן, ביי וועמען זיי פלעגן קויפן סחורות און פון צייט צו צייט אַרויסהעלפן מיט אַן הלוואה אויף אַ שטיקל צייט. דאָס האָט דערמעגלעכט דער בראַז. איד. פּרעסע איינ־ צושאַפן זיך אַ לינאָטיפּ און אַזוי אַרום פאַרלייכטערט די טעכנישע זייט פון אַרויסגעבן די צייטונג.

אין רעדאַקציע ווידער האָבן די זעלבע עלעמענטן מיטגעהאָלפן עס זאָל זיין מאַטעריאַל צום דרוקן. אַזוי האָט ד"ר פרידמאַן, דאַמאַלסדיקער לערער (שפּעטער דירעקטאָר)) פון דער העברעיש בראַזיליאַנער גימנאַזיע, געבראַכט

אין רעדאַקציע כתבים אונטער פאַרשיידענע פסעוודאָנימען; נתן (נאַטאַן) בעקער האָט געשריבן די וועכנטלעכע פעליעטאָנען; חיים ראָזען פלעגט שרייבן פאַבלען; מ. יאָקובאָוויטש (פסעוודאָנים: מאָטעלע) פלעגט שרייבן לידער און דערציילונגען; אהרן מאַץ פלעגט שרייבן אַרטיקלען אויף געזעל־שאַפטלעכע טעמעס און דאָס זעלבן פלעגן טאָן די קאָמוניסטיש געשטימטע כלל־טוער, פון צווישן וועלכע מיר נעמען אַרויס אהרן שענקער און סעדיה לאָזינסקי.

דער שרייבער פון די שורות, אָנקומענדיק סוף 1947 קיין ריגאַ דע זשאַניראָ, איז אַריין אין דער בראָז. איד. פרעסע אַלס רעדאַקטאָר, בעת אין קאָפ פון דער בראָזיליאַנער אידישער פרעסע האָט בלויז פיגורירט אַלס רעדאַקטאָר אהרן קויפמאַן, וואָס עס איז געווען אָנגענומען אויך אין די גרויסע ניט־יידישע צייטונגען, וווּ דער פאַקטישער רעדאַקטאָר האָט קיינמאָל ניט פיגורירט אין קאָפ פון דער צייטונג און דער אָפּיציעלער רעדאַקטאָר איז געווען דער באַלעבאָס פון דער צייטונג, וועלכער האָט אָפטמאָל ניט געקאָנט ריכטיק אָנשרייבן קיין זאַץ. ביי די ניט־יידישע צייטונגען איז עס געווען הויך־פּאָליטיק און גרויסע געשעפטס אייגנטימער, וועלכע האָבן זיך געקויפט אַ צייטונג מיט דעם רעדאַקטאָר און מיטאַרבעטער צוזאַמען, אין אונדזער פאַל איז עס געווען די אַמביציע פון ק. צו זיין דער אָפּיציעלער רעדאַקטאָר, וואָס עס האָט זייער אימפּאָנירט די גבירים, צו וועמען ער איז אָנגעקומען נאָך טובות פאַר דער צייטונג.

אונדזער אַרבעט אין דער צייטונג איז געווען אויסגערעכנט אויף די אָוונט־שעהן נאָכן פאַרענדיקן די אַרבעט אין דער פאַלקס שול אויף מעיער (אַ געגנט אין ריגאַ דע זשאַניראָ) און אין דער דערגאַנצונגס־שול אין לאָקאַל פון יוגנט־קלוב אויף דער פראָספּ. מיר פלעגן אויסשניידן און צוגרייטן צום דרוק אַרטיקלען פון די אויסלענדיש־יידישע צייטונגען, שרייבן דאָס לייט־אַרטיקל — וועז ק. האָט די אַרבעט נאָך ניט געהאַט געטאָן — אָנשרייבן אַן אַרטיקל אויף אַ פּאָליטיש געזעלשאַפטלעכער טעמע, באַריכטן פון געזעלשאַפטלעכע אונטערנעמונגען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אָדער דאָרפן פאָרקומען, איבערזעצן וויכטיקע נייעס פון יידישן אינטערעס פון די בראָזיליאַנער טאָג צייטונגען, צווישן דעם איז אויך געווען פאָררעכנט טעלע־

גראַפישע ידיעות אוּן די הויפּט־אַרבעט איז געווען דאָס „מאַכן" די אַרטיק־לען פון די פּאַרשיידענע כלל טוער, וועלכע מען האָט געמוזט דרוקן אין צייטונג צוליב זייער פּאָזיציע אין דער געזעלשאַפט.

אויסער אונדזערע אַרבעטן אויף פּאָליטיש־געזעלשאַפטלעכע טעמעס, וועלכע מיר פלעגן שרייבן אויך אונטער די פּסעוודאָנימען: י. זעליקמאַן אוּן י. סאָקאָלאָווסקי, פלעגן מיר דרוקן דערציילונגען פון יידישן לעבן אין בראַזיל אוּן ליטעראַריש קריטישע אָפּהאַנדלונגען אונטערן פּוּלן נאָמען, די לייט אַרטיקלען אוּן אַנדערע געזעלשאַפטלעכע נאָטיצן פלעגן מיר ניט אונטערשרייבן אוּן עס האָט געהייסן, אַז דאָס איז די אַרבעט פון דער רעדאַק־ציע (אַדער רעדאַקטאָר), וואָס עס איז אויך געווען פּראַקטיש צוליב דעם וואָס ניט איינמאָל האָבן פּאַרשיידענע כלל־טוער געהאַט טענות וואָס מען האָט זיי ניט דערמאָנט, אַדער ניט דערמאָנט אויף קיין ענוג בכבודיקן אופן אוּן דאָס „פּאַרענטפּערן" זיך האָט שטענדיק איבערגענומען אויף זיך ק. אַלס דער רעדאַקטאָר.

אַ ספּעציעל קאַפּיטל איז דאָס „אָפּרעכענען" זיך מיט קעגנער אין דער געזעלשאַפט, וועלכע מען האָט געמוזט איגנאָרירן פּאַר יעדן פּריים.

ווי עס איז לייכט צו פּאַרשטיין, האָט די צייטונג (אָפּטמאָל בלויז דער רעדאַקטאָר) געהאַט געוויסע קעגנער אין דער געזעלשאַפט. היות ווי כמעט אַלע מיטאַרבעטער זיינען אויף אַ געוויסן אופן געווען פּאַרבונדן מיט דער געזעלשאַפטלעכער אַרבעט פון די פּאַרשיידענע פּאַרייַנען, איז לייכט צו פּאַרשטיין, אַז יעדער האָט געקאָנט האָבן אַ קעגנער. אָזאַ קעגנער איז אַבסאָלוט איגנאָרירט געווארן אוּן זיין נאָמען האָט ניט געטאָרט דערמאָנט ווערן אין צייטונג אין שייכות מיט קיין שום אונטערנעמונג, ווען אָפילו דער באַריכט פון דער אונטערנעמונג האָט אינגאַנצן קיין זין ניט געהאַט אַן דעם נאָמען פון דעם באַטיילקטן.

עס פלעגט אויסקומען זייער קאָמיש, ווען איינער פון אונדז מיטאַרבע־טער איז געווען אויף אַ געוויסער אונטערנעמונג אָדער פייערונג אוּן מיר האָבן אָנגעשריבן דעם באַריכט מיט די נעמען פון אַלע באַטיילקטע אין דער דורכגעפירטער פּראָגראַם אוּן אין צייטונג פלעגט דער באַריכט דער־שיינען אָן די נעמען פון די קעגנער, וועמענס נעמען מען האָט געמוזט איג־

נאָרירן, אַזוי אַז עס האָט אויסגעזען ווי דער רעפֿאָרטער האָט פֿאַרזען דעם פֿאַקט, אַז דעם אָוונט און פֿראָגראַם האָבן געמוזט דורכפירן לעבעדיקע מענטשן און זייער אָפּט מענטשן מיט טאַלאַנט אויף זייער געביט, אָבער פֿאַר דעם רעדאַקטאָר האָבן זיינע „קעגנער" פֿאַקטיש ניט עקזיסטירט און אַזויערנאָך פלעגן זייערע נעמען קיינמאָל ניט געדרוקט ווערן אין דער צייטונג.

דאָס איז געווען אַ חוק ולא יעבור און דיסקוטירן וועגן דעם האָט ניט געהאָלפֿן.

פֿאַרשטענדלעך, אַז דאָס איז אַן איבעריקער באַוויז אויף דער פֿראָוויניציעלקייט, וואָס האָט באַהערשט די יידישע געזעלשאַפֿטלעכקייט אין אַלגעמיין און האָט ניט געקאָנט אויסמיידן אויך די צייטונג.

מיר האָבן שוין פֿריער דערמאָנט וועגן די „אַרטיקלען" (טייל פלעגן זאָגן: נאַרטיקלען) פון די פֿאַרשיידענע כלל־טוער, וועלכע מען האָט געמוזט „מאַכן" אין רעדאַקציע און אָפּט, זייער אָפּט, זיינען פון די „אַרטיקלען" ניט געבליבן אין אָריגינאַל מער ווי דער נאָמען פון „שרייבער". וועגן איינעם אַזעלכן ווילן מיר דאָ איבערגעבן אַ פּאַקט, וויל דער פֿאַקט אילוסטרירט די באַציאונג פון אָט די כלל־טוער „שרייבער" און זייערע פֿרעטענזיעס צו דער רעדאַקציע.

סעדיה לאָזינסקי איז געווען אַ ייד אַ בן תורה פון אַלטן שניט, האָט ער אָבער געוואָלט אָנגיין פֿאַר אַ מאָדערנעם מענטש און ליב האָבנדיק עקסצענטרישע אַריסטריטן אין דער עפּנטלעכקייט, האָט ער זיך געהאַלטן פֿראָ קאָמוניסטיש און די קאָמוניסטן ווידער האָבן זיך מיט אים געצאַצקעט און אים אַריסגעשטעלט אומעטום וווּ זיי האָבן געדאַרפֿט אַריסשטעלן איינעם, וואָס איז בקי אין די קליינע אותיות. זיינע „אַרטיקלען" פלעגט ר. שרייבן אין סטיל פון די אַמאָליקע רבנישע דרשות, דורכגעפלאָכטן מיט פסוקים פון מאמרי חז"ל, מדרש און אגדות, אָבער אַן אַ שום זין, אַן אַן אָנהייב און אַן אַ סוף, אַזוי אַז „מאַכן" זיינט אַן „אַרטיקל" איז געווען ווי גיין אויף אַ שטריק, וויל ער פלעגט ליאַרעמען, אַז מען מאַכט אים קאַליע זיינע גלענצנדע געדאַנקען און פלעגט שטענדיק פֿאַדערן מען זאָל אים

חלילה ניט פאַרריכטן, ווייל אַז ניט „טרעט מער זיין פוס ניט איבער די שוועל פון דער רעדאַקציע...“

איינמאָל, אַ שבת נאָכמיטאָג, ווען געווײנלעך פלעגן אין רעדאַקציע זיך פאַרזאַמלען כלל־טוער און פירן דיסקוסיעס וועגן אַקטועלע געשעענישן, איז ער פלוצים אַריינגעפאַלן אין רעדאַקציע און אַנגעהויבן זידלען דעם רעדאַקטאָר ק. און ק. האָט ווי תמיד געפינטלט מיט זיינע קורצזיכטיקע אויגן און געמיט זיך אים באַרואיקן, דאַן האָט דער שרייבער פון די שורות אויפגעקלערט פאַרן עולם פאַרזאַמלטע, אַז אייגנטלעך זיינען זיינע מאמרים ניט דרוקבאַר, ווייל ער שרייבט יידיש מיט עם הארצישע פעלערן, אַן שום סטיל און אַן שום צוזאַמענהאַנג, און פאַרשפראָכן געבן אין קומענדיקן נומער פון דער צייטונג אין פאַקסימיליע אַ זייטל פון זיינס אַ מאמר און זאָלן די לייענער אַליין אורטיילן. דאָס האָט דעם אַלטן עקסצענטריש־ל. אַזוי אויפגעבראַכט, אַז ער איז אַוועק פול מיט כעס און האָט זייט דאַן אויפגעהערט צו פאַרוואַרפן די רעדאַקציע מיט מאמרים.

די בראַזיליאַנער איד. פרעסע איז שפעטער דערשינען אין גרויסן ציי־טונגס פאָרמאַט געווײנלעך אין 8 זייטן און ביי געוויסע געלעגנהייטן אויך אין 10 און 12 זייטן. די ציוניסטישע אידישע פאָלקס צייטונג ווידער איז דערשינען אין אַ קלענערן פאָרמאַט, ווייל זייער דרוק מאַשין איז געווען אַ קלענערע, אין 10, 12 און ביי פאַרשיידענע געלעגנהייטן אויך אין 16 און אין 24 זייטן. בכלל האָט זיך איינגעשטעלט די באַציאונג פון דער געזעל־שאַפט צו ביידע צייטונגען אויף אַן אופן, אַז בעת אַרום דער בראַז. איד. פרעסע האָבן זיך גרופירט די ליבהאַלע עלעמענטן פון יידישן ישוב איבערן לאַנד, איז די אידישע פאָלקסצייטונג אַנגעגאַנגען אַלס אַן אונטערנעמונג, וואָס אַ גרופע יידישע גבירים האָבן צוליב אַ קאַפריז געשאַפן און ווו אַלץ איז אויסגערעכנט אויף אויסצודרייקן די מיינונג פון אָט דער גרופע.

איין געשעענער פאַקט וועט אילוסטרירן אונדזער מיינונג.

אין 1928, ווען עס זיינען פאָרגעקומען די אומרוען אין ארץ ישראל, זיינען די בראַזיליאַנער צייטונגען מאַנטיק אינדערפרי געווען פול מיט די נייעסן פון די געשעענישן אין ארץ ישראל. זיצנדיק אין רעדאַקציע און

קאָמענטירנדיק די געשעענישן, האָבן מיר באַשלאָסן אַרויסגעבן אַן עקסטראַ אויסגאַבע פון דער בראַזשׂ. איד. פרעסע אין 4 זייטן, וווּ מיר זאָלן איבערגעבן די ידיעות וועגן די פאַרגעקומענע געשעענישן פון אַ יידישן שטאַנדפונקט. אַרום 5 אַזייגער נאָכמיטאָג, ווען דער גרעסטער רוב יידישע „קליענטעלטשיקעס" קומען אויף דער פראַסע אינקויפן, איז דערשינען דער עקסטראַ נומער און איז ממש צעכאַפּט געוואָרן. זעענדיק דעם גרויסן דערפאָלג פון מאַנטיקדיקן נומער און וויל די ידיעות פון ארץ ישראל זיינען געוואָרן אַלץ אַלאַרמירנדיקער, האָבן מיר באַשלאָסן צופרידן שטעלן דעם דורשט פון יידישן עולם נאָך ידיעות און אויך דינסטיק אַרויסגעבן אַן עקסטראַ נומער. אונדזער חשבון אין רעדאַקציע איז געווען, אַז אָנשטאָט אַרויסצוגעבן די צייטונג ווי געווינלעך אין 8 זייטן וועלן מיר אַרויסגעבן 3 עקסטראַ נומערן פון 12 זייטן, ד. ה. מיר האָבן אויסגערעכנט אויף צו צעטיילן בלויז אײַן נומער אין עקסטראַ אויסגאבן, נאָר די געשעענישן אין ארץ ישראל האָבן זיך געהאַלטן אין אַזאַ טוויקלען מיט אַ ריזיקער שנעלקייט, דערצו זיינען נאָך צוגעקומען די ידיעות פון דער געענדערטער „ליניע" פון דער קאָמוניסטישער וועלט צו די געשעענישן אין ארץ ישראל און מיר האָבן געזען אַז מיר וועלן אויך דעם צווייטן נומער צייטונג מוזן צעטיילן אין עקסטראַ אויסגאַבן, אי צוליבן גרויסן דערפאָלג פון די עקסטראַ אויסגאַבן, אי צוליב דעם וואָס גראָד אונדז איז געגאַנגען אין דעם קלאָר צו מאַכן דער יידישער געזעלשאַפט וועגן די געשעענישן און דעם חוב פון די יידישע מאַסן אין דער גאָרער וועלט צום קעמפנדיקן יידישן ישוב אין ארץ ישראל.

אין לייט אַרטיקל, וואָס מיר האָבן געשריבן אין צווייטן נומער האָבן מיר געזופן דעם יידישן ישוב צו דעמאַנסטרירן פאַר דער עפנטלעכקייט אונדזער סאָלידאַריטעט און גלייכצייטיק זאַמלען געלט פאַרן ישוב אין א״י. די אידישע פאָלקסצייטונג ווידער, וועלכע איז דערשינען מיטוואָך אין גרויסן פאָרמאַט און שטייגער, האָט געפרווט צו נישט מאַכן דעם געדאַנק פון אַ דעמאַנסטראַציע, נאָר ווי זיי אויך להכעיס האָבן זיך ספאָנטאַן פאַרזאַמלט אויף דער פראַסע אָנזע אַרום צווי טויזנט מענטשן און געפאָדערט פון דער ציוניסטישער פעדעראַציע צו דעמאַנסטרירן און אָט אַזוי איז

דאַמאַלסט פאַקטיש פאַרגעקומען אייַנע פון די גרעסטע דעמאַנסטראַציעס אין יידישן ישוב.

אין אונדזער לייט אַרטיקל האָבן מיר אונטערגעשטראָכן, אַז דער יידישער ישוב דאַרף פאָדערן פון דער בראַזיליאַנער רעגירונג זי זאָל אויפֿפאָדערן ענגלאַנד אָפּצושטעלן די אומרוען, ווייל אויך בראַזיל האָט אין דער פעלקער ליגע געשטימט פאַרן איבערגעבן צו ענגלאַנד דעם מאַנדאַט אויף א״י און אונטער דעם לאָזונג איז טאַקע געפירט געוואָרן די דעמאַנסטראַציע, וועלכע האָט פון צווישן זיך אַליין אויסגעטיילט אייניקע פירזאָגערס, בעת מען האָט געדאַרפט איבערגעבן פאַר די בראַזיליאַנער צייטונגסלייט דעם זין פון דער דעמאַנסטראַציע.

מיטוואָך, וועו די דעמאַנסטראַציע איז פאַרגעקומען האָבן מיר די עקסטראַ אויסגאַבע איינגעאָרדנט אַזוי, אַז די ערשטע זייט האָבן מיר געזעצט און גערדוקט אין דער צייט וועו די דעמאַנסטראַציע האָט זיך געצויגן איבער דער שטאָט און האָבנדיק אונדזערע מענטשן צווישן די דעמאַנסטראַנטן, האָבן מיר איבערגענומען דורכן טעלעפאָן די וויכטיקסטע עפּיזאָדן פון פאַרלויף פון דער דעמאַנסטראַציע, די רעדעס פון די פאַרשטייער פון דער רעגירונג און פאָליטישע טוער און צום סוף, וועו די דעמאַנסטראַציע איז אויפגעלייזט געוואָרן און דער עולם האָט זיך אומגעקערט אויף דער פּראָספּ איז אונדזער עקסטראַ נומער צייטונג שוין געווען אין גאַס צום פאַרקויף און האָט מיט זיין מאָדערנעם אויסזען און דעטאַלירטן באַריכט פון דער דעמאַנסטראַציע געמאַכט אַן אויסערגעווייניגלעכן רושם אויפן גאַנצן יידישן ישוב איבערן לאַנד.

דאָס קענען אַזוי האַנדלען איז פאַרשטענדלעך דערמעגלעכט געוואָרן אַ דאַנק דעם וואָס די בראַז. איד. פּרעסע האָט דאַן געהאַט אַן אייגענעם לינאָטיפּ און די זעצער זיינען געווען די אייגנטימער בן ציון שרייבער און חיים קענדלער, וועלכע האָבן ניט געקוקט אוף קיין ספּעציעלע אַרבעטס שעהן און אָפּטמאָל געאַרבעט מיט דער גרעסטער אָנשטרענגונג די צייטונג זאָל דערשיינען אין צייט. עס איז אינטערעסאַנט דאָ צו פאַרצייכענען אַז שרייבער, וועלכער איז געווען אַ מטופל מיט קליינע קינדער, פלעגט אָפּט

אָפּזיצן ביי דער זעץ מאַשין 12—14 שעה נאָכאַנאַנד אָן אַ געהעריקן מאָל־צייט, וויסנדיק אַז אויך אינדערהיים האָבן ניט די קינדער געגעסן צו עסן.

אין משך פון דער גאַנצער צייט, וועלן עס זיינען געווען ביידע צייטונגען זיינען פֿאַרגעקומען ניט ווינציק אַטאַקעס פון אין צייטונג אויף דער צווייטער און דערביי האָבן אין דער איד. פֿאַלקסצייטונג געשפּילט די הויפּט־ראָל בערגמאָן און קאַראַקושאַנסקי, דער ערשטער מיט פּעליעטאָנען אונטערן פּסעודאָנים: גלין־גלאָן און דער צווייטער מיט זיינע לייט אַרטיקלען, אונ־טערגעשריבן מיט זיינע איניציאַלן ש. ק.; אין דער בראָז. איד. פּרעסע פּלעגן נעמען אַ וואָרט אין אַזעלכע פאַלן נאָטאָן בעקער מיט אַ פּעליעטאָן, חיים ראָזען מיט אַ פּאָבל און אהרן קויפמאָן מיט אַ לייט אַרטיקל; האָראָוויץ פלעגט אין דער איד. פֿאַלקסצייטונג שרייבן פֿאַליטיש־געזעלשאַפּטלעכע מאמרים און אויף אַזעלכע אַרטיקלען פלעגט אים אָפּט ענטפערן דער מחבר פון די שורות.

עדוואַרדאַ האָראָוויץ איז אין זיין אַרט דענקען געווען אַ רעאַקציאָנער און אַ שונא פון יעדן מאָדערניזם, נאָר זיינע אַרטיקלען פלעגט ער שרייבן אין זייער אַן עלעגאַנטן און העפלעכן טאָן אויסמיידנדיק צו באַליידיקן וועמען עס איז און אויפן זעלבן שטייגער האָט אים מערערע מאָל געענטפערט דער שרייבער פון די שורות. אַזאַ אויסטויש פון קעגנזעצטע מיינונגען וועגן יידישער דערציאונג איז אין יענער צייט פֿאַרגעקומען אין די דאָזיקע פּאַר־שיידן אַרויסגעזאָגטע מיינונגען וועגן אַזאַ קאַרדינאַל פֿראָבלעם ווי דער־ציאונג און דער אופן פון פּאָלעמיזירן פון צוויי קעגנער, אָן דעם מינדסטן אינסינואירן און זידלען איינער דעם צווייטן, ווי עס איז געווען דער שטייגער אין די ענטלעכע דיסקוסיעס צו יענער צייט, האָט געמאַכט אַ רושם אין דער יידישער געזעלשאַפט. ה. האָט געשריבן אין דער איד. פֿאַלקסציי־טונג אַ סעריע אַרטיקלען אונטערן אַלגעמיינעם טיטל: געדאַנק און לעבן אין דער ערציהונג פון אידישען קינד און דער שרייבער פון די שורות האָט אים געענטפערט אונטערן טיטל: געדאַנקען אָן לעבן אין דער דערציאונג פון יידישן קינד.

ליידער זיינען אַזעלכע פאַלן געווען זייער זעלטן און כמעט אויסנאַמען,

די אַטאַקעס פון אין צייטונג אויף דער צווייטער האַבן געפירט די שוין דערמאַנטע ק. און ב.

אַלס קוריאָז פון זייערע „פערל" וועלן מיר דאָ פאַרצייכענען דאָס לייט אַרטיקל פון ש. ק. א. נ. קאַקטוס, וווּ ער האָט דעם רעדאַקטאָר פון דער בראַז. איד. פרעסע, אהרן קויפמאַן, געפונען קאַקטוס, ד. ה. אַ ווילד גע־ וויקס. ק. האָט דאָ געהאַט אַ גלענצנדע געלעגנהייט אָפצוענטפערן ק. אויפן גענייאַלן שטייגער ווי מאַריס ראָזנפעלד האָט אָפגעענטפערט זיינע באַליי־ דיקער מיטן באַרימטן ליד לאַטוטעס, כדי צו קענען ענטפערן אויף דעם שטייגער האָט מען הפנים געדאַרפט זיין אַ דיכטער ווי ראָזנפעלד איז געווען, דאַקעגן ק. האָט צוריק געזידלט און דערביי איז עס געבליבן.

די צווייטע „פערל" איז דער פעליעטאָן א. נ. „פאָזשאַליוסטי וו׳קאַיוטו", וואָס גלין־גלאָן (אהרן בערגמאַן) האָט געדרוקט קעגן די ליבעראַלע עלע־ מענטן, וועלכע האָבן זיך דאָמאָלסט גרופירט אַרום דער „שלום עליכם" שולע און זייער לערער, אליעזר שטיינבערג ע״ה.

עס איז געשען אַזוי, אַז ש. האָט צונויפגערופן אַ גרופע שול טוער און פרייַנד פון יידישן וואָרט כדי איינצואַרדנען זיינס אַ רעפעראַט וועגן דער טשערנאָוויצער קאָנפערענץ און די הכנסה זאָל גיין פאַר דער יידישער שול אין טשערנאָוויץ. ב., באַריכטנדיק וועגן דעם דאָזיקן צוזאַמענקום, האָט ער זיך זייער באַלייַדיקנדיק אויסגעדריקט וועגן דיכטער ש. און די פאַרזאַ־ מלטע. אויף אָט דעם אָפלאָכן האָט געענטפערט מיט אַ שארפן פעליעטאָן אין דער בראַז איד. פרעסע מנשה פוקס (אונטער אַ פסעוודאָנים) און אָנגע־ רופן גלין־גלאָן פאַיאַץ, וועלכער האָט בלויז איין אויפגאַבע: אַרויסרופן געלעכטער ביי זיינע צירק באַזוכער און האָט ניט קיין חוש אָפצוטיילן ערנסטע ענינים פון פאַיאַצעווען. אויף דעם שארפן רעאַגירן פון מ. פ. האָט גלין־גלאָן אָפגעדרוקט זיין פעליעטאָן „פאָזשאַליוסטי וו׳קאַיוטו". אין דעם פעליעטאָן האָט דער שרייבער פאַרגליכן די פאַרזאַמלטע מיטן דיכטער שטיינבערג צו די דאָמען אין דעם אָנעקדאָט וועגן פושקין, פון וועמען פ. האָט זיך געשפירט געטראָפן און רייטנדיק דאָמאָלסט אויף אַ פערד, האָט ער אויפגעהויבן דעם פערדס עק און זיי איינגעלאָדן אין „קאַיוטע"...

עס האָבן אויך ניט געפעלט קיין פערזענלעכע אַטאַקעס אין איין ציי־

טונג אויף די מיטאַרבעטער פון דער צווייטער צייטונג און דאָס זייער אָפּט אָן דער מינדסטער מאָס פון אָנשטעל אָפילו פון וועלכער עס איז זשורנאַליסטישער עטיק.

א באַזונדערס שאַרפּע אַטאַקע אויף איינעם פון די מיטאַרבעטער פון דער בראָז. איד. פּרעסע איז געמאַכט געוואָרן פון ב„ דאָס איז געווען די עקלדיקסטע פּערזענלעכע אינסינואַציע אויף אינזשיניער ראובן זיגער. דער שרייבער פון די שורות, אומרייזנדיק איבער דער פּראָווינץ ריא גראַנדע דא סול פּאַרן פּאַלעסטינע אַרבעטער פּאָנד, האָט אין דער איק"א קאַלאָניע פון באַראַנעסא קלאַראַ „אָנטדעקט" דעם דערמאָנטן זיגער און שפּעטער איז דער זעלבער געקומען קיין ריא און אָנגעהויבן מיטאַרבעטן אין רעדאַקציע. אין איינעם פון די נומערן בראָז. איד. פּרעסע האָט דער שרייבער פון די שורות אָנגעשריבן וועגן ז. א ביאָגראַפישע נאָטיץ, דערציילנדיק וועגן אים אַלס זשורנאַליסט און מענטש. אין א נומער שפּעטער איז אין דער איד. פּאַלקסצייטונג דערשינען א פּאָסקויל א. נ. „דאָס אידל פון ראָוונע" (זיגער האָט געשטאַמט פון ראָוונע).

די אַלע אַטאַקעס און קעגן אַטאַקעס האָבן דערפירט אַזוי וויט, אַז די כלל־טוער און בכלל נאָענט שטייענדיקע אַקטיוויסט עלעמענטן אין דער געזעלשאַפט פלעגן דאָס ערשטע זוכן אין א נייעם נומער פון איינע פון די צייטונגען דעם סאָרט מאַטעריאַל און אַז עס איז ניט געווען דער דאָזיקער מאַטעריאַל האָבן די צייטונגען ווי ניט געהאַט פּאַר זיי קיין שום אינטערעס.

טראָץ דעם אַלעמען, טראָץ אָט דעם גרויסן אינטערעס פון לייענער עולם, האָט די בראָז. איד. פּרעסע געקעמפט פּאַר עקזיסטענץ, געווען איז עס דערפּאַר וואָס די הוצאה פון איינאַרדנען א לינאָטיפּ האָט פיל באַשוועדט די עקזיסטענץ פון דער צייטונג און אויסער דעם האָט זיך די קאָנקורענץ פון ביידע צייטונגען אָפּגערופן אויף ביידן, ווייל אויב דער לייענער עולם, וואָס איז געווען דער זעלבער, האָט אָפילו געגומען ביידע צייטונגען, זיינען אָבער די אָנאָנסן געבער ניט שטענדיק געווען גרייט צו געבן זייערע אָנאָנסן אין ביידע צייטונגען, אַזוי אַז דער מקור פון הכנסה האָט זיך צעטיילט צווישן ביידע צייטונגען און שווער געמאַכט די עקזיסטענץ פון ביידע. די פּ. צ. האָט געהאָט אַרום זיך מעצענאָטן אָבער ניט די „בראָז. איד. פּרעסע".

אַזאַ צושטאַנד האָט געפירט דערצו, אַז דער רעדאַקטאָר ק. איז ניט איבערקלייבעריש אין מיטלען אויפצוהאַלטן די צייטונג און אַלץ איז געווען כשר.

צוויי אַזעלכע פאַלן וועלן מיר דאָ פאַרצייכענען, כדי קלאָר צו מאַכן אויף וועלכע וועגן דער רעדאַקטאָר ק. איז אַוועק אין זיין געיעג צו שאַפן קוואַלן פון הכנסה פאַר דער בראַז. איד. פּרעסע.

איין פאַל איז געווען מיטן פֿרעזידענט פון דער העברעיש־בראַזיליאַנער גימנאַזיע אין ריאָ דע זשאַניראָ. די ציוניסטן, וועלכע האָבן אָנגעפירט מיט דער גימנאַזיע, האָבן געזוכט גבירים, וועלכע זאָלן העלפן שאַפן מיטלען אויפצוהאַלטן די גימנאַזיע און אויסגעקליבן אַלס פּרעזידענט איינעם אָ גביר, אָ מעבל סוחר, כאַימאָוויטש, וועלכער איז געשטאַנען מיט אייניקע מעבל געשעפטן אין דער רייכער געגנט קאָטעגע. זיי האָבן געווויסט, אַז אויסער רייכקייט איז ער אַן אומוויסנדער מענטש און זייער אויסרעכנונג איז געווען, אַז ער וועט זיך ניט וועלן צו פיל מישן אין אַנדערע ענינים פון דער גימנאַזיע אויסער פינאַנסן, נאָר דאָ האָבן זיי גראָד געמאַכט אָ פאַלשן חשבון. דער גבירישער מעבל־סוחר, וואָס האָט זיך ביז דאָן ניט געמישט אין קיין קהלשע ענינים און שטענדיק בייגעשטייערט מיט אָ ברייטער האַנט פאַר דער זעלבער גימנאַזיע, האָט איצט געהאַט צייט טאָג־טעגלעך צו קומען אין גימנאַזיע, אָפטמאָל אַריינגיין אין די קלאַסן בעת די לימודים, זיצן אין סעקרעטאַריאַט און נאָכקוקן די חשבונות, ווי עס וואָלט ווירקלעך געווען זיינס אַן אייגן מעבל געשעפט. געקומען צו אָ קינדער פאַרשטעלונג, אַדער אַן אַנדער שול פייערונג, האָט ער ניט געווארט אויף קיין כיבודים און אָן שום שאלות פאַרנומען דעם אויבנאָן און טאָקע געהאַלטן רעדעס, אַז די ציוניסטן האָבן זיך ממש אויפגעגעסן לעבעדיקע. וועגן איינער אַזאָ רעדע אויף אָ שול־פייערונג צום אַרויסלאָז פון גימנאַזיע אין סוף לערניאָר, זיינען אומגעגאַנגען פאַנטאַסטישע קוריאָזן. לויט אייניקע, וואָס זיינען בייגעווען די שול פייערונג זאָל די „רעדע" אומגעפער האָבן געווען אין אַזאָ פאָרם:

„פּעיטערס און מוטערס! אונדזערע פּעיטערס זיינען געווען פּעיטערס צו אונדז, מוזן מיר זיין פּעיטערס צו אונדזערע קינדער" און באַלד נאָכדעם

איז ער אַראָפגעשפרונגען פון דער סצענע אין זאַל אַריין און אָנגעהויבן אומגיין צווישן עולם זאַמלען געלט פאַר דער שול.

די ציוניסטן האָבן זיך געשעמט מיט אים, היות ווי ער האָט אָבער פאַקטיש געשטעלט די גימנאַזיע אויף די פיס עקאָנאָמיש און ווען עס האָט געפעלט געלט האָט ער אויסגעלייגט פון דער אייגענער קעשענע, און היות ווי די אַלע מעשים זיינע זיינען אומגעאָנגען פון מויל צו אויער, האָבן זיי זיך געמאַכט ניט פאַרשטייענדיק און האָבן געשוויגן. מאַכט זיך איינמאָל, אַז די גימנאַזיע פייערט אַ געוויסע דאַטע און אין דער איד. פאָלקסצייטונג דערשיינען אַרטיקלען און אָפשאָנגען ווערן דער שולע, איר אַנטשטייאונג און אָנטוויקלונג און די אַרטיקלען זיינען פאַרשטענדלעך פאַרזען מיט בילדער פון די אַלע עסקנים, לערער און שילער, נאָר דער פרעזידענט איז ניטאָ און אין שטאָט טוט זיך חושך. עס פעלן ניט קיין מענטשן, וועלכע האָבן ליב אונטערצופירן און זיי פירן צונויף דעם רעדאַקטאָר ק. מיטן פרעזידענט פון גימנאַזיע און עס ווערט באַשלאָסן פאַר אַ געוויסער סומע אָפצודרוקן אין דער בראָז איד. פרעסע אַ זייט ספעציעל געווידמעט דעם פרעזידענט פון דער גימנאַזיע.

עס איז דעם שרייבער פון די שורות אויסגעקומען אויפצונעמען פון מויל פון ה׳ כאַימאָוויטש זיין שילדערן די אויפטוען אין דער גימנאַזיע, זיינע פלענער א. אַז. וו. עס איז געווען אַ געוויסער זין אין דעם דרוקן אַזאַ זייט מיט דער באַשרייבונג, יעדנפאַלס האָבן מיר זיך עס אַזוי אויסגעטייטשט, וויל מען דאַרף ניט אויסנוצן אַ מענטשנס נאַיוויטעט און גוטע, ניט איבער־ געשפיצטע ערלעכקייט און מאַכן פון אים חוזק. ווי עס זאָל ניט זיין האָבן מיר אָבער געהאַט אַ גאַנץ פיין שטיקל אַרבעט צו מאַכן פון זיין דערציילן וועגן זיך און וועגן זיינע אויפטוען אין דער גימנאַזיע עפעס אַ לייטישע באַשרייבונג. צוגעהאָלפן האָט אונדז דערביי דער גרויסער אַלבום פון בילי־ דער, וואָס ער האָט אונדז איבערגעגעבן און פון אָט דעם אַלבום האָבן מיר אַרויסגענומען די פאַרשיידנסטע בילדער פון אים, זיינע געשעפטן, זיין פרוי, זייערע קינדער, פון זיינע עלטערן און אַנדערע משפחה מיטגלידער און האָבנדיק אַזוי פיל בילדער אין פאַרשיידענע פאָזעס איז אונדז ניט אַנ־ געקומען צו שווער צו קענען אויספילן די זייט מיט אַ פאַר הונדערט שורות,

וועלכע האבן, ווי עס איז, טיילווייז אויך איבערגעגעבן וועגן זיין פארוואלטן מיט דער גימנאזיע.

דער צווייטער פאל איז שוין דערפאר ניט געווען ארומגעוועבט מיט א געפיל פון יושר פארן באעוולהטן און די מלאכה נקיה האט דער רע־דאקטאר ק„ בלית ברירה, געטאן אליין. עס האנדלט זיך וועגן דער „ליטע־ראַרישער" זייט, ווו עס איז געדרוקט געווארן אן אויסצוג פון „ווערק" פון סאמועל (שלום נח בן המנוח לייב באקאליניק ז"ל) באקאליניק א. נ. „העולם השוא והשקר, אדער די פאלשע שווינדל־וועלט.

דער דאזיקער ב. איז א יד פון אלטן שניט, האט געקאנט א ביסל לערנען און איז פארוואַרפן געווארן אין די וויטע פראווינצן פון מאטא גראסא, ווו דער ישוב איז זייער א שיטערער און די איינציקע באשעפטיקונג איז דאס האדעווען בהמות, האט ער זיך דארטן אומגעוואלגערט צווישן די איינגעבוירענע און געמאכט א גרויס פארמעגן און איז געקומען אין דער הויפט שטאט א ביסל א „לעב" טאן אין דער געזעלשאפט פון יידן און פאר איינווענדיג זיי טאקע מזכה זיין מיט זיינע „ווערק". פאר א געוויסע סומע האט דער רעדאקטאר ק. געדרוקט א טייל פון זיין ווערק אין א ספעציעלע „ליטעראַרישע זייט" אין דער בראזיל. איד. פרעסע און דערנאך אויך גע־דרוקט אין דער דרוקעריי א ספעציעל העפטל פון 38 זייטן אונטערן דער־מאנטן נאמען.

די „ליטעראַרישע זייט" האט פארנומען ביידע זייטן פון מיטלסטן בלאט, וואס איז געגאנגען אין 10 זייטלדיקן נומער און דער רעדאקטאר ק. האט אונדז אין רעדאקציע געפרווט איינשמועסן, אז בלויז אין געציילטע נומערן אין שטאט וועט מען ארייגלייגן דאס מיטלסטע זייטל, בעת איבערן לאנד וועט מען דאס דאזיקע „ליטעראַרישע" בלאט ניט צעשיקן.

דאס דאזיקע זייטל איז געווען א מיש מאש פון ווערטער, פסוקים און מאמרי חז"ל, וואס האבן זיך ניט געקלעפט א וואַרט צו א וואַרט, אויפן קאפ איז געווען אין גרויסע האלץ שריפט דער שוין דערמאנטער טיטול און אין צענטר איז געווען א גרויס בילד פון מחבר ווי ער רייט אויף א פערד און אונטן איז געווען אונטערגעשריבן: אנכי הרוכב ישראל.

דאס דאזיקע „ליטעראַרישע" זייטל, טראץ דעם וואס די רעדאקציע האט

זיך געהיט דערמיט עס זאָל ניט אַריינפאַלן אין אומגעווינטשענע הענט. איז דערגאַנגען צום יידישן ישוב אין קורית־ביאַ, ווו עס איז געווען אַ פיינע גרופע יידישע אינטעליגענץ, איז פון דאָרט אָנגעקומען אַ פּעקעלע אַדרעסירט צום רעדאַקטאָר ק. און אין דעם „ליטעראַרישן" זייטל איז געווען אייגעווייקלט אַ שטינק־באָמבע, וועלכע האָט ממש פאַרפעסטעט די לופט פון רעדאַקציע.

די בראָז. איד. פּרעסע האָט אויפגעהערט דערשיינען סוף נאָוועמבער 1929. דער שרייבער פון די שורות איז נאָך פריער אַוועק פון דער צייטונג. עס איז ניט געווען אָנגענעם צוצוזען דעם סוף פון דער ערשטער יידישער צייטונג אין בראָזיל. פּאָקטיש איז ניט געווען מער נייטיק קיין מיטאַרבעטער אין דער רעדאַקציע. מיט יעדן נומער האָט די צייטונג אויסגעזען אָרעמער, ביז זי האָט אויפגעהערט דערשיינען.

דער איינציקער וואָס איז געבליבן אין רעדאַקציע ביז דער לעצטער נומער איז דערשינען, איז געווען אינזש. ראובן זיגער. אויסער דאָס אויסשניידן אַרטיקלען, האָט ז. געפרוווט איינפירן עפּעס נייעס און האָט אָנגעהויבן דרוקן אין המשכים אַ קאָלעקטיוון ראָמאַן, וואָס האָט געזאָלט זיין — לויט די דערקלערונג אין אָנהייב — די קאָלעקטיווע שאַפונג פון די לייענער, ויעמען ער האָט איינגעלאַדן צו שרייבן די ווייטערדיקע קאַפּיטלען און אַרייַנשיקן אין רעדאַקציע. אויף וויפל אונדז איז באָקאַנט האָט קיינער אָזעלכע קאַפּיטלען קיינמאָל ניט אַריינגעשיקט, האָט ז. אַליין געשריבן די ווייטערדיקע קאַפּיטלען אונטער פּאַרשיידענע נעמען און דער דאָזיקער מאָדנער ראָמאַן האָט זיך איבערגעריסן בעת די צייטונג האָט זיך אָפּגעשטעלט.

די שותפים שרייבער און קענדלער האָבן פאַרשטענדלעך געהאָט תרעומות אויפן דריטן שותף ק., ווייל זיי האָבן באָשולדיקט אין דערפירן צום אונטערגאַנג פון דער בראָז. איד. פּרעסע. עס איז ניט אין אונדזער אינטערעס צו באָשולדיקן ווייל עס איז אין דערפירן צום אונטערגאַנג פון דער ערשטער יידישער צייטונג אין בראָזיל, דאָך האָט זיך געמערקט דער אונטערשייד אין עקאָנאָמישן מצב פון די שותפים נאָכן שליסן די צייטונג, בעת קענדלער און שרייבער זיינען כמעט געבליבן אָן מיטלען, האָט ק.

געפירט מסחרים אויף דער גאָלד־ און צירונג־בערזע, וואָס האָט באַוויזן אויף אַ פאַרהעלטניסמעסיקן ווילזיין.

קענדלער האָט זיך שפעטער דערשלאָגן צו אַן אייגן געשעפט אין בעלאָ האָריזאָנטע און שרייבער האָט זיך אַ צייט געמאַטערט אויף צו מאַכן פרנסה אַלס דרוקער ביז די רעדאַקציע פון „הארץ" אין ישראל האָט אים אַריבערגענומען צו זיך, וווּ ער האָט געאַרבעט אַלס זעצער אידער ער איז געקומען קיין בראַזיל. דער עקאָנאָמישער מצב פון די אַרויסגעבער פון דער בראַז. איד. פרעסע האָט אפשר ניט קיין דירעקטע שייכות צו אונדזער אַרבעט, עס איז אָבער כאַראַקטעריסטיש פאַרן צושטאַנד פון ישוב און די מעגלעכקייטן פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער יידישער פרעסע. מיר ברענגען עס דאָ, ווען אַפילו בלויז אַלס קוריאָז.

ליטעראַרישע זשורנאַלן

איידער מיר גייען איבער צו דער טעטיקייט פון דער אי"ד. פֿאַלקסצייטונג, וועלן מיר זיך באַמיען אָפּצוגעבן דאָס געהעריקע פּלאַץ די ליטעראַרישע זשורנאַלן, וואָס זיינען דערשינען אין פּאַרשיידענע צייטן אין ריגאַ דע זשאַניראָ.

כדי עס זאָל קלאָר ווערן די סיבה פון דער אַנטשטייאונג פון געוויסע ליטעראַרישע זשורנאַלן, מוז דאָ אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז די יונגעלייט, וואָס האָבן זיך אומגעטראָגן מיט כתבים, האָבן ניט געהאַט קיין געהויבענע מיינונג איבערן רעדאַקטאָר ק. און זיי האָבן ניט דורכגעלאָזט קיין אײַנגעלעגנהייט צו לאָזן ק. פּילן זייער מיינונג וועגן אים און זיין ראָל אַלס רעדאַקטאָר. ק. האָט פּאַרשטענדלעך ניט געוואָלט דולדן אַזאַ מין ביטול באַציאונג, האָט ער זיי מיט פּאַרביטערונג פּאַרשוויגן און זייערע נעמען ניט דערמאָנט, באַריכטנדיק וועגן פּאַרשיידענע געזעלשאַפטלעכע פּאַראַנ־

שטאַלטונגען. עס איז דאָן געווען ווי אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכע זאַך, אַז דער, אויף וועמען דער רעדאַקטאָר האָט געהאַט אַ כעס, זאָל זיין נאָמען ניט טאָרן דערמאָנט ווערן אין דער צייטונג.

אָט די דאָזיקע „פּאַרשטויסענע", וואָס האָבן געקוקט אויפן רעדאַקטאָר ק. ווי אויף אייגעם, וואָס איז ניט ראָוי צו שטיין ביי דער אָנפירונג פון אַ יידישער צייטונג, זיינען עס געווען דער מאַטעריאַל, וואָס האָט מערערע מאָל אונטערגענומען דאָס אַרויסגעבן ליטעראַרישע אויסגאַבעס.

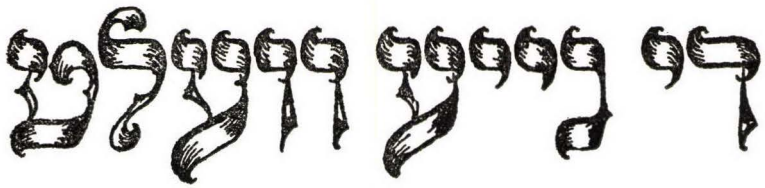
געווינלעך ווערט געשאַפן אַ ליטעראַרישע אויסגאַבע דורך יונגע שרייבער, וועלכע קומען — אָדער פּרעטענדירן צו האָבן געקומען — צום לייענער מיט עפּעס נייעס, אַ נייע שיטה, אָדער ריכטונג, וועלכע דער ליטעראַרישער זשורנאַל דריקט אויס. אין דעם פּאַל איז די אייניציקע סיבה געווען דאָס וועלן זיך זען געדרוקט. דאָס באַציט זיך אי צו די, וואָס האָבן זיך געהאַלטן פּאַר שרייבער, אי צו די כלל־טוער, וועלכע מען האָט, אַזוי צו זאָגן, ניט געלאָזט קומען צום וואָרט אין דער עקזיסטירנדיקער צייטונג.

די צעטיילונג איז געווען אומגעפּער אַזוי: דער וואָס האָט געשריבן דערציילונגען אָדער לידער איז געווען דער אינטעליגענט און אין כמעט אַלע פאַלן זיינען די דאָזיקע געווען אַרעם, געאַרבעט אַלס „קלאַפערס" און ווינציק פאַרדינט, דערפאַר אָבער זיך אומגעטראָגן מיט אַ געפיל פון אַן אויבערמענטש און אויף אַלץ און אַלעמען געקוקט פון אויבן אַראָפּ; דער כלל־טוער ווידער איז געווען דער רייכער אַרויפגעאַרבעטער קליענטעלטשיק, וואָס האָט געהאַט צייט זיך צו קהלן און איז געווען זיכער, אַז ער קען האַלטן די בעסטע רעדע, געבן די בעסטע עצה ווי דורכצופירן די אָדער יענע אָקציע און אַ פּשיטא, אַז ער איז דער פּאָסיקסטער קאַנדידאַט אויף פּרעזידענט אין דער ביבליאָטעק, שול אָדער קולטור פאַריין. אין מייסטע פאַלן איז אָט דער דאָזיקער כלל־טוער געווען קוים עפּעס מער ווי אַ גראַמאָטנער און זיין דערפאָלג אין דער מיסחר וועלט, זיין מעגלעכקייט צו קענען אויסגעבן גרויסע סומען און דאָס וואָס אַלע אָרום אים אין דער מיסחר־וועלט, מיט וועמען ער איז געקומען אין באַרירונג, האָבן אים געחנפּהט, האָט אים געפּירט דערצו ער זאָל זיך אייניריידן, אַז ער איז עס דער באַרופענער קאַנדידאַט אויף די אָמטן און וויל תמיד איז דאָך געווען ניט

בלויז איינער, וואָס האָט אַזוי פון זיך געהאַלטן, האָט דער דאָזיקער שטענ־דיק געהאַט קעגנער און ביי יעדער געלעגנהייט ווען ער איז דורכגעפאַלן ביים וועלן דערווייל־ט ווערן צו וועלכן עס איז בכבודיקן אַמט, האָט ער גע־וואָלט „באַשרייבן" זיינע קעגנער אין צייטונג.

מען מוז מודה זיין, אַז אין ביידע פאַלן — סיי בנוגע די שרייבער, סיי בנוגע די כלל־טוער — איז די רעדאַקציע געווען גערעכט מיטן ניט דער־לאָזן זיי צו פאַרעפנטלעכן זייערע „ווערק" אין דער צייטונג, ווייל אין תוך געזומען זיינען דאָס געווען בלויז פאַרזוכן פון מענטשן, וואָס האָבן פרע־טענדירט צו באַשרייבן (אָדער אויסזינגען) זייערע געפילן פון בענקעניש נאָך דעם אַלעמען, וואָס זיי האָבן איבערגעלאָזט אין דער אַלטער היים, אָדער גאָר „אָפרעכענען" זיך מיט זייערע שונאים, וועלכע זיי האָבן באַשריבן אין זייער שאָפונג אין דער פאָרם און געשטאַלט ווי זיי האָבן אים געזען. בנוגע פאַרעפנטלעכטע דערציילונגען אָדער לידער, איז דאָמאָלסט געווען אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכע זאַך צו וועלן דערגיין וועמען דער שרייבער האָט געמיינט... דער כלל־טוער איז ווידער געווען גאָנץ אָפנהאַרציק אין זיין וועלן „באַשרייבן" זיינע קעגנער. בעת דער דערציילער אָדער פּאָעט האָט אין זיין „ווערק" כאָטש פאַרשלייערט דעם נאָמען פון זיין העלד אָדער העלדן און מען געמוזט טרעפן וועמען ער מיינט, האָט דער כלל־טוער אין זיין „אַרטיקל" אָפטמאָל גאָנץ אָפן געזאָגט וועגן זיין קעגנער און זיינע מעשים אַזוי, אַז יענער האָט ניט געלאָזט קיין שום ספק קעגן וועמען עס האַנדלט זיך. פאַרעפנטלעכן אַזעלכע שרייבעכצן וואָלט פאַקטש געהייסן פונאַנדערפלאַקערן פייערן, וועלכע וואָלטן געפירט צו אומענדלעכע קריגע־רייען און פראָצעסן א. אַז. וו. צו דעם אַלעמען דאַרף נאָך צוגעגעבן ווערן, אַז די דאָזיקע שרייבער האָבן אין די מייסטע פאַלן ניט געקאָנט די קונסט פון שרייבן ריכטיק יידיש, ווער שמועסט שוין פון שרייבן אַזוי, אַז מען זאָל זייער שרייבן קענען דרוקן אָן שום אויסבעסערונגען אין זין פון סטיל און סינטאַקסיס. פון דער צווייטער זייט ווידער האָבן זיי ניט „דערלויבט" מען זאָל עפעס ענדערן אין זייער שרייבן, אי ווייל זיי האָבן פשוט ניט פאַר־שטאַנען אַז זיי קענען ניט ריכטיק שרייבן, אי ווייל זיי האָבן געקוקט אויפן רעדאַקטאָר מיט ביטול פון אויבן אַראָפּ.

אין די מערסטע פאַלן זיינען די ליטעראַרישע זשורנאַלן געווען אַ שותפות פון אָט די דאָזיקע שרייבער, פאָעטן און כלל־טוער. צום ערשטן האָט זיי אַלעמען פאַרייניקט די שנאה צו קעגנער, נאָר ווי מען איז געקומען צום עצם צונויפשטעלן דאָס מאַטעריאַל פאַר דעם זשורנאַל, האָט זיך ערשט אַרויסגעוויזן, אַז אַפילו די פאַרביסנסטע קריטיקער, וואָס מיטן מויל האָבן זיי אומעטום געשיט פּעך און שוועבל אויף אַלץ און אַלעמען, האָבן אָנגעהויבן קריגן דרך ארץ פאַרן געדרוקטן וואָרט און האָבן געוואָלט עס זאָל אין דרוק אַלץ אַרויסקומען לייטיש און מיט טאַקט, אַזוי איז זיי אויסגעקומען צו צוימען זייערע שותפים, די כלל־טוער, אין זייערע אויס־ברוכן פון כעס און אָנפאַלן אויף קעגנער און היות ווי די כלל־טוער זיינען מייסטן געווען די „מעצענאַטן", וועלכע האָבן געדאַרפט געבן דאָס געלט און היות ווי קיין פּראָפּיטן האָבן זיי דאָך ניט געקאָנט דערוואַרטן פין דער אונטערנעמונג, האָט זיך מייסטן נאָכן ערשטן נומער באַלד אָפּגעקילט ביי זיי דער חשק צו דער אונטערנעמונג און דער גורל פון ליטעראַרישן זשורנאַל איז געווען געהתמעט.

O NOVO MUNDO

דער ערשטער זשורנאַל פון אויבנדערמאַנטן טיפ איז געווען אַ זשורנאַל מיטן נאָמען די נייע וועלט. דער ערשטער נומער פון זשורנאַל איז דער־שינען דעם 1טן מערץ 1927, רעדאַקטאָר פון זשורנאַל אי זגעווען אַדאַלפאַ קישינאָווסקי. אין פערטן נומער (דערשינען דעם 25סטן יולי 1927) ווערט געמאַלדן, אַז דער זשורנאַל וועט פון קומענדיקן נומער אָן דערשיינען יעדע צווייַ וואָכן אַנשטאָט יעדן חודש, עס דערשיינען אָבער בלויז נאָך אייניקע געציילטע נומערן און דער זשורנאַל פאַרמאַכט זיך. עס איז אונדז ליידער ניט געלונגען צו דערגיין געניו וויפל נומערן עס זיינען נאָך דערשינען פון דאָזיקן זשורנאַל אָלס צווייַ מאָל אין חודש־אויסגאָבע.

אין דאָזיקן זשורנאַל האָט קישינאָווסקי געדרוקט אייניקע פון זייַנע דערציילונגען, וועלכע ער האָט שפּעטער אַרויסגעגעבן אין בוך פּאָרם אונטערן נאָמען נייע היימען (נילאָפּאָליס — ריאָ דע זשאַניירא 1932), האָט

געשריבן די געזעלשאַפֿאַלעכע אַרטיקלען און אויך אין די געציילטע אַר־
טיקלען אונטער אַנדערע נעמען דערקענט מען זיין האַנט. בכלל איז דער
זשורנאַל געשטאַנען אויף אַ געוויסער הויך מיט דער רייניקייט פון שפּראַך
און מיט דער באַשיידנקייט פון באַהאַנדלען געוויסע געזעלשאַפטלעכע
ענינים, אויסמיידנדיק די היסטעריע, וואָס האָט געהערשט אין דער געזעל־
שאַפט צווישן קעגנער פון פאַרשיידענע ריכטונגען און געזעלשאַפטלעכע
טוער פון יענער צייט.

אונזער לעבן

NOSSA VIDA

אַ צווייטע ליטעראַרישע שריפט פון זעלבן טיפּ איז געווען אונזער לעבן. דער ערשטער נומער דערשיינט דעם 23סטן דעצעמבער 1927 און אין קאָפּ ווערט דער זשורנאַל באַצייכנט אַלס „אַלגעמיינע, קולטורעלע, געזעלשאַפטלעכע און ליטעראַרישע וואָכנשריפט". אַלס דירעקטאָר פיגורירט דער נאָמען פון נתן פערמאַן און אַלס רעדאַקטאָר — אַדאָלף קישינאָווסקי.

אונזער לעבן איז געווען אַ פּאַרטאַנדלונג פון די נייע ווועלט און די ענדערונג פון נאָמען איז בלויז געווען דערפאַר וואָס עס איז צוגעקומען אַלס שותף דער שוין דערמאָנטער נתן פערמאַן.

פ. איז נאָך דאָן געווען אַ בחור, געשטאַנען אין שידוכים, אַליין פאַרמאָגט אַ גרויסע קליענטעלע, געשטאַמט אויך פון אַ רייכער פאַמיליע און היות ווי ער האָט זיך געהאַלטן פאַר אַ פּאָעט, איז צושטאַנד געקומען די שותפות צווישן אים מיט ק.

אויך אין אונזער לעבן האָט ק. אַנגעהאַלטן דעם באַשיידענעם טאָן פון די נייע וועלט. אין די געציילטע נומערן, וואָס זיינען דערשינען ניט רעגל־מעסיק, האָט פ. פֿאַרעפנטלעכט צווישי לידער און ק. אייניקע דערציילונגען.

אויך פון אונדזער לעבן זיינען בלויז דערשינען אייניקע געציילטע נו־מערן. עס איז אונדז ליידער אויך דאָ ניט געלונגען צו דערגיין גענוי וויפל נומערן עס זיינען דערשינען. אויך אין דעם פאַל איז די סיבה פון אויפהערן דערשיינען געווען דער וואָס דער „מעצענאַט" פ. האָט מער ניט גע־וואָלט צוטראָגן קיין געלט און ווי עס ווייזט אויס האָט זיך אים מער ניט איינגעגעבן צו שרייבן קיין נייע לידער און ער האָט אַזוי־ערנאָך פאַרלוירן דעם אינטערעס צו דער וואָכנשריפט.

צום זעלבן סאָרט זשורנאַלן געהערן אויך די אויבנדערמאָנטע זשורנאַלן, וואָס זיינען אייגנטלעך איינס און דאָס זעלבע און זיינען בלויז דער־שינען פריער אונטער איין נאָמען און שפעטער אונטערן צווייטן.

„קדימה" איז געווען אַ יוגנט אָרגאַניזאַציע, אין וועלכער עס האָבן זיך גרופירט יונגוואַרג, וואָס האָבן מיסטן געאַרבעט צוזאַמען מיט זייערע עלטערן אין זייערע געשעפטן און געהאָט אַ געוויסן חוש פאַר געזעל־שאַפטלעכן אויסלעבן זיך, וויל זיי זיינען געקומען פון איראָפּע טיילוויז אַלס דערוואַקסענע און האָבן אין דער אַלטער היים זיך באַטייליקט אין געזעלשאַפטלעכע באַוועגונגען, מייסטן קולטורעל־נאַציאָנאַלע, איז דאָ, אין דער נייער היים, האָבנדיק געגוג פרייע צייט און געלט, האָבן זיי געזוכט זיך אויסצולעבן אין קרייז פון יונגעלייט און מיידלעך פון זייער עלטער.

אויסער דאָס דורכפירן פון צייט צו צייט פאַרווייַלונגען מיט טענץ, האָבן זיי אויך דורכגעפירט פאַרשיידענע פאַרלעזונגען, טעאַטער פאַרשטעלונגען און אויף צו האַלטן אינפאָרמירט זייערע מיטגלידער וועגן דער טעטיקייט פון זייער אָרגאַניזאַציע האָבן זיי אַרויסגעגעבן אַ ביולעטין מיטן נאָמען פון זייער פאַריין — קדימה. דער ביולעטין פלעגט דערשינען ניט רעגלמעסיק, געדרוקט אין 4 זייטלעך קליינעם זשורנאַל־פאָרמאַט און צעשיקט ווערן אומזיסט צו די מיטגלידער.

איינער פון די דירעקטאָרן פון דער קדימה אָרגאַניזאַציע — שאַכניק — האָט שפּעטער איבערגענומען דעם ביולעטין און אים פאַרוואַנדלט אין אַן אילוסטרירטן חודש זשורנאַל א. נ. די יוגנט.

שאַכניק האָט צוגעצויגן צום זשורנאַל דעם יונגן צייכענער־אַמאַטאָר כאַכאַמאָוויטש און די דערשינענע נומערן פון די יוגנט זיינען געווען זייער פיינע העפטלעך מיט צייכענונגען און קאַריקאַטורן פון לאָקאַלן קאָלאָריט.

עס איז אונדז ניט געלונגען צו דערגיין וויפל מאָל עס איז דערשינען דער ביולעטין קדימה. פון די יוגנט זיינען דערשינען 6 נומערן און אין קיינעם פאַל צו די אַנדערע זשורנאַלן איז די יוגנט געווען דער איינציקער פאַרזוך צו געבן די יידישע יוגנט אַ יידיש קולטורעלע דערציאונג.

עס איז אינטערעסאַנט דאָ צו פאַרצייכענען, אַז די קדימה אָרגאַניזאַציע, ווי די אַרויסגעגעבענע זשורנאַלן קדימה און די יוגנט, זיינען געווען די אייניקע ערנסטע פאַרזוכן אין בראַזיליאַנער יידישן ישוב צו אָרגאַניזירן די יידישע יוגנט אין אַן אומפאַרטייאישער אָרגאַניזאַציע אויף אויסצולעבן זיך אין יידיש, קולטורעל און געזעלשאַפטלעך. צום באַדויערן זיינען די שפּעטער געשאַפענע יוגנט אָרגאַניזאַציעס שוין אַלע געווען אין פאַרטוגעזיש און בכלל האָט די יוגנט אויפגעהערט באַנוצן יידיש.

די יוגנט איז דערשינען אין געווינלעכן מאַגאַזין פאָרמאַט אין 16 זייטן, געדרוקט אויף גלאַנץ פּאַפּיר, מיט בילדער, צייכענונגען און קאַריקאַטורן פון שוין דערמאַנטן צייכענער־אַמאַטאָר כאַכאַמאָוויטש אין טעקסט און שטענדיק מיט אַ בילד אויפן שער בלאַט.

דער לעצטער נומער איז דערשינען אין דער צווייטער העלפט פון דעצעמבער 1929 אַלס טאַפּל נומער אין 24 זייטן מיטן בילד פון פאַרשטאָר־

בענעם ביניש מיכאַליעוויטש אויף דער הילע און מיטן אַרטיקל וועגן זעלבן פון אהרן בערגמאַן.

בכלל האָט די יוגנט געדרוקט (אויך איבערגעדרוקט) אַרטיקלען פון באַקאַנטע שרייבער און דערמיט געגאַנגען אויף אַן ערנסטערן וועג ווי די אַנדערע זשורנאַלן, וועלכע האָבן מייסטן נאָר געדרוקט די אייגענע נאָענט שטייענדיקע מענטשן און דערמיט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַן אויסגאַבע, וועלכע איז נאָר דערצו באַשאַפן געוואָרן.

„דער אנהייב"

מיר האָבן שוין דערמאָנט אין אַ פריערדיק קאַפּיטל וועגן די באַ־עוולהטע שרייבער. אַזעלכע זיינען פאַרשטענדלעך אויך געווען צווישן די קאָמוניסטן, אָדער ווי מען פלעגט זיי רופן, די פּראָגרעסיוע עלעמענטן.

אויף אָנצוהאַלטן דעם גלייכגעוויכט אין דער געזעלשאַפט פלעגט די בראָז. איד. פּרעסע טאָקע דרוקן פון צייט צו צייט אייניקע אַרטיקלען פון צווישן אָט די פּראָגרעסיוע עלעמענטן, דאָס זיינען אָבער געווען גע־ציילטע פּריווילעגירטע, חוץ די דאָזיקע זיינען נאָך געווען גאָנוג באַעוולהטע, וועלכע האָבן זיך געהאַלטן פאַר שרייבער און האָבן קיינמאָל ניט געהאַט קיין געלעגנהייט צו קומען צום פּסוק. עס איז אינטערעסאַנט דערביי אונ־טערצושטרייכן, אַז דאָס האַלטן זיך פאַר אַ פּראָגרעסיוון כלל־טוער איז אייגנטלעך ניט געווען קיין פאַקט פון זיין אַ קאָמוניסט, גיכער זיינען עס געווען רייך געוואָרענע קלייענטעלטשיקעס, וועלכע האָבן זיך געוואָלט

אויסדרייען פון בייטערן צו די נאַציאָנאַלע פאָנדן און האָבן פאַראַדירט אַלס פראָגרעסיוו און אין אַנדערע הינזיכטן, איבערהויפט אין דער הינזיכט פון וועלן זיך זען געדרוקט, זיינע זיי ניט אָפּגעשטאַנען פון די אַנדערע כלל־טוער פון אַנדערע ריכטונגען.

אין דער הינזיכט פון וועלן זיך זען געדרוקט, זיינען ניט געווען קיין חילוקי דעות צווישן די אָנגעהעריקע צו די פאַרשיידענע ריכטונגען. די פּראָגרעסיוו האָבן זיך אָבער געהאַלטן פאַר מאַרטירער, אַזוי צו זאָגן, און עס זאָל האָבן געהייסן, אַז דאָס פאַרשטויסט מען זיי צוליב זייערע אידייען.

וויפל די אַלע דערמאָנטע כלל־ און קולטור־טוער האָבן זיך ניט געהאַלטן פאַר שרייבער, האָבן זיי אָבער ביי זיך גופא געשפירט, אַז זייער זון קען נאָר שיינען וועו זיי וועלן האָבן איינעם אַלס רעדאַקטאָר, וועלכער זאָל — לויט זייער אויסדרוק — בלויז „איבערקוקן" זייערע כתבים. אָזאָ קאַנדידאַט האָבן זיי געפונען אין דער פערזאָן פון דערמאָנטן אינזש. ראובן זינגער.

ווי מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט, האָט ז. זייער פיל געשריבן אין דער בראָז. איד. פּרעסע, וווּ ער האָט כמעט אַליין אויסגעפילט די צייטונג אין דער לעצטער צייט, וועו די צייטונג האָט זיך שוין פאַקטיש געהאַלטן ביים שליסן און די געציילטע מיטאַרבעטער זיינען זיך פונאַנדערגעגאַנגען פון דער רעדאַקציע.

ז. האָט צו יענער צייט געהאָט פאַרעפנטלעכט אין ניו יאָרקער „טאָג" א קאָרעפאָנדענץ וועגן בישע אין בראָזיל (בישע — אין פאָרטוגעזיש: חיה — איז א פאַרשפרייטע אַזאַרט שפיל), איז דאָס געדרוקט געווען אין „טאָג", צוזאַמען מיט דעם וואָס די איד. פאָלקסצייטונג איז אים פערזענלעך באַפאָלן, האָט אים געשאַפן אָנזען אין די רייען פון די פּראָגרעסיוון און אַזוי־ערנאָך איז ער געוואָרן דער רעדאַקטאָר פון פּראָגרעסיוון זשורנאַל דער אָנהייב.

ז. איז געווען זייער א פעיקער און פלינקער זשורנאַליסט, זייער אָפט פלעגט ער זיינע אַרטיקלען שרייבן אינמיטן רעדאַקציע טומל, אָדער גאָר אין דערנעבנדיקן קאָפע־הויז צווישן איין קאָוועלע און א צווייטס; אין זיין

שרייבן פלעגט זייער אפט דאמינירן דער לייכטער, דער פעליעטאניסטישער, טאן און עס פלעגט זיך זייער אפט באקומען דער אינדרוק, אז ער קען שרייבן פאר אדער קעגן וועלכער עס איז אקטועלער פראגע ווי א זייטיקער באאבאכטער און ניט ווי א דירעקט פאראינטערעסירטער אין דער פראגע. אין אט דעם גייסט האט ער ארגאניזירט די גרופע פראגרעסיוע און באלאנסירט צווישן די פארשיידענע אינטערעסן פון די גרופן און יחידים אזוי, אז עס איז צושטאנד געקומען די ארגאניזירונג פון זשורנאל „דער אנהייב".

דער אנהייב הייבט אן דערשיינען סוף 1929 אין ריא דע זשאניראָ, וועז עס איז שוין געווען קלאר, אז די בראז. איד. פרעסע גייט אונטער. די צייטונג דערשיינט אין קליינעם צייטונגס פארמאט אין 8 זייטן אלס „וואכנבלאט פאר געזעלשאפטלעכע פראבלעמען" אונטער דער רעדאקציע פון א קאלעגיע מיט ז. אלס רעדאקטאר. אין דער קאלעגיע איז אויך אריין יאנקל פוקס, וועלכער האט זיך שפעטער אפגעשפאלטן פון דער גרופע און אנגעהויבן ארויסגעבן אן אנדער בלעטל א. נ. די קראפט.

איניקע חדשים דערשיינט דער אנהייב נארמאל יעדע וואך און ווערט געפירט אין גייסט פון פרא־קאמוניזם אונטערן שלייער פון אומפארטייישקייט. צי עס זיינען פארגעקומען רייסעריין אין דער רעדאקציע קאלעגיע איז אונדז ניט באקאנט. פון דעם וואס איז געווען פארעפנטלעכט אין שריפט האט מען ניט געקאנט זען קיין מיינונגס פארשיידנקייט, עס איז דערפאר אנצונעמען, אז דער ברוך צווישן די מיטגלידער פון דער גרופע איז ניט פארגעקומען אויפן אידעישן באדן. ווי עס זאל אבער ניט זיין, איז די שפאלטונג פארגעקומען אויף אזא אופן: אין גרופע, מיט פריער דערמאנטן יאנקל פוקס, האט פארכאפט די אייגענע דרוקערייַ, ווו די צייטונג איז געדרוקט געווארן און געהאט בדעה וויטער ארויסגעבן די צייטונג, האט די צווייטע גרופע רעגיסטרירט אין געהיים דעם נאמען פון דער צייטונג אלס זייערס און דער קאפ דער אנהייב האט מער ניט געקאנט באנוצט ווערן דורך דעם צווייטן צד.

דער אנהייב איז אזויערנאך מגולגל געווארן אין די קראפט, וועגן וועלכער מיר וועלן ריידן אין קומענדיקן קאפיטל.

ווי מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט האָט מען פון די פאַרעפנטלעכטע אַרטיקלען ניט געקאָנט מערקן, אַז אין דער רעדאַקציע קאָלעגיע הערשט ניט קיין איניקייט, נאָר ווען די רייסערייען זיינען אַרויסגעקומען אין דער עפנטלעכקייט האָט זיך געשאַפן דער איינדרוק, אַז די גרונט סיבה פון די אַלע רייסעריען איז דאָס וואָס ניט אַלעמען האָט מען געקאָנט צופרידנ־ שטעלן און דרוקן אין דער צייטונג. אינדעראמתן זיינען אין דער גרופע געווען זייער ווינציק אַזעלכע, וועלכע האָבן געקאָנט אָנשרייבן אַן אַרטיקל אויף אַ פיל וויניק פאַסיקן אופן.

ז. ווידער, וועלכער האָט געזוכט ביי די פראָגרעסיוון אַן אָנהאַלט צו קענען זיך טעטיק מיט דער פען און וויטער קעמפן קעגן דער איק״א און אירע מושלים, האָט זיך הפּנים אָנטוישט אין דער אידעאַליסטישקייט פון דער גרופּע. די ביידע באַזונדערע גרופּן ווידער, האָבן יעדער אויף זיין שטייגער געהאָט גענוג גרונט ניט צו זיין צופרידן מיטן רעדאַקטאָר ז„ זיין שטעלונג, אָדער וואַקלדיקייט, אין פאַרשיידענע פראָגן, איז היות ווי דאָס וויטערדיקע אַרויסגעבן פון דער אָנהייב איז געווארן אוממעגלעך, איז ז. דאָמאָלסט אַוועק קיין אַרגענטינע.

„די קראפט"

ווי מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט איז יאַנקל פוקס געבליבן מיט דער דרוקערייַ, וועלכע איז איינגעאָרדנט געוואָרן צו דרוקן דער אַנהייב, איז אין אָט דער דרוקערייַ האָט פ. געדרוקט קאָמערציעלע אַרבעטן און אינ־צווישן צייט אַרויסגעגעבן יעדע צווייַ וואָכן די נייַע שריפט — די קראַפט.

אַרום די קראַפט האָט זיך גרופירט אַ קליינע גרופּע פון די פּראָגרעסיוו צדדים. אָט די גרופּע האָט אָנגעשטעלט אַלס רעדאַקטאָר מאָטל גלייזער, אַ יידישער אינטעליגענט פון בעסאַראַביע, וועלכער איז צו יענער צייט געהאָט געקומען קיין בראַזיל. ג„ וועלכער האָט געגלויבט דעם פּסעוודאָנים: מאָטל יידיש, האָט זיך געמיט רעדאַקטירן די קראַפט אין פּראָגרעסיוון גייסט אויף אַ געוויסער קולטורעלער הויך, איז אומגעפּאָרן איבער די יידישע ישובים, געזוכט אָבאָנענטן, עס געלינגט אים אָבער ניט צו שאַפן קיין גרעסערע סומען און ער גייט ענדלעך אַוועק פון דער צייי־

טונג. די סיבה וואָס זיינע רייזעס גיבן ניט דעם געווינטשענעם מאַטעריעלן דערפאָלג נעמט זיך דערפון, וואָס מייסטן אַזוי געהרופענע פראָגרעסיוועס, זיינען עס געווען בלויז צוליב דעם וואָס זיי האָבן ניט געוואָלט ביישטייערן פאַר די נאַציאָנאַלע פאָנדן „קרן קימת" און „קרן היסוד", האָבן זיי זיך אויסגעשטעלט אַלס קעגנער פון ציוניזם און אַלס פראָגרעסיוועס, זיינען אָבער די פראָגרעסיוועס אויך געקומען נאָך געלט האָבן זיי זיך אויך פון זייערע געלט־אַקציעס אויסגעדרייט.

פון זיינע רייזעס אויף דער פראָווינץ האָט ג. פאַרעפנטלעכט זייער שיינע באַשרייבונגען, סיי פון דער שיינער בראַזיליאַנער לאַנדשאַפט, סיי פון די יידישע ישובים און די אינטערעסאַנטע טיפן, וואָס געפינען זיך אין די דאָזיקע יידישע ישובים. די באַשרייבונגען האָט ג. פאַרעפנטלעכט טיילוויז אין די קראַפט און טיילוויז אין מיר און זיי, וואָס ער האָט רעדאַגירט, ווי מיר וועלן זען אין קומענדיקן קאַפיטל.

ווען ג. איז אַוועק פון די קראַפט האָט דער אייגנטימער יאַנקל פוקס נאָך געפרוווט אַרויסגעבן די צייטונג און האָט צוגעציגן א יונגנמאַן מיטן נאָמען אברהם וואַלדמאַן, וועלכער האָט פאַקטיש אַליין אַרויסגעגעבן די צייטונג. וו. איז געווען איינער פון א גרופע לינקע פועלי ציון, וועלכע האָבן פלוצים באַשלאָסן זיך אָנשליסן אָן די קאָמוניסטן און זיי האָבן אַרויסגעגעבן א בראָשור א. נ. אַרויס פון זומף (ריא דע זשאַניירא 1931, 50 ז"ז). געדרוקט די בראָשור אין דער דרוקעריי פון ה' פוקס, אַרויסגעבער פון די קראַפט איז וו. שוין געבליבן דאָרט אַרבעטן אין דער רעדאַקציע און ווייל ער איז געווען דער ביליקסטער, איז ער אויך געווען דער פאַסיקסטער מענטש פאַרן אַרויסגעבער פ.

פון דער גרופע לינקע פועלי ציון, וועלכע האָבן פראָקלאַמירט פאַר דער וועלט, אַז זיי גייען „אַרויס פון זומפ" און זיינען אַוועק צו די ק. זיינען אונדז זייער גוט באַקאַנט געווען דער דערמאָנטער וו. און א צווייטער, מינץ. ביידע זיינען זיי געווען שניידער אַרבעטער, זיינען שפעטער אַרעסטירט געוואָרן פאַר קאָמוניסטישער טעטיקייט. וו. איז אַוועק צוריק קיין פוילן און שפעטער מגולגל געוואָרן קיין צענטראַל אַמעריקע, וווּ ער איז א טעטיקער כלל־טוער פאַר דער הסתדרות און ישראל און דער צווייטער, וועלכער האָט

ניט געוואָלט צוריקפאָרן קיין פּוילן, איז פון דער בראַזיליאַנער פּאָליציי פּאַרשיקט געוואָרן אויף אַן אינזל און איז דאָרט אומגעקומען. מ. איז געווען אַ שטילער און באַשיידענער אַרבעטער, אַן אידעאַליסט אין דער נאַטור איז ער פון דער קאָמוניסטישער פּראָפּאַגאַנדע צו יענער צייט ממש פאַרכאַפּט געוואָרן און זייער אַקטיוויטעט אויף דער יידישער גאַס האָט אים גלייך אַרײַנגעצויגן, — דער אידעאַליסטישער מ. האָט ניט געקאָנט אַרומטראָגן זיך מיט אַ חלום וועגן אַ ווייט לאַנד בעת דאָ אויפן אָרט איז אַלץ אַזוי רירעוודיק. אינדעראמתן זיינען אָט די ליאַרעמדיקע קאָמוניסטישע רעדל פּירער געווען רייכע קליענטעלטשיקעס, געגעבן געלט אויף פּראָצענט, זיך געלעבט אַ לוקסוס לעבן.

זאָלן די געציילטע שורות זיין אַ מצבה אויפן קבר פון באַשיידענעם אידעאַליסט און קעמפער, וואָס איז אומגעקומען נאָר אַ דאַנק דער ליאַרעמדיקער קאָמוניסטישער פּראָפּאַגאַנדע קעגן דער יידישער אַרבעטערשאַפט אין ארץ ישראל צו יענער צייט.

NÓS E ELLES

MIR UN ZEI - מיר און זיי

Orgão independente de propaganda em pról da organisação de uma melhor Collectividade Israelita no Brasil.

Publicação mensal em portuguez-idisch.

Redacção e administração:
RUA 7 DE SETEMBRO, 1ª
Tel. 4-5683 Caixa Postal -

Redacção: Dr. Symphronio de Magalhães, Dra. Diva Dantas, Dr. Moses Rabinovitch

Director: Dr. Moses Rabinovitch

ANNO I — RIO DE JANEIRO - DEZEMBRO 1930 — N.º 1

מיר און זיי **איז געווען אַ זשורנאַל פון געווינלעכן מאַגאַזין־פאַרמאַט, וואָס איז לכתחילה אויסגערעכנט געווען צו דערשיינען אין יידיש און פאַר־טוגעזיש און האָט געזאָלט זיין דער אָרגאַן פון אַ אידיש ראַדיקאַלע פאַלקס** פאַרטיי אין בראַזיל.

דער ערשטער — און אייניציקער — נומער איז דערשינען אין דעצעמ־בער 1930. **אין קאַפּ לייענט זיך:** חודש שריפט אין פאָרטוגעזיש, אידיש, אומאָפּהענגיקער אָרגאַן פאַר אַ גרעסערער און בעסער אידישער געזעל־שאַפט אין בראַזיל.

מיר און זיי **איז רעדאַגירט געווארן פון אַ קאָלעגיע, וואָס איז באַשטאַנען פון דר.** מאַגאַליאַנעס, דרא. דיווא דאַנטאַס **און דר.** משה ראַבינאָוויטש. **לויט ווי עס קען פאַרשטאַנען ווערן פון צוזאַמענשטעל פון דער קאָלעגיע זאָלן די דערמאָנטע בראַזיליאַנער אַדוואָקאַטן־זשורנאַליסטן אַנפירן מיט דער**

פּאַרטוגעזישער טייל און ר. זאָל עס זיין דער יידישער רעדאַקטאָר, אינדער־אמתן האָט די יידישע טייל רעדאַגירט דער שוין פריער דערמאָנטער גלייזער.

אייגנטלעך איז דער גאַנצער פּלאַן פון שאַפן אַן אַזוי גערופענע צענטר פּאַרטיי פון יידן און בראַזיליאַנער צוזאַמען, געווען די אַרבעט פון ד־ר ראַבי־נאָוויטש, וועלכער האָט אין דער יידישער געזעלשאַפט ניט געהאַט קיין שום אַחיזה. די בראַזיליאַנער האָבן זיין פּלאַן פאַרשטענדלעך אויפגענומען ווי אַן עוועניטועלע מעגלעכקייט צו קענען קריגן יידישע שטימען פאַר זיך און זייערע קאַנדידאַטן בעת וואַלן און ר. האָט דערביי געהאַט ריין פּערזענלעכע השבונות מיטן איק"א פאַרשטייער אין בראַזיל, ד־ר. ראַפּאַלאָוויטש, וועלכער האָט זיך געוואָלט רב הכולל און געפּלאַנט אינצופירן אַ קהילה. ר„ אַ רוסיש־יידישער אַדוואָקאַט, איז געווען פאַרהייראַט צום הרב הכולל׳ס אַ נאַענטע משפּחה און איז געווען געשיידט פון זיין פרוי.

דער געדאַנק פון אַ צענטר פּאַרטיי איז אפשר ניט געווען אינגאַנצן קרום, ווייל פאַקטיש איז דער יידישער ישוב געווען קעגנזעצלעך צעטיילט אין ק. און נאַציאָנאַל־געשטימטע, איז אַזוי אויסגעקומען אַז ביי דער בראַזיליאַנער געזעלשאַפט זיינען פון אין זייט אַלע יידן געווען פאַרעכנט פאַר ק. און ביי דער ק. פאַרטיי זיינען אַלע יידן געווען פאַרעכנט אַלס עקספּלאָאַטירער פון דער אַרעמער באַפעלקערונג צוליב זייער באַשעפטיקן זיך אַממייסטן מיט קליענטעלע. דר. ר. איז אַבער פאַר קיין פאַל ניט געווען די פאַסיקע פערזאָן צו שאַפן אַזאַ יידיש־בראַזיליאַנער צענטר פּאַרטיי. פון גאַנצן פּלאַן איז אויסער דאָס דערשיינען אין נומער מיר און זיי גאַרניט געוואָרן.

דר. ר. האָט נאָך שפּעטער געפירט זיינע אַטאַקעס אויף דעם רב הכולל און זיינע מעשים דורך פלוג בלעטלעך און בראַשורן, איבערהויפּט ווען ער האָט געהאַט פינאַנציעלע מיטלען דערצו. איינע אַזאַ בראַשור א. נ. שימל... און לופּט (אַ ווי געשריי פון וויטיק און אויפברויז פון אַ באַווסטזיניקן באַאַבאַכטער) האָט ער אַרויסגעגעבן אין אויגוסט 1932.

מיר און זיי איז געווען דער לעצטער פרווו אַרויסצוגעבן אַ רעגולערע צייטשריפט אין יידישן ישוב אין בראַזיל. די יידישע יוגנט, איבערהויפּט

די שטודירנדיקע, האָט אַלץ מער געוווצט אַלס זייער אומגאַנגס שפראַך פֿאַרטוגעזיש און די כלל טוער, ווערנדיק עלטער און רייכער, האָבן אויפֿ־ געגעבן זייער אַמאָליקע געדאַנקען פון שרייבן אַרטיקלען און צו דעם אַלע־ מען איז צוגעקומען דער פּאַקט וואָס די אידישע פֿאַלקסצייטונג מיט איר גרויסער צאָל מיטאַרבעטער האָט פּאַקטיש ניט געלאָזט קיין פּלאַץ פֿאַר קיין לאָקאַלע שרייבער און בכלל איז צו דער א.פ.צ. געווען שווער צו צוקו־ מען, ווייל זיי האָבן זיך ניט גענוויקט אין קיין געזעלשאַפטלעכער אנער־ קענונג, אי צוליב זייער רייכקייט, אי צוליב דעם וואָס זיי זיינען געווען די איינציקע אויף דער יידישער גאַס און זיי האָבן ניט געהאַט קיין מורא פֿאַר קיין קאָנקורענץ.

A Gazeta Israelita

פאלקסצייטונג

דער ערשטער נומער פ. צ. האָט זיך באַוויזן דעם 20סטן דעצעמבער 1927 אוֹן איז דערשינען צוויי מאָל אין וואָך (מיטוואָך אוֹן פרייטיק). אַלס אַרויסגעבער האָבן אין קאָפּ פון דער פ. צ. פיגורירט: עדוואַרדאָ האַראָוויץ, יעקב שניידער אוֹן סאַלאָמאָן גראַנשטיין; אַלס רעדאַקטאָרן פון אָפּטיילונ־גען: ש. קאַראַקושאַנסקי, מנשה האַלפערן אוֹן אהרן בערגמאַן, רעדאַקטאָר — עדוואַרדאָ האַראָוויץ.

פונקט ווי אַ מאָל די בראָז. איד. פרעסע האָט די געשאַפענע געזעל־שאַפט, וועלכע האָט אַרויסגעגעבן די פ. צ., זיך פאַרנומען זייער גרויס. עס זיינען איינגעאַרדנט געוואָרן אויפן בריטן שטייגער די דרוקערייַ מיט מאַדערנע מאַשינען, די אַדמיניסטראַציע, די עקספּעדיציע פון דער צייטונג אוֹן עס איז ביי דער רעדאַקציע אויך איינגעאַרדנט געוואָרן אַ ביכער לאַגער אוֹן ס׳איז אַפילו פאַרויסגעזען געוואָרן אַ פאַרלאַג־טעטיקייט, ד. ה. אַרויס־

געבן פון צייט צו צייט יידישע און העברעישע ביכער. בכלל האָט זיך די געגרינדעטע געזעלשאַפט פאַרמאָסטן צו ווערן די פאַרזאָרגערין פון יידישער קולטור פאַרן יידישן ישוב.

צום שבח פון די אַרויסגעבער דאַרף דאָ געזאָגט ווערן, אַז כאָטש זיי האָבן די גאַנצע אונטערנעמונג לכתחילה געבויט אויף אַ געשעפטס באַזע, האָבן זיי ניט געקאָרגט קיין געלט צו שאַפן אַ ווירקלעך גרויסע אינפאָרמאַטיוו און רייכע צייטונג, וואָס איז לויט די דאַמאָלסטיקע אומשטענדן פון יידישן ישוב, געווען אַ גרויס נייעס.

די פ. צ. איז דערשינען אין געווינלעכן צייטונגס פאָרמאָט אין 8, 10 און זייער אָפט — איבערהויפט פרייטיק — אויך אין 12 זייטן. ביי יעדער ספּעציעלער געלעגנהייט, ווי פאַר אַ יום טוב, אַדער אַנדערע וויכטיקע דאָטעס איז די צייטונג דערשינען אין אַ פאַרגרעסערטער צאָל זייטן. די צייטונג פלעגט זיך דרוקן אין אַ צילינדער־מאַשין, 4 זייטן מיט אַמאָל. ביי געוויסע עקסטראַ־דאָטעס זיינען דערשינען ביז 5 דרוק־בויגן (40 זייטן).

די הויפּט באַלעבאָטים זיינען געווען יעקב שניידער און סאָלאָמאָן גאָרנשטיין, וויל זיי זיגען געווען די הויפּט געלט געבער, נאָר אין דער פירונג פון דער צייטונג האָט געהאַט די הויפּט דעה עדוואַרדאָ האָראָוויץ (אַ שוואָגער פון שניידער). ער איז געווען דער אַפּיציעלער סעקרעטאַר פון דער ציוניסטישער פעדעראַציע און טעטיק אויך אין אַנדערע געזעלשאַפטן, פלעגט ער טאָקע שרייבן די לייט אַרטיקלען פון פ. צ. און איז אין אַלגעמיין געווען דער וואָרט זאָגער פון דער ציוב. פּאָליטיק אין יידישן ישוב אין בראָזיל. די לייט־אַרטיקלען פלעגט ה. ניט אונטערשרייבן, עס האָט געהייסן, אַז דאָס איז די אָפּיציעלע מיינונג פון דער רעדאַקציע, ער פלעגט אָבער פון צייט צו צייט אויך שרייבן ספּעציעלע אַרטיקלען וועגן געזעלשאַפטלעכע ענינים אונטער זיין נאָמען און אויך די אַרטיקלען פלעגן כמעט תמיד זיין דער אויסדרוק פון דער אָנגענומענער מיינונג אין דער ציוב. פעדעראַציע און זייערע אָנהענגער.

אהרן בערגמאַן פלעגט שרייבן וועגן אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק און אויסער דעם פירן אַטאַקעס אויף דער בראָזיל. איד. פּרעסע און אַנדערש דענקנדיקע ריכטונגען בכלל, לויט ווי מיר האָבן שוין געשילדערט זיין

אַקטואירן אין שייכות מיט זיין ראָל אין דעם אַוועקגיין פון די ציונים פון דער בראַז. איד. פרעסע. מער וועגן זיין שרייבערישער און געזעלשאַפטלע־כער אַקטיוויטעט, ווי בכלל זיין ראָל אין דער יידישער געזעלשאַפט, וועט אונדז נאָך אויסקומען צו שילדערן אין אַ וויטערדיקן קאַפּיטל, ווו מיר וועלן זיך פאַרנעמען מיט זיין אַוועקגיין פון דער פ. צ„ גרינדן אַן אייגענע צייטונג און זיין ראָל אין די צווישן־פאַרטייאישע באַציאונגען אין יידישן ישוב.

ב. האָט געווירקט, אַז עס זאָלן אינגעלאַדן ווערן אַלס אויסלענדישע מיטאַרבעטער, די באַוווסטע פועלי ציון פירער: מ. רעגאַלסקי (בועגאָס איירעס), יאַרבלום (פאַריז), דר. יורים (א״י), אינזש. אַנשל ריים און מלך ניישטאַט (וואַרשע). אַזאַ אויסוואָל פון אויסלענדישע מיטאַרבעטער האָט געהאַט אַ ספּעציעלן אינטערעס אויף פאַר די ציונים, עס האָט געהייסן אַז די ציונ. פּעדעראַציע איז אין בראַזיל דער אינציקער ציונ. אַדרעס, אין וועלכן עס זיינען אויך מיטבאַטיליקט די ציונ. פאַרטייען — אין דעם פאַל די פועלי ציון — לויט ווי עס איז געווען נויטיק פאַרצושטעלן דער ציונ. וועלט עקזעקוטיווע און אַזויערנאָך זיינען די ציונים געווען די פאַקטישע באַלעבאַטים איבער די נאַציאָנאַלע פאָנדן און אויפן חשבון פון אָט די פאָנדן האָבן זיי אָנגעפירט זייער ציונ. טעטיקייט איבערן לאַנד.

מנשה האַלפּערן האָט געפירט דעם ליטעראַרישן טייל פון דער צייטונג. ער פלעגט פאַרעפנטלעכן דערציילונגען און לידער (אונטערן פסעוודאָנים: נאַשאָני) און פון צייט צו צייט אויך שרייבן וועגן קולטור ענינים.

בכלל האָט ה. געוואָלט שאַפן אַ געוויסע דיסטאַנץ צווישן זיין אָרט שרייבן און דעם קריגערישן טאָן פון געוויסע אָרויסטריטן פון דער פ. צ„ עס איז אים אָבער ניט געלונגען צו שאַפן אָרום זיך אַזאַ אַטמאָספער אין טאָג־טעגלעכן לעבן, ווייל ער איז געווען דער אָפּיציעלער סעקרעטאַר פון דער ציונ. פּעדעראַציע און האָט געמוזט, ווילנדיק אָדער ניט ווילנדיק, העלפן פירן די אָפּיציעלע פּאָליטיק פון די ציונים.

עדוואַרדאָ האָראָוויץ איז געווען, ווי מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט, די פאַרבינדונג צווישן די אָרויסגעבער יעקב שניידער און סאָלאָמאָן גאָרן־שטיין, און די אייגנטלעכע מיטאַרבעטער פון דער פ. צ„ עס געשעט אָבער

אַזוי, אַז די דעפיציטן אין דער צייטונג ווערן אַלעמאָל גרעסער און די דערמאָנטע אַרויסגעבער באַשליסן זיך אָפצורוקן פון דער צייטונג. עס איז אַרום מיטן יאָר 1930, אין לאַנד הערשט אַ שטיקל פאָליטישער כאַאָס, דער שפּעטערדיקער דיקטאַטאָר זשעטולי֫אָ וואַרגאַס פירט אַ באַוואָפנטן קאַמף קעגן די קעמפער פאַר קאָנסטיטוציאָנעלער פרייהייט, וואָס קומט צום אויסדרוק אין אויפשטאַנד קעגן דער פעדעראַלער רעגירונג אין ריאָ גראַנדע דאָ סול און דער קריזיס אין לאַנד ווערט אַלעמאָל שטאַרקער, רוקן זיך די דערמאָנטע ש. און ג. אָפּ פון דער צייטונג און לאָזן איר איבער אין די הענט פון שבתי קאַראַקושאַנסקי.

ה. אַרבעט מיט אין דער פּ. צ. פון צייט צו צייט, שרייבט אַרטיקלען אויף געזעלשאַפטלעכע טעמעס אונטער זיין נאָמען און כאָטש עס הייסט, אַז ער דריקט אויס בלויז זיין אייגענע מיינונג, הערט מען זיך דאָך צו צו זיין מיינונג, אי ווייל מען רעספּעקטירט אים אַלס ערנסטן טוער און זשור־נאַליסט, אי צוליב דעם וואָס ער איז נאָך אַלץ דער סעקרעטאַר פון דער ציונ. פעדעראַציע און איז פאַרטראָטן אין אַ רייַ געזעלשאַפטלעכע אינסטי־טוציעס. בכלל האָט מען זיך שטענדיק באַצויגן צו ה. אַלס ערנסטן און ערלעכן מענטש, וועמען זאָגאָר די קעגנער האָבן רעספּעקטירט פאַר זיין ערלעכקייט.

טראָץ זיין באַליבטקייט ביי אַלע שיכטן פון ישוב, פאַרלאָזט ה. אַלע זיינע אַמטן אין דער געזעלשאַפט, הערט אויף שרייבן אין דער פּ. צ. און ציט זיך אינגאַנצן צוריק פון געזעלשאַפטלעכער אַקטיוויטעט, בלייבנדיק אָפּגע־שלאָסן אין קרייז פון זיין פאַמיליע און געשעפטן. לויט איניקע פון זיינע פריינד האָבן איבערגעגעבן, זאָל אים האָבן רעספּירט צו דעם באַשלוס וואָס ב. האָט אים אַזוי ביטער אַטאַקירט אין זיין אידישע פרעסע און קיי־נער אין דער געזעלשאַפט האָט זיך ניט אָפּגערופן קעגן די פּערזענלעכע אַטאַקעס אויף אים, זיין שוואָגער יעקב שניידער און אַנדערע פון זיינע פריינד. אינדעראמתן זיינען ניט געווען קיין גענוג מוטיקע מענטשן, וואָס זאָלן זיך קענען פאַרמעסטן מיט ב. אויף צו ווירקן אויף אים ער זאָל אָפּ־שטעלן זיינע אַטאַקעס אויף וועמען עס איז, ער האָט פשוט קיינעם ניט רעספּעקטירט און דאָס איינציקע מיטל, וואָס האָט געקאָנט מאַכן ב. שווייגן,

דאָס אָפּקויפן אים מיט אַנאַנסן און אַנדערע אופנים פון פינאַנסיעלער הילף, האָט ה. פּאַר קיין פּאַל ניט געווואָלט.

אויב פּריער, וועלן ה. פּלעגט נאָך פון צייט צו צייט מיטאַרבעטן אין דער פּ. צ„ האָט קאַראַקטשאַנסקי געשפּירט, אַז ער דאַרף זיך רעכענען מיט דער מיינונג פון דער עפּנטלעכקייט, כאָטש ער איז פּאַקטיש געווען דער איינציקער באַלעבאָס פון דער פּ. צ„ האָט ער איצט בעת ה. האָט זיך אינ־גאַנצן צוריקגעצויגן פון דער געזעלשאַפּטלעכער טעטיקייט, ניט געוואָלט מער אין אָפּט קיינעמס מיינונג און אינגאַנצן זיך געפּירט אין צייטונג כאָדם העושה בתוך שלו.

בעת די אַרויסגעבער האָבן זיך צוריקגעצויגן פון דער פּ. צ. און זיי האָבן איבערגעגעבן די מאַשינען מיט אַלע אינריכטונגען צו ק„ איז אָפּגע־מאַכט געוואָרן ער זאָל צאָלן אַ געווּיסע סומע פאַרן נוצן די מאַשינען און היות ווי קיין ספּעציעלע אויסגאַבן האָט ער ניט געהאַט און בלויז ער מיטן מאַשיניסט־זעצער־דרוקער האָבן געדאַרפט אַרויסנעמען געהאַלט פון דער צייטונג, האָט ער זייער לייכט געקאָנט צאָלן די חודשלעכע צאָלונגען פאַרן נוצן די מאַשינען און האָט זיך אַזויערנאָך געפּילט פאַקטיש פריי פון אָפּ־געבן וועמען עס איז רעכענונג פון זיינע מעשים. אויך די פּריערדיקע אַרויס־געבער זיינען נאָך אַלעמען געווען צופרידן פון אַזאַ סיטואַציע. עס האָט אי געהייסן, אַז די פּ. צ. דערשיינט, אי זיי האָבן ניט געהאַט מער קיין שום נויטוועندיקייט צוצוטראָגן געלט פון זייערע קעשענעס צו דעקן די דעפּיציטן.

ק. האָט כמעט אַליין אויסגעפּילט די צייטונג. ער פּלעגט שרייבן די לייט אַרטיקלען, די געזעלשאַפּטלעכע כראָניק, געשריבן דערציילונגען, לי־דער און פּעליעטאָנען אונטער פּאַרשיידענע פּסעוודאָנימען און האָט נאָך איבערגעזעצט און געדרוקט אין פּאַרזעצונגען סטעפּאַן צווייגס ראָמאַן מאַריאַ אַנטואַנעט, וואָס איז דאַן דערשינען אין פּאַרטוגעזיש.

ק. האָט זיך צו יידיש באַצויגן מיט געוואָג ביטול און האָט בכלל קיינ־מאָל ניט געהאַט אינזינען דער לייענער זאָל פּאַרשטיין וואָס ער מיינט צו זאָגן. גיכער איז ער געווען אַ פּאַרליבטער העברייער, וועלכער האָט נעבעך ניט קיין אַנדער ברירה ווי צו שרייבן אין דער פּשוטער יידישער שפּראַך. נאָך אין 1925, וועלן ער איז נאָר וואָס אַנגעקומען קיין בראַזיל, גיט ער

אַרויס צוזאַמען מיט שמעון לאַנדוי אַ בוך אין העברעיש א ג. ציון, ווו ער פאַרעפנטלעכט לידער פון זעלבן ל. אין זיין איבערזעצונג אין העברעיש א. ג. על הסף און גיט צו אַ טייל פון זיינע כתבים א. ג. מתוך חפזון. עס איז אינטערעסאַנט אַ רעצענזיע וועגן דעם ביכל, וואָס איז צו יענער צייט דער־שינען אין העולם (לאָנדאָן). דער רעצענזענט האָט פשוט געשטעלט די פראַגע ק. פאַרוואָס זיין טייל הייסט מתוך חפזון. „איזה חפזון ראיזו בהלה...“ (אַ וואָסער איילעניש און אַ וואָסער בהלה). דער רעצענזענט האָט פשוט ניט פאַרשטאַנען די בהלה פון ק. אַרויסצוגעבן אַזאַ ווייט ניט פאַלקאַם בוך און מיר הייבן בכלל ניט אָן צו וויסן נאָך וואָס האָט ק. געמוזט איבערזעצן די לידער פון ל. פון יידיש אויף העברעיש און צוזאַמען מיט זיין העברעישע טייל אַרויסגעבן אַ בוך, וואָס הייסט אַפּיציעל „הספר העברי הראשון בברזיליה, העורך: ש. קרקושנסקי, המו“ל: שמעון לנדוי“ (דאָס ערשטע העברעישע בוך אין בראַזיל, רעדאַקטאָר: ש. קאַראַקושאַנסקי, אַרויסגע־בער: שמעון לאַנדוי) און איז זיך צוגאַנגען אין אַ זייער קליינער צאָל עק־זעמפלאַרן, ווייל קיין צו גרויסע צאָל העברעיש לייענער זיינען אין בראַזיל צו יענער צייט, אויף וויפל אונדז איז באַקאַנט, זיכער ניט געווען.

צי איז עס געווען צוליב דעם וואָס ער האָט געמוזט אַליין טאָן אַלע אַרבעטן פון דער אַדמיניסטראַציע און האָט נאָך דערצו געמוזט אויספילן אַליין די גאַנצע צייטונג, צי איז עס געווען צוליב דעם וואָס ער האָט געהאָט אַ ביטול באַציאונג צו יידיש און ניט געריכטן זיך מיט דער מיינונג פון לייענער, — ווי די זאַך זאָל ניט זיין, איז זיין יידיש געווען אַ האַמעטנער און פיל פון די געשריבענע זאַצן זיינען פשוט געווען אומפאַרשטענדלעך, אָדער מען האָט זיי פאַרשטאַנען פונקט להיפוך פון דעם וואָס ער האָט געוואָלט זאָגן. וועגן יאָסעלע ראָזנבלאָט ע“ה, וואָס איז דאָן אויפגע־טראָטן אין שטאָטישן טעאַטער מיט אייניקע קאָנצערטן, האָט ער, צב“ש, אָזוי געשריבן:

„יאָסעלע ראָזנבלאָט האָט אָן אָרגאָן מיט אַ מעכטיק שטאַרקער פּא־טענץ...“

וועגן זיין שרייבן זיינען אומגעגאַנגען צווישן עולם טויזנטער קוריאָזן, אַז עס איז ממש געווען אוממעגלעך אָפּצוטיילן דאָס אויסגעטראַכטע פון

אמת, ווייל צענדליקער קאָמישע פּאַלן זיינען זיכער צוגעטשעפּעט געוואָרן צו ק. אָן זיין שולד, דאָך איז אינטערעסאַנט בכלל דער פּאַקט פון זיין אַרט שרייבן, ווייל דאָס טאָקע האָט דאָך געגעבן דעם עולם לייענער די געלעגנ־ הייט צוצוטראַכטן אויך ניט געשטויגענע מעשיות וועגן אים און זיין שרייבן.

ק. איז אָן אַלטער בחור. דאָס האָט פּאַרשטייט זיך ניט אָפּגעהאַלטן אים צו שרייבן דווקא ליבעס לידער און זיינע דערציילונגען דרייען זיך אַרום עקזאָטישע ליבעס סצענעס, וואָס פּלעגן זיך מייסטן וויקלען אַרום טראַגישע פּאַרפּאַלן און זיך ניט פּאַרענדיקן ווי אין די מייסטע רא־ מאַנען, בכי טוב, נאָר גראָד יעדעס מאָל מיט אָן אַנדער טראַגעדיע. געשעט איינמאָל, אָז ער ווערט אַ חתן פּאָר אַ יונג, שיין מיידל און די צייטונג ווערט ממש פּאַרפּלייצט מיט באַגריסונגען צו זיין פּאַרלאָבונג און דאָס אינטע־ רעסאַנטסטע דערביי איז, וואָס ער פּלעגט דאַרפן די אַלע באַגריסונגען אַליין „מאַכן", אי כדי עס זאָל ניט זיין צופּיל אינטאָניק און אויף אין שטייגער, אי עס זאָל זיין פּיל ווייניק געזאָגט אַזוי ווי ער האָט עס פּאַרשטאַנען. צוזא־ מען מיט די באַגריסונגען האָט זיך גלייכצייטיק אויך געביטן דער אופן פון זיינע ליטעראַרישע שאַפונגען, די לידער, דערציילונגען, פּעליעטאָנען און אָפּילו די געזעלשאַפּטלעכע כראָניק האָט עפּעס אָנגעהויבן אויסזען אַביסל מער אין ראָזוועט פּאָרבן, — עפּעס ווי אַלץ האָט ביי אים געקראָגן אָן אַנדער אויסזען, ווי די וועלט וואָלט פּלוצים שענער געוואָרן און ער וואָלט זיך פּשוט געוואָלט אַרומכאָפּן מיט אָט דער וועלט און זיך צעקושן.

ווי אין זיינע ליטעראַרישע שאַפונגען האָט זיך אויך זיין ראָמאָן אין לעבן געענדיקט זייער טרויעריק — קורץ פאָר דער חתונה האָט דאָס מיידל אָפּגעלאָזט דעם שידוך. מיט אַמאָל איז דער גאַנצער קוואָל פון פרייד און ראָזוועט פּאָרבן, אין וועלכע זיין וועלטל האָט זיך געבאָדן די לעצטע חדשים, פּאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ קוואָל פון שנאה און פונקט ווי פריער די פרייד, אַזוי איז אויך די שנאה איצט געקומען צום אויסדרוק אין זיינע שאַפונגען.

די דאָזיקע פּאַרוואַנדלונגען האָבן פּאַרשטענדלעך געגעבן די לצני הדור גענוג שטאָף פּאָר שפּאָס. אַלס קוריאָז וועלן מיר דאָ ברענגען אייניקע

פערזן פון אַ ליד, וואָס ק. זאָל צו יענער צייט האָבן פאַרעפנטלעכט אין זיין צייטונג, וועגן אַ „צעבראָכן האַרץ“:

„ניט נאָר וועג מען צעברעכט
יענעמס פוס אָדער האַנט,
וועג מען מאַכט אין קאָפּ אַ לאָך —
נאָר אויך וועג מען צעברעכט אַ האַרץ
איז עס אַ בראָך...“

אַ ספּעציעל קאַפּיטל איז דער אופן פון „אַריינזאָגן“ זיך פון די רעדאַקטאָרן פון ביידע צייטונגען, ב. און ק. (פ. צ. און איד. פרעסע). עס איז שוין געווען צו יענער צייט אַזוי נאַטירלעך דאָס קעגנזייטיקע „אַריינזאָגן“ זיך, אַז ק. פלעגט שרייבן נאָטיצן אונטערן קעפּל אהרן און ב. פלעגט איבער זיינע נאָטיצן אָוועקשטעלן אַ קאָפּ שעפּסל און דער עולם האָט זיך געווויילט מיט דעם „גלאַדיאַטאָרן“ קאַמף, וואָס איז מער ווי אַלץ געווען לעכערלעך און פּראָווינציעל.

אין די לעצטע יאָרן האָט ק. אָנגעהויבן אָרויסווייזן מער צוגעלאָזנקייט צו יידישע זשורנאַליסטן, וועלכע האָבן געפרוווט דערנענטערן זיך צו דער פ. צ. און דאָרט עפּעס דרוקן פון צייט צו צייט.

אינער פון זיינע נאָענטע פריינד איז געווען כאַסין. אַן עלטערער בחור, ווי ער, איז ער געווען זיין רייזנדער־אייגמאָנער פון אַבאָנאַמענטס אָפּצאָל. אומפאָרנדיק איבער די יידישע ישובים האָט זיך כ. אָנגעטראָפן מיט צענד־ליקער אינטערעסאַנטע טיפּן און פלעגט וועגן זיי דערציילן אַזוי שיין און אינטערעסאַנט, אַז אָפּטמאָל איז אונדז ניט שווער געווען צו זיין מיט אים לאַנגע שעהן און הערן זיין דערציילן וועגן אָט די מאַדנע טיפּן יידן. איין שילדערונג פון אַ יידישן גביר, אַן עם הארץ, וואָס האָט בלויז געקאָסט זיך אונטערשרייבן, וועלן מיר דאָ איבערגעבן פאַר די לייענער אַלס קוריאָז.

אַריינקומענדיק צו איינעם אַ גביר אין אַ גרויס געשעפט אין אַ פּראָווינץ־שטאָט האָט ער אים, דעם פאָרשטייער פון דער צייטונג, גראָד געהייסן זיצן און האָט זיך צו אים געוועדעט מיט דער גאַנצער ערנסטקייט:

— זאָגט מיר, סעניאָר, איז אייער צייטונג אַ וויסנשאַפטלעכע?

— זיכער גיבן מיר אויך וויסנשאַפטלעכע אַרטיקלען פון צייט צו צייט, — האָט כ. געמאַכט אַ טאָן פון ערנסטקייט און האָט זיך אַ שפּאַר ביסל געוונדערט אויף דער פּראַגע פון דעם פּאַרשוין, וועמען ער האָט זייער גוט געקאָנט פון זיינע פּריערדיקע באַזוכן.

— איך מיין ניט אייערע אַרטיקלען — האָט אים דער גביר איבערגעשלאָגן די רייד — איך מיין צי האָט איר מיר די צייטונג געשיקט מיט מיין וויסן, אָדער אָן מיין וויסן...

ווי עס איז געווען דער מנהג ביי די יידישע צייטונגען אין בראַזיל, איז אויך די פּ. צ. געשיקט געוואָרן צו יעדן איינעם און שפּעטער איז מען געקומען איינמאָנען דעם אַבאָנאַמענטס אָפּצאָל.

כ. איז געווען אַ זייער פּיינער פּאָעט און זיינע קינדער לידער האָבן געמאַכט זייער אַ גרויסן רושם בעסערן לייענער, נאָר צום באַדויערן איז ער געווען אַ זייער אָפּגעלאָזענער מענטש און ניט געהאַט צו פיל אַמביציע, אַזוי אַז ער איז ערגעץ געבליבן שטעקן אַלס לערער אין אַ יידיש שטעטל און לעצטנס האָט מען פון אים אינגאַנצן ניט געהערט מער. ער איז געשטאָרבן פּאַראיינזאַמט און די יידישע שרייבער־גרופּע אין ריאָ האָט זיך מתעסק געווען מיט זיין עזבון.

אַ צווייטער טיפּ איז געווען אַ יידישער זשורנאַליסט פון בעסאַראַביע, נעלסאָן (ניסן) ווייזער. אויפגעקומען איז ו. אַלס מיטאַרבעטער אין דער בראַזיליאַנער טאָג פּרעסע אין סאַן פּאָולאָ, נאָר אין תוך איז ו. געווען אַ יונגערמאַן מיט קענטענישן פון יידיש און האָט געשריבן ניט שלעכט, האָט ער זיך אויך געדרוקט אין דער פּ. צ. פון צייט צו צייט. ער האָט אָבער ניט שטענדיק מדקדק געווען אויף אָריגינאַליטעט און פלעגט דעם לייענער, ווי מען פלעגט זיך אויסדריקן אין זשורנאַליסטן קרייזן, „נעמען אויפן זיכער", צושרייבנדיק זיך מעשות פון אַנדערע שרייבער און רייזנדערס.

ק. האָט ניט איינמאָל אויסגעדריקט זיינע ספקות בנוגע דער אויטענטישקייט פון די דאָזיקע מעשיות, נאָר היות ווי זיי זיינען געווען אינטערעסאַנטער לייענשטאָף, האָט ער זיי געדרוקט.

עס פלעגט אין פּ. צ. זיך אויך דרוקן פון צייט צו צייט אַ זייער אינטע־

רעסאַנטער יידיש־בראַזיליאַנער אינטעליגענט, שוויילזאָן, וועלכער פלעגט שרייבן אויף יידיש־בראַזיליאַנער היסטאָרישע טעמעס.

דער שרייבער פון די שורות פלעגט אויך פון צייט צו צייט דרוקן בילדלעך פון יידישן לעבן אין בראַזיל און וועט מיר זיינען געפֿאָרן אין נאָרד בראַזיל אויף אַ לעקציע טור נאָכן דערשיינען פון אונדזער בוך געשיכטע פון יידן אין בראַזיל, האָבן מיר געדרוקט אַ רייז רייזע באַשרייבונגען פון די יידישע ישובים אין די צפון פֿראָווינצן און בכלל האָט ק. זיך באַצויגן צו יענער צייט זייער פריינדלעך צום שרייבער פון די שורות און זיין וועלט.

ק. האָט אַוועקגעלייגט געוג אַרבעט אויף צו קענען דערפירן די פ. צ. זי זאָל זיך קענען אַליין אויסהאַלטן. ער האָט אויך געהאַט זייער פיל אויסצושטיין פון די פאַרשיידענע פאַראַרדנונגען פון דער צענזור בעת דער דיקטאַטור פון זשעטוליאָ וואַרגאַס און זיין דיפּ (צענזור אַמט) צו יענער צייט. בעת עס איז אַרויס דער פאַרבאָט פאַר אויסלענדער צו זיין רעדאַקטאָרן פון צייטונגען האָט ער אָפּגעזוכט אַ בראַזיליאַנער זשורנאַליסט, וואָס האָט געגעבן זיין נאָמען אַלס רעדאַקטאָר; וועט מען האָט געגויט די אַרטיקלען איבערצוזעצן און דרוקן זיי גלייכצייטיק אויך אין פּאָרטוגיזיש, האָט ער זיך אַרײַנגעווארפן אין דער אַרבעט צוצוציען די ספרדישע יידן און איבערהויפּט די אינטעליגענטן פון צווישן די ספרדישע יידן און וועט ניט דאָס שליסן די צייטונג דורך דער מאָכט וואָלט אים אפשר געלונגען צו שאַפֿן אַ טיילווייזע פאַרייניקונג, אָדער פאַרשטענדיקונג, צווישן די אשכנזישע און ספרדישע יידן אין בראַזיל.

ביז אָנהייב 1935 איז די פ. צ. דערשינען צווי מאָל אין וואָך און האָט דאָן אָנגעהויבן דערשיינען טעגלעך אין זעלבן פאָרמאַט, אין 8 און אָפּט אויך אין 12 זייטן. סוף 1940 פייערט די פ. צ. איר בר מצווה (13 יאָר עקזיסטענץ) און ביי דער געלעגנהייט גיט ק. אַרויס אַ פאַרגרעסערטן יובל נומער, וועלכער האָט געמאַכט אַ זייער פיינעם אייגדרוק, נאָר מיט אַ פאָר חדשים שפּעטער ווערט די צייטונג געשלאָסן דורך דער מאָכט צוואָמען מיט אַלע אַנדערע צייטונגען אין אויסלענדישע שפּראַכן.

IMPRENSA ISRAELITA

אידישע פרעסע

פראגרעסיוו יידישע צייטונג אין בראזיל

די בראַז. איד. פרעסע, וועלכע זי האָט זיך געהאַלטן ביים שליסן, האָט געזאָלט איבערגיין אין די הענט פון אַ גרופּע פועלי ציון חברים און דערשיינען אַלס ספעציעלער פועלי ציון אָרגאַן, האָט דאָס ב. צו נישט געמאַכט דעם גאַנצן פלאַן, ווייל ער האָט געטענהט, אַז די פ. צ. איז אייגנטלעך אַ כמעט פּאַרטיי צייטונג, ווייל אַזויפיל אַנפירנדיקע חברים אַרבעטן דאָרט מיט, איז כאָטש אַלע האָבן גוט געווּוסט אַז עס איז ניט אָזוי, האָט דאָך זיין קעגנערשאַפט צום פלאַן אָפּגעהאַלטן די וואָס האָבן געדאַרפט געבן גרעסערע סומען פון פלאַן איז גאָרניט געוואָרן.

עס איז פאַרשטענדלעך, אַז ב. האָט אין דעם פאַל ניט געקאָנט האַנדלען אַנדערש ווייל דאָס איז געווען קעגן דעם ווילן פון זיינע באַלעבאַטים, וועלכע האָבן דאָך די גאַנצע צייט געוואָרט די בראַז. איד. פרעסע זאָל זיך צומאַכן און ווען עס זאָל געשאַפן ווערן אַ פועלי ציון צייטונג וואָלט עס דאָך

געצוווּנגען ב. צו פאַרלאָזן די פּ. צ. און דערצו האָט אים געפעלט מוט. דערצו איז נאָך צוגעקומען דער פּאַקט ווּאָס אין משך פון דער גאַנצער צייט האָט ב„ מער ווי יעדער אַנדערער אין דער פּ. צ„ געשיט פּעך און שוועבל אויף דער בראָז. איד. פּרעסע, כאָטש אַלע טוער און מיטאַרבעטער אין פּרעסע זיינען געווען חברים פון פּועלי ציון. זיינע אַטאַקעס זיינען ניט געווען בלויז אויסגערעכנט אויפן אינערלעכן מאַרק, אַזוי צו זאָגן, נאָר זיי האָבן אויך דערגרייכט די העכסטע אינסטאַנצן פון דער פּועלי ציון וועלט באַוועגונג און ווען עס איז געקומען קיין דרום אַמעריקע אַלס שליח פון „פאַלעסטינע אַרבעטער פאַנד" דער חבר ישראלי, ווּעמען דער סעקרעטאַר פון וועלט פאַרבאַנד, חבר אַנשל רייס, האָט באַאויפטראָגט אויך אויסצופאָרשן די לאָגע אין דער פּאַרטיי האָט ב. אים פּאַרפאַלגט און אויסער דעם ווּאָס ער האָט געשטערט די אַקציע גופא, האָט ער אים אַזוי פאַרמסרט פּאַר די חברים אין אַרגענטינע, אַז ווען ער איז אַהין געקומען איז אים אויסגעקומען צו ליידן הונגער און שלאָפן אין אַן עפּנטלעכן פּאַרק, ווייל די חברים האָבן זיך נישט פּאַראינטערעסירט מיט אים אין דער ערשטער צייט און ער האָט קוים מיט צרות געקאָנט זיך אַרויסכאַפּן פון דרום אַמעריקע און צוריק־פּאַרן קיין א״י. דאָס אַלץ איז בלויז געווען דערפּאַר ווּאָס דער חבר ישראלי האָט אויך באַזוכט די בראָז איד. פּרעסע און ווייל ער איז געווען אַ פּערזענלעכער פרייַנד פון שרייבער פון די שורות, ווּעמען ב. האָט ניט געקאָנט מוחל זיין דאָס דעמאַסקירן אים אַלס משרת פון דער ציוו. פּעדעראַציע אין דער פּועלי ציון פּאַרטיי און דינענדיק זייערע אינטערעסן אין קעגנזאַץ צו דער מיינונג פון דער מערהייט פון די פּאַרטיי חברים, ווּעלכע האָבן זיך געשפּירט פרייַער אין דער בראָז. איד. פּרעסע און האָבן פּאַר קיין פּאַל ניט געווּאָלט מסכים זיין מיטן אופן ווי די ציוו. פּעדעראַציע פּלעגט פּאַרוואַלטן מיט די נאַציאָנאַלע פּאָנדן.

נאָך דעם אַלעמען, ווען עס איז פּאַר אַלע חברים קלאָר געווארן ב. האַנדלונג, האָט שוין קיין רייד ניט געקאָנט זיין עס זאָל אים ווער העלפן נאָכדעם ווי ער האָט געמוזט אויף אַזאַ אופן אַוועק פון דער פּ. צ. דאָס האָט אַבער נישט געשטערט ב. צו פרוווון באַווירקן די חברים זיי זאָלן אים איצט העלפן איבערנעמען די פּרעסע, קיינער האָט זיך מער ניט געמאַכט קיין

אילוזיעס וועגן ב. ערלעכקייט אין זיין באציאונג צו דער פּאַרטיי און בכלל וועגן זיין אויסגעהאַלטנקייט אין דער געזעלשאַפט.

די בראַז. איד. פּרעסע איז שוין דאַן געווען געשלאָסן און בן ציון שרייבער האָט געהאַט איבערגענומען די דרוקעריי און געאַרבעט קאָמער־ציעלע דרוק־אַרבעט. ב. האָט צונויפגענומען אייניקע פון זיינע פריוואַטע פריינד מיט אַרטור ווינער בראש און זיי האָבן אָנגעהויבן אַרויסגעבן אויפן זעלבן אַדרעס פון דער בראַז. איד. פּרעסע און מיט די זעלבע מאַשי־נען אַ נייע צייטונג אידישע פּרעסע.

דער ערשטער נומער אידישע פּרעסע איז דערשינען דעם 19טן יוני 1930 אלס וואָכנבלאַט. נאָכן דערשיינען איז חודש אַלס וואָכנבלאַט איז די איד. פּרעסע אַריבער צו דערשיינען צוויי מאָל אין וואָך (מיטוואָך און פּריי־טיק) ווי די פּ. צ.

אַ דאַנק דער פינאַנציעלער הילף, וואָס עס האָט געשאַפן פאַר דער איד. פּרעסע, אַרטור ווינער, דאָמאַלסט אַ פּערזענלעכער פריינד פון ב. און אַן אָנגעזעענער פּאַרטיי־חבר, איז די איד. פּרעסע אַריבער צו דערשיינען אַלס טעגלעכע צייטונג און דאָס איז פאַקטיש געווען די ערשטע יידישע טעגלעכע צייטונג אין בראַזיל. די איד. פּרעסע איז דערשינען טעגלעך פון 19טן אוי־גוסט 1930 ביזן 25סטן מאַי 1931, ד. ה. איבער ניין חדשים.

אויסנוצן פריינד און שפּעטער זיי פּאַרוואַנדלען אין שונאים, איז געווען אַ ספּעציאַליטעט, אויף וועלכן ב. איז געווען אויסערגעווינלעך פּעיק און אויך אין דעם פּאַל האָט ער די אַלע, וואָס האָבן אים געהאָלפן שאַפן די טעגלעכע איד. פּרעסע, מיטן שוין דערמאַנטן אַרטור ווינער בראש, אויס־געוצט אַזוי, אַז זיי האָבן זיך קוים גערעטעוועט אין צייט ניט צו פאַרלירן מער ווי זיי האָבן ביז דאַן פאַרלוירן אין דער אונטערנעמונג און דאָס איז געווען די אייגנטלעכע סיבה וואָס די איד. פּרעסע האָט אויפגעהערט צו דערשיינען, נאָכדעם ווי זי האָט מיט אַזויפיל אַראָפּגאַנץ זיך פּראָקלאַמירט אַלס די ערשטע און איינציקע טעגלעכע יידישע צייטונג אין בראַזיל.

ב. גייט דאַן אַריבער אין דרוקעריי פון יאַנקל פוקס, ווו עס איז געהאָט דערשינען פריער דער אַנהייב און נאָכהער די קראַפּט, און הייבט אָן אַרויס־געבן די אידישע פּרעסע אַלס וואָכנבלאַט. מייסטן חברים און פריינד רוקן

זיך אַפּ פון ב. און זיין צייטונג, נאָר דאָך געלינגט אים צו פאַרשאַפן זיך אַ געוויסע צאָל אונטערשטיצער פאַר זיין צייטונג. טייל פון זיי האָבן, פשוט אויס מורא אַרייצופאַלן אין זיינע הענט און דורך אים אויף אַזאַ אָדער אַנדערן אופן באַשריבן וועלן אין דער צייטונג, אים געשטיצט אויף אַ געוויסן אופן מיט אַנאַנסן און טיילוויז אויך מיט הלוואות, ווי, למשל, דער איק"א-פאַרשטייער, רב הכולל, דר. ראַפאַלאָוויטש, האָט אויסגענוצט זיין צייטונג פאַר זיינע צוועקן, ווייל ביי ב. האָט געהאַט אַ פלאַץ אין זיין צייטונג יעדער וואָס האָט נאָר געוואָלט דערפאַר באַצאָלן.

מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט, אַז ב. פלעגט זיין זייער פעיק צו פאַר-וואַנדלען פריינד אין שונאים און אין דעם פּעריאָד פון זיין אַליין באַלעבאַס אין זיין צייטונג, האָט ער זיין פעיקייט אויסגענוצט אויף אַן אויסעראָרדנט-לעכן אופן און דער גרעסטער טייל פון די אַלע, וואָס האָבן אים געגעבן אויף וועלכן עס איז אופן שטיצע, זיינען געווען מענטשן, וועלכע האָבן ניט געוואָלט מיט אים „אייניריסן".

עס איז דאָמאָלסט אָנגעגאַנגען אַ קאַמף אין ישוב קעגן דעם, וואָס דער שוין פריער דערמאָנטער איק"א פאַרשטייער ר. האָט זיך געקרוינט אַלס רב הכולל פון אַלע יידישע ישובים אין בראַזיל. דער גרעסטער רוב פראָגרע-סיווע כלל טוער איבער די יידישע ישובים אין לאַנד זיינען געווען קעגן דעם דאָזיקן אַליין קרוינען זיך פון דערמאָנטן ר. און ב., וואָס האָט פרע-טענדירט צו זיין דער וואָרט זאָגער פון די דאָזיקע פראָגרעסיווע עלעמענטן אין יידישן ישוב, האָט אָפּגעגעבן די גרעסטע טייל פון זיין צייטונג פאַר אַר-טיקלען פון דערמאָנטן רב הכולל און זיינע פריינד און מיט צינישער אָפּהאַרציקייט אַלעמען געענטפערט, אַז דאָס איז ביי אים אַזאַ אופן פון פּרנסה און ווער עס גיט מער, דער דרוקט זיך אין צייטונג. די פראָגרעסיווע עלעמענטן האָבן פאַרשטענדלעך ניט געקאָנט קאָנקורירן, אין זין פון געלט מיטלען, מיט דער רייכער איק"א קאַסע, וועלכע איז געווען אין רשות פון איר פאַרשטייער ר.

מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט וועגן די אָנפאַלן פון ב. (אונטערן פעליעטאָן פסעוודאָנים: גלין-גלאָן). איצט, אַז ער איז געווען אַליין באַלע-באַס האָבן זיך די „בלימעלעך" באַוויזן אין כמעט יעדן נומער און עס איז

געוואָרן ווי אַ געווינהייט פון די לייענער צו זוכן אין יעדן ניי דערשינע־נעם נומער דעם דאָזיקן פּיקאַנטן מאַטעריאַל. עס איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז אויב אין אַ נומער איז ניט געווען פון דאָזיקן מאַטעריאַל, ד. ה. עס איז ניט געווען קיין אָנפאַל אויף וועמען עס איז, האָט זיך דער עולם גע־שפּירט ווי ניט אינגאַנצן צופרידן און דער נומער צייטונג איז עפּעס דאָס מאָל גאָרניט געווען אינטערעסאַנט.

אַ ספּעציעל קאַפּיטל איז דאָס שטעלן צו דינסט די עמודים פון דער צייטונג פּאַר מאַטעריאַלן פון די רעוויזיאָניסטן צו אַטאַקירן די „הסתדרות" און אירע פּירער דורך דער דאָמאָלסט געשאַפּענער אָרגאַניזאַציע פון רע־וויזיאָניסטן אין בראַזיל א. נ. ברית טרומפּלדור. בעת ק. האָט אין דער פּ. צ. געגעבן אָפּאָל אַ מאמר פון אַ רעוויזיאָניסטישן מנהיג, האָט ער גע־זוכט צו געבן דעם מאמר אַ כאַראַקטער פון אַ מיינונג פון דער רעוויזיא־ניסטישער באַוועגונג און כמעט שטענדיק אויסגעמיטן די אַטאַקעס, וואָס די מאמרים פון די רעוויזיאָניסטישע גדולים האָבן אין זיך געהאַט לרוב אויף די אָנדערע ריכטונגען אין ציוניזם; ב. ווידער האָט שטענדיק געגעבן יעדן סאָרט מאמר מיט אַלע סאָרטן מיאוסע אָנפאָלן, ווי די צייטונג זאָל זיין דער אָפּיציעלער אָרגאַן פון די רעוויזיאָניסטן, דערביי איז ווערט אונטער־צושטרייכן, אַז אין דערזעלבער צייט האָט ק. געגאָלטן פּאַר אַ סימפּאַטיקער פון די רעוויזיאָניסטן און ב. האָט אָפּיציעל זיך געערבעט פּאַר פּירנדן פּועלי ציון חבר. עס איז פּשוט געווען דערפּאַר וואָס ביי ב. איז אויך אין דעם פּאַל אַלץ געווען אַן ענין פון געשעפּט, ד. ה. ניט וואָס מען הייסט אים דרוקן און ווי אַזוי דאָס איז געשריבן, נאָר גאַנץ פּשוט וויפל מען באַצאָלט דערפּאַר עס זאָל געדרוקט ווערן. עס איז דערביי כדאי אונטערצושטרייכן, אַז די דאָזיקע יאָרן זיינען געווען יאָרן פון פּאַרביטערטן קאַמף פון די רעוויזיא־ניסטן קעגן דער „הסתדרות" און דער פּועלי ציון־וועלט באַוועגונג.

בכלל האָט ב. אינגעפּירט אין יידישן זשורנאַליזם אין בראַזיל, אַז יעדער וואָס האָט געגעבן אַ באַצאָלטן אַנאָנס, האָט געקראָגן אַלס „צולאָג" אַ רעדאַקציאָנעלע נאָטיץ. איז אויב די רעדאַקציע האָט זיך צעגאָסן אין לויב־געזאַנגען פּאַר וועלכער עס איז געשעפּט אונטערנעמונג אין צוזאַמענהאַנג מיטן באַצאָלטן אָנאָנס, וואָס איז דערשינען אין דער צייטונג, האָט עס שוין

קיינעם ניט געאָרט, נאָר וועט פאַרשיידענע פּאָליטישע גרופּירונגען האָבן געגעבן אַנאָנסן פון זייערע אַקציעס און די רעדאַקציע האָט דערביי שוין פאַר אייגנוועג אויך געזונגען תהילות ותשבחות פאַר דער אַקציע פון דער גרופּע און פאַר זייערע מעשים בכלל, ווי ער האָט עס מערערע מאָל געטאָן מיט די רעוויזיאָניסטן און די אַקציעס פאַרן „אירגון" אין א"י, האָט עס דעם עולם ממש אַרויסגעבראַכט פון די כלים. באַזונדערס האָבן פון זיינע מעשים גליטן טאַקע זיינע פּועלי ציון חברים, ביי וועמען ער פלעגט שטענדיק אַרויסקריגן געלט שטיצע, ווי פאַר זייערס אַ צייטונג אָדער ביי דער ערשטער געלעגנהייט אָפּגעגעבן די גרעסטע טייל פון דער צייטונג פאַר רעוויזיאָניסטישן לייגן מאַטעריאַל קעגן די פּועלי ציון און קעגן דעם אַלעמען, וואָס איז אָט די דאָזיקע פּועלי ציון חברים געווען טייער.

די אידישע פּרעסע איז דערשינען אַלס וואָכנבלאַט אָנהייבנדיק פון 3טן יוני 1931, מיט קליינע הפסקות, ביז סוף 1940, וועט עס זיינען געשלאָסן געוואָרן אַלע צייטונגען אין אויסלענדישע שפּראַכן דורך דער מאַכט.

נאָך דעם סוף פון דער זשעטוליאָ וואַרגאַס דיקטאַטור און נאָכן אייניקע פּירן צוריק אָ קאָנסטיטוציאָנעלן רעזשים אין בראַזיל, האָט ב. באַנייט דאָס אַרויסגעבן די אידישע פּרעסע, וועלכע האָט אָנגעהויבן דערשיינען אַלס וואָכנבלאַט און איז אָ צייט געווען די אייניקע צייטונג אין יידיש אין בראַזיל. אַרום אָט דער אייניקער צייטונג אין יידיש האָבן זיך גרופּירט די פּראָגרעסיווע עלעמענטן פון צווישן די יידישע שרייבער, וואָס לעבן אין לאַנד און אויך שרייבער פּליטים, וועלכע האָבן זיך געראַטעוועט פון אייראָפּעישן גיהנום בעת און נאָך דער מלחמה.

דער יידישער ישוב אין סאן פאולא און די יידישע פרעסע

עס איז אומבאַדינגט נויטיק זיך אָפּצושטעלן פריער אויפן סאָציאַל־עקאָנאָמישן צוזאַמענשטעל פון יידישן ישוב אין סאַן פּאַולאָ און דער דאָר־טיקער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט, ווען מען גייט צו באַהאַנדלען דאָס וואָס האָט פֿאַסירט אין דאָרטיקן יידישן ישוב אין שייכות מיט דער אַנט־שטייאונג פון יידישע צייטונגען און צייטשריפטן.

ס. פּ. איז ניט געווען קיין צו שטאַרק אַנטוויקלטער יידישער קיבוץ אויפן געביט פון יידישער קולטור אַקטיוויטעט און אויך אויפן געביט פון יידישן צייטונגס וועזן האָט זיך געלאָזט מערקן דער ספּעציעלער סאָציאַל־עקאָנאָמישער כאַראַקטער פון דאָרטיקן יידישן ישוב, דאָך איז ס.פּ. אָן ספק דער דריטער יידישער צענטער אין בראַזיל אין באַצוג צום יידישן צייטונגס־וועזן אין דעם צייט אָפּשניט, וועלכן מיר באַהאַנדלען דאָ.

דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער צוזאַמענשטעל פון יידישן ישוב אין ס. פּ. איז געווען פון אָנהייב אָן אַן אייגנאַרטיקער אין פֿאַרגלייך מיט די יידישע ישובים אין רײַ און אַנדערע שטעט איבערן לאַנד. אָט די אַנדערשקייט מוזן מיר אָפּגעבן אַ ספּעציעלע אויפמערקזאַמקייט, ווייל דערינען ליגט דער שליסל צו קענען פֿאַרשטיין די אייגנאַרטיקייט פון די פֿאַרשיידענע פֿרוכטן אַרויסצוגעבן יידישע צייטונגען אין ס. פּ.

ס. פּ. איז דער גרעסטער אינדוסטריע־צענטער אין גאַנץ דרום־אַמעריקע, און אין קעגנזאַץ צו רײַ, האָבן אַהין זיך געצויגן די האַרעפֿאַשנע טיילן פון דער יידישער אימיגראַציע קיין בראַזיל. בעת אין רײַ איז דער גרעסטער טייל פון יידישן קיבוץ געווען באַשעפטיקט ביים מיסחר פון „קליינטעלע“ און ממילא איז יעדער ניי געקומענער, וועלכער האָט ניט געהאַט קיין פּאַך, אַרײַנגעצויגן געוואָרן אין דעם דאָזיקן מיסחר און גלייך ביים אַראָפּגיין פון שיף אַרײַנגעשלעפּט געוואָרן אין געווירבל פון חלומות זיך אַרויפּצוארבעטן און רייך ווערן דורכן דאָזיקן מיסחר, — האָט דער באַל־מעלאָכע פון צווישן די ניי געקומענע זיך געצויגן קיין ס. פּ., ווו די אינדוסטריע האָט שוין דאָן געזוכט אַרבעטס־הענט פון פאַכלייט. עס איז דערי־בער אַזוי אויסגעקומען, אַז בעת דער אינטעליגענטער אייגנאַנדערער, וואָס האָט מייסטן ניט געהאַט קיין שום פּאַך, האָט זיך אָפּגעשטעלט אין רײַ דע זשאַניראָ, גלייך איבערגענומען די אַמביציע צו מאַכן גענלט, צוליב וועלכן ער איז דאָך אייגנטלעך געקומען קיין בראַזיל און בלית ברירה געשלעפּט זיך מיטן פּאַק סחורה אויף די בערג אין די גרויסע היצן, וועלנדיק זיך צו עפּעס דערשלאָגן לויסטן מוסטער, וואָס ער האָט געהאַט פּאַר זיך — די רייך געוואָרענע „קליינטעלטשיקעס“, — אין דער זעלבער צייט זיינען די אויגן פון די ניי אייגנאַוואַנדערטע פאַכלייט געווען געוועלדיק קיין סאַן פּאָולאָ. די דאָזיקע צענטיילונג האָט פאַקטיש באַשטימט דעם כאַראַקטער פון די ביידע יידישע ישובים רײַ און סאַן פּאָולאָ.

אויך אין סאַן פּאָולאָ האָבן יידן זיך באַשעפטיקט מיטן מיסחר פון קליינטעלע, האָט אָבער דער יידישער „קליינטעלטשיק“ נאָר דערשפּירט זיך עקאָנאָמיש אַביסל אומאָפּהענגיק האָט ער זיך שוין געריסן פון מיסחר און געפֿרוווט אייגנאַרדנען אַ פאַבריקל פון וועש, קליידער, שיך, מעבל א. אַנד.

עס דאַרף פאַרשטאַנען ווערן, אַז טראָץ דעם וואָס ס. פּ. איז אַ גרויסער אינ־
דוסטריע צענטער, האָבן די ניי איינגעוואַנדערטע זיך ניט אַריינגעפאַסט אַלס
לוין־אַרבעטער אין די גרויסע פאַבריקן, אי צוליב דעם וואָס דער לוין פון
אַרבעטער איז ניט געווען קיין צו גרויסער און צופרידנשטעלנדיקער, אי
צוליב דעם וואָס די יידישע באַלמעלאָכעס, מייסטן פון די יידישע פאַכן
אין אייראָפּע, האָבן זיך געשפּירט בעסער אַרויסנעמענדיק אַרבעט אויסצו־
פאַרטיקן בייַ זיך אין שטוב און דאַרט געאַרבעט מיט ווייב און קינדער און
ביליקע אַרבעטס הענט. עס איז באַקאַנט אַ פאַקט פון איינעם אַ ייִד, וואָס
איז אַוועק אַרבעטן אין אַ פאַבריק פון „גאַזאָזע" (געטראַנק) איז אים גע־
בליבן דער צונאַמען גאַזאָזע. בכלל האָבן זיך זייער ווייניק יידן אַריינגע־
פּאַסט אין די גרויסע פאַבריקן אַלס לוין־אַרבעטער.

דורכן אַרויסנעמען אַרבעט אויסצופאַרטיקן בייַ זיך אין שטוב האָט
דער יידישער באַלמעלאָכע זיך געשפּירט אַלס פרייער מענטש און מיט
דער צייט האָט ער אויך אָנגעהויבן אויסארבעטן אייגענע סחורות און אָנ־
געהויבן מאַכן קאָנקורענץ די גרעסערע פאַבריק, וואָס האָט אים אַרויסגע־
געבן די אַרבעט אַהיים. עס איז באַווּוסט, צב"ש, אַז די ערשטע פאַבריקלעך
פון פאַרטיקע מענער קליידער האָבן געשאַפן אין ס. פּ. די אַזוי גערופענע
„טערקן" (סיריער), וועלכע האָבן זיך באַשעפטיקט אַממייסטן מיטן מיסחר
פון טעקסטיל, בייַ זיי האָבן עס די ערשטע צייט די יידישע באַלמעלאָכעס
אַרויסגענומען סחורה אויף צו נייען פאַר זיי די פאַרטיקע קליידער און
נאָכהער האָבן די פריערדיקע באַלמעלאָכעס אַליין איבערגענומען דעם
צווייג פון פאַרטיקע קליידער און געשאַפן די גרויסע אינדוסטריע פון
פאַרטיקע קליידער אין ס. פּ. דאָס זעלבע איז פאַרגעקומען מיט כמעט אַלע
אַנדערע פאַכן, פון וועלכע עס עקזיסטירן היינט צו טאָג גרויסע אינדוסטריעס
אין ס. פּ., וועלכע געהערן צו יידן.

אָט אין די דאָזיקע פאַבריקלעך־ווירטשאַפטן, איז אָנגעגאַנגען אַ
גרויסע איינוואַנדערונג פון דער משפּחה. ס׳איז געשען אַזוי, אַז יעדער באַל־
מעלאָכע, וועלכער האָט זיך נאָר ווי עס איז איינגעאַרדנט בייַם פּאַך, האָט
געשיקט נאָך זיינע נאָענטע קרובים, מייסטן אויך פאַכלייט, וועלכע האָבן
זיך באַלד געזעצט אַרבעטן בייַם קרוב, שפּעטער אַריבערגעבראַכט כלות,

געפּראָוועט חתונות און עס זיינען געשאַפֿן געוואָרן יידישע משפּחות, וועלכע זיינען אַריבערגעפלאַנצט געוואָרן פון איראָפּע און אויך דאָ אין ס. פּ. געלעבט זיך אויפֿן שטייגער פון דער אַלטער היים. אָט דער פּרט איז זייער אַ וויכטיקער שטריך פון יידישן ישוב אין ס. פּ. און איז ווינציקער צו באַמערקן אין יידישן קיבוץ אין ר"א, פּשוט דערפֿאַר וואָס ביים מיסחר פון „קליענטעלע" האָבן די ניי איינגעוואַנדערטע ניט געקאָנט, באַלד נאָך זייער אָנהייבן אַרבעטן, זיך דערלויבן טראַכטן אַפֿילו וועגן אַריבערברענגען זייערע נאָענטע משפּחה מיטגלידער. די באַלמעלאָכעס אין ס. פּ. האָבן אי בעסער פֿאַרדינט, אי געהאַט אַ זיכערן באָדן אונטער די פֿיס. דער צושטאַנד פון משפּחות אין ס. פּ. האָט אויך געשאַפֿן גענוג קנאה־שנאה צווישן דער משפּחה, ווייל פון אייט זיט האָבן די פריער רייך געוואָרענע זיך אויסגעשטעלט מיט זייער רייכקייט און פון דער צווייטער זייט האָבן די ניי געקומענע דערוואַרט זייערע פריינד זאָלן זיי העלפן זיך אַרויפֿארבעטן און אויך רייך ווערן. אויף דעם געביט זיינען אַנטשטאַנען גענוג קריגעריין צווישן די משפּחות און דאָס האָט געפירט דערצו אַז די ניי געקומענע, כאָטש די מערסטע פון זיי האָבן אין אייראָפּע געהערט צו פֿאַרשיידענע פֿאַרטייען און פּראָפעסיאָנעלע פֿאַריינען, האָבן זיי זיך דאָ אינגאַנצן צוריקגעצויגן פון דער געזעלשאַפֿט און אַריינגעוואָרפן זיך אין דער אַרבעט און געיעג רייך צו ווערן וואָס שנעלער.

אָט דער אַמביציעזער געיעג נאָך רייכקייט אין ס. פּ. האָט געפירט דערצו, אַז מען פלעגט קוקן קרום אויף אַזעלכן — בפרט אַ ניי געקומענעם — וועלכער האָט זיך אומגעטראָגן מיט אַ ביכל אָדער צייטונג. עס איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז די אייגנטימער פון פֿאַבריקלעך פלעגן ניט גערן געבן אַרבעט צו אַזעלכע באַלמעלאָכעס, נאָר וויפל עס איז ניט געווען די אָנגעצויגנקייט אויף דעם געביט צווישן אַרבעטסגעבער און באַלמעלאָכע, האָט דאָך דער אַרבעטסגעבער זיך געניטיקט אין באַלמעלאָכע און האָט דעריבער ניט געקאָנט צופיל אויסקלייבן, דאַקעגן פלעגן ליידן די יידישע קליענטעלטשיקעס, וועלכע פלעגן מוזן אָנקומען צו די יידישע סוחרים זיי זאָלן זיי פֿאַרקויפן סחורה אויף קרעדיט, ווייל ביי די ניט יידישע סוחרים האָבן זיי ניט געקאָנט קריגן קיין קרעדיט און עס איז זיי אויך געווען שווער

זיך צוזאַמענצוריידן אין פּאַרטוגעזיש. די יידישע סוחרים פלעגן זיך דער־
לויבן צו נעמען ביים „גרינעם" גרעסערע פרייזן און בכלל מאַכן אים ניט
קיין צו ערלעכע חשבונות, איז דעריבער זייער לייכט צו פאַרשטיין דעם
וויידערווילן וואָס די דאָזיקע סוחרים האָבן געשפּירט צו דעם „אינטעלי־
גענט", וועלכער האָט זיך אומגעטראָגן מיט אַ בוך פון ביבליאָטעק אָדער
מיט אַ צייטונג, עס איז געווען אין דעם אי די שנאה פון עם הארץ צום אינ־
טעליגענט, אי די מורא, אַז פריער אָדער שפּעטער וועט ער זיך כאַפּן, אַז
דער סוחר איז ניט צו ערלעך און אַז די חשבונות זיינען ניט שטענדיק ווי
זיי דאַרפן זיין. אָט דער צושטאַנד האָט פאַקטיש געלעגט דעם חותם אויף
דער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט אין ס. פ. אין דער ערשטער צייט פון
דער אַנטשטייאונג און אַנטוויקלונג פון יידישן ישוב.

אויסער דעם דערמאָנטן עלעמענט פון באַלעלאָכעס און „קליענטעל־
טשיקעס", וועלכע זיינען געווען פאַרטאָן אין גיעיג נאָך רייכקייט און ממילא
אויסגעמיטן יעדע באַטיילונג אין געזעלשאַפטלעכער אַקטיוויטעט, זיינען
נאָך געווען אַלטע תושבים אין ס.פ.„ וועלכע האָבן געשאַפן אַ ציוניסטישן
פאַריין, די שולע „התחיה", דעם ספּארט קלוב „מכבי", די שול אויף נעוו־
טאָן פראָדאָ (אַ גאַס אין ס. פ.), דעם הילפס פאַריין „עזרה" און אין אָט
די דאָזיקע ארגאַניזאַציעס האָבן די אַלטע תושבים געפירט אַ גענוג רירעוו־
דיקע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט. דאָס זיינען געווען ארגאַניזאַציעס, וועל־
כע די אַלטע תושבים האָבן געשאַפן כדי זיי און זייערע משפחות זאָלן זיך
אויסלעבן אין אַ ארנטלעכער געזעלשאַפט און די אַנגעהעריקייט צו אָט די
ארגאַניזאַציעס איז אין אַ געוויסער מאָס געווען דער אַטעסטאַט פון גע־
הערן צו דער ארנטלעכער געזעלשאַפט אין קעגנזאַץ צו דער אַנדערער
געזעלשאַפט פון חשודע, אַז זיי זיינען אויף אַ געוויסן אופן פאַרבונדן מיט
די „טמאים".

עס איז אויך געשאַפן געוואָרן דורך די אַלטע תושבים אַ שטאַטישע
ביבליאָטעק, איז אָבער די ביבליאָטעק געווען בלויז אַ פּלאַץ וווּ צו נעמען
ביכער אויף צו לייענען און גראָד אָט די אַקטיוויטעט האָט ניט צוגעציגן
די אויפמערקזאַמקייט פון די אַלטע תושבים און די ביבליאָטעק האָט זיך
טאַקע געמוזט שליסן צוליב דער אַפאַטישער באַציאונג צו אָט דער אינ־

סטיטוציע און די טוער: לעאָן מוטשניק, משה גאָלדנבערג, עמיליאַ בערעזאָווסקי א. אַנד. האָבן אַ צייט נאָך אויפגעהאַלטן די ביבליאָטעק נאָכדעם ווי די ק. האָבן איר געפרוווט איבערנעמען און צום סוף האָבן זיי איר געשלאָסן.

די געזעלשאַפטלעכע אַקטיוויטעטן פון יידישן ישוב אין ס. פ. פון דער ערשטער צייט אַן זיינען אַלזאָ געשטאַנען אונטערן צייכן פון געהערן צו דער אָרנטלעכער געזעלשאַפט אָדער ניט; צו קענען אַריינקומען אין די אָרגאַניזאַציעס פון אָט דער אָרנטלעכער געזעלשאַפט. אַזויערנאָך האָט זיך די יידישע געזעלשאַפטלעכקייט אין ס. פ. געטיילט אויף אָט די דערמאָנטע צוויי אָפּגעגרענעצטע טיילן און די אַנדערע טייל, וועלכע מען האָט חושד געווען אין האָבן וועלכע עס איז שייכות צו די „טמאים", האָט דעריבער געשאָפן אַן אייגענע אָרגאַניזאַציע א. נ. „אגודת אחים".

למען האמת דאַרף דאָ געזאָגט ווערן, אַז דער דאָזיקער פאַריין „אגודת אחים" איז ניט געווען קיין פאַריין פון „טמאים" און מעגלעך אַז אויך די וועלכע מען האָט חושד געווען אין האָבן פאַרבינדונגען מיט די „טמאים" זיינען ניט געווען אינגאַנצן שולדיק, נאָר די פאָרזיכטיקייט פון די פירער פון דער אָרנטלעכער געזעלשאַפט איז געווען אַזוי גרויס, אַז יעדער איינער, אויף וועמען מען האָט געהאַט אַ שטיקל חשד אַז ער האָט עפּעס אַ שייכות מיט די „טמאים" איז ניט צוגעלאָזן געוואָרן צו די אָרגאַניזאַציעס פון דער אָרנטלעכער געזעלשאַפט און אָט די דאָזיקע האָבן עס געשאָפן דעם פאַריין „אגודת אחים", אין וועלכן זיי האָבן אָנגעפירט אַ פאַרצווייגטע קולטורעל־געזעלשאַפטלעכע אַקטיוויטעט און האָבן געמיט זיך אויסצושטעלן אלס גוטע און טרייע יידן מיט אַ גרויסן אינטערעס אין אויסלעבן זיך יידישלעך אין אַ יידיש קולטורעלער סביבה. עס דאַרף דערביי אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז געוויסע ניט גאַנץ זויבערע עלעמענטן האָבן זיך דאָך אַריינגעכאַפט אין דערמאָנטן פאַריין, איבערהויפט אַזעלכע וואָס האָבן געהאָט אין דער משפחה „טמאים", וואָס האָבן זיי אַריבערגעבראַכט קיין בראָזיל און זיי געגעבן פינאַנסיעלע הילף. צו נעמען הילף ביי די „טמאים" איז געווען פאַרווערט לויט די כללים פון דער אָרנטלעכער געזעלשאַפט.

אָפּיציעל איז טאָקע דער פאַריין „אָגודת אַחים" געווען אַ יידיש קולטורעלע געזעלשאַפט, נאָר אומאָפּיציעל איז דער פאַריין געווען „די בריק"

צווישן דער „טמאים" כנופיה און דער אַרנטלעכער יידישער געזעלשאַפט, צו וועלכער אָט די אַלע אַרויפגעאַרבעטע פון צווישן די פּריינד פון די „טמאים", האָבן געהאָפט מיט דער צייט אַריבערצוגיין און ווערן „וויטישע" (אַן אויסדרוק פאַר די אַרנטלעכע, צווישן די „טמאים"). דער פאַריין האָט אויך אויף אַ געוויסן אופן געגאַסן פון דער פינאַנסיעלער שטיצע פון אָט די „טמאים", וועלכע האָבן דעם פאַריין געהאַלטן פאַר זייערס אַן אייגענעם, כאָטש אָפיציעל האָבן זיי צו אים ניט געהערט.

דער פאַריין „אגודת אחים" האָט געטאָן אַלעס מעגלעכע צו פאַרטונקלען די טעטיקייטן פון דער אַרנטלעכער געזעלשאַפט און אירע אַרגאַניזאַציעס, האָבן זיי דעריבער געפּייערט די יידישע נאַציאָנאַלע און רעליגיעזע ימים טובים אויף אַן אויסערגעווויינלעך פּאָמפּעזן שטייגער מיט בעלער, טענץ און עפּנטלעכע פּאַראַנשטאַלטונגען, צו וועלכע זיי האָבן, אַגב, אויך געקאָנט צולאָזן די „טמאים", ווייל עס האָט געהייסן אַז זיי קויפן בילעטן און מען קען ניט קאָנטראָלירן ווער עס קומט אויף אַן עפּנטלעכער פּאַראַנשטאַלטונג. דאָס איז אָבער געווען גענוג די אַרנטלעכע געזעלשאַפט זאָלן קוקן אויפן פאַריין ווי אויף אַ מאַסקירטער אַרגאַניזאַציע פון די „טמאים", אויב ניט טאַקע ווי אויף אַן אמתער „טמאים"־אַרגאַניזאַציע גופא.

מיר האָבן זיך לענגער אָפּגעשטעלט אויף דער געזעלשאַפטלעכער צעטיילונג פון יידישן ישוב אין ס. פּ. צו יענער צייט, ווייל לויט אייניקע דאַמאָלסטיקע כלל טוער מיינען, איז די ערשטע יידישע צייטשריפט געשאַפן געוואָרן מיט דער דירעקטער שטיצע פון דעם דאָזיקן פאַריין און זייערע נאָענט שטייענדיקע עלעמענטן. אין די נומערן פון דער ערשטער יידישער צייטשריפט אין ס. פּ. האָבן מיר טאַקע געטראָפן אַן אַ שיעור באַשרייבונגען פון דער טעטיקייט פון דאָזיקן פאַריין און אַנאַנסן פון עלעמענטן, וועלכע זיינען געשטאַנען אויף אַ געוויסן אופן נאָענט צו די דערמאָנטע עלעמענטן, מיר נעמען זיך אָבער ניט אונטער צו מאַכן אַ פּאַרמעלע פּאַרזיכערונג וועגן דער שייכות פון דער יידישער צייטשריפט צו דעם „טמאים"־געזינדל. מיר ברענגען עס בלויז אַלס קוריאָז פאַר דעם צושטאַנד אין סאַן פּאָולער יידישן ישוב צו יענער צייט.

SÃO-PAULO, SEXTA-FEIRA 14 - DEZEMBRO 1928 סאן פאולא, פרייטאג א' טבת ה'תרפט.

די ערשטע יידישע צייטשריפט אין סאן פאולא איז געווען אויפן שטיי־
גער פון אַ ביולעטין פאר געזעלשאפטלעכע נאטיצן און פאר אנאנסן. אויף
דער ערשטער זייט טרעפן מיר טאקע זיך אן מיט נאטיצן וועגן דער טע־
טיקייט פון דערמאנטן פאריין „אגודת אחים", אויך פון דער טעטיקייט פון
אנדערע אינסטיטוציעס און אין דער אינעוויניקסטער טייל איז, צוזאמען
מיט געשעפטס אנאנסן, אויך פארצאן לייכטער לייענשטאף, ווי באשרייבונגען
פון ווייטע לענדער און אַ ראמאן פון אַ ספעציעלן טיפ אין המשכים. דער
ביולעטין איז זייער ענלעך אויף די אנדלס ביולעטינען, וואס געווייסע
קאמערציעלע אינפארמאציע ביוראס פלעגן ארויסגעבן מיט קאמערציעלער
אינפארמאציע פאר זייערע קליענטן. בכלל מערקט זיך אַ ווילן נאכצומאכן
די דאזיקע ניט יידישע אנדלס ביולעטינען, וואס איז זיכער געטאן ge־
וואָרן כדי צו געווינען אנאנסן ביי דער יידישער און ניט יידישער קאמערץ
וועלט און זיכער אויך דערפאר עס זאל אונטערגעשטראכן ווערן דער
אונטערשיד פון דעם ביולעטין צו אַ צייטונג, וואס איז געווען אין אַ געווי־
סער הינזיכט ניט זייער אנגענומען ביי די פארהאוועטע יידן פון ס. פ. צו
יענער צייט. דער ביולעטין איז געווען פון דער זעלבער גרויס פון די שוין

פּריער דערמאָנטע נישט יידישע האַנדלס ביולעטינען (בריוו בויגן פּאָרמאַט) און די שריפּט איז אויך געווען ניט קיין געווײַנלעכע טעקסט שריפּט, אַ קורסיוו שריפּט, מער ענלעך אויף אַ שרייבמאַשין שריפּט, מיט וועלכער עס באַנוצן זיך טאַקע די האַנדלס ביולעטינען, וועלכע ווערן מייסטן מי־מעאָגראַפירט.

אויפן קאָפּ פון ביולעטין האָט ניט פיגורירט קיין נאָמען פון רעדאַק־טאָר, עס איז בלויז אָנגעגעבן דער נאָמען פון אַדמיניסטראַטאָר: מ. ירקוני, וועלכער איז פאַקטיש געווען דער גאָנצער באַלעבאָס פון ביולעטין און האָט אי סאויך רעדאַגירט, נאָר וואַרשיינלעך זיינען געווען געשעפטלעכע, און אפשר אויך געזעלשאַפטלעכע מאָטיוון, וועלכע האָבן אים געניט זיך אויסצוגעבן בלויז אַלס אַדמיניסטראַטאָר.

אַלס פּועל־יוצא פון דעם וואָס עס איז אונדז געלונגען צו דערגיין אין פּריוואַטע שמועסן מיט אַלטע תושבים אין ס. פּ., קען מען זייער לייכט פאַרשטיין, אַז די געשעפטס אָנאָנסן זיינען בלויז פון איין טייל פון דער געזעלשאַפט, בעת דער צווייטער — די אָרנטלעכע — זיינען כמעט ווי ניט פאַרטראָטן מיט קיין אָנאָנסן אין ביולעטין. דאָס זעלבע איז אויך צו מערקן אין די ניט יידישע אָנאָנסן, וועלכע ווערן מערסטנס געגעבן אויפן פאַרלאָנג אַדער רעקאָמענדאַציע פון זייערע יידישע קונדן, וואָס האַנדלען מיט זיי. פון דעם אַלעמען קאָן מען קומען צום שלוס, אַז די אָרנטלעכע יידישע געזעלשאַפט האָט אויך אין פאַל פון געבן געשעפטלעכע אָנאָנסן אין ביולעטין זיך געווואָלט אָפּגרענעצן פון וועלכער עס איז שייכות מיט די „טמאים" און ווייזט אויס אַז זיי האָבן דעם ביולעטין טאַקע באַטראַכט ווי אַן אויס־גאָבע, וואָס שטייט מער אין פאַרבינדונג מיט די דאָזיקע לייט, אַיידער מיט דער אָרנטלעכער געזעלשאַפט. אַז עס איז אַזוי געווען די אָפּיציעלע מיינונג פון די פירער פון דער אָרנטלעכער געזעלשאַפט, איז צו זען אויך דערפון וואָס די געזעלשאַפטלעכע נאָטיצן זיינען אין גרעסטן רוב געווידמעט דעם פאַריין „אגודת חיים", בעת די אַלע אַנדערע אינסטיטוציעס ווערט אָפּגע־געבן זייער ווינציק פּלאַץ אין דער לאָקאַלער כראָניק, וועלכע פאַרנעמט אין ביולעטין דעם אויבנאָן.

באַלד אויף דער ערשטער זייט, אונטערן קאָפּ פון ביולעטין, קומט אַ

קאָפּ אויף דער גאַנצער בריט פון זייטל: אין די פערזענען, וווּ עס ווערט איבערגעגעבן וועגן דער טעטיקייט פון די פאַרשיידענע יידישע געזעלשאַפט־לעכע אַרגאַניזאַציעס אין ס. פּ. און אין כמעט אַלע נומערן, וועלכע מיר האָבן אונטערן האַנט, איז אָפּגעגעבן דאָס ערשטע און גרעסטע פּלאַץ די פאַראַנשטאַלטונגען פון „אגודת אַחים". וועגן אייניגער אַ חנוכה פייערונג פון דערמאָנטן פאַריין ווערט איבערגעגעבן אין נומער 19 פון 14טן דעצעמבער 1928, ממש אַ שלל איינצלהייטן וועגן דער דורכגעפירטער פּראָגראַם, וועגן די באַטיליקטע אין דער דורכפירונג פון פּראָגראַם, וועגן דער פאַרוואַלטונג און זייערע מיטהעלפער, וועלכע האָבן דעם יום טוב געמאַכט פאַר אַזאַ דער־פאָלג און צום סוף ווערט אויסגעפירט:

„אגודת אחים" איז דער ערשטער אידישער פעראיין, וואָס פירט דורך אַ חנוכה אַוונד לויט אונזערע אַלטע אידישע טראַדיציעס און מנהגים.

אַ נאָטיץ, וואָס קומט כמעט אין אַלע נומערן, וואַרפט זיך זייער אין די אויגן און גיט רעכט נאָכצוטראַכטן, אַז די פאַרבינדונג פון ביולעטין מיטן פאַריין איז געווען מער ווי אַ געזעלשאַפטלעכע און דערפון איז ניט שווער צו דרינגען, אַז דער ביולעטין האָט געהאָט די שטיצע אויך פון די „טמאים" און זייערע פרייַנד. די נאָטיץ לייענט זיך:

לייענט אין די ווייטערדיגע נומערן די באַריכטן פון אונזער באַליבטן און געאַכטעטן פעראיין „אַגודת אַחים".

טראָץ דעם אַלעמען איז דער ביולעטין אונטערגעגאַנגען תיכף ווי די אַרנטלעכע יידישע געזעלשאַפט האָט געמאַכט אַ פּרווו אַרויסצוגעבן אַ יידישע צייטשריפט. עס איז אינטערעסאַנט דערביי צו באַמערקן, אַז די הויפּט סיבה פאַרוואָס דער ביולעטין איז אונטערגעגאַנגען איז געווען דאָס וואָס דער אונטערנעמער אַרויסצוגעבן אַ יידישע צייטשריפט האָט געזוכט פאַר זיין צייטשריפט די שטיצע פון די זעלבע עלעמענטן — געזעלשאַפטלעכע טוער און געשעפטסלייט — וואָס האָבן פריער געשטיצט דעם ביולעטין און אָט די דאָזיקע האָבן אין דעם געזען אַ געלעגנהייט אייגצוקויפן זיך אויף אַ געוויסן אופן אין דער אַרנטלעכער געזעלשאַפט און האָבן דערפאַר אויפ־געהערט צו שטיצן דעם ביולעטין. עס דאַרף דאָ אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז די געזעלשאַפט, אַלס אַזעלכע, האָט ניט געהאָט קיין שום שייכות מיט

די פֿאַרזוכן פון אַרויסגעבער פון דער יידישער צייטשריפט צו קריגן די שטיצע פון דער „אַגודת אַחים" און די קרייזן וואָס האָבן זיך גרופּירט אַרום דעם פֿאַריין, גיכער איז דאָס געווען אַ פּריוואַטער פֿאַרזוך פון אַרויסגעבער, וועלכער האָט ווידער געקוקט אויף דעם פון אַ געשעפּטלעכן שטאַנדפּונקט, וויל ער האָט דאָך ביי זיי בלויז פֿאַרלאַנגט געשעפּטס אַנאָנסן און אַבאָנאַמענטן און דאָס איז לויט זיין מיינונג דאָך געווען די געשעפּטלעכע באַזע פון דער צייטשריפט, אין וועלכער קיינער דאַרף אים ניט האָבן קיין רעכט צו זאָגן אַ דעה. די יידישע געזעלשאַפט ווידער, אויב זי איז ניט אַרויסגעטראָטן אין דער עפֿנטלעכקייט קעגן דעם אַרויסגעבער, האָט זי אָבער פֿאַר קיין פֿאַל ניט איינגעשטימט מיט זיין קוק אויף דעם אויסנוצן אָט די דאָזיקע עלעמענטן פֿאַר אַן אַרנטלעכער יידישער אונטערנעמונג.

באַלד נאָכן שליסן דעם ביולעטין איז אויך אונטערגעגאַנגען דער פֿאַריין „אַגודת אַחים". עס איז געווען דערפֿאַר וואָס מיטן צושטראָם פון נייע אימיגראַנטן און מיט דער פֿאַרבריטערטער געזעלשאַפֿטלעכער אַקטיוויטעט אין יידישן ישוב אין ס. פּ. זיינען איניקע פון די פּירער פון דעם דערמאָנטן פֿאַריין אַריינגעצויגן געווארן אין דער יידישער געזעלשאַפט איבערהויפּט אין פּוילישׂ־יידישן פֿאַרבאַנד און זיי האָבן ניט געהאַט מער נויטיק צו זיין די אָנפּירער פון אַ פֿאַריין, וואָס זיין עצם עקזיסטענץ האָט דאָך שוין אָנגעדייט אויף דעם, אַז מע וויל זיינע מיטגלידער ניט האָבן אין דער אַרנטלעכער יידישער געזעלשאַפט.

עס איז אונדז ליידער ניט געלונגען צו דערגיין געווי וועז דער ביולעטין האָט אָנגעהויבן דערשיינען און וועז ער האָט אויפגעהערט דערשיינען. לויט ווי מען קען זיך משער זיין האָט דער ביולעטין אָנגעהויבן דערשיינען אַרום אויגוסט 1928 און איז דערשינען דאָס לעצטע מאָל אַרום פּעברואַר 1929. עס הייסט, אַז ער איז דערשינען אין משך פון אומגעפֿער זיבן חדשים וועכנטלעך. אין משך פון דער צייט זיינען דערשינען 27 נומערן.

דער ביולעטין איז דערשינען אין 8 און אין 10 זייטן מיט אַ הילף פון קאָלירט פּאַפּיר, ווו עס איז אויף דער פֿאָדערשטער זייט געווען דער תוכן פון די אַרטיקלען וואָס קומען אין נומער און אויף די אַנדערע זייטן — אַנאָנסן פון געשעפטן.

בראשית

פרשת בראשית

1) על כן יעזב איש
2) ותהי האשה עקרה
3) וה' אלהים (ויהוה) ה' ויצר
4) ויבן ה' אלהים
5) ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך
6) ואל האדם אמר כי שמעת לקול אשתך
7) ארור האדמה בעבורך
8) ויקרא האדם שם אשתו חוה
9) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור
10) ויגרש את האדם
11) ויתן מקדם לגן עדן

אונטער אָט דעם באַמבאַסטישן נאָמען איז דערשינען אין ס. פ. די ער־שטע יידישע וואָכנשריפט. אין קאָפּ פון דער וואָכנשריפט, וועלכע מיר האָבן פאַר זיך, לייענט זיך:

יידישע וועלט אין בראַזיל — ליטעראַריש־געזעלשאַפטלעכע אויסגאַבע, דערשיינט יעדן פרייטיק, דירעקטאָר: מ. פראַנקענטהאַל.

דער ערשטער נומער איז דאַטירט סעפטעמבער דעם 28סטן, נאָך וועלכן עס ווערט ניט אָנגעגעבן דאָס יאָר, וואָס איז זייער כאַראַקטעריסטיש פאַר דער צעטראָגנקייט פון פ. און זיינע דרוק־ארבעטן. עס איז אונדז גע־לונגען פעסטצושטעלן, אַז דאָס באַציט זיך צום יאָר 1928. אָלס דירעקטאָר איז אין קאָפּ טאַקע אָנגעגעבן פ., נאָר דער פאַקטישער רעדאַקטאָר איז געווען יוסף רינסקי, אַ יידישער אינטעליגענט פון פוילן, וואָס איז אַמאָל געהאָט געווען אין די פאַרייניקטע שטאַטן, זאָל האָבן געדרוקט זאַכן אין

„פּאַרוועלטס", געווען אַ פונקציאָנאַר אין אַ יוניע און איז פּאַקטיש געווען דער אייניציקער, וואָס האָט געקאָנט קומען אין באַטראַכט צו רעדאַגירן אַ צייטונג אין יידיש אין ס. פ. צו יענער צייט.

היות ווי פ. איז געווען דער באַלעבאָס פון דער אייניציקער יידישער דרוקעריי אין ס. פ., האָט ער עס געמאַכט פאַר זיינס אַ געשעפט און אָפּגעמאַכט מיט ר. ער זאָל זיין דער פּאַקטישער רעדאַקטאָר פאַר אַ באַשטימטן געהאַלט און דערביי זאָל זיין נאָמען ניט דערשיינען אין קאָפּ פון דער וואָכנשריפט, וואָס איז אַגב געווען אָנגענומען אויך אין די ניט יידישע צייטונגען.

פ. האָט צוגעצויגן אַלס מיט־אַרויסגעבער די ה״ה משה קאָסטאָ און יעקב (זשאַקאָב) נעבל, דער ערשטער אַ קולטור־טוער און געזעלשאַפטלעכער עסקן, וואָס איז געווען אָנגעזעהן אין דער געזעלשאַפט און רייך דערצו, דער צווייטער איז געווען אַ יידיש־בראַזיליאַנער אינטעליגענט. די דאָזיקע מיט־אַרויסגעבער האָבן עס געדאַרפט זיין די גאַראַנטיע פאַר דער געזעלשאַפט, אַז מיט דער וואָכנשריפט וועט אַלץ גיין כשורה.

דאָס איז געווען נויטיק דערפאַר וואָס פ. אַליין האָט ניט געהאַט קיין צו גרויסן אָנזען אין דער געזעלשאַפט, איז געווען פאַררעכנט פאַר ניט קיין צו ערנסטן, אויב ניט פאַר קיין ציניקער. עס איז, צב״ש, באַווּוסט געווען אַ פאַל, אַז ער האָט געדרוקט אין זיין דרוקעריי פלוג־בלעטלעך פאַר די קאָמוניסטן קעגן דעם שליח פון „קרן־היסוד", אינזש. עקיבא עטינגער ע״ה, מיט וועלכע די ק. האָבן אויפגעריסן דעם מיטינג, וווּ ער אַליין איז געזעסן אין פרעזידיום אַלס ציוניסטישער עסקן.

דער ערשטער נומער יידישע וועלט אין בראַזיל איז דערשינען אין 20 זייטן, מאַגאַזין פאָרמאַט, מיט אַ הילע פון גלאַנץ פאַפּיר, באַצירט מיט אַ קלישע אויף דער גאַנצער זייט און אין צענטער דער תוכן פון די אַרטיקלען אין נומער. פון די נומערן וואָס מיר האָבן פאַר זיך, איז צו זען, אַז ר. האָט אַליין אויסגעפילט די וואָכנשריפט מיט פאַרשיידנאַרטיקן מאַטעריאַל פון לידער, געשיכטע, קינדער אָפּטיילונג, אַרטיקלען און נאָטיצן, אונטער זיין נאָמען, איניציאַלן און אונטערן פּסעוודאָנים יוסף לערער. בלויז איין מאָל באַגעגענען מיר דעם נאָמען יקותיאל איבער אַ ליד, דאָס איז געווען אַ יוב־גערמאָן, וואָס איז געקומען צו זיינע עלטערן פון א״י, וווּ ער איז געווען

טעטיק אין דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. אויסער דעם איינציקן מיטאַרבע־
טער זיינען קיין אַנדערע מיטאַרבעטער אָדער קאָרעספּאָנדענטן ניט געווען
געדרוקט אין די יידישע וועלט אין בראַזיל.

די יידישע וועלט אין בראַזיל איז דערשינען בלויז 6 מאָל און ניט
רעגולער. עס איז אינטערעסאַנט, אַז דער רוגז צווישן אַרויסגעבער פּ. און
רעדאַקטאָר ר. איז אַנטשטאַנען צוליב דעם וואָס ר. האָט פּאַרלאַנגט מען זאָל
די רעדאַקציע אייאָרדנען אין א צימער אויף א שטילער גאַס, ווו עס
וואַקסן ביימער, אין צימער זאָל ליגן א טעפּיך, ס׳זאָל זיין א ווייך געבעטע
שטול און א סאַמאָוואַר מיט אַלע מכשירים צו טרינקען טיי צו יעדער צייט.
דאָס אַלץ האָט ער גערהאַט נויטיק אויף צו קריגן אינספּיראַציע אויף צו
קענען שרייבן...

די יידישע וועלט אין בראַזיל איז אָן ספק געווען דער ערשטער ערנס־
טער פּאַרזוך פון א יידישע צייטשריפט אין ס. פּ. און נעמענדיק אין אַכט
די אומשטענדן אין יידישן ישוב צו יענער צייט, איז דער אויפטו פון
זייער גרויסער באַדייטונג. דער אויפטו האָט פּאַקטיש געעפּנט א וועג
פאַר די שפּעטערדיקע אויסגאַבעס אין ס. פּ.

ייִדישע זייט אין דער „פאליא דא מאניא"

סאָן פּאָולאָ פאַרמאָגט אַ געמישטע באַפעלקערונג. עס זיינען אין ס. פּ. פאַראַנען גרויסע קאָלאָניעס פון איטאַליענער, דייטשן און אַנדערע קלע־ נערע גרופּן פון פאַרשיידענע פעלקער און לענדער. די דאָזיקע גרופּן היטן אָפּ אויף פאַרשיידענע אופנים זייער נאַציאָנאַלע פיזיאָגנאָמיע, לעבן זיך אויס אין זייער אייגענער שפּראַך, אין זייער אייגענער סביבה, צו וועלכן צוועק זיי האָבן אויפגעבויט געהעריקע אינסטיטוציעס.

מער ווי ריאָ דע זשאַניראָ איז דערפאַר ס. פּ. פאַררעכנט פאַר אַ קאָס־ מאָפּאָליטישע שטאָט און די בראַזיליאַנער פון אַלע שיכטן האָבן רעספּעקטירט דעם דאָזיקן צושטאַנד. די דאָזיקע באַציאונג האָט פאַרשטענדלעך אויך זיך געלאָזט פילן אין דער פּרעסע און דערמיט דערקלערט זיך דער פאַקט וואָס די אַדמיניסטראַציע פון דער גרויסער מאָרגן־ און נאָכמיטאָג־צייטונג „פּאָ־ ליאָ" האָט אין סוף פון 1929 געמאַכט אַ פאַרזוך צו שאַפן אין איר מאָרגן־

צייטונג „פאָליאָ דאַ מאַניאַ" פרעמדשפראַכיקע אָפּטיילונגען. עס האָט זיך דאַן געשאַפן אַן אַראַבישע אָפּטיילונג, אַן אוקראַיניש־רוסישע אָפּטיילונג און אַרום אָנהייב 1930 האָט זיך אָנגעהויבן דרוקן א יידישע אָפּטיילונג אונטער דער רעדאַקציע פון אברהם עזריהו.

די צוויי יידישע צייטונגען פון ריאָ דע זשאַנייראָ (די „בראַזיל איד. פּרעסע" און די „איד. פאָלקסצייטונג") האָבן געהאַט אין סאַן פאָולאָ אַלס זייערע שטענדיקע פאַרשטייער, עזריהו פאַר דער „בראַזיל. איד. פּרעסע" און משה קאָסטאָ פאַר דער „ייד. פאָלקסצייטונג". ביידע פאַרשטייער פלעגן שיקן אָנאָנסן פון די יידישע פאַבריקאַנטן אין סאַן פאָולאָ קיין ריאָ און פאַרשטענדלעך אַז זיי האָבן אויך אָנגעפירט מיט א ספּעציעלער אָפּטיילונג פון סאַן פאָולאָ אין די ריאָ־ער צייטונגען.

מען קען ניט זאָגן, אַז אין ס. פּ. זיינען ניט פאַרגעקומען קיין מחלוקתן, נאָר צוקוקנדיק זיך צו די מחלוקתן אין ריאָ דע זשאַנייראָ, וואָס זיינען דערשינען אין די דאָרטיקע צייטונגען, האָבן די סאַן פּאָולער כלל טוער געקוקט אויף די דאָזיקע קריגעריין ווי אויף עפּעס אַן אומפאַרשטענדלעך קינדער־שפּיל און האָבן ניט געלייגט קיין אַכט אויף אָט די קריגעריין, יעדנפאַלס האָבן זיי ניט צופיל רעאַגירט אויף די דאָרטיקע מחלוקתן און אויף א געוויסן שטייגער האָבן די סאַן פאָולער כלל טוער געשטיצט ביידע צייטונגען, בפרט, אַז ביידע האָבן זיי געשאַנקען גענוג אויפמערקזאַמקייט און אַלס צוגאַב צו זייערע באַצאָלטע אַנאָנסן געגעבן אויך געהעריקע נאָטיצן וועגן זייערע פאַמיליען שמחות, וועגן זייערע רייזעס און אַנדערע געשעענישן פון געזעלשאַפטלעכן כאַראַקטער, וווּ זייערע נעמען האָבן פיגורירט אויף א פּראָמינענטן אופן.

וועגן די „בראַזיליאַנער אידישע פרעסע" האָט זיך געשלאָסן אין ריאָ דע זשאַנייראָ סוף 1929 צוליב מאַנגל אין פינאַנציעלע מיטלען, איז זייער פאַרשטייער אין סאַן פאָולאָ, אברהם עזריהו, געבליבן אַן אַרבעט און האָט זיך גערן אָנגעכאַפּט אַן דעם פלאַן פון די „פאָליאָס" און אָנגעהויבן פאַרעפנטלעכן א יידישע זייט אין דער מאַרגן־צייטונג „פאָליאָ דא מאַניאַ".

צוליב וועלכער עס איז סיבה איז דאָס יידישע זייטל ניט געזעצט געווארן אויף א לינאָטיפּ, נייערט מיט האַנט־זאַץ. ע. האָט געקראָגן פלאַץ אין

דער געביידע פון די „פאליאס" און א יידישער זעצער מיט א קעסטל יידישע שריפט האט אויסגעזעצט דאס יידישע זייטל אין די „פאליאס".

דאס יידישע זייטל אין די „פאליאס" איז דערשינען יעדן מיטוואך און שבת אויף אייגער פון די לעצטע זייטן פון דער מארגן־צייטונג „פאליא דא מאניא".

דאס קעפל פון דער צייטונג איז געגעבן אין יידיש ניט פאנעטיש, נייערט וועריטערלעך און עס איז מאדנע וואס פאליא דא מאניא ווערט אויסגעלייגט: פאלהא דא מאנהא, ווי דער נאמען ווערט אויסגעלייגט אין פאר־טוגעזיש. נאר בעת אין פארטוגעזיש ווערט לה און נה ארויסגערעדט ליא און ניא (פאליא און מאניא), איז עס ניט דער פאל אין יידיש און עס באקומט זיך א מאדנער אויסדרוק פון אזא טיטל, וואס קלינגט אזוי אומפארשטענדלעך אין יידיש. דאס זעלבע געשעט מיט די פארטוגעזישע אויסדרוקן אין די געשעפטלעכע אנאנסן, וועלכע ווערן איבערגעגעבן אות אין אות און ניט פאנעטיש.

דער ערשטער נומער פון יידישן זייטל איז וואַרשיינלעך דערשינען סוף דעצעמבער 1929, גלייך נאכדעם ווי די „בראזיל. איד. פרעסע" האט זיך פארמאכט — יעדן מיטוואך און שבת אין דער מארגן־אויסגאבע פון די „פאליאס" און האט אנגעהאלטן אן ערך צווי מאנאטן.

די אדמיניסטראציע פון די „פאליאס" האט פארשטענדלעך אויסגע־רעכנט אויף א פארגרעסערטער צאל לייענער און געשעפטס אנאנסן, דאס זעלבע האט פארשטענדלעך אויך אינזינען געהאט דער איניציאטאר, עזריהו, עס איז אבער דאך געווען דערביי אויך א געוויסער פאטריאטישער סענטימענט צווישן די סאן פאולער יידישע געשעפטסלייט, וועלכע האבן געפילט אז זיי זיינען אין א געוויסער הינזיכט דער הויפט פונדאמענט פאר א צייטונג און האבן געוואלט מיטהעלפן דעם פרוו צו געבן דעם סאן פאולער יידישן ישוב א כמו יידישע צייטונג. ווי מיר האבן שוין פריער באמערקט אין אין ס. פ. קיינעם ניט געווען צום הארץ דאס ארומרייסן זיך פון די יידישע צייטונגען אין ריא דע זשאניירא, צו וועמען די סאן פאולער — דאמאלסט מייסטן בעסאראבער — כלל־טוער און געשעפטסלייט האבן

Ministério Público Federal

Procuradoria da República no Município de Santos

Edital de Convocação

O Procurador da República abaixo assinado, no uso de suas atribuições legais, convoca os interessados para a audiência pública a ser realizada no dia 14 de março de 1988, às 14 horas, na sede da Procuradoria da República, Rua Tuiuti, 92, 3º andar, Santos, SP.

Pauta: discussão sobre a poluição do estuário de Santos e providências cabíveis.

Santos, 3 de março de 1988.

Dr. Marcelo Pedroso Goulart
Procurador da República

Tribunal Regional Federal da 3ª Região

Edital de Convocação

O Presidente do Tribunal Regional Federal da 3ª Região

РУССКІЙ ОТДѢЛ

ВЫХОДИТ ПО ПОНЕДѢЛЬНИКАМ, ЧЕТВЕРГАМ, СУББОТАМ И ВО ПРЕДПРАЗДНИЧНЫЕ ДНИ.

Отклики русско-китайскаго конфликта

ХАРБИН, 19 (XII) — Стало известно, что нанкинское правительство не склонно принять Хабаровский протокол, мотивируя это тем, что новый начальник Китайско-Восточной жел. дороги г-н Мотеуцзи выехал в Муккден, чтобы окончательно договориться с генералом Чжан—Сю—Ляном.

Тем не менее, повышение, отношения между Россией и Китаем, вследствие этого инцидента, не будут нарушены.

Свѣдѣнія из телеграмм

1) В России закрыток Совѣта Народных Комиссаров официально отменен НЭП (новая экономическая политика, введенная Ленинын), т. е. другими словами, за прошлого нельзя частная торговля, как было во времена царского самодержавия.

2) 30-го сего января ожидается, в Рио-де-Жанейро, приход Медведевского вокзальства, расположенного на руках Дарданеллах, возвращаемых повышенных в количестве 60 человѣк, возвращаемых, в возвращение своем подвигам в Буэнос Айресъ. Для комфортабельного 20 минут была дезинфицирована больницей и последней вокзальной прошлась за известное лицо и арестом находящихся. Между прочим, в саду вокзальства было найдено обезглавленных частей, вследствие Умком вос Международное до Бразил.

3) В своих статьях по поводу нового премьер—министра Англии в Израиль Англоязычной газеты усматривают неблагоприятное для Англии положение в случай возникновения вспышки—вышского совѣта.

אסיפה נאציאנאלי נעגראלי

פריעסט אי וועגעזיא

שולע תחיה

אויף דונערשטאג פארנאכט דעם 27 סטן יאנואר האט דער ישראל תחיה פארמיטאג אין דער יעשיווה אלגעמיינער פארזאמלונג פון אלע יונגע לייט, וועלכע לערנען אין דער שולע.

דער פארזאמלונג האט פרעזידירט דער ר' לואיז פרידמאן, אין אסאך ווי עס איז דא אין דער שולע יונגע לייט, האט מען אויסגעקליבן פון יעדע קלאס אן אפיציר, וועלכע זאלן אויפפירן אן אויפזיכט אויף דער אויפפירונג פון די אנדערע לייט אין דער שולע.

דער פרעזידענט פון דער ישראל תחיה, דער הירש פרידמאן, האט אויסגעדריקט זיין פרייד, אז אזוי פיל יונגע לייט האבן זיך אנגעשלאסן צו דער ישראל תחיה, אין אזוי קורצער צייט, נאכדעם ווי דער ישראל תחיה איז ערשט אויפגעשטאנען.

ער האט אויך אויסגעדריקט זיין פרייד, אז אזוי פיל יונגע לייט האבן זיך אנגעשלאסן צו דער ישראל תחיה, כדי צו לערנען עברית, ווייל ער האט אויך אויסגעדריקט זיין מיינונג, אז עס איז נויטיג פאר יעדן יונגן אידן, צו קענען עברית, ווייל עברית איז דאך די שפראך פון אונזערע עלטערן, אבות ואמהות, און אן אידן, וועלכער קען נישט עברית, איז ניט קיין אידן.

דער פרעזידענט האט אויך דערמאנט, אז ווען מען וועט קענען עברית, וועט מען אויך קענען לייענען אלע אידישע ספרים אין דער אריגינאל שפראך, וואס וועט זיי העלפן צו פארשטיין אידן און אידישקייט בעסער.

דער הירש פרידמאן האט אויך דערמאנט, אז ווען מען וועט קענען עברית, וועט מען אויך קענען פארשטיין אידן און אידישקייט בעסער.

דער פרעזידענט

אַרויפגעקוקט ווי אויף אַ גייסטיקער פירערשאַפט, אָבער צו דער זעלבער צייט באַטראַכט זייערע מחלוקתן ווי קליינשטעטלדיקע אַמפעריין פאַר גבאות...

אין דער יידישער זייט איז געווען אָפגעשפּיגלט דאָס יידישע געזעל־שאַפטלעכע לעבן און אויך אַ געוויסע צאָל באַצאָלטע אַנאַנסן פון פאַרשיי־דענע געשעפטסלייט און דערצו איז געווען אַן אַרטיקל פון אַלגעמיין גע־זעלשאַפטלעכן אינטערעס. אויף וויפל אונדז איז באַקאַנט האָט דער רעדאַק־טאָר פון דער אָפּטיילונג, עזריהו, ניט געשריבן אַליין קיין אַרטיקלען און אַנשטאָט דעם האָט ער אויפגענומען אינטערוויעון פון פאַרשיידענע גע־זעלשאַפטלעכע טוער, וועלכע האָבן זיך אַרויסגעזאָגט וועגן אַ ריי אַקטועלע ענינים אין שייכות מיטן יידישן לעבן אין סאַן פּאָולאָ. ווי מען קען פאַרשטיין, איז דער אופן פון אָפּשפּיגלען דאָס יידישע לעבן און זיינע פּראָבלעמען אין אינטערוויעון געווען אַ געוויסער שטייגער פון אומפּאַר־טייאישקייט, אַזוי צו זאָגן, כדי קיין צד זאָל ניט פילן, אַז זיין מיינונג ווערט ניט געגעבן קיין געלעגנהייט צו קומען אין דער עפּנטלעכקייט, נאָר ווי מיר וועלן באַלד זען, איז דער שטייגער ניט געווען בכוח אויסצוהיטן די צדדים פון פילן זיך באַוועלהט און אויב אונדזער אינפאָרמאַציע איז ריכטיק, איז דאָס אויך געווען די סיבה פון אָפשטעלן די יידישע זייטע אין די „פאָליאָס".

כדי צו אילוסטרירן דעם דאָמאָלסטיקן צושטאַנד אין יידישן ישוב אין ס. פּ. וועלן מיר בלויז ברענגען צוויי באַווייסטע פאַלן, וועלכע האָבן דאָמאָלסט צעטיילט דעם ישוב און געשאַפן געניג בייז בלוט, אין וועלכן אויך די יידישע זייט האָט זיך געזען פאַרוויקלט, אפשר קעגן אייגענעם ווילן.

עס איז געווען אין די יאָרן 1928—1929, די אַרגענטינער פאָליציי האָט דאָמאָלסט געהאָט אַנטדעקט אַ רינג פון וויסע שקלאַפן הענדלער און אי־בערהויפּט האָבן די צייטונגען געשריבן וועגן אַ יידישע אָרגאַניזאַציע פון וויסע שקלאַפן־הענדלער, מיטן נאָמען צבי מגדל, וועמענס מיטגלידער האָבן זיך וואַרשיינלעך געהאַט געראַטעוועט קיין בראַזיל און פיל פון זיי האָבן געלעבט, אָדער צייטווייליק זיך אויפגעהאַלטן, אין סאַן פּאָולאָ, ווו זיי האָבן געהאַט פריינד און „געוועזענע", וועלכע האָבן זיי געקענט דינען פאַר אַ שילד אויף צו שיצן זיך מיט זייערע סאָלידע געשעפטן פון צירונג און

מעבל, וואָס איז אפשר לכתחילה געהאַט צוגעגרייט געוואָרן אין פּאָרויס פּאַר אַזאַ פּאַל.

די דאָזיקע „אויפדעקונגען" פון דער אַרגענטינער פּאָליציי זיינען געווען כמעט נאָרמאַלע דערשיינונגען און די "חברה־לייט" האָבן זיך זייער לייכט אַן עצה געגעבן מיט די פּאָליצייאישע כלומרשטע רעוויזיעס, וועגן וועלכע זיי פלעגן מייסטן וויסן אין פּאָרויס און דערפּאַר האָט די פּאָליציי כמעט קיינמאָל גאָרניט געפונען און נאָך אַ שטיקל אויפרודער איז געוואָרן וויכטיק „נאָרמאַל", נאָר דאָס מאָל איז די אויפדעקונג און די פּאָליצייאישע אַקציע געווען פון אויסערגעווייניגלעכן פּאָרנעם. עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן דער אויספּאָרשונג וואָס עס האָט דאָמאָלסט דורכגעפירט פּאָר דער קאָמיסיע צום קאָמף מיטן האַנדל פון ווייסע שקלאַפן ביי דער פּעלקער ליגע, דער זשורנאַליסט אַלבערט לאָנדרעס וועלכער האָט געמאַכט אין געהיים אַ רייזע קיין אַרגענטינע און איז אַריינגעדרונגען אין דער נעץ פון די ווייסע שקלאַפן הענדלער און זייערע קרבנות. נאָכדעם ווי דער באָריכט פון דער קאָמיסיע איז פּאָרעפנטלעכט געוואָרן, האָט שוין די אַרגענטינער פּאָליציי געמוזט עפּעס אונטערנעמען כדי צו באַווייזן איר „אומשולד" און אַזויער־נאָך האָט זיך אָנגעהויבן די בהלה צווישן די דאָרטיקע „חברה־לייט" און דאָס האָט טייל פון זיי געבראַכט קיין סאַן פּאָולאָ און דער יידישער ישוב האָט אָנגעהויבן שפּירן אַ נויטוועندיקייט אָפּצוגרענעצן זיך פון די דאָזיקע „טמאים" און זייערע פריינד, די כלומרשטע סוחרים פון צירונג און אַנ־דערע ווערטפּולע סחורות וואָס זיי האָבן געגנוצט, ווי מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט, אַלס אַ שילד פּאַר זייערע אמתע „מיסחרים".

צו יענער צייט האָט די יידישע אָפּטיילונג אין די „פּאָליאַס", צווישן אַנדערע אויך געגעבן אַן אינטערוויו פון בערנאַרדאָ סמאָלעץ, וועלכער איז דאָמאָלסט געווען דער פרעזידענט פון קליענטעלטשיק פּאָריין אין סאַן פּאָולאָ. אין זיין אינטערוויו האָט ס. אונטערגעשטראָכן, אַז אייגנטלעך דאָרף די פּאָליציי נישט פּאָרמישן יידן מיט מיטגלידער פון „מגדל", ווייל יעדער יידישער תושב פון ס. פ. איז אַ מיטגליד פון וועלכער עס איז יידי־שער אָרגאַניזאַציע, אָבער אין די דאָזיקע אָרגאַניזאַציעס ווערן ניט אויפ־גענומען אַלס מיטגלידער קיין „חברה־לייט" און אויך ניט אַזעלכע, וועלכע

האָבן מיט די דאָזיקע לייט וועלכע עס איז פאַרבינדונג. דאָכט זיך גאַנץ פֿשוט, נאָר די „חברה־לייט" און זייערע „פריינד", ריכטיקער: זייערע „פריינד", וועלכע האָבן זיך געשפּירט געבראַנד־מאַרקט דורך דער פּאַק־טישער צעטיילונג, האָבן אויפגעהויבן אַ געוואַלד, אַז דערמיט איז דער פּרעזידענט פון קליענטעלטשיק פאַריין און פון „מכבי" (די צוויי גרעסטע יידישע אינסטיטוציעס אין ס. פּ. צו יענער צייט), אויסן צו צווינגען יעדן צו זיין אַ מיטגליד אין די דאָזיקע אַרגאַניזאַציעס.

צו יענער צייט איז אויסגעפאַלן דער פּאָל מיטן קליענטעלטשיק פאַריין, וואָס האָט געמאַכט אַ פאַרזוך צו גרינדן אַ קאָאָפּעראַטיווע קראָם פאַר זיינע מיטגלידער, ווו יעדער מיטגליד זאָל קענען קויפן זיינע סחורות פאַרן ריכטיקן פּרייז און ניט באַריסן ווערן פון די קרעמער אויף זשאָזע פאָולינאָ. גלייכצייטיק מיטן פלאַן פון אַ קאָאָפּעראַטיווע קראָם איז אויך געפלאַנט געווארן אַן אַלגעמיינע דערלויבעניש פאַר די מיטגלידער פון קליענטעל־טשיק פאַריין צו קענען פריי האַנדלען, וואָס וואָלט געווען אַ גרויסע הילף פאַרן קליענטעלטשיק און אים דערמעגלעכט צו מאַכן אַ לעבן פון זיין שווערער האַרעוואַניע, נאָר עס איז אַזוי געשען אַז די פירער פון קליענ־טעלטשיק פאַריין זיינען פאַרפירט געווארן פון שווינדלערישע פאַרמיטלער און דער פלאַן פון אַלגעמיינער דערלויבעניש צו האַנדלען, ווי עס איז געפלאַנט געווארן, האָט זיך אויסגעלאָזט מיט אַ דורכפאַל.

אָאָ מצב האָט פאַרשטענדלעך געגעבן אַ געלעגנהייט די אַלע „קעג־נער" פון די יידישע אינסטיטוציעס און יידישע כלל טוער צו באַפאַלן דעם פּרעזידענט און די אַנדערע פירער פון קליענטעלטשיק פאַריין. אַלס צוגאָב צו די דאָזיקע עלעמענטן, וועלכע מען האָט ניט געוואָלט אַריינענעמען אין דער יידישער געזעלשאַפט, ווייל זיי זיינען געווען אַליין „געוועזענע", אַדער „פריינד" פון די „טמאים", איז נאָך צוגעקומען דער גרעסטער טייל פון די יידישע סוחרים אויף זשאָזע פאולינאָ, וועלכע האָבן מיט רעכט געזעען אין דער געפלאַנטער קאָאָפּעראַטיווער קראָם אַ קאָנקורענץ קעגן זייער באַ־רייסן דעם אַרעמען קליענטעלטשיק.

דער קאָמף קעגן דעם אינטערוויו־געבער איז אַלזאָ געקומען פון צווי גאַנץ באַזונדערע ריכטונגען און איז צוליבן דורכפאַל פון די פלענער פון

קליענטעלטשיק פאַריין געווען באַזונדערס שאַרף און אויפרעגנדיק. עס איז זיך זייער לייכט אַנצושטויסן, אַז די דאָזיקע קעגנערשאַפט האָט דערגרייכט די אַדמיניסטראַציע פון די „פאַליאַס" און דער גורל פון יידישן זייטל אין די „פאַליאַס" איז גאָרנישט באַשטימט. איבערהויפּט קען מען פאַרשטיין, אַז די „חברה־לייט" און זייערע „פריינד" האָבן זייער גערן זיך געמיט צו באַ־אינפלוסן די לייטונג פון די „פאַליאַס" אויף אָפּצושטעלן אַזאַ „אומפאַראַנט־וואַרטלעכע" אונטערנעמונג.

צו יענער צייט איז אויך אויסגעפאַלן דער קאַמף אַרום דער שטאָטישער ליי־ און שפּאָר־קאַסע וווּ די אַרעמע מיטגלידער האָבן אויסגעווויילט אייניקע פון זייערע אין דער פאַרוואַלטונג און די נייע פאַרוואַלטונג זאָל האָבן אויס־געפונען אַז די פריערדיקע פאַרוואַלטונג איז באַגאַנגען אַ ריי מיסבּרויכן. איין באַקאַנטער פאַל איז געווג צו אילוסטרירן די לאָגע: די סוחרים פון זשאָזע פאָולינאָ פלעגן העלפן אַן אַרעמען קליענטעלטשיק קריגן אַ הלוואה נאָר וועג ער האָט זיי באַצאָלט דעם חוב אין זייער געשעפט. פאַרשטייט זיך, אַז דער אַרעמאַן האָט קיין בּרירה ניט געהאַט און איז אַזויערנאָך פאַרמשפּט געוואָרן צו בלייבן אַן פּרנסה, ווייל קיין נייעם קרעדיט האָט אים דער סוחר ניט געגעבן נאָכדעם ווי ער האָט באַקומען זיין חוב.

די סוחרים און זייערע פריינד אין דער נייער פאַרוואַלטונג האָבן ניט געפּרווּוט אויפּווייזן דעם אומשולד פון די באַשולדיקטע, נייערט זיי האָבן פאַרפירט אַ פּראָצעס קעגן דער לעגאַליטעט פון דער ניי־דערווויילטער פאַר־וואַלטונג און אַזויערנאָך האָט זיך ווידער געזודערט אין שטאָט. כאָטש דאָס האָט אייגנטלעך ניט געהאַט קיין דירעקטע שייכות מיט דער יידישער זייט אין די „פאַליאַס" האָט אָבער דער קאַמף אַרום דער ליי־קאַסע אַרויפגע־פלאַנטערט אויפן פריערדיקן קאַמף קעגן קליענטעלטשיק פאַריין און זיין פרעזידענט נאָך אַ קנויל פון קעגנזייטיקע באַשולדיקונגען און דאָס פייער פון מחלוקת איז געוואָרן אַלץ שטאַרקער. די טמאים און זייערע פריינד האָבן דערביי געשעפט נחת פון דער קריגעריי.

אין אַזאַ אַטמאָספערע האָט פאַרשטענדלעך ניט גאַהאַט קיין שום זין אַרויסצוגעבן די יידישע אָפּטיילונג, וועלכע וואָלט זיכער צעריסן געוואָרן

צווישן די צדדים אין דעם אומגלייכן קאַמף צווישן די קעגנזעצטע גרופּן מיט זייערע באַזונדערע אינטערעסן.

אויף ווי וויים אונדז איז באַקאַנט איז דאָס דער אייגנציקער פּרווו פון אַ בראַזיליאַנער טאַגצייטונג צו געבן פּלאַץ פאַר פּרעמדשפּראַכיקע אָפּטיילונגען אין איר צייטונג. עס איז זיכער גערעכט אַ זייער נאָבעלער זשעסט פון אַ גרויסער ליבעראַלער צייטונג צו געבן פּלאַץ די קליינע שפּראַכן גרופּעס, וועלכע זיינען ניט געווען בכוח צו האָבן זייער אייגענע צייטונג אין זייער אייגענער שפּראַך, צו קומען צום אויסדרוק דורך זייער הילף.

אויך די אַנדערע פּרעמדשפּראַכיקע אָפּטיילונגען האָבן זיך שפּעטער געשלאָסן.

פּוֹלִטִישׁע צייטונג

די פּאַרגעקומענע פּאַסירונגען אין יידישן ישוב אין ס. פּ„ וועלכע מיר האָבן געשילדערט אין פּריערדיקן קאַפּיטל, האָבן אין אַ געוויסער הינזיכט דערפירט צו אַן איבערבליק אין פּאַרגליווערטן צושטאַנד אין דער יידישער געזעלשאַפט, האָט געבראַכן די קליינשטעטלדיקע ביטול באַציאונג צו ציי־טונגען און צו דער עפּנטלעכער מיינונג בכלל. די קריגערייען האָבן געשאַפן צדדים, די אַטאַקעס פון אין צד אויפן צווייטן און די פּאַרשיידענע מיינונ־גען פון אָנהענגער און קעגנער פון די צדדים זיינען געקומען צום אויסדרוק אין דער עפּנטלעכקייט און אויך אין דער יידישער, ווי אין דער ניט יידי־שער פּרעסע. אָט דער דאָזיקער צושטאַנד האָט דערהויבן די וויכטיקייט פון דער פּרעסע און די דאָזיקע וואָס האָבן געקאָנט אויסדריקן זייערע מיינונגען אין שריפט.

עס איז אויך פֿאַרגעקומען אין דער צייט אַן ענדערונג אין עקאָנאָמישן צוזאַמענשטעל פון ישוב. צו דעם פּריערדיקן אַלטן תושב, וואָס האָט זיך געהאַלטן פֿאַרן איינציק באַרעכטיקטן פּירער פון דער געזעלשאַפֿט, איז צוגעקומען אַ שיכט פון ניי געקומענע, געווענדט קלייע אונטערנעמער, וועלכע זיינען אין דער צייט געוואָרן רייכער און האָבן זיך אַרויסגערוקט מיט אייגענע געשעפטן אין דער צענטר גאָס פון יידישן ס. פּ„ זשאָזע פֿאָר־לינאָ. די דאָזיקע צוגעקומענע גבירים, כאָטש זיי האָבן מייסטן געזוכט צו זיין סטאַטשטענע באַלעבאָטים, האָבן זיי דאָך געהאָט אַ מאָדערנערן בליק אויף דער פּירונג פון דער יידישער געזעלשאַפֿט און האָבן געקוקט פון אויבן אַראָפּ אויף די אַלט געזעסענע, מייסטן בעסאַראַבער יידן, וואָס האָבן זייער וויניציק געווווסט וועגן מאָדערנעם אַרט פּירונג פון אַן אָרגאַניזירטער געזעלשאַפֿט.

דער אויפֿשטייג פון אָט די נייע גבירים מיט זייערע פֿאַבריקלעך און געשעפטן האָט געשאַפֿן מערער דרוק אַרבעט און געהאָלפֿן אין אַ גרויסער מאָס אויסוואַקסן די דרוקעריי פון מאָרקאָס פֿראַנקענטאָל און צו דער זעלבער צייט געמאַכט אים אַביסל אומאָפּהענגיק פון די אַלט געזעסענע תושבים, וועלכע זיינען ביז דאָן געווען זיינע קליענט.

דער אויפֿשטייג פון אָט די נייע גבירים מיט זייערע פֿאַבריקלעך און געשעפטן זיינען ווידער געוואָרן קונדן אויך פון אַנאָנסן, וועלכע זיי פלעגן געבן אין דער פּ. צ. אין ריאָ און טיילווייז אויך אין דער איד. פּרעסע פון ב. אָט דער ווילשטאָנד און דער פֿאָקס וואָס די אַנאָנסן אין די ריאָער יידי־שע צייטונגען זיינען געווען כמעט בלויז פון סאָן פֿאָולער יידישע פֿאַבריק־לעך און געשעפטן, האָט געפירט דעם דרוקעריי אייגנטימער פּ. צום גע־דאַנק פון אַרויסגעבן אַ יידישע צייטונג, וועלכע זאָל זיך באַזירן אויף אָט די אַלע עקאָנאָמישע מעגלעכקייטן, וועלכע ס.פּ. האָט געהאָט אין אָזאַ גרוי־סער מאָס.

פּ. האָט שוין איצט ניט געטראָכט פון אַ ליטעראַרישער צייטשריפט, ווי די שוין דערמאָנטע יידישע וועלט אין בראָזיל, איצט איז געווען נויטיק אַ צייטונג, וועלכע זאָל זיין דער אויסדרוק פון די פֿאַרשיידענע ריכטונגען אין יידישן ישוב און זייערע מיינונגס פֿאַרשיידנהייטן, ווי אויך דער אָרגאַן

וואָס זאָל אַנאָנסירן די אויסגעוואָקסענע יידישע קאָמערץ און אינדוסטריע אין ס. פּ. איז אַנטשטאַנען דער געדאַנק אַרויסצוגעבן אַ צייטונג אויפן מוסטער פון דער אידישע פּאָלקצייטונג אין ריאָ־סאָן פּאָולער אידישע צייטונג.

אויך אין דעם פּאַל, פּונקט ווי אַמאָל בעתן אַרויסגעבן די יידישע וועלט אין בראַזיל, האָט פּ. זיך ניט געמאַכט קיין צו גרויסע אילוזיעס וועגן זיין פּאָזיציע אין דער יידישער געזעלשאַפט און די באַציאונג צו אים פון די פירער פון דער גרעסטער טייל עקזיסטירנדיקע אינסטיטוציעס און כדי צו געבן אָביסל מער פּרעסטיזש אָט די נייע אונטערנעמונג, האָט ער צוגעצויגן צווויי אָלטע תושבים וועלכע האָבן געהאָט אַ פּאָזיציע אין יידישן געזעלשאַפּטלעכן לעבן און געהאָט אַ השפּעה אויף דעם גרעסטן טייל אָלטע תושבים, וועלכע זיינען מייסטן געווען זייערע לאַנדסלייט, בעסאַראָבער יידן. די צווויי שותפים אין דער אונטערנעמונג אַרויסצוגעבן די סאָן פּאָולער אַרדישע צייטונג זיינען געווען עליאָס אַמשטיין און יוסף נאַדעלמאַן.

עליאָס אַמשטיין, וועלכן זיינע לאַנדסלייט האָבן גערופן צווישן זיך עליעק, איז אינדערהיים, אין קליינעם בעסאַראָבער שטעטל, געווען אַ שמיד און קומענדיק מיט יאָרן צוריק קיין בראַזיל האָט ער געווויינט יאָרנלאַנג אין אַ קליין שטעטל אויף דער פּראָווינץ, האָט דאָרט גענאָכט אַ סך געלט און וועז די קינדער זיינען עלטער געוואָרן און מען האָט געדאַרפט אָנהייבן זאָרגן וועגן אַ שידוך פּאַר דער טאָכטער, האָט ער זיך אַריינגעצויגן קיין ס.פּ. און האָט געלעבט פון געבן געלט אויף פּראָצענט. א. האָט זיך געשעמט מיט זיין פּריערדיקער קליינשטעטלדיקער פּראָפּעסיע און פּלעגט שטענדיק דערציילן, אַז ער איז געווען אינדערהיים אַ פּריקאַזטשיק (אָנגעשטעלטער) אין אַן אייזן־געשעפט. אין ס. פּ., האָבנדיק אַ סך פּריי צייט, איז ער געווען דער פּרעזידענט פון דער שול אויף נעווטאָן פּראַדאָ און האָט איר פּאַרוואַלטעט אויף אַ מוסטערהאַפּטן אופן. א. איז בטבע געווען זייער אַ שטילער און ערלעכער פּאָלקס מענטש און זייענדיק פּאַרבונדן מיטן גרעסטן רוב פון די יידישע סוחרים און פּאַבריקאַנטן, וועמען ער האָט געבאָרגט געלט אויף פּראָצענט, האָט ער מיט זיין פּשוטער ערלעכקייט און רואיקייט פון צייט צו צייט אויסגעגליכן סיכסוכים און אָלע האָבן אים געשעצט, באַזונ־

דערס האָבן אים ערלעך געהאָלטן זיינע בעסאַראַבער לאַנדסלייט, ביי וועמען ער פלעגט פאַרברענגען אין די געשעפטן זיין פרייַע צייט.

יוסף נאַדעלמאַן איז אַמאָל געווען אַ שניידער (אָפּעריייטאָר) אין ניו יאָרק, האָט זיך גערעכנט פאַר אַ שטיקל משכיל, געווען דער געלערנטער צווישן זיינע בעסאַראַבער לאַנדסלייט, וועלכע האָבן ביז יענער צייט ניט פאַרמאָגט קיין צופיל גראַמאָטנע מענטשן צווישן זיך. אין קעגנזאַץ צו א. איז נ. געווען אַ ייד אַ קבצן, אַ מטופל מיט אַ פאַמיליע, האָבן אים די לאַנדסלייט שטענדיק באַזאָרגט מיט אַ פאַרטרעטונג פון אַ פאַבריק און אַ פאַסטן אין אַן אינסטיטוציע, וווּ זיי זיינען געווען די פירער און בכלל האָבן זיי אים געהאַלטן פאַר זייער געלערנטן מענטש.

די שותפות פון פ. מיט אָט די צוויי דערמאָנטע, אַמשטיין און נאַדעלמאַן, האָט געזאָלט זיין די גאַראַנטיע פאַר דער יידישער געזעלשאַפט — איבערהויפט די אַלטע תושבים — אַז די צייטונג וועט זיין אַן ערנסטע און סאָלידע אויסגאַבע, צו וועלכער די יידישע געזעלשאַפט דאַרף האָבן דעם גאַנצן צוטרוי.

די סאַן פּאַולער אידישע צייטונג האָט אָנגעהויבן דערשיינען אַלס וואָכנבלאַט דעם 22סטן אָקטאָבער 1931. אויפן קאָפּ פון דער צייטונג איז געווען אָנגעגעבן — רעדאַקטאָר: נאַדעלמאַן, אַדמיניסטראַטאָר: אַמשטיין און אַלס דירעקטאָר: פראַנקענטאָל.

די רעדאַקציע איז איינגעאָרדנט געווארן אין אַ צימער אָנטקעגן דער דרוקערייַ פראַנקענטאָל, וווּ א„ אַלס אַדמיניסטראַטאָר, האָט געפירט די געשעפטן פון דער צייטונג און נ„ אַלס דער רעדאַקטאָר, פלעגט זיך געפינען געוויסע שעהן אין טאָג נאָך דעם ווי ער פלעגט פריי ווערן פון זיין פאַסטן אין דער ליי־קאַסע, וועלכע איז געווען אויף דער זעלבער גאַס. כאָטש עס איז געווען אַן אָפּיציעלע רעדאַקציע אין אַ ספּעציעל צימער, פלעגט פאַקטיש פירן אַלע געשעפטן פון דער רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע פ. אין זיין דרוקעריי, וווּ ער פלעגט אויפנעמען און דערלידיקן אַנאַנסן געבער, די וואָס פלעגן ברענגען באַגריסונגען, אַדער אַנדערע מאַטעריאַלן צו דרוקן אין צייטונג. אַזוי ווי מייסטע אַנאַנסן־געבער פלעגן ניט ברענגען אָנגעשריבן זייערע מאַטעריאַלן צום דרוקן, פלעגט פ„ אויף אַ שטיקל פּאַק

פֿאַפּיר, אויפֿשרייבן דאָס וואָס דער ברענגער פּלעגט אים זאָגן און אַרייַנ־
געבן גלייך אין דער זעצעריי אויפֿצוזעצן. אויף דעם געביט פּלעגן פּאַרקו־
מען ניט ווינציק קוריאָזן. אַזוי פּלעגט אָפּט געשען, אַז פ. האָט געמאַכט אַ
קליינעם טעות ביים אויסשטעלן די נעמען פון חתן־כלה און מחותנים, אַז
עס איז אויסגעקומען אַלס כלה די מחותנתטע און דער וואָס האָט באַגריסט
די חתן כלה און מחותנים איז געוואָרן דער חתן אָדער מחותן. ווען עס
פּלעגט קומען אַלס גאַסט אַ ייד פון דער פּראָווינץ אָדער אַן אויסלענדער
באַזוכער, פּלעגט ער אים אַריינגענעמען אין רעדאַקציע און דאָרט פּאַרפֿירן
אַן אינטעליגענטן שמועס, אויספֿרעגן זיך וועגן די יידן אין דעם פּלאַץ,
פֿונוואַנען דער באַזוכער איז געקומען און דערציילן וועגן ס. פ. און דעם
גרויסן ביישטייער פון זיין צייטונג צו דער אַנטוויקלונג פון יידישן ישוב
אין ס. פ„ אָפּט זיינען אין אַזאַ שמועס אויך אַריינגעצויגן געווארן, אויסער
די שותפים אַמשטיין און נאַדעלמאַן, די שכנים, וועלכע האָבן צו יעדער
צייט געקאָנט אַוועקגיין פון זייערע געשעפטן און פּאַרלאָזן זיך אויף זייערע
אָנגעשטעלטע, און אַלס געזעלשאַפּטלעכע טוער האָט זיי פ. געוואָלט אי צו־
ציען צו די אינטערעסאַנטע שמועסן מיט די אויסלענדישע געסט, וועלכע
באַזוכן זיין רעדאַקציע, אי אימפּאָנירן זיי מיט זיין וויסן ווי צו ריידן מיט אַ
פרעמדן, פּאַר וועמען ער דאַרף פּאַרשטעלן דעם יידישן ישוב אין ס. פ.
אַזעלכע באַזוכער זיינען מייסטן געווען פּאַרשטייער פון די פּאַרשיידענע
פּאָנדן, זשורנאַליסטן און אַרטיסטן.

א. פּלעגט זיצן אין רעדאַקציע צימער ביי אַ זייטיק טישל און פּירן אויף
זיין פּרימיטיוון שטייגער די בוכהאַלטעריע פון הוצאה און הכנסה, פּלעגט מיט
באַלעבאַטישער ווירדע אויסצאָלן די חשבונות, וועלכע די צייטונג האָט
געדאַרפט צאָלן, איינגעשלאָסן אויך דער פ. דרוקעריי פּאַרן דרוקן די צייַ־
טונג, אויף אַ זייער רעגולערן אופן, ניט אַכטנדיק צי עס איז אַריינגעקו־
קומען גענלט אין דער קאַסע אָדער ניט. בעת עס פּלעגן זיין אויסלענדישע
געסט, פּלעגט אים פ. פּאַרשטעלן פּאַר די גענסט און ער פּלעגט אַמאָל אַריינ־
וואַרפן אַ וואָרט אין שמועס, דערביי האָט מען גענשפּירט, אַז ער פּילט זיך
זייער אויפֿגעלייגט מיט דער הויכער פּאָזיציע זיינער אָלס אַרויסגעבער פון
אַ צייטונג.

נ. פלעגט ניט זיין צו אָפט אין רעדאַקציע און מען פלעגט אים אַריינ־רופן אויב מען האָט אים געדאַרפט בעת אַ באַזוך פון געסט אָדער ביי אַ ספּעציעלער געלעגנהייט. זיינע לייט־אַרטיקלען האָט נ. געשריבן אין דער ליי־קאַסע, וווּ ער האָט געאַרבעט, און די געשריבענע זייטלעך אַריינגעגעבן פ. אין דער דרוקעריי וועלן ער פלעגט קומען אין רעדאַקציע פאַרן גיין אַהיים. ביי דער גלעגנהייט האָט אים שוין פ. אויך געגעבן די אָנגעקומענע מא־טעריאַלן, נאָר מייסטן האָט זיי שוין פ. אַליין געהאָט דורכגעלייענט און טייל פון זיי אָפילו אַריינגעגעבן אין דער זעצעריי. בכלל פלעגט נ. דעם אָמט פון רעדאַקטאָר באַטראַכטן מער ווי אַ פּאָסטן, פאַר וועלכן ער קריגט כך וכך אַ חודש און ניט ווי אַן אָמט, וועלכן ער פאַרנעמט, וויל מען דאַרף אים האָבן.

ווי מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט האָט נ. געווויינט פיל יאָרן אין די פאַרייניקטע שטאַטן, וווּ ער האָט געאַרבעט אַלס אָפּעריטאָר (שניידער־אַרבעטער), איז דערפאַר זיין שרייבן געווען געמישט מיט אַן אַ שיעור אָנג־ליציזמען, פון וועלכע טייל זיינען געווען כמעט אומפאַרשטענדלעך אין ברא־זיל. דאָס אויסלייגן די ענגלישע נעמען פלעגט ביי אים אויסקומען ווי זיי וועלן אַרויסגערעדט אין ענגליש: קעפּיטעל, סטרייט, א. אָנד. פון ענגלישע אויסדרוקן, וועלכע מען נוצט אין אָמעריקאָנער יידיש, איז שוין אָפּגערעדט, אַזעלכע אויסדרוקן, ווי: ביזנעס, סלעק, טרייד א. אָנד. זיינען ביי אים געווען ריין יידישע אויסדרוקן. מען מוז צוגעבן, אַז נ. האָט געטאָן זיין אַרבעט מיט ערלעכער איבערגעגעבנקייט און זיך בכלל באַצויגן צו זיין אַרבעט ווי צו אַ מלאכת הקודש, פון וועלכן פ. איז גראַד געווען זייער וויט.

די ס. פ. איד. צייטונג פלעגט וועלן געזעצט מיט דער האָנט און גע־דרוקט אין אַ געווויינלעכער צילינדער מאַשין אין 8 זייטן. ווען די צייטונג איז געווען אַ וועכנטלעכע, פלעגט זי דערשיינען יעדן פרייטיק, נאָר אינדער־אמתן פלעגט די צייטונג ניט פאַרטיק וועלן פריער ווי שבת פאַרנאַכט, אָפט פלעגט מען נאָך מוזן אַרבעטן פרייטיק שפּעט אין דער נאַכט כדי די צייטונג זאָל קענען דערשיינען שבת. אין 1933 הייבט די צייטונג אָן דערשיי־נען צוויי מאָל אין וואָך (דינסטיק און פרייטיק) און אַרום סוף יאָר וועלט דער שרייבער פון די שורות אינגעלאַדן דורך פ. צו רעדאַגירן די צייטונג און זי וועלט פאַרוואַנדלט אין אַ דריי מאָל אין וואָך צייטונג (דינסטיק,

דאנערשטיק און שבת). צו יענער צייט ווערט דורך פ. געקויפט אַ לינאָטיפ, די צוויי אַנדערע שותפים, אַמשטיין און נאַדעלמאַן, גייען אַוועק פון דער צייטונג, וועלכע דערשיינט איצט רעגולער דריי מאָל אין וואָך. אין די וואָכן טעג פלעגט די צייטונג דערשיינען אין 6 אָדער אין 8 זייטן, שבת פלעגט דער נומער שטענדיק זיין גרעסער, אין 8 אָדער אין 10 זייטן, פלעגט האָבן פאַרשיידנאַרטיקן לייען שטאָף פאַר די פאַרשיידענע טיפן לייענער און אַ ספעציעלע ליטעראַרישע זייט, ווו עס איז שטענדיק געווען אַן אָפהאַנדלונג וועגן אַ ניי דערשינען ווערק, מייסטן מיטן בילד פון מחבר, אַ דערציילונג, אַ ליד און אַ פעליעטאָן. בכלל איז צו יענער צייט די ציי־טונג געווען צוגעפאַסט צום סטיל פון איראָפעיש־יידישע צייטונגען, מיט אַ לייט אַרטיקל אין אין קאָלום אויף דער ערשטער זייט, טעלעגראַמעס מיט בילדער פון די פערזענלעכקייטן וועגן וועלכע עס האָט זיך גערעדט אין די טעלעגראַפישע ידיעות, איינשליסנדיק אויך איט"א ידיעות און טייל וויכטיקערע נייעסן זיינען געגעבן געווארן אין פעטער שריפט. צום שבח פון פ. דאַרף געזאָגט ווערן, אַז ער האָט ניט געקאַרגט קיין געלט צו געבן דער צייטונג אַן אויסזען פון אַ רייכער און טעכניש גוט איינגעריכטעטער.

אין 1935 גייט דער שרייבער פון די שורות אַוועק פון דער רעדאַק־ציע צוליב דעם וואָס פ. האָט אָפגעדרוקט אין צייטונג אַן זיין וויסן אַ רע־וויזיאָניסטיש אַרטיקל פול מיט אָנפאַלן אויף דער „הסתדרות" און אירע פירער. פ. האָט אַרגומענטירט, און מיט אַ גרויסער מאָס רעכט, אַז דער זעלבער סאָרט אַרטיקלען ווערן געדרוקט אין בערגמאַנ׳ס אידישע פרעסע. מיר האָבן אָבער געהאַט אַ גרונט חושד צו זיין אַז דאָס איז אַ סימן פון וועלן זיך חנפהנען צו די רעוויזיאָניסטן און מיר זיינען דעריבער אַוועק פון דער צייטונג.

דערנאָך האָבן געאַרבעט אַלס רעדאַקטאָרן פון דער צייטונג דער דאָמאָלטיקער סטודענט אויפן יורידישן פאַקולטעט און שפעטערדיקער דר. שלמה שטיינבערג און ווען ער האָט באַקומען זיין אַדוואָקאַט דיפלאָם און איז אַוועק קיין ריאָ, איז אויף זיין פלאַץ אָנגעקומען דער יידישער געלערנ־טער און פאָרשער דר. אליהו ליפינער. ביידע האָבן כמעט ווי גאָרניט געענדערט אין דער פאָרם פון דער צייטונג און די פאָרם האָט אַזוי אָנגע־

האַלטן אַ לאַנגע צייט. די סיבה דערפון איז אויך געווען דאָס וואָס די בריי־דער בעקער, אינטעליגענטע יונגעלייט און פ. פּערזענלעכע פּריינד פון דער צייט פון זייער ווינען צוזאַמען אין דער איק״א קאָלאָניע קוואַטראָ אירמאָנס, איז זייער געפּעלן אין יענער צייט די נייע פּאָרם, וואָס דער שרייבער פון די שורות האָט אינגעפּירט און פ. האָט זיך זייער גערעכנט מיט זייער מיינונג. בכלל האָט די דאָזיקע פּאָרם אַפּעלירט צום בעסערן יידישן לייענער, וועלכער איז געווען געווינט צו די אייראָפּעישע צייטונגען.

אַ געוויסע ירידה אין דער אָנפּירונג מיט דער צייטונג הייבט זיך אָן אין 1932 ווען עס קומט אָן אויפן רעדאַקטאָר שטול אינער מיטן נאָמען האָנפט, וועלכער הייבט זיך אָן חנפהנען צו די קאָמוניסטן און ווערט ביי זיי אויפגענומען ווי אַן „אומפּאַרטייאישער״ סימפּאַטיזירער. ה. איז געווען פון פּאַך אַ ציין טעכניקער און ניט האָבנדיק קיין צו גרויסן דערפאָלג אין זיין פּאַך האָט ער אָנגענומען אַלס טיילווייזע באַשעפּטיקונג דאָס העלפן פ. רע־דאַגירן די צייטונג. זיין קרובהשאַפט מיט די קאָמוניסטן האָט פ. געבראַנגט אַ געוויסן נוץ, האָט ער עס דערלויבט, וויל די ק. זיינען שוין דאָן געווען פאַרצווייגט אין ס. פ. און פיל פון זיי האָבן געהאָט געשעפּטן, ביי וועלכע פ. האָט געקראָגן קאָמערציעלע אַרבעט און געשעפּטס־אָנאָנסן פאַר דער צייטונג. בעתן וויילן דעלעגאַטן צום יידישן קולטור קאָנגרעס אין פּאַריז, אין 1937, איז ה. געווילט געוואָרן פון די ק. אַלס דער צווייטער אומפּאַר־טייאישער״ דעלעגאַט, איז אויף זייערע הוצאות געפּאָרן קיין פּאַריז, איז פון דאָרט אַוועק קיין פוילן, ווו ער האָט געהאָט זיין פאַמיליע און איז מער ניט צוריקגעקומען.

נאָכן אָפּפאָרן פון ה. האָט פ. אַליין רעדאַגירט די צייטונג, וויל ער האָט זיך פשוט אַרומגעזען — ווי ער פלעגט גרויסהאַלטעריש דערציילן — אַז עס איז גאָרניט ניט נויטיק צו זיין קיין צו גרויסער קענער אויף צו רעדאַ־גירן אַ צייטונג. דערביי האָט אויך צוגעהאָלפן דער פאַקט, וואָס עס איז ניט געווען קיין בעלן אויפן „פּאָסטן״ און פ. האָט זיך פשוט איינגעבראַנגט דעם געהאַלט פאַר אַ „האָנט״, לויט ווי ער פלעגט רופן זיינע רעדאַקטאָרן. אויף ניט קיין פּערמאָנענטן אופן אַרבעט דאָרט מיט דער שוין פריער דערמאָנ־טער יידיש־בראַזיליאַנער זשורנאַליסט נעלסאָן ווינער, וועלכער שרייבט

פון צייט צו צייט מאמרים אויך אין דער בראַזיליאַנער צייטונג „פּאָליאַ דאַ נאַיטע". וו. פּלעגט האָבן אַנדערע באַשעפטיקונגען און פ. האָט אים אויס־געוצט פּאַר זיין צייטונג אַלס טיילווייזער מיטאַרבעטער.

פ. גופּא, כאָטש ער איז אַמאָל געווען אַ לערער, האָט זייער ווינציק גע־קאָנט יידיש, דערצו איז ער נאָך געווען אַ געבוירענער אין ארץ ישראל און האָט זיך ניט איבעריק אָפּגעגעבן מיטן אופן פון שרייבן יידיש. די מייסטע אַרטיקלען זיינען געווען אויסגעשניטן פון אַנגעקומענע אויסלענדיש־יידישע צייטונגען און אָט די אַרטיקלען האָבן געגעבן דער צייטונג אַ שטיקל אויסזען פון אַ צייטונג אין יידיש.

בעת דעם טשעמבערליין־היטלער אָפּמאַך אין מינכען, האָט ער גע־שריבן אַ לייט־אַרטיקל מיט אַ גרויסן קאָפּ דער שלום אין מוניך און אין דעם אַרטיקל צענדליקער מאָל איבערגעחזרט דעם פּעלער מוניך, ניט גע־בנדיק זיך די מי צו וועלן וויסן אַ זאַך, וואָס יעדער קינד ווייסט, אַז די שטאָט הייסט אין יידיש מינכען. דערפון איז אים אַ צייט נאָכגעגאַנגען דער נאָמען מוניש (אין פּאַרטוגעזיש וועלט מוניך אַרויסגערעדט: מוניש).

אין 1939, באַלד נאָכן אויסברוך פון דער צווייטער וועלט מילחמה, הייבט ער אָן די צייטונג אַרויסגעבן טעגלעך אין 4 זייטן, וווּ ער דרוקט איבער אַלע נייעסן פון די בראַזיליאַנער צייטונגען, נאָר די מייסטע יידן לייענען שוין דאָן הראַזיליאַנער צייטונגען און זיין האָפענונג צו ווערן אַ צווייטע גרויסע צייטונג, ווי די אידישע צייטונג אין בוענאָס אירעס (אַר־גענטינע), ווערט ניט מקוים.

פון דער צייט זיינען באַקאַנט זיינע פעליעטאָנען, וועלכע פלעגן זיך געשריבן אין זייער פּאַרם פון שמועסן מיט זיין קליינעם זון, אַ בן זקונים וואָס איז אים דאָן געבוירן געוואָרן און אָט די דאָזיגע אַרויסגעזאָגטע געדאַנ־קען, ווי דער אַרט שרייבן בכלל, האָט ממש באַוויזן קליינשטעטלדיקייט, דאָס האָט שוין קיינעם ניט געאַרט, וויל גראָד איז דאָן געווען גענוג פּראָספּע־ריטעט און אָלע האָבן געמאַכט גוטע געשעפטן, האָט קיינער ניט געהאָט קיין צייט צו לייענען צופיל די צייטונג.

זייענדיק פּאַרנומען מיט זיינע דרוקעריי־געשעפטן, האָט פ. גערן געלאָזט יעדן ווערן אַ שרייבער אין זיין צייטונג, אויב יענער האָט נאָך

דערצו ניט פאַרלאַנגט קיין האָנאָראַר. אַזאַ פאַרשוין, וואָס האָט געוואָלט ווערן „אָנגעזעען" אין דער געזעלשאַפט אַלס זשורנאַליסט איז געווען שלמה וויס. ער איז געווען געלאָפן אויף אַלע געזעלשאַפטלעכע פאַראַנשטאַלטונגען אַלס פאַרשטייער פון דער צייטונג און געשריבן לאַנגע באַריכטן וועגן די דאָזיקע פאַראַנשטאַלטונגען. עס האָבן זיך אָבער באַלד אָפּגעזוכט באַוווּלהטע כלל־טוער, וועמען ער האָט פאַרשווּיגן, אָדער גאָר אַראָפּגעריסן און זיי האָבן געמאַכט אַ ויצעקו, אַזוי אַז פ. האָט אים געמוזט משלח זיין פון דער צייטונג.

אַרויסגעוואָרפן פון דער צייטונג האָט שפּעטער דער דערמאָנטער וו. אָנגעהויבן ברענגען און פאַרשפּרייטן די אידישע צייטונג פון בוענאָס אייַרעס, אי זיך נוקם צו זיין אין פ. און זיין צייטונג און שפּעטער, וועַן מען האָט פאַרוווּערט צייטונגען אין אויסלענדישע שפּראַכן, פשוט צוליב געשעפט, אָבער דערביי אויך צוליב דעם וואָס זיי האָבן אים געשיקט אַ קאָרעספּאָנדענטן קאַרטע, אַ דאַנק וועלכער ער איז אַריינגענומען געוואָרן אין בראַזיליאַנער זשורנאַליסטן פאַריין. נאָכן האָנדלען מיט דער בוענאָס אייַרעסער אידישע צייטונג אַ געוויסע צייט, האָט זיך די עפּאָפּיי פון דעם דערמאָנטן פּאַרשוין גענדיקט.

די סאָן פּאָולער אידישע צייטונג האָט עקזיסטירט ביז דאָן וועַן עס זיינען געשלאָסן געוואָרן אַלע פרעמד שפּראַכיקע צייטונגען אין בראַזיל, אַרום דער ערשטער העלפט פון 1941.

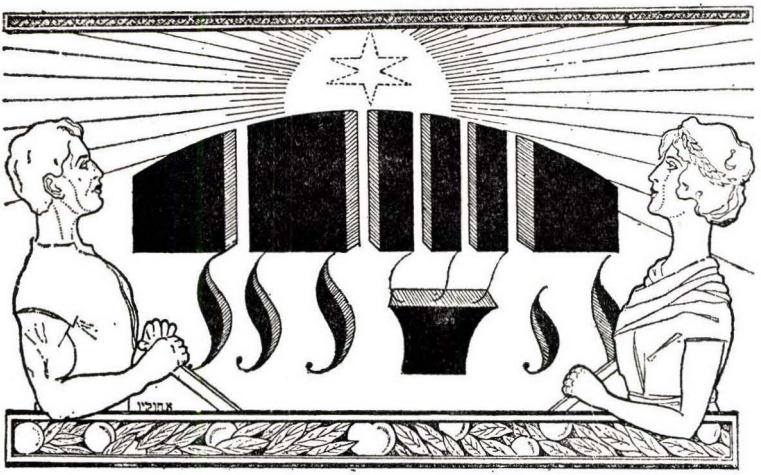
צייטשריפטן אין סאן פאולא

אין קעגנזאַץ צו ריאָ זיינען אין ס. פ. ניט געווען קיין פּרווון אַרויסצוגעבן ליטעראַרישע צייטשריפטן, צי עס איז דערפאַר וואָס עס זיינען ניט געווען קיין צופיל יידישע דערציילער און פּאָעטן, אָדער עס איז געווען דערפאַר וואָס דער יידישער ישוב אין ס. פ. האָט בכלל געלעבט מער אונטערן רושם פון שטענדיקן געיעג נאָך רייכקייט, — אייגנס איז זיכער, אַז אַפילו די געציילטן צייטשריפטן, וועלכע זיינען דאָרט דערשינען, זיינען אָדער לכתחילה געווען אויסגערעכנט אויף געשעפט, אָדער זיינען געווען פּאַרטיאישע אויסגאַבן, ווי די אויסגאַבן וועגן וועלכע מיר וועלן באַלד דערציילן.

עס איז זיכער, אַז אין ריאָ איז געווען אַ גרעסערע צאָל יידישע אינטעליגענטן, אָבער אויך ס. פ. האָט געהאַט אַ געוויסע צאָל יידישע אינטעליגענטן, וואָס וואָלטן געקאָנט קומען אין באַטראַכט ביים אַרויסגעבן אַ יידישע

צייטשריפט, נאָר אַפילו די דאָזיקע אינטעליגענטן זיינען אויף פאַרשיידענע אופנים געווען אַריינגעטאָן אין פאַרשיידענע מיסחרים און אין פאַבריצירן געוויסע אַרטיקלען, אַזוי, אַז זיי האָבן אויף אַזאַ אָדער אַנדערן אופן געטיילט די מיינונג פון די אַלטגעזעסענע תושבים, וועלכע האָבן געזען אין דעם אָפגעבן זיך מיט קולטורעלע ענינים אַ שטערונג צו קענען זיין דערפאָלגרייך אין מיסחר. צו דעם איז צוגעקומען דער פאַקט, וואָס די אַלע, וועלכע האָבן זיך אָפגעגעבן מיט קולטור ענינים, האָבן ניט געקאָנט דערוואַרטן קיין קרעדיטן ביי די גרעסערע סוחרים, וואָס אַן דעם האָט קיין אונטערנעמונג ניט געקאָנט זיין קיין דערפאָלג, האָבן דעריבער די געצייל־טע אינטעליגענטן אויף אַ וויילע אָפגעלייגט אַן אַ זייט זייער דורשט נאָכן אויסלעבן זיך קולטורעל און דערווייל אָנגעגאַנגען מיט זייערע געשעפט־לעכע אונטערנעמונגען, וואַרעמענדיק אין בוזעם אַ האָפענונג, אַז ווען זיי וועלן זיך ווי געהעריק אַרויפאַרבעטן וועלן זיי זיין פינאַנציעל אום־אָפהענגיק און זיי וועלן דאַן קענען טאָן וואָס זיי ווילן און זיך פירן ווי זיי ווילן. צי עס איז געווען אַ ריכטיקער חשבון אָדער ניט, איז אַ באַוונדערע פראַגע, וואָס גייט ניט אַריין אין די ראָמען פון אונדזער אַרבעט.

אייניקע, ממש געציילטע אידעאַליסטן, האָבן פאַרוואָרפן דעם חלום פון רייך ווערן און האָבן זיך אַריינגעוואָרפן אין דער געזעלשאַפטלעכער מעטיקייט, דאָס זיינען געווען אייניקע יונגעלייט ביי די רעוויזיאָניסטן. צווישן וועלכע עס איז געווען מיכאל זאַלצמאַן, דער אַרויסגעבער פון ערשטן חודש זשורנאַל פון רעוויזיאָניסטישן יוגנט פאַרבאַנד ברית טרומפּלדור.

ירחון של הנוער העברי ע"ש יוסף תרומפלדור, והצ'הר
HACHAHAR · Revista Mensal Israelita

אין ס. פ. האָט שוין פון פריער עקזיסטירט דער יוגנט פאַרבאַנד ברית טרומפלדור, נאָר זייער פאַרמעסט אַרויסצוגעבן אַן אייגענעם זשורנאַל איז געמאַכט געוואָרן ערשט סוף 1931 און דאָס טאַקע אַ דאַנק דער אָנגעשטרענג־טער אַקטיוויטעט פון דערמאָנטן זאַלצמאַן, צו וועלכן עס זיינען שפּעטער צוגעקומען שחור, ראַפאַפאָרט א. אַנד.

דער ערשטער נומער פון השחר איז דערשינען אין נאָוועמבער 1931 און טראָץ דעם העברעישן נאָמען איז דער זשורנאַל געווען געדרוקט אין יידיש און איז געווען אויסגערעכנט צו זיין אַ חודש זשורנאַל אונטער דער רעדאַקציע פון מ. זאַלצמאַן. דער גאַנצער נומער איז געווען געדרוקט אין יידיש און בלויז איין אַרטיקל, אַדער אַ פעליעטאָן פלעגט זיין אין העברעיש פון דערמאָנטן רעדאַקטאָר. דאָס איז זיכער געווען דערפאַר וואָס ז. איז געווען פון משכילים שניט און האָט געהאַלטן, אַז נאָר אין העברעיש קען

מען אויסדריקן אַ הויכן געדאַנק, דערפאַר האָט ער אָבער געווּוסט, אַז אַ העברעישער חודש זשורנאַל וואָלט ניט געקאָנט רעכענען אויפן מינדעסטן דערפאָלג, וויל עס זיינען פֿשוט ניט געווען קיין לייענער פֿאַר אַזאַ זשורנאַל.

דער השחר איז דערשינען ניט רעגולער אין משך פון אייניקע חדשים און אין פעברואַר 1932, האָט ער זיך צוגעמאַכט. לויט ווי מען האָט אונדז איבערגעגעבן זיינען פון דערמאָנטן זשורנאַל בלויז דערשינען 3 נומערן. די דערשינענע נומערן זיינען געווען פון מאַגאַזין פֿאַרמאַט, געווען געבונדן אין אַ גלאַנץ פאַפּיר הילע און געהאַט 16 זייטן. דער זשורנאַל האָט אַממייסטן געדרוקט אַרטיקלען פון רעוויזיאָניסטישע גדולים, זשאַבאָטינסקי, אחי־מאיר א. אַנד.

צוליב דער רעוואלוציע פון 1932 און דעם קריזיס, וואס איז געווען אַ רעזולטאַט פון דער רעוואלוציע, האָבן די זעלבע רעוויזיאָניסטן ערשט אין 1934 אָנגעהויבן אַרויסגעבן אַ נייעם זשורנאַל. דאָס מאָל איז זייער זשורנאַל געווען פון געווייַנלעכן צייטונג פאָרמאַט און איז דערשינען אונטערן אויבנדערמאַנטן נאָמען דאָס ערשטע מאָל אין מאַרץ 1934.

די דערמאָנטע צייטונג איז אויסגערעכנט געווען צו דערשיינען יעדע צוויי וואָכן, דעם 10טן און 25סטן פון יעדן חודש. אַלס אַדמיניסטראַטאָר וועלט אין קאָפּ אָנגעגעבן מאָזעס (משה) ראַפּאָפּאָרט און די צייטונג רופט זיך: נאַציאָנאַלע צווי וועכנטלעכע צייטונג, קיין רעדאַקטאָר וועלט אין קאָפּ ניט אָנגעגעבן, נאָר ווי אונדז איז באַקאַנט האָבן די צייטונג רעדאַקטירט די שוין פריער דערמאָנטע רעוויזיאָניסטישע פירער, מ. זאַלצמאַן און ז. שחור.

אונזער וואָרט האָט זיך אויסגעצייכנט אין משך פון דער גאַנצער צייט פון זיין דערשיינען, מיט אַטאַקעס אויף דער ארץ ישראלדיקער אַרבעטערשאַפט און אירע פירער, אַ ספּעציעל עקלדיקן טאָן האָט די ציי־ טונג אַנגענומען אין די אַרטיקלען וועגן טויט פון חיים אַרלאָזאָראָוו ע״ה, און אין שייכות מיטן פּראָצעס קעגן די באַשולדיקטע זיינען דערשינען אייניקע זייער מיאוסע אַרטיקלען וועגן דער פרוי פון דערמאָרדעטן אַרלאָ־ זאָראָוו, וועלכע האָבן געמאַכט אויפשוידערן יעדן ערלעכן מענטש מיט זייער עקלדיקן טאָן, מיאוסע אינסינואַציעס און נידעריקע אויסדרוקן. אויף אַלע טענות מצד ערלעכע מענטשן, צווישן זיי פיל סימפּאַטיקער פון רע־ וויזיאָניזם, האָבן זיי געהאַט איין תירוץ: די אַרטיקלען וועלן צוגעשיקט פון דער צענטראַלע און וועלן פאַרעפנטלעכט אין אַלע רעוויזיאָניסטישע צייטונגען אין דער גאָרער וועלט. די פירער פון רעוויזיאָניזם אין ס. פ. האָבן אָבער הפּנים אין דער שטיל מסכים געווען צו אַז דעם עקלדיקן שטאַף אין זייער צייטונג און האָבן ניט געהאַט דעם מוט ניט צו פאַרעפנטלעכן דעם דאָזיקן צוגעשיקטן מאַטעריאַל. אַז אונדזער באַהויפטונג איז ריכטיק באַווייזט דער פאַקט וואָס פון צייט צו צייט האָבן זיך אויך באַווייזן אַרטיק־ לען פון לאָקאַלע גדולים אין דעם זעלבן טאָן.

אונזער וואָרט איז געזעצט געוואָרן אין אַן אייגענער דרוקעריי און גע־ דרוקט געוואָרן אין אַ ניט יידישער דרוקעריי, אי צוליב דעם וואָס עס האָט זיי אַזויערנאָך געקאָסט ביליקער, אי צוליב דעם מען זאָל זיי ניט קענען זאָגן קיין דעות.

אָרום ניי־יאָר פון 1934 האָבן די רעוויזיאָניסטן איינגעאָרדנט אַ גרויסן באַל און פאַרוויילונג, וועמענס הכנסה איז געווען אויסגערעכנט אויף צו דעקן דעם דעפיציט פון דער צייטונג, נאָר אויף אַזאַ געלעגנהייט האָבן פאַקטיש געוואָרט די חברים פון פועלי ציון און זיי האָבן איינגעאָרדנט דעם זעלבן אָוונט אַ גרויסן ארץ ישראל באַל, פירנדיק דערביי אַ פאַרצווייגטע פראָפּאַגאַנדע קעגן די רעוויזיאָניסטן און זייער צייטונג. דער רעזולטאַט איז געווען, אַז זייער אונטערנעמונג איז געווען אַ דורכפאַל און אַלס קאָנ־ טעקווענץ פון דער דורכגעפאַלענער אונטערנעמונג איז דערשינען בלויז נאָך איין נומער אונזער וואָרט. אָנהייב 1935 און האָט זיך ענדגילטיק גע־

שלאָסן. די שריפט האָט צוגענומען דער זעצער, וועמען מען איז שולדיק געבליבן שכירות און אַזויערנאָך האָט זיך געענדיקט די עפּאָכע פון רעווי־זיאָניסטישע צייטונגען אין ס. פּ.

אונזער וואָרט פלעגט דערשיינען אין 4 זייטן צייטונגס פאָרמאַט און אויסער די שוין דערמאָנטע אַרטיקלען זיינען אויך געווען קאָריקאַטורן פון זעלבן אינהאַלט און כאַראַקטער. די צייכנונגען פלעגן געמאַכט ווערן פון איינעם פון זייערע חברים, אַ זייער פעיקער צייכענער, כאַווקין.

וועלט-שפיגל

מאנאט-זשורנאל פאר ליטעראטור, קונסט
און געזעלשאפטלעכע פראגן

עס איז אונדז שוין אייניקע מאל אויסגעקומען, ביים שילדערן געוויסע סיטואציעס פון דער יידישער פרעסע אין ס. פ., אונטערצושטרייכן דעם ספעציעלן הינטערגרונט פון די דערשינענע זשורנאלן אין ס. פ. מיר האבן זיך געמיט צו באווייזן, אז אדער עס זיינען געווען אויסערעענונגען אויף צו מאכן געשעפט, אדער עס זיינען געווען אידייאיש פארטייאישע גרופן, וועלכע האבן זיך אונטערגענומען ארויסצוגעבן א זשורנאל צוליב זייערע פארטיי מאטיוון, — בדרך כלל זיינען ניט געווען קיין יונגעלייט, וואס זאלן זיך אונטערנעמען ארויסצוגעבן א זשורנאל נאר צוליבן וועלן זיך דרוקן און פארשפרייטן יידישע קולטור, ווי עס איז געווען דער פאל אין אנדערע שטעט אין בראזיל.

ווי אלס סימבאל פון אט דער דאזיקער באהויפטונג קען דינען דער פאקט פון דער דערשיינונג פון אזעלכע צוויי זשורנאלן, וועלכע זיינען דער־שינען הארט פארן פארבאט אויף פרעמדשפראכיקע אויסגאבעס.

איין זשורנאל איז געווען א פאַרטיאישער און האָט זיך בלויז, צוליב לעגאַלע טעמים, געשלייערט אין מאַנטל פון יידישער קולטור און דער צווייטער איז געווען אַבסאָלוט אויסגערעכנט אויף געשעפט. אויב די ערשטע זיינען געווען אידייען מענטשן און האָבן געהאַט אַלס ציל אַרויס־צוגעבן א פאַרטיי־זשורנאַל, איז דער אַרויסגעבער פון צווייטן זשורנאַל גאַנץ אָפן און פשוט געקומען מאַכן געשעפט און קיין זאַך האָט אים ניט אָפּגעהאַלטן אויף צו דערגרייכן זיין ציל. דער זשורנאַל, וועלכן מיר זיינען דאָס אויס, איז דער וועלט שפיגל.

געווען אין ס. פ. א יונגערמאַן מיטן נאָמען יעקב קוטנער, וועמענס פאַרבינדונג מיט דער יידישער פרעסע איז געווען די, וואָס ער פלעגט אַמאָל לייענען א צייטונג, ניט צו אָפט און אויך ניט קיין צו ערנסטע .זיין שייכות צום יידישן געדרוקטן וואָרט איז געווען די, וואָס בעת עס זיינען אַמאָל געקומען יידישע אַרטיסטן קיין ס. פ. האָט ער אויפגעזאַמלט אַביסל אַנאַנסן ביי די געשעפטס לייט פון זשאָזע פאַולינא (די יידישע געגנט) און אַרויסגעגעבן די פראָגראַם פון די טעאַטער פאָרשטעלונגען פון די אַרטיסטן־געסט. די אייגנטלעכע באַשעפטיקונג פון דעם דאָזיקן יונגנמאַן איז געווען וואָס ער האָט געאַרבעט ביי א רייכן קליענטעלטשיק אַלס פאָר־קויפער און אַלס אַזעלכער פלעגט ער קומען אין באַרירונג מיט הויכע פונקציאָנאַרן פון די גרויסע געשעפטן און בענק אין ס. פ„ וויל אָפילו די גוט באַצאָלטע אָנגעשטעלטע זיינען אויסגעשטעלט צו קויפן זייערע קלייד־דער אויף חודשלעכע אָפּצאָלונגען. אָט די דאָזיקע באַשעפטיקונג האָט אים געגעבן א געוויסע פאַרבינדונג מיט דער וועלט פון האַנדל און באַנק וועזן. איז אים איינגעפאַלן אויסצונוצן אָט די דאָזיקע פאַרבינדונגען און אַרויס־געבן א יידישע חודש שריפט, וועלכע זאָל זיך באַזירן אויף די געשעפטס אָנאָנסן פון אָט די גרויסע געשעפטן און בענק. ק. האָט זייער גוט פאַרשטאַנען דעם גוטן נאָמען, וואָס די יידישע קאָמערץ און אינדוסטריע האָט אין דער ניט יידישער וועלט און כאָטש ער האָט אַמווינציקסטן געקאָנט זיך פאַרשטעלן אַלס פאַרשטייער פון דער יידישער קאָלעקטיוויטעט, האָט עס אים ניט אָפּגעהאַלטן צו קומען צו זיינע באַקאָנטע, די הויכע פונקציאָנאַרן

פון די גרויסע געשעפטן און בענק מיט א יידישער חודש שריפט, ווו דאָס געבן געשעפטס אַנאַנסן האָט געזאָלט זיין אין דער ערשטער רייַ אַן אויס־דרוק פון סימפּאָטיע פאַר דער יידישער קאָלאָניע, ווו זיי האָבן גוטע קונדן און מאַכן גוטע געשעפטן.

ק. האָט זיך ניט געמאַכט קיין אילוזיעס, הפנים, איבערהויפט אין דער ערשטער צייט פון דער גרינדונג פון זיין חודש שריפט וועלט שפּיגל, ווי עס זעט אויס זיין פּאָזיציע אין דער יידישער קאָלאָניע אין שייכות מיטן יידישן געדרוקטן וואָרט, ווי מיט דעם צוטרוי, וואָס ער קען דערוואַרטן צו זיך און זיין אונטערנעמונג בכלל, נאָר אויסרעכענדיק אויסשליסלעך אויף ניט יידישע אַנאַנסן געבער און וויסנדיק אויך, אַז אין ס. פ. האָט קיי־נער ניט צו פיל צייט נאָכצוקוקן וואָס ווער עס טוט, האָט ער זיך גע־נומען צו זיין „זשורנאַליסטישער טעטיקייט" מיט דער אַנטשלאָסנקייט פון איינעם, וואָס האָט אייגנטלעך ניט וואָס צו פאַרלירן. כדי אַרויסצושטעלן אין פאָדערגרונט פון דער אונטערנעמונג א נאָמען פון א מענטש מיט א געוויסן טיטול, וואָס זאָל, לכל הפחות אויבנאויף, פאַר דער ניט יידישער וועלט, אימפּאָנירן מיטן נאָמען, האָט ער צו דער אונטערנעמונג צוגעציגן א ניט איבעריק דערפאָלגרייכן יונגן אַדוואָקאַט, וואָס האָט געלעבט מיט זיין דיפלאָם ביי זיינע ניט זייער פאַרמעגלעכע עלטערן אין הויז, איינער א דר. בליי, אַרויפשטעלנדיק אים אין קאָפּ אַלס רעדאַקטאָר. אַזויערנאָך איז געשאַפן געווארן דער וועלט שפּיגל.

עס איז אונדז ניט באַווּסט אויב דער דערמאָנטער דר. ב. האָט ביז דאָן ערגעץ ווו געשריבן און געדרוקט א יידיש וואָרט, נאָר דאָס האָט אויף א מינוט ניט אָפּגעהאַלטן ביידע שותפים צו פאַרטראַכטן זיך וועגן דער פּעיקייט פון דערמאָנטן אַדוואָקאַט צו זיין א רעדאַקטאָר פון א יידישער חודש שריפט, אַז דער עצם זין פון דער אויסגאַבע איז געווען אויסגערעכנט אויף געשעפט, נאָר וואָס זשע זאָלן זיי זיך נעמען צום הארץ די נויטיקייט פון קענען יידיש און וויסן ווי צו רעדאַקטירן און אַרויסגעבן א יידישע צייט־שריפט? אויב דאָס איז נאָך געווען וויניק, האָבן די צוויי דערמאָנטע שותפים נאָך צוגעצויגן אַלס פאַרשטייער און רייזנדן איבער דער פראָווינץ א געוויסן מיטשפילער מיט די דורכפאַרנדיקע אַרטיסטן, וואָס האָט זיך גע־

האלטן פאר א שטיקל ארטיסט און מוזנדיק אפט וואַרטן צו לאַנג אויף אר־
טיסטן גאַסטראַליערן, האָט ער פשוט ניט געהאַט קיין צופיל פרנסה און האָט
זיך אונטערגענומען צו טאָן די ארבעט פון פאַרן זאַמלען אַבאָנאַמענטן פאַרן
זשורנאַל צווישן די יידן אויף דער פּראָווינץ, זיין נאָמען איז ראובן האָכבערג.

אמת, קיין צו גרויסן צוטרוי האָט דער דאָזיקער דרייליגג ניט אַרויס־
געפּרופן צו זיך, נאָר יידן אין ס. פּ., ווי אויף דער פּראָווינץ, האָבן זיך דאָן
געלעבט ניט שלעכט עקאָנאָמיש און אַזוי ווי בטבע זיינען זיי געווינט מען
זאָל יעדעס מאָל קומען ביי זיי מאָנען אויף פאַרשיידענע ווילטעטיקע צוועקן,
האָבן זיי אויך אין דעם פאַל, ווער מער, ווער ווינציקער, געגעבן זייערע פאָר
מילריים (בראַזיליאַנער מטבע) און ניט צופיל געוואָלט זיך אַרייַנטראַכטן
וואָס און ווער עס גיט אַרויס דעם זשורנאַל. נאָר אַנדערע האָבן געהאַט א
גאַנץ איינפאַכערע פילאָזאָפּיע: יונגעלייט גיבן אַרויס א יידישן זשורנאַל,
דאַרף מען זיי שטיצן.

דער וועלט שפּיגל איז דערשינען אין יוני 1939 אלס מאָנאַט זשורנאַל
פאַר ליטעראַטור, קונסט און געזעלשאַפטלעכע פראַגן. אלס רעדאַקטאָר האָט
אין קאָפּ פיגורירט דער נאָמען פון שוין פריער דערמאָנטן דר. א. בליי, אלס
אַדמיניסטראַטאָר — י. קוטנער און דער אַדרעס פון דער רעדאַקציע און
אַדמיניסטראַציע איז אַנגעגעבן אין דער פּריוואָטער דירה פון די קוטנערס,
וועלכע איז געווען אויף א זייטיק געסל פון דער יידישער געגנט אין ס. פּ.

מען קען פאַר קיין פאַל ניט זאָגן, אַז די ארויסגעבער האָט זיך גלעבט
צו גוט און אַז זייערע האָפענונגען אויף דעם לייענער און דער קאָמערץ האָט
זיך זיי איינגעגעבן צו פאַרווירקלעכן. אורטיילנדיק פון זייער פאַרביטערט־
קייט איז זיכער, אַז זייער וועג איז ניט געווען געשפּרייט מיט רויזן. דערפון
נעמען זיך טאַקע זייערע אָנפאַלן אויף געוויסע פערזאָנען, וועלכע האָבן
ניט איינגעשטימט מיט זייער אויטאָריטעט צו זיין די קולטור פאַרזאָרגער
פון יידישן ישוב און זייַנע וואַרטזאָגער. ווי עס זאָל ניט זיין, האָט מען
אפילו זייער „אראָפּרייסן" אויף ניט גענומען צו ערנסט און אַזוי האָבן זיך
די ארויסגעבער פון וועלט שפּיגל געמאַטערט איבער אַנדערטהאַלבן יאָר
ארויסצוגעבן א יידישן זשורנאַל, וואָס קיינער האָט ניט געדאַרפט, וואָס

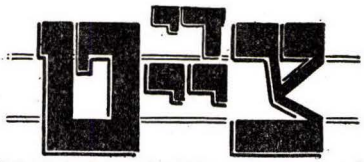
זייער ווינציק האָבן אים געלייענט און אויך זיי גופא האָט ער קיין צו גרויסן מאַטעריעלן דערפאָלג ניט געבראַכט.

די אַוואַנטורע פון די אַרויסגעבער פון וועלט שפיגל האָט זיך געענדיקט דערמיט וואָס ק. האָט זיך געשיידט מיטן שותף דעם אַדוואָקאַט.

דער וועלט שפיגל האָט זיך געשלאָסן סוף 1940, אַ צייט פריער אידער עס איז אַרויס דער פאַרבאָט אויף פרעמדשפראַכיקע אויסגאַבעס אין בראַזיל. אין משך פון די איבער אַנדערטהאַלבן יאָר עקזיסטענץ פון זשורנאַל זיינען דערשינען 14 נומערן, ניט שטענדיק רעגלמעסיק יעדן חודש. דר. ב. איבערנעמענדיק דעם זשורנאַל, האָט נאָך אַפילו געפלאַנט אַרויסצוגעבן דעם זשורנאַל וויטער, נאָר קיין פרישער נומער איז שוין מער ניט דערשינען.

בעת דער פאַרבאַנד פון פוילישע יידן האָט אין 1942 איינגעאָרדנט יעדן פרייטיק צונאַכטס אַ לעבעדיקע צייטונג, איז צום שרייבער פון די שורות געקומען דער דערמאָנטער דר. ב. מיט אַ קאָרעקטור פון אַן אַרטיקל, וואָס האָט געזאָלט דערשיינען אין זיין זשורנאַל און וואָס ער האָט געוואָלט פאַרלייענען אין דער לעבעדיקער צייטונג, נאָר דער שרייבער פון די שורות, אַלס רעדאַקטאָר פון דער לעבעדיקער צייטונג, האָט מיטן הסכם פון די אַנדערע מיטגלידער פון רעדאַקציע קאַלעגיע, ניט צוגעלאָזן דר. ב. פאַרצולייענען זיין אַרטיקל.

Periodico
literario, critico,
teatral e de satira
Diretor - Proprietario:
Edgar Barreira Matos

צייטשריפט
פאר ליטעראטור, טעאטער, קריטיק
און מאסירע
דירעקטאר - איינוסימער:
ערנאר בארעירא מאטאס

דער ערשטער נומער די צייט איז דערשינען דעם 15טן אויגוסט 1939, אוּן האָט געזאָלט זיין אַ צייטשריפט פאַר ליטעראַטור, טעאַטער, קריטיק אוּן סאַטירע. אַלס אָפּיציעלער רעדאַקטאָר האָט אין קאָפּ פּיגורירט דער נאָמען פוּן אַ ניט יידישן אינטעליגענט, אַ געוויסער עדגאָר בארעירא מאַטאָס, וועלכער איז אויך געווען דער אָפּיציעלער דירעקטאָר־אייגנטימער. דער פאַקטישער רעדאַקטאָר איז געווען דער קאָמוניסטישער טוער אוּן פירער פוּן „יוגנט־קלוב", מנחם קאָפּלמאַן, וועמענס יחוס עס איז באַשטאַנען אין דעם וואָס ער איז געווען אַ דעלעגאַט אויפן אַלוועלטלעכן יידישן קולטור־קאָנגרעס אין פּאַריז אין 1937.

מען קען ניט זאָגן, אַז דער פאַקטישער רעדאַקטאָר ק. זאָל האָבן וועלכע עס איז שייכות צו יידישער זשורנאַליסטיק וּוי צום יידישן צייטונגס וועזן בכלל, אינדעראמתן איז ער געווען אַ פּוילישער אינטעליגענט אוּן זיין יחוס

איז באַשטאַנען אין דעם וואָס ער איז געהאַט געזעסן אין פּוילישע טורמעס פאַר פּאַרטייאישער טעטיקייט. אויף וויפל זיין פאַרבינדונג מיט פּויליש איז געווען מער ווי מיט יידיש איז געווען צו זען דערפון, וואָס נאָך אין בראַזיל האָט ער גערעדט מיט זיין פרוי פּויליש און אויך זייער יינגעלע האָט געקאָנט אַביסל פּויליש, וואָס איז געווען אין אַ געוויסער מאָס די אומגאַנגס שפּראַך אין הויז. ק. פּלעגט זיינע יידישע ארטיקלען אויסהאָרעווען און מען קען ניט זאָגן, אַז זיי זיינען געווען שטענדיק צו האַמעטנע, מען האָט טאַקע געשפּירט אין זיי, אַז זייער מחבר דענקט ניט אין יידיש, נאָר אַלס אינטעליגענט האָט ער זיך געמיט צו באַאַרבעטן זיינע מאמרים זיי זאָלן זיין געגנוג פאַרשטענדלעך פאַרן לייענער עולם.

די צייט האָט מייסטן געדרוקט — אָדער איבערגעדרוקט — ארטיקלען פון זייערע חברים, לינקע שרייבער און די פאַרטוגעזישע טייל פון זשורנאַל, וואָס עס איז געווען נויטיק פאַרן דאַמאַלסטיקן פרעסע געזעץ, האָט געשריבן דער דערמאָנטער דירעקטאָר־אייגנטימער, מאַטאָס.

אין אייניקע נומערן פון די צייט איז געפירט געוואָרן אַ דיסקוסיע וועגן דער עקזיסטענץ און נויטוועדיקייט פון אַ יידישער ליטעראַטור אין בראַזיל. דער שרייבער פון די שורות, וועמען די רעדאַקציע האָט איינגעלאַדן אָנטיילצונעמען אין דער דיסקוסיע, האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאַר דער נויטוועדיקייט פריער אויסצובילדן אַ יידישן לייענער, איבערהויפט פון צווישן דער יידישער יוגנט און אינטעליגענץ און דערצו זאָרגן עס זאָלן דערשיינען און ווי געהעריק פאַרשפּרייט ווערן ערנסטע יידישע ביכער. די אַנדערע אָנטיילנעמער אין דער דיסקוסיע — מייסטן פאַרטיי חברים — זיינען באַשטאַנען אויף דעם, אַז עס דאַרפן אַרויסגעבן ווערן בלויז די ווערק פון די, וועלכע שילדערן די הויפּטישע מעשים פון דער פּראָגרעסיווער יידישער געזעלשאַפט אין בראַזיל, — בדרך כלל איז די מיינונג פון אָט די פאַרטיי חברים געווען אַ פאַראַפּראַזע פון דער אָנגענומענער מיינונג פון די ק., אַז די ליטעראַטור דאַרף דינען דעם קלאַס, אין דעם פאַל — זייער פאַרטיי. אויף קיין צו הויכן ניוואָ איז די דיסקוסיע ניט געשטאַנען און האָט אַוודאי ניט געפירט צו קיין שום פּראַקטישע רעזולטאַטן.

אין די צייט האָבן זיך געדרוקט, אויסער באַקאַנטע יידישע לינקע שרייבער פון די פאַרייניקטע שטאַטן און אַנדערע וועלט טיילן, מענדל ניי־גרעשל, וועלכער האָט דאָן געווינט אין בראַזיל; ראַזע שאַפראַן־פאַלאַטניק, וועלכע שרייבט דערציילונגען פון יידישן לעבן אין בראַזיל און עס האָט דאָרט דעביוטירט מיט לידער יוסף סאַנדאַטש, אַ יונגערמאַן וואָס איז דאָ־מאָלסט אַריבער צו די לינקע און די איינציקע באַרעכטיקונג צו דרוקן זיינע ניט איבעריק געלונגענע לידער, איז געווען דאָס וואָס זיי זיינען געווען אין גייסט פון דער פאַרטיי ליניע.

די צייט איז דערשינען, מיט קליינע אויסנאַמען, יעדן חודש. דער לעצטער נומער איז דערשינען סוף אַפּריל 1941, און איז געווען די לעצטע יידישע צייטשריפט, וועלכע האָט אויפגעהערט דערשיינען אין ס. פּ. צוליבן פאַרבאָט אויף פרעמדשפּראַכיקע אויסגאַבן. פון די צייט זיינען דערשינען אין משך פון איר עקזיסטענץ 12 נומערן.

לעבעדיקע צייטונג

עס איז דאָס יאָר 1942. די ידיעות פון דער גאָרער וועלט דערגרייכן צו די בראַזיליאַנער יידן זייער ניט קלאָר, אָבער אויך די ניט זייער קלאָרע ידיעות זיינען פול מיט שרעק פֿאַרן גורל פון די יידישע ישובים אין אייראָפּע; אין לאַנד גופא זיינען די פּראָ־נאַצישע שטימונגען געוואָרן שטאַרק זיי זאָלן ניט לאָזן רועז און מען זאָל זיך ריכטן אויף שרעקלעכע געשעענישן; אַלס קלימאַקס צו די שטימונגען קומט דאַמאָלסט אַרויס דער דיקטאַטאָר וואַרגאַס מיט זיין טרויעריק באַרימטער רעדע וועגן די מענטשן אָן אַ פּאָ־טערלאַנד, וועלכע פֿאַרפלייצן בראַזיל און די צייטונגען, וועלכע זיינען אַלע אונטער דער צענזור פון דער רעגירונגס־אָפּטיילונג דיפּ (אַמט פּאַר פּרעסע און פּראָפּאַגאַנדע) צעזינגען זיך אויף פֿאַרשיידענע אָקטאָווס וועגן די פּאָטערלאַנדלאָזע; קיין יידישע צייטונגען און ביכער וועלן ניט אַרייַנגעלאָזן און אָפילו סידורים וועלן דורך דער צענזור צעריסן און אַרויסגעוואָרפן;

אלע שפירן, אז דער מינדסטער פראוואקאטאריש־ער פונק קען זיך פאר־ וואנדלען אין א שריפה, וואס וואלט אין שעהן חרוב געמאכט דעם יידישן ישוב און קיין שום אויסוועג זעט זיך נישט, קיינער ווייסט ניט וואס צו טראכטן און וואס אונטערצונעמען כדי פארמיידן אט די כמעט אומפאר־ מיידלעכע שריפה און חורבן. דאן באשליסט דער פארבאנד פון פוילישע יידן אין ס. פ. אינצוואדנען א יידישע צייטונג אין לעבעדיקן ווארט און אלס רעדאקטאר פון אט דער לעבעדיקער צייטונג ווערט איינגעלאדן דער שרייבער פון די שורות.

אין גאס פלעגט מען ארעסטירן פאר רעדן יידיש, אויך די עפנטלעכע פארזאמלונגען פלעגן ווערן קאנטראלירט דורך דער געהיים פאליציי, נאר פייערונגען און באנקעטן פלעגן דערלויבט ווערן דורכצופירן אומגעשטערט. מיר באשליסן אויסנוצן די איינציקע געלעגנהייט און מיר ארדנען איין ביי גרעסטער רוב פון דער יידישער אינטעליגענץ און שרייבער וועלט, וועל־ כע האט דאן געלעבט אין ס. פ.

די לעבעדיקע צייטונג פלעגט זיך אנהייבן מיט פארטראגן א קאפיטל תנך, וואס עס האט אויף א זייער צוגעפאסטן שטייגער געלייענט די יונגע ארטיסטין מאקס־מאווא. מייסטן איז דאס קאפיטל תנ"ך געווען צוגעפאסט צום געמיט פון די פארזאמלטע, וועלכע האבן זיך געשפירט ווי זיי וואלטן געווען מארגנען, וואס פארזאמלען זיך אין געהיים אפצוריכטן תפילות. קינדער פון די יידישע שולן פלעגן דעקלאמירן און פארלייענען, עס פלעגן פארגעלייענט ווערן קורצע ידיעות פון די געשעענישן אין דער גאנצער וועלט, ארויסגענומען פון די געציילטע צייטונגען, וועלכע פלעגן אויך וועלכן עס איז אופן זיך דורכריסן די שטרענגע צענזור; דערציילער פלעגן פארלייענען זייערע דערציילונגען; מען פלעגט לייענען פעליעטאנען און ארטיקלען, וועלכע זיינען קיינמאל ניט פארעפנטלעכט געווארן, וויל מען האט זיי פשוט ניט געקאנט ארויסשיקן פון לאנד און צום סוף פלעגט מען אין א גמאכטער פריילעכקייט, וועלכע איז געווען געלאדן מיט טרויער און שרעק, זינגען יידישע לידער. אין דער לעבעדיקער צייטונג האבן זיך באטייליקט, אויסער דער שרייבער פון די שורות, דער פעליעטאניסט יוסף

שוחט, דער דערציילער יעקב געווערץ, אַרטור ווייגער און אַנדערע. אָט די דאָזיקע פאַרזאַמלונגען־פרייטיקצונאַכטסן האָבן אַלע מאָל מער צוגעציגן אַ פאַרשיידנאַרטיקן און געקליבענעם עולם און זיינען געווען דער אייגציקער קוואַל, פונוואַנען יידן האָבן געשעפט ידיעות וועגן דעם וואָס קומט פאָר אין דער גאַרער וועלט.

די פרייטיק צונאַכטסן האָבן זיך געצויגן אין משך פון גאַנצןווינטער סעזאָן און האָבן אויפגעהערט צוליב רייסערייען, וועלכע זיינען פאַרגעקומען אין פאַרבאַנד פון פוילישע יידן, וועלכער האָט זיך נאַכהער טאַקע געשפאָלטן און עס זיינען געשאַפן געוואָרן צווי פאַרבאַנדן.

די לעבעדיקע צייטונג איז געווען דער לעצטער פרווו פון יידישן ס. פ. צו דערוויסן זיך עפּעס וועגן דער יידישער לאַגע אין דער וועלט און איז אָן כּפּק געווען דער שענסטער אויסדרוק פון קולטורעלן טייל פון יידישן ישוב אין ס. פ. ניט צו לאָזן זיך אָפּרייסן פון יידישן פאָלק און פון דעם אַלעמען, וואָס קומט פאָר אין דער יידישער וועלט.

נומער 3 O MUNDO SIONISTA צווייטער יאהרגאנג
BOLETIM DA FEDERAÇÃO SIONISTA DO BRASIL

די ציוניסטישע וועלט

ביולעטין
פון דער ציוניסטישער פעדעראציע
אין בראזיל

רעדאגירט פון צ. לייבמאן אין ד״ר פ. פרידמאן

די ציוניסטישע פעדעראציע אין בראזיל האט נאך פונקציאנירט אין ריא, נאר שוין אן דעם אמאליקן גלאנץ. די פ. צ. האט שוין פאר קיין פאל ניט געקאנט פארעכנט ווערן פאר אן אפיציאז פון דער ציון. פעדעראציע, צו דער זעלבער צייט זיינען די צענטראלעס פון די פאנדן אינגעארדנט געווארן אויטאנאם און אין דער ארבעט האבן זיך באטטיליקט אלע פאר־טייען אין ציוניזם, האט די ציון. פעדעראציע פאקטיש ניט געהאט וואס צו טאן און דערמיט וואס די סאמע וויכטיקסטע פירער זיינען געשטאנען אן אז זייט פון דער גאנצער ארבעט, האט זיך די פעדעראציע פאקטיש אויסגע־לוידיקט פון איר תוכן און האט פאר קיין פאל ניט געהאט קיין בארעכטי־קונג זיך צו רופן פעדעראציע, ווייל זי איז ניט געווען פעדערירט מיט קיי־נעם. צו דעם אלעמען איז צוגעקומען דער פאקט, וואס פון איין זייט איז אויסגעוואקסן דער ארבעטער ציוניזם אין די ליגעס פארן ארבעטנדן א״י

און פון דער צווייטער זייט איז אויך געוואַקסן און געוואָרן געוג אַגרעסיוו דער רעוויזיאָניזם אויף דער יידישער גאַס און דער אַלגעמיינער ציוניזם האָט פאַקטיש ניט געהאַט קיין גענוג קלאָרע ליניע ווי צו האַנדלען אין דעם געראַנגל, וואָס איז צו יענער צייט פאַרגעקומען אין דער ציונ. באַוועגונג אין דער וועלט און אויך אין בראַזיל.

די ציוניסטישע וועלט האָט געזאָלט זיין, אַזוי צו זאָגן, דער אָרגאַן, וווּ עס זאָלן אויסגעדראָשן ווערן די אַלע מיינונגס פאַרשיידנהייטן אין ציוניזם און שאַפן אַ מין צענטראַלע ליניע אין דער ציוניסטישער טעטיקייט אין ישוב, נאָר עס איז אויסער יעדן ספק, אַז אָט דער פלאַן צוליב וועלכן די ציוניסטישע וועלט איז געשאַפן געוואָרן, האָט ניט געבראַכט קיין געהעריקע רעזולטאַטן.

די ציוניסטישע וועלט איז דערשינען אַלס חודש שריפט און האָט געזאָלט זיין דער ביולעטין פון דער ציוניסטישער פעדעראַציע אין בראַזיל, נאָר אויף וויפל אונדז איז באַווּסט האָט ער ניט געצילט צו זיין בלויז אַ ביולעטין, נאָר האָט געזאָלט ווערן דער צענטראַלער אָרגאַן פון אַלע ציונ. ריכטונגען, וועלכע האָבן מיטגעאַרבעט אין די פאָנדן, נאָר די מיינונגס־פאַרשיידנהייט אין די רייען פון די אַלגעמיינע ציונים איז געווען אַזוי גרויס, אַז עס האָט פאַר קיין פאַל ניט געקאָנט זיין קיין רייד וועגן אַן אייניִהייטלעכער ליניע ביי זיי גופא, אַ פשיטא ביי די אַנדערע ריכטונגען אין ציוניזם, אַזויערנאָך איז דער ביולעטין, קעגן ווילן פון זיינע איניציאַטאָרן, געוואָרן דער פאַרנאַטירער — אַפילו ניט דער סטימולירער אָדער אָנרע־גער — פון דער פראַקטישער טעטיקייט פון די ציונ. פאָנדן אין בראַזיל.

די ציונ. וועלט האָט אָנגעהויבן דערשיינען אין אויגוסט, 1935, אין ריגע (אב, תרצ״ה). רעדאַקטאָרן פון ביולעטין זיינען געווען צ. ליינמאַן און ד. משה פרידמאַן. ווי מיר האָבן שוין פריער זיך באַמיט צו דערווייזן, האָט דער ביולעטין ניט געקאָנט דערגרייכן זיין ציל און אין דעצעמבער פון זעלבן יאָר איז דער ביולעטין געשלאָסן געוואָרן. עס האָט פשוט ניט פאַר־אינטערעסירט קיינעם די עקזיסטענץ פון אַזאַ מין אויסגאַבע, וואָס האָט ניט געהאַט קיין אויסגעשפראָכענע ליניע און האָט געוואָלט פאַרייניקן דאָס וואָס עס איז געווען אוממעגלעך צו פאַרייניקן. פון דער צווייטער זייט האָט

דער אַלגעמיינער ציוניזם ניט געהאַט קיין שום שטאַנדהאַפטיקייט צווישן די צוויי זיך באַקעמפנדיקע ציוניסטישע ריכטונגען — פּועלי ציון און רע־ויזיאָניסטן.

פּאָרטאָ אַלעגרע
אידישע פּרעסע

נאציאנאל אומפאַרטייאישער וואכנבלאט פון ריא גראנדע דא סול

Gazeta Israelita Portoalegrense

נומער 40 II.

עס האָט צו יענער צייט, אַרום 1934—1935, געלעבט אין פּאָרטאָ אַלעגרע, **די הויפּט שטאָט פון דער** ריאָ גראַנדע **פראָווינץ, אַ יידישער דרוקער, ל. זיבענבערג, וועלכער איז געווען אַ שוואָגער פון** אַרויסגעבער **פון דער** סאַן פּאָולער אידישע צייטונג, **האָט ער זיך הפנים מתקנא געווען אין זיין שוואָגערס דערפאָלג אויפן געביט פון צייטונגס וועזן און האָט** אַרויסגעגעבן **אַ וואָכנבלאַט אונטערן דערמאָנטן נאָמען.**

אין קאָפּ פון דער צייטונג לייענען מיר: נאַציאָנאַל אומפּאַרטייאיש וואָכנבלאַט פון ריאָ גראַנדע דאָ סול (**דער פּולער נאָמען פון דער פּראָווינץ, ווערמענס הויפּט שטאָט עס איז** פּאָרטאָ אַלעגרע), **דערשיינט יעדן פרייטיק, אַרויסגעגעבן דורך אַ רעדאַקציע קאָלעגיום, אייגנטימער:** ל. זיבענבערג.

דעם לעצטן נומער (נומער 40) **האָבן מיר באַקומען ביי דעם לערער** חיים ציטמאַן, **וועלכער איז געווען לערער אין** פ.א. **און שפּעטער אַריבער-**

געפֿאָרן אַרבעטן אין ס.פּ. דער דערמאָנטער נומער האָט ניט קיין דאַטע און פון דערמאָנטן צ. האָבן מיר זיך דערוווסט, אַז פּאַקטיש האָט ער אַליין רעדאַגירט די צייטונג, וויל ז. האָט די צייטונג נאָר געדרוקט און געפירט די געשעפטלעכע זייט פון דער אַדמיניסטראַציע, בעת דאָס גאַנצע רעדאַק־ציע קאָלעגיום איז באַשטאַנען פון אים אַליין און דעריבער וועט ער איז אַריבערגעפֿאָרן קיין ס. פּ. האָט זיך די צייטונג פֿאַרמאָכט.

אורטיילנדיק פון דעם לעצטן נומער, איז די פּ. אַ. איד. פּרעסע דערשי־נען אין משך פון 10 חדשים און לויטן באַריכט פון יובילעאום פון פֿאַרבאַנד פון פוילישע יידן, וואָס איז געדרוקט אין דערמאָנטן נומער, איז זיך משער צו זיין, אַז דער דאָזיקער נומער איז דערשינען אַרום די ערשטע וואָך פון יולי 1935, און לויטן זעלבן חשבון זאָל די צייטונג האָבן דערשינען פון סעפּטעמבער 1934, אין משך פון 40 וואָכן.

די פּ. אַ. איד. פּרעסע איז געווען פון קליינעם צייטונגס פֿאַרמאָט, גע־דרוקט אין 8 זייטן און אַנטהאַלט מייסטן ידיעות און נאָטיצן פון די יידישע ישובים אין דער פֿראָווינץ, אויך די אַרטיקלען — איינגעשלאָסן דאָס לייט אַרטיקל — איז מייסטן געווען געווידמעט לאָקאַלע ענינים. די צייטונג איז דער איינציקער פֿרוי אַרויסצוגעבן אַ יידישע צייטונג אויף דער פֿראָווינץ, כאָטש אויך אין די גרעסערע שטעט פון די צפון פֿראָווינצן אין לאַנד ווויגען געגנוג יידן, איז אַבער דאָרט קיינמאָל ניט געמאַכט געווארן קיין פֿאַרזוך אַרויסצוגעבן אַ יידישע צייטונג.

איינמאליקע אויסגאבעס

איינמאָליקע אויסגאַבעס זיינען דערשינען אַלס יובילעאום אויסגאַבעס פון אינסטיטוציעס, ווו די פירער פון די אינסטיטוציעס האָבן דערציילט וועגן די דערגרייכונגען פון די אינסטיטוציעס און אין דער זעלבער צייט זיינען אין זעלבן העפט געווען געדרוקט געשעפטס אַנאָנסן, וועלכע האָבן אַרייַנגעבראַכט אַ געוויסע סומע. מען האָט אויף דעם שטייגער פאַרייניקט דאָס נוצלעכע מיטן באַקוועמען, אי די אינסטיטוציע האָט זיך דורך דעם באַקאָנט געמאַכט מיט איר אָפּגעטוענער אַרבעט, אין משך פון דעם פּעריאָד פון וועלכן דער יובילעאום איז געפייערט געוואָרן, און עס איז אויך אַרייַנ־ געקומען אַ געוויסע סומע, אין וועלכער די קאַסע פון דער אינסטיטוציע האָט זיך אָן ספק געניטיקט. דאָס איז אויך געווען אַ סטימול און אַ באַ־ פרידיקונג פאַר די טוער, וועלכע זיינען געווען צופרידן צו זען זיך געדרוקט אין דער יובילעאום אויסגאַבע.

אין דער אָפּטיילונג וועלן מיר רעגיסטרירן איניקע אַזעלכע אויסגאַבן פון שולן, וועלכע האָבן אָפּגעשלאָסן פאַרשיידענע דאַטעס פון עקזיסטענץ, אַנדערע יובילעאום אויסגאַבעס זיינען אויך געווען פון ציוניסטישע און יוגנט־אָרגאַניזאַציעס, וועלכע האָבן פאַרשטענדלעך אויסגענוצט אָט אַזאַ יובילעאום אויסגאַבע צו קומען אין דער עפּנטלעכקייט מיט זייערע אידייען, פאַר וועלכע זיי האָבן ערגעץ אַנדערש ניט געהאַט קיין צו פיל מעגלעכ־קייט צו קומען אין דער עפּנטלעכקייט. זיי האָבן דעריבער אויסגענוצט די געלעגנהייט צו געבן אין אַ העפט אַ ריי אַרטיקלען וועגן זייער אָפּגע־טאָענער אַרבעט און וועגן זייערע פּלענער פאַר דער צוקונפט.

אונזער וואָרט

ביולעטין צום 17-טן ציוניסטישן קאנגרעס

אונזער וואָרט איז געווען אַ ספּעציעלע איינמאָליקע אויסגאָבע פון בלאָק פאַרן אַרבעטנדן ארץ ישראל אין שייכות מיטן וואָל קאַמפּיין צום 17טן ציוניסטישן קאָנגרעס. דער קאָמיטעט פון דער קאַנדידאַטור פון דר. א. ש. יורים, וועלכער איז געווען דער קאַנדידאַט פון אַרבעטנדן ארץ ישראל און זיין קעגנער מנשה האַלפּערן, וועלכער איז געווען דער קאַנדידאַט פון די אַלגעמיינע ציוניסטן, איז דאָמאָלסט געווען זייער אַ פאַרביטערטער און אין צוגאָב צו דער גאַנצער אַקטיוויטעט וואָל פּראָפּאַגאַנדע איז אויך דערשינען אָט די ספּעציעלע אויסגאָבע, וועלכע האָט איבערגעגעבן די וואָל פּלאַטפאָרם פון בלאָק פאַרן אַרבעטנדן ארץ ישראל און עס איז אויך געווען געדרוקט אַ באַווּסטע עסיי פון דר. יורים א. נ. די וואָס בויען הייזער ווינען ניט אין זיי, וועלכע האָט געשילדערט דאָס לעבן פון די יידישע אַרבעטער אין א״י און האָט פאַקטיש מער ווי וועלכע עס איז אַנדערע פּראָפּאַגאַנדע געווירקט אויפן באַווּסטזיניקן ציוניסטישן וויילער צו שטימען פאַרן קאַנדידאַט פון בלאָק.

אונזער וואָרט איז געווען פון געווינלעכן צייטונגס פאָרמאַט אין 4 זייטן, איז דערשינען אין מאי 1931, אונטער דער רעדאַקציע פון מ. שטאָלמאַן און דעם שרייבער פון די שורות.

דאָס יידישע וואָרט איז דערשינען צום 19יעריקן יובל פון דער העב־רעיש־יידיש־בראָזיליאַנער פאָלקס שול אין פּאָרטאָ אַלעגרע דעם 23סטן אויגוסט 1931. אין קאָפּ פון דער אויסגאַבע ווערט געזאָגט, אַז די אויסגאַבע איז אַן אגב אורחא נומער, פרווו פאַר אַ יידישער צייטונג אין פּאָרטאָ אַלע־גרע, אַלס רעדאַקטאָרן־אַרויסגעבער — יובל קאָמיסיאָן.

ווי עס איז צו זען פון דער אָנמערקונג אין קאָפּ איז שוין דאָן געווען אַ ווילן ביי די יידישע טוער אין פ. אַ. אַרויסצוגעבן אַ יידישע צייטונג, נאָר דער גענדאַנק ווערט ערשט פאַרווירקלעכט אין 1934, ווי מיר האָבן עס באָווייזן אין פריערדיקן קאַפּיטל, וווּ מיר האָבן געזעדט וועגן דער פ. א. איד. פרעסע.

דאָס יידישע וואָרט איז דערשינען אין קליינעם צייטונגס פאָרמאַט אין 4 זייטן און אָנטהאַלט אַרטיקלען וועגן פאַרשיידענע פאַזן פון דער שול אַקטיוויטעט אין דער לעצטער צייט. וואָס שייך די אַקטיוויטעטן פון דער שול פאַר די פריערדיקע יאָרן איז כמעט ווי גאָרניט דערמאָנט געוואָרן, אפשר צוליב דעם וואָס דאָס וואָלט דערפירט צו די יאָרן פון די קאַמפּן אַרום דער שול, אָדער גאָר צוליב דעם וואָס פון די אַמאָליקע טוער זיינען ניט פיל געבליבן ביי דער שול אַרבעט צו דער צייט פון יובל.

סאנטאס, (בראזיל) דעצעמבער, 1932 Santos, Dezembro, 1932

די יידיש וועלטלעכע שול איז אַ העפט פון 36 זייטן מאַגאַזין פֿאַרמאַט, אַרויסגעגעבן צום צוויטן יאָרטאָג פון דער גרינדונג פון דער יידיש וועלטלעכער שול א. נ. י. ל. פרץ אין סאַנטאָס, דעצעמבער 1932.

דער דאָזיקער העפט גיט איבער וועגן די קאַמפן פון דער שול מיט די קעגנער פון יידיש־וועלטלעכער דערציאונג אין שטאָט, וועלכע האָבן זיך אָפּגעשפּאָלטן און געגרינדעט אַן אייגענע העברעישע שול מיט דער הילף פון דער איק"א; עס ווערט פראָטאָקאָלאַריש איבערגעגעבן אַ שמועס מיטן איק"א פֿאַרשטייער ר. וועגן זיין באַציאונג צו יידיש־וועלט־לעכער דערציאונג; עס זיינען פֿאַראַנען אַרטיקלען פון שול טוער אויסער ס., וואָס דאָס באַווייזט, אַז עס זיינען געווען פריינד פון יידיש וועלטלעכער דערציאונג אויך אין אַנדערע יידישע ישובים איבערן לאַנד און האָבן זיך געשפּירט פֿאַרבונדן מיט די פריידן און ליידן פון יעדער שול פון דעם טיפּ

אין יעדן פלאץ, ווו אזא שול האט עקזיסטירט; עס איז ספעציעל אפגעגעבן א גרויס פלאץ פאר קאמפאזיציעס פון די שילער אין פראזע און אין פערזן, וואס האט ארויסגערופן גרויס אויפזען אין די קרייזן פון פרייַנד פון יידיש וועלטלעכן שול וועזן און אין דער פריינדלעכער פרעסע, אזוי האט יעקב באטאשאנסקי אין דער בוענאס איירעסער פרעסע געווידמעט דעם העפט א זייער וואַרעמע רעצענזיע.

קיין נאמען פון קיין רעדאקטאר איז אויפן העפט ניט אנגעגעבן, נאר יעדעס ארטיקל האט דעם נאמען פון מחבר, וואס קען פירן צום געדאנק, אז יעדער האט געגוג גוט אנגעשריבן זיין מאמר, אז עס איז ניט נויטיק געווען קיין רעדאקטאר, נאר גראד דאס וואס אלע ארטיקלען זיינען זייער נעט אויפגעשריבן באַווייזט, אז א געניטע האַנט האט זיי צוגעגרייט צום דרוק.

א ספעציעל אויפזען אין דעם העפט איז א נעקראלאג זייטל צום טויט פון שילער שלמה קופערמאן, וועלכער איז פונקט דאמאלסט אומגעקומען אויף איינער פון די סאנטאסער גאסן. אין נעקראלאג זייטל גייען אריין די שריפטלעכע ארבעטן פון אומגעקומענעם שילער, וואס מאכן א רושם.

די יידיש־וועלטלעכע שול פון דער י. ל. פרץ שול אין סאנטאס איז א צושטייער צו דער געשיכטע פון דער יידיש וועלטלעכער שול באַווענגונג אין בראזיל.

אונדזער שול **איז אַ העפט פון 24 זייטן מאַגאַזין־פֿאָרמאַט, אַרויס־**
געגעבן אין יוני, 1934 דורך דער יידיש וועלטלעכער שול שלום עליכם אין
סאַן פּאָולאָ, מיט אַרטיקלען וועגן יידיש וועלטלעכע שולן אין אַ ריי יידישע
ישובים איבערן לאַנד און קאָמפּאָזיציעס פון שילער פון דער שול. אַלס
מיטגלידער אין דער רעדאַקציע קאָלעגיע זיינען אָנגעגעבן: א. אייזנבאַרט,
פֿאַרוואַלטער (לערער) פון דער ש. ע. שול אין ס. פּ„. ש. גרין, פֿאָרזיצער
פון דער זעלבער שול און כאַצקל בערנשטיין, פֿאַרוואַלטער (לערער) פון
דער י. ל. פּרץ שול אין סאַנטאָס. אין קאָפּ לייענען מיר אויך: געזעלשאַפּט־
לעך־דערציערישע אויסגאַבע, געווידמעט די אינטערעסן פון יידיש־וועלט־
לעכן שול־וועזן אין בראַזיל, ערשטער העפט.

כאָטש דער העפט איז באַצייכנט אַלס ערשטער און קען פירן אויפן
געדאַנק, אַז דאָס האָט געזאָלט זיין אַ פּעריאָדישע אויסגאַבע געווידמעט די
אינטערעסן פון יידיש וועלטלעכן שול וועזן אין בראַזיל, איז אָבער מער
קיין העפט פון דעם מין ניט דערשינען און די שול האָט זיך ניט לאַנג נאָכן
דערשיינען פון העפט, געשלאָסן צוליבן פעלן פון געלט מיטלען.

אונדזער יובל

פעדאגאגיש-געזעלשאפטלעכע אויסגאבע געווידמעט דעם 10-יעריקן יוביליי פון דער שול „י. דינעזאן" אין באהיא.

אונדזער יובל איז אַ העפט פון 24 זייטן מאַגאַזין פֿאַרמאַט, אַרויסגעגעבן דורך דער ייִדיש וועלטלעכער שול א. ב. י. דינעזאָן אין באהיא. וויִיל אין ב. איז ניטאָ קיין ייִדישע דרוקעריי, איז דער העפט דערשינען אין ס. פּ. מיט דער מיטהילף פון לערער פון דער ש. ע. שול, אייזנגאַרט. אין קאָפּ לייענט זיך: פּעדאַגאַגיש געזעלשאַפטלעכע אויסגאָבע, געווידמעט דעם 10־יעריקן יוביליי פון דער שול י. דינעזאָן אין באהיא. אין רעדאַקציע קאָלעגיע גייען אַריין: צ. יוכט, פֿאַרוואַלטער (לערער) פון דער שול, י. רויזן און מ. קערצמאַן, וואַרשיינלעך שול־טויער פון דער דערמאָנטער שול.

אין העפט זיינען פֿאַראַנען אַרטיקלען וועגן דער געשיכטע פון דער שול, אַרבעטן פון שילער און געוועזענע שילער פון דער שול, אויף זייט 4 איז אָפּגעדרוקט אַ שול הימן א. ב. פריידיק איז אונדזער לעבן, ווערטער און מוזיק פון לערער צ. יוכט, געווידמעט דעם 10־יאָריקן יוביליי פון דער דינעזאָן שול אין באַהיאַ און צום סוף פון העפט איז פֿאַראַנען אַ גרעסער אַרטיקל פון בראַזיליאַנער פּראָפעסאָר טיבירסאָ וועגן אידעאַל פון דער־ציאונג (אין פֿאַרטוגעזיש), וועלכער האָט וואַרשיינלעך אונטערריכט די פֿאַרטוגעזישע לימודים אין דער דערמאָנטער שול.

אנדערע איינמאליקע אויסגאבעס

התחיה איז אַ העפט אַרויסגעגעבן פון דער ציוניסטישער יוגנט אָרגאַניזאַציע אונטערן זעלבן נאָמען אין רי״א. דער העפט איז אַרויסגעגעבן אין שייכות מיט זייערס אַ יובילייי־דאַטע אין דעצעמבער 1930.

ציוניסטישע טריבונע איז אַרויסגעגעבן געוואָרן דורך דער ציוניסטישער פעדעראַציע אין בראַזיל אין 1936, וואַרשיינלעך אַלס פרווו צו באַנייען דאָס אַרויסגעבן די אויסגאַבע פון די אַלגעמיינע ציונים. אין קאָפּ איז אָנגעגעבן, אַז דאָס גיט דעם העפט אַרויס אַ יוגנט־גרופּע, וואָס דאָס האָט אפשר געזאָלט באַווייזן, אַז דער ציוניזם האָט אַן אייגענע יוגנט גרופּע אין קעגנזאַץ צו דער יוגנט אָרגאַניזאַציע התחיה, וועלכע איז געשטאַנען אין זייער נאָענטער שייכות מיט די פועלי ציון און דער ליגע פאַרן אַרבעטנדן אָרט ישראל.

יונג בראַזיל איז אַן אויסגאַבע פון פאַרבאַנד פון פוילישע אידן אין רי״א, אַרויסגעגעבן צו זייער 10יעריקן יובילעאום אין 1936.

מכבי איז אַ העפט, אַרויסגעגעבן דורכן ספּאָרט־קלוב מיטן זעלבן נאָמען אין ס. פּ. צו זיין 15 יאָריקן יובל אין 1936.

וועגן די לעצט דערמאָנטע איינמאָליקע יובל אויסגאַבעס גיבן מיר ניט קיין מערערע איינצלהייטן, ווייל ליידער איז אונדז ניט געלונגען צו קריגן נומערן פון די אויסגאבן און מיר פאַרצייכענען דאָ בלויז דאָס וואָס עס איז געלונגען צו דערווייסן זיך פון די טוער פון די דערמאָנטע אָרגאַניזאַציעס און מיר גיבן דעריבער די אַלע דאַטן אויפן אַחריות פון די דערמאָנטע טוער.

יידישע אויסגאבן אין פארטוגעזיש

אין בראַזיל, ווי אין אַלע אַנדערע לענדער פון דרום און צענטראַל אַמעריקע, זיינען פאַראַנען גרעסערע גרופּן ספרדישע יידן, וועלכע לעבן זיך אויס אין דער לאַנד שפּראַך. אויסער דעם איז דער רוב יידישע אינטעליגענץ און שטודירנדיקע יוגנט דערצויגן אויף דער לאַנד שפּראַך, וואָס איז אויך זייער אומגאַנגס שפּראַך און דאָך זיינען אַלע פאַרזוכן אַרויסצוגעבן אַ יידישע צייטשריפט אין פאָרטוגעזיש געווען אַ דורכפאַל. עס נעמט זיך זיכער דערפון וואָס אויסער דעם וואָס זיי באַנוצן די לאַנד שפּראַך זיינען זיי אויך דערמיט אויסן צו דערווייטערן זיך אויף ווי וויט מעגלעך פון יידישן לעבן בכלל און זייער אינטערעס צו יידישע פראָבלעמען איז אַ מינימאַלער, אַזוי אַז די אַלע פרוון אַרויסצוגעבן יידיש פאָרטוגעזישע אויסגאַבן האָבן זיך אָנגעשטויסן אויף אַ וואַנט פון גלייכגילטיקייט מצד אָט דעם עלעמענט, וואָס באַשטייט פון פראָפעסיאָנאַלן, אינטעליגענץ און שטו־

דירנדיקע יוגנט, אין דער הינזיכט איז ניט פאַראַנען קיין אונטערשייד צווישן ספרדישע און אַשכנזישע יידן. פאַרקערט, בעת די ספרדיש יידישע יונגעלייט זיינען אין אַ געוויסער מאָס רעליגיעז און באַציען זיך צו יידיש־קייט ווי צו אַ רעליגיעזן ענין, זיינען די אַשכנזיש געבוירענע יונגט אינ־גאַנצן ווייט פון יידישקייט, סיי פון רעליגיעזער, סיי פון וועלטלעכער יידישקייט, פון וועלכער זיי פרווון זיך דערווייטערן מיט אַלע כוחות. ווי עס זאָל ניט זיין, זיינען יידיש־פאָרטוגעזישע אויסאָבן געווען אַ דורכפאַל.

נאָך אַן אינטערעסאַנטער פרט איז כדאַי צו באַמערקן אין שייכות מיטן מיסדערפאָלג פון יידישע אויסגאָבן אין פאָרטוגעזיש, דאָס איז די נעגאַ־טיווע באַציאונג פון דער יידישער און ניט יידישער קאָמערץ צו אַזעלכע אויסגאָבן און דאָס איז אין די מערסטע פאַלן געווען דער הויפט מאָטיוו פון דערמאָנטן מיסדערפאָלג פון די יידיש־פאָרטוגעזישע אויסגאָבן. ווי מיר האָבן שוין דערמאָנט ביי פאַרשיידענע געלעגנהייטן אין די פריערדיקע קאַפּיטלען פון אונדזער אַרבעט, האָבן זיך כמעט אַלע צייטשריפטן און צייטונגען באַזירט אויף דעם וואָס די קאָמערץ און אינדוסטריע האָט זיי געגעבן געשעפטס אָנאָנסן, וואָס דאָס איז געווען איינע פון די הויפט באָזעס פון זייער עקזיסטענץ. אין פאַל מיט די פּאָרטוגעזיש־יידישע אויסגאָבן איז געשען אַזוי, אַז די יידישע קאָמערץ און אינדוסטריע האָט ניט געלייגט קיין צופיל האָפענונג אויף אַזעלכע אויסגאָבן, אַז זייערע אָנאָנסן זאָלן גרייכן דעם יידישן הענדלער און קליענטעלטשיק, וועלכער האָט אין גרעסטן רוב טאַקע ניט געלייענט קיין פּאָרטוגעזיש און די ניט יידישע קאָמערץ און אינדוס־טריע ווידער, האָט געגלויבט, אַז מיט אַ צייטונג אין יידיש, וועלכע זיי קענען ניט לייענען, דערגרייכן זיי בעסער און עפעקטיווער דעם צוטרוי פון יידישן ליינער, וועמען זיי ווייזן אַרויס אַזוינערנאָר אַ ספּעציעלע אויפמערקזאָם־קייט מיטן גיבן זייערע געשעפטס אָנאָנסן אין אַ יידישער צייטונג.

דער איינציקער הויפּט מקור אויף צו קענען אָנהאַלטן דאָס אַרויסגעבן אַזעלכע אויסגאָבן האָט דעריבער געמוזט זיין דער אַבאָנאַמענט פון פאָר־אינטערעסירטן לייענער, איז ווידער פאַרן אינטעליגענטן לייענער פון פּאָרטוגעזיש, די אויסגאָבע, אין מייסטע פאַלן, געווען ניט אינטערעסאַנט צוליב דעם וואָס עס איז ניט געווען מעגלעך קיין שום אויסגאָבע פון דעם

טיפ צוצופֿאַסן צו אַלע טיפֿן לייענער. דער הויפּט חסרון פון אָט די אויסגאַבן איז טאַקע געווען וואָס אַדער זיי זיינען געווען צו אַפּאַלאָגעטיש בנוגע יידן, אַדער זיי זיינען געווען צו עלעמענטאַר אין זין פון פֿאָפולאַריזירן יידישע פּראָבלעמען פֿאַר די לייענער און אויך אין דעם פֿאַל האָט זיך די אויסגאַבע ניט צוגעפּאַסט צו אַלע טיפֿן לייענער.

עס דאַרף אָבער אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז פֿאַקטיש איז געווען זייער אַ קליינער אינטערעס צו יידישע פּראָבלעמען צווישן דער שטודירנדיקער יוגנט און פּראָפעסיאָנעלער אינטעליגענץ און דאָס איז געווען די הויפּט סיבה פון דערמאָנטן מיסדערפֿאָלג.

Redacção e administração – Rua Major Fonseca n. 51 – S. Christovam

Agente Geral no Rio de Janeiro — David Hassan — Avenida Rio Branco n. 94 (Charutaria)

SUMMARIO

Por Onde Principiar?
Armenia e Israel.
A Sulamita.
Pelas Victimas da Guerra.
Movimento Sionista.
A Familia Yahuda.
Nadwórna.
Opinião da Imprensa.
Bibliotheca Shalom-Alechem.
Correio de Israel.
Correspondencia.
Sociedade Beth-Jacob.
Indice do 1º volume da «A Columna».

ASSIGNATURAS

	Anno	Semestre
Para o Brasil	10$000	5$500
Para o Exterior	12$000	6$500

NUMERO AVULSO

Na Capital	1$000
Nos Estados e Exterior	1$200

NUMERO ATRAZADO

O duplo do preço correspondente ao do avulso.

ANNO I RIO DE JANEIRO, { 6 de Kislev de 5677 / 1 de Dezembro de 1916 NUMERO 12

יְהִי אוֹר

הָעַמּוּד

HAMAAMUD

Orgão dos interesses dos Israelitas no Brasil

ANNO I RIO DE JANEIRO, { 6 de Kislev de 5677 / 1 de Dezembro de 1916 } NUMERO 12

יְהִי אוֹר

הָעַמוּד

המעמד

Orgão dos interesses dos Israelitas no Brasil

די ערשטע יידישע פּאָרטוגעזישע צייטשריפט דערשיינט אין ריאָ דע זשאַניירא אין דער ערשטער העלפט פון 1913. דר. דוד פּרץ, אַ יידיש־בראַזיליאַנער אינטעלעקטואַל, וואָס האָט זיך וואַרשיינלעך דאַן באַזעצט אין ריאָ און איבערגענומען דעם פּאָסטן פון אַ לערער אין דער גרויסער גימנאַזיע א. נ. דאָן פּעדראָ סענגונדאָ (דאָן פּעדראָ דער צווייטער) האָט דאָן אָנגעהויבן אַרויסגעבן די צייטשריפט אַלס חודש־זשורנאַל אונטערן נאָמען אַ קאָלומנאַ (די זייל) און זייענדיק אַ ספרדיש יידישער געלערנטער האָט ער אויסגערעכנט אויף דער הילף פון דער ספרדישער גרופּע יידן, וואָס האָבן דאָן זיך זייער אָנגעזעסן אין בראַזיל, אי מיט זייער רייכקייט און אָנזען אין דער קאָמערץ, אי מיט זייער צוגעבונדנקייט צו זייער קהילה, וואָס האָט געהאַט אייגענע שולן און פאַרשיידענע אַנדערע חברות.

אַ קאָלומנאַ האָט אין קאָפּ געהאַט אַן איבערזעצונג אין העברעישע

אותיות: העמוד און איז געווען רעדאַגירט אין גייסט פון אינטעלעקטועלן ציוניזם און העברעישער קולטור, וואָס האָט דאַן זייער באַווירקט די יידיש־ספרדישע אינטעלעקטואַלן און זייערע ניט יידישע פריינד אין פּאַרטוגאַל און שפּאַניע, פונוואַנען עס האָט אויך דערגרייכט די זעלבע אינטעלעקטואַלן אין די פּאַרטוגעזיש און שפּאַניש ריידנדיקע לענדער. איבערהויפּט האָט זיך דאַן זייער געשפּירט די ווירקונג פון אַחד העם און מאַקס נאָרדוי, דער לעצטער האָט דאַמאָלסט געהאַלטן אין קומען אויף אַ לעקציע טור אין די בראַזיליאַנער אוניווערסיטעטן, אָלס גאָסט לעקטאָר. זיין בוך קאַנוועניציאָנאַלע ליגנס איז געווען כמעט דאָס טיש־בוך פון דער אינטעליגענץ — ספּעציעל פון דער יידישער אינטעליגענץ — וועלכע האָט בכלל זייער פיל גערייעט פראָנצייזיש.

דר. דוד פּרץ איז אַן ספּק געווען די פּאָסיקסטע פּערזאָן אַרויסצוגעבן אַזאַ צייטשריפּט און די צייטשריפּט איז זיכער געשטאַנען אויף אַ געהעריקער הויך, נאָר די רייכע ספּרדיש־יידישע קאָמערץ האָט ניט געהאָט קיין צו גרויסן אינטערעס אין אַזאַ הויך אינטעלעקטועלער אויסגאָבע און דר. פּ. איז הפּנים ניט געווען די פּאָסיקע פּערזאָן צו קענען אַרויסרייסן פון די רייכע ספּרדישע יידן די נויטיקע שטיצע אויף דער אויסגאָבע פון דער צייטשריפּט און די קאָלומנאַ האָט זיך געשלאָסן נאָכן דערשיינען אין משך פון אייניקע חדשים.

עס איז אונדז ליידער ניט געלונגען צו באַקומען אַ נומער פון דער דערמאָנטער צייטשריפּט און מיר האָבן זיך געמוזט באַנוגענען מיטן אי־בערגעבן די דערמאָנטע דאָטן לויט ווי מיר האָבן זיי באַקומען פון דר. פּרץ און אַנדערע יידישע תושבים פון יענער צייט.

אין אויגוסט 1928, דערשיינט אין ריאָ אַ יידישער אילוסטרירטער חודש זשורנאַל אין פּאָרטוגעזיש אונטערן אויבנדערמאַנטן נאָמען.

איניציאַטאָרן און אַרויסגעבער פון זשורנאַל זיינען: דער שוין פריער דערמאָנטער יידיש־ספרדישער אינטעלעקטואַל דר. דוד פּרץ, אַדאָלפאָ אייזן און עליאָס דאָווידאָוויטש, דאַמאָלסט סטודענט אויפן מעדיצינישן פאַקולטעט אין ריאָ.

דר. פּרץ איז שוין באַקאַנט דעם לייענער און זיין מיטגיין מיט די אַנ־דערע צוויי אַרויסגעבער, יונגעלייט, באַווייזט אויף וויפל ער האָט שטענ־דיק געהאַט אַ ווילן צו דינען דעם יידישן ישוב אין בראַזיל, וועלכער איז שוין צו יענער צייט געווען פיל גרעסער און פאַרמאָגט אַ גרעסערע צאָל יידישע אינטעליגענץ און פראָפעסיאָנאַלן.

אַדאָלפאָ אייזן איז געווען אַ יונגערמאַן פון דעם יונגן אונטערוואַקסנ־

דיקן דור יידישע יוגנט אין בראַזיל, וועלכער האָט זיך געריסן צו געוויסע אונטערנעמונגען, איז אָבער געווען ווייט פון דער געווינלעכער יידישער פרנסה־קליענטעלע, וועלכע האָט קיינמאָל ניט פאַרשאַפט קיין צו גרויסן כבוד, ניט דעם קליענטעלטשיק, איבערהויפט פון צווישן דעם אונטער־וואַקסנדיקן יונגן דור, און אַ פשיטא ניט דער יידישער קאָלעקטיוויטעט אַלס גאַנצע. היינט צו טאָג איז א. דער אייגנטימער פון אַ צייטונגס־קאָנסאָרציע, וואָס גיט אַרויס אַ ריי קינדער אויסגאַבן און איז דערביי זייער דערפאָלגרייך. בכלל איז א. געווען דער ערשטער אין בראַזיל איינצו־פירן קינדער צייטונגען און ליטעראַטור פון אַ לייכטן שניט און די אַלע אַנדערע אויסגאַבן פון דעם טיפ זיינען פאַקטיש קאָפיעס פון זיין זייער געלונגענעם פאַרמעסט צו געבן דאָס בראַזיליאַנער קינד און יוגנטלעכן צייטונגען און ליטעראַטור אין בילדער לויט זייער גייסטיקן ניוואָ.

כדי צו קענען פאַרצייכענען דאָס דערשיינען פון צייטונגען און זשור־נאַלן, וועלכע מיר האָבן ניט געהאַט די מעגלעכקייט אָפצוזוכן, האָבן מיר אָפגעזוכט מענטשן, וועלכע האָבן זיך מתעסק געווען בא די דאָזיקע אויס־גאָבן, כדי פון זייער דערציילן שאָפן זיך אַ באַגריף פון דער אויסגאבע און זיין בכוח איבערגעבן פאַרן לייענער די נויטיקע פרטים. וועגן די דאָזיקע אויסגאָבן, וועלכע מיר גייען דאָ איצט דערמאָנען, האָבן מיר זיך באַנוצט מיט די אַרטיקלען, וועלכע יעקב נאַכבין האָט פאַרעפנטלעכט אין דער „צוקונפט", נ. יאָרק, אין די חדשים פון אַפּריל ביז סעפּטעמבער 1930, אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען: „די אידן אין בראַזיל" (אַן איבערבליק פון 1500 ביז 1930).

אין זיין אַרטיקל „דער מאָדערנער יידישער ישוב אין בראַזיל" („צו־קונפט", יוני 1930) גיט נ. איבער וועגן אַ ריי צייטונגען און פון דאָרטן נע־מען מיר אַרויס די געציילטע דאָטן, וועלכע זיינען פאַקטיש די אינציקע, וועלכע מיר האָבן ניט געקאָנט אויפזאַמלען אויף אַן אַנדער אופן.

לויט נ. האָט די ציוניסטישע אַרגאַניזאַציע אין ריאָ אַרויסגעגעבן אין 1923 אַ צייטשריפט אין פאָרטוגעזיש קאָררעספּאָנדענטן.

לויטן זעלבן מקור זאָלן די ספרדישע יידן אין ריאָ (פּריוואָטע איניציא־טיוו) האָבן אַרויסגעגעבן די צייטשריפטן: אַ וואָך דע אידאַל און אַ וועך־

דאָדע. ביידע צייטשריפטן האָבן אויסער די נעמען אין פּאָרטוגעזיש, געהאָט אויך קעפּ אין העברעיש, קול ישראל און האמת.

ליידער זיינען דאָס אַלע ידיעות, וועלכע מיר האָבן געפונען ביי נאָכבין און אויב עס איז ערגעץ פּאָראַנען ווער וואָס פּאָרמאָגט מער ידיעות וועגן די דאָזיקע צייטשריפטן, וועלן די דאָזיקע דאָטן מוזן אויף אַ געוויסן אופן דערגאַנצט ווערן.

פון זעלבן מקור נעמען מיר אָרויס די ידיעות וועגן די דערשינענע העפטן אין באָהיע.

אין 1928 איז דערשינען דער שילער, וועלכער איז צום ערשטן מימעאָגראָפירט געוואָרן און דערנאָך געדרוקט געוואָרן מיט לאָטיינישע אותיות. אויף וויפל אונדז איז באַקאַנט איז דאָס געווען דער איינציקער פּאָרזוך צו דרוקן יידיש מיט לאָטיינישע אותיות אין בראָזיל.

אין די יאָרן 1925—1928 איז דערשינען אַ הומאָריסטישע צייטונג דער קאָך־לעפל. דעם איינציקן פּרט, וואָס מיר דערוויסן זיך פון נ. איז, אַז די צייטונג איז דערשינען געשריבן מיט דער האַנט און מיר קענען זיך משער זיין, אַז דאָס איז אין אַ געוויסער הינזיכט געווען אַ מין וואַנט־צייטונג, אָבער אויך דאָ איז די אינפאָרמאַציע זייער באַגרענעצט און מיר וויסן ניט צי די צייטונג איז דערשינען בלויז אין איין עקז., אָדער אין מערערע עקזעמפּלאָרן, ווי אָפט זי איז דערשינען, ווער עס זיינען געווען די שרייבער, אַרויסגעבער און כלל טוער אַרום דער צייטונג.

נ. דערמאָנט אויך אַ ליטעראַרישע צייטשריפט, וועלכע זאָל האָבן דערשינען אין ריאָ, אין יאָר 1927, מיט זיין באַטיילקונג, אָדער נאָענטער מיט־אַרבעט, נאָר ליידער איז אונדז ניט געלונגען צו דערגיין מער פּרטים אויך וועגן דער דאָזיקער ליטעראַרישער אויסגאָבע.

עליאָס דאָווידאָוויטש, דאָמאָלסט אַ סטודענט אויפן מעדיצינישן פאַקולטעט און הייַנט אַ באָווסטער מעדיקער אין ריאָ, איז געבוירן געוואָרן אין פּאָרטאָ אַלעגרע און איז אַ זון פון געוועזענע יידישע קאָלאָניסטן אין דער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול.

דר. ד. האָט שטענדיק געהאָט אַ נייגונג צום שרייבן און האָט אַ געניג יידישן וויסן געבראַכט פון זיין יידישער היים, האָבן זיינע אַרטיקלען שטענ־

דיק געהאַט אַ פיינעם יידישן הינטערגרונט, מייסטן אָבער פלעגט ער שרייבן דערציילונגען פון יידישן לעבן אין די פּראָווינץ שטעט, צו וועלכן ער האָט אַרויסגעוויזן אַ גרויסן טאַלאַנט און האָט שפּעטער אַרויסגעגעבן זיינע דערציילונגען אין בוך פֿאָרם. אויסער זיין שרייבן דערציילונגען פלעגט ער זיך אויך פאַרנעמען מיט איבערזעצן פון פאַרשיידענע פּרעמדע שפּראַכן אין פאָרטוגעזיש פאַר אַ רייַ ליטעראַרישע זשורנאַלן און אויך אייניקע ביכער האָט ער איבערגעזעצט פאַר דעם גרויסן פאַרלאַג גוואַנאַבאַראַ, וואָס איז געשאַפֿן געוואָרן און ווערט אָנגעפּירט פון צוויי יידן. יונגע־לייט וויסמאַן און קאַגאַן. צווישן זיינע איבערזעצונגען זיינען אויך פאַראַנען אייניקע באַרימטע פאַכמענישע און מעדיצינישע ווערק, וועלכע זיינען אַרויסגעגעבן דורכן דערמאָנטן פאַרלאַג און ווערן גענוצט אַלס לערנביכער אין די אוניווערזיטעטן.

אילוסטראַסאַן איזראַעליטאַ (יידישע אילוסטראַציעס), וואָס איז געווען דער ערשטער אילוסטרירטער יידישער זשורנאַל אין פאָרטוגעזיש, איז דערשינען אין 28 זייטן, מיט אַ הילע אין פאַרבן, האָט געהאַט אין צענטער אַ מגן דוד און ביי די זייטן די בראַזיליאַנער און יידישע פאָנען און האָט געמאַכט אַן איינדרוק פון אַן ערנסטער צייטשריפט פאַר דער פאַרברידע־רונג פון ביידע פעלקער אין בראַזיל.

דער לעצטער נומער איז דערשינען אַלס טאָפּלנומער (11—12) אין יולי 1929, און האָט געהאַט 36 זייטן. דער לעצטער, ווי אַלע פריערדיקע נומערן, איז געווען געדרוקט אויף גלאַנץ פּאַפּיר, מיט אַ סך בילדער אין טעקסט, די הילע אין פאַרבן און די פאָנען ביי די זייטן אין זייערע נאַטיר־לעכע פאַרבן.

בכלל האָט דער זשורנאַל געהאַט זייער אַ גוטן נאָמען אין דער יידי־שער, ווי אין דער ניט יידישער וועלט, ער איז אָבער אונטערגעגאַנגען צו־ליב די זעלבע מאָטיוון, צוליב וועלכע ס׳האָבן זיך געשלאָסן די אַנדערע יידיש־פאַרטוגעזישע צייטשריפטן.

a civilisação

VOL. I ANNO I

NOVEMBRO, 1940

אין 1933 (דעם 12טן אויגוסט) האָט אין סאַן פּאַולאָ אָנגעהויבן דער־
שיינען אַ וואָכנצייטונג אונטערן פּאָמפּעזן נאָמען אַ סיוויליזאַסאָן (די ציווי־
ליזאַציע). אַרויסגעבער פון דער צייטונג איז געווען פערנאַנדאָ לעוויסקי.
וועלנדיק געבן דער צייטונג אַ געוויסן אָנזען אין דער יידישער ווי אין
דער ניט יידישער וועלט, האָט ער צוגעציגן אַלס אָפּיציעלן רעדאַקטאָר
דעם באַווּסטן פּראָפעסאָר פון פילאָלאָגיע סילוועירַא בוענאָ, וועלכער האָט
געהאַט אַ גרויסן אָנזען און איז געווען באַליבט בא אַלע קרייזן פון דער
אינטעליגענץ און שטודירנדיקער יוגנט אין ס. פּ„ יידן ווי ניט יידן.

פּראָפּ. ס. ב. איז געווען באַקאַנט אַלס גרויסער ליבהאַבער און יידן־
פרייַנד. זיין אויסרעכענונג איז זיכער געווען צו האָבן אַן אייגענע טריבונע,
ווו ער זאָל קענען פריי און אָפן אַרויסקומען מיט זיינע מיינונגען וועגן די
פּראָבלעמען, וועגן וועלכע ער האָט ניט געקאָנט שרייבן אין דער טאָג ציי־

טונג דיאַריאַ דע סאַן פּאַולאָ, וווּ ער פּלעגט מייסטן שרייבן וועגן פּילאָלא־
גישע ענינים. פּונקט ווי די מערסטע ניט יידן, האָט אויך ס. ב. געהאַט אַן
א־בערגעטריבן גוטע מיינונג וועגן דער הילפס גרייטקייט פון דער יידישער
קאָלעקטיוויטעט און איז געווען זיכער, אַז אַזאַ צייטונג וועט אויך פון קאָ־
מערציעלן שטאַנדפונקט זיין אַ גרויסער דערפאָלג. עס האָט אים אָבער
לאַנג ניט גענומען אויף איבערצייגן זיך, אַז ער האָט געהאַט אַ צו געהוי־
בענע מיינונג וועגן דער יידישער קאָלעקטיוויטעט און אויך פון ל. האָט ער
הפּנים ניט געהאַט קיין צופיל נחת אין דעם אופן ווי ער האָט אָנגעפּירט
מיט דער צייטונג, האָט ער זיך געמאַטערט אַרום אַ יאָר און איז ענדלעך
אַוועק פון דער צייטונג. לויט אייניקע, זאָל ער האָבן אויפגעגעבן זיין אָמט
אַלס רעדאַקטאָר אַ פּאָר חדשים נאָכן דערשיינען פון דער צייטונג, עס זאָל
הייסן אַז ער האָט איינגעזעען זיין טעות גאָר באַצייטנס, נאָר ל. האָט בא אים
געפּועלט ער זאָל דערווייל לאָזן די צייטונג דערשיינען אונטער זיין נאָמען
אַלס רעדאַקטאָר. די צייטונג איז אַזויערנאָך דערשינען דאָס ערשטע יאָר
מיט ס. ב. אַלס רעדאַקטאָר און פּ. ל. אַלס געשעפּטס־פּירער. שפּעטער האָט
אויפן קאָפּ פון דער צייטונג בלויז פּיגורירט דער נאָמען פון פּ. ל.

עס איז זיכער געווען אַ גרויסער שאָד וואָס אַזאַ פערזענלעכקייט ווי
ס. ב. האָט זיך אַנטוישט אין דער הילפס־גרייטקייט פון דער יידישער קאָ־
לעקטיוויטעט, נאָר צום גליק האָט ער פאָרשטאַנען אַז אָט די גלייכגילטיקע
באַציאונג פון דער יידישער קאָלעקטיוויטעט איז ניט געווען אויף זיין
חשבון און האָט עס טאַקע ניט גענומען פּערזענלעך. אין קעגנזאַץ צו געוויסע
בראַזיליאַנער אינטעלעקטואַלן, וועלכע זיינען געווארן זאָגאָר אַנטיסעמיטיש
נאָכדעם ווי זיי האָבן ניט געקראָגן די הילף, וואָס זיי האָבן אויף אַזאַ אָדער
אַנדערן אופן דערוואַרט פון דער יידישער קאָלעקטיוויטעט, איז ס. ב. גע־
בליבן דער זעלבער פיינער אינטעלעקטואַל און אַרויסגעוויזן זיין פאָרערונג
פאָר יידישע קולטור וועלטן און פאָרן גרויסן צושטייער פון יידן צו דער
אַנטוויקלונג פון בראַזיל זינט דער אַנטדעקונג פון לאַנד.

בא אַ ריי געלעגנהייטן איז דעם שרייבער פון די שורות אויסגעקומען
צו שמועסן מיט פּראָפּ. ס. ב. און קיינמאָל האָט ער ניט אַרויסגעבראַכט אַ
גרינגשעצנדיק וואָרט וועגן יידן, אַפילו וועגן די וועלכע האָבן אים דירעקט

ווי געטאָן. מען האָט אַבער געקאָנט מערקן, אַז דאָס טוט ער מיט דער אויס־דריקלעכער איבערצייגונג, אַז דער יחיד איז איין זאַך און דאָס יידישע פֿאָלק איז אַן אַנדער זאַך. ניין, די האַנדלונג פון יידישע יחידים האָבן אים ניט געמאַכט ענדערן זיין מיינונג וועגן יידישן פֿאָלק און זיינע וועלטן.

פ. ל. איז געווען וויכטיק פון צו זיין אַן אינטעלעקטואַל פון שניט פון ס. ב„ אַפֿילו אין יידישע ענינים איז ער געווען וויניק באַהאַוונט און אָפט פלעגן געשען קוריאָזן וועג ער פלעגט אין זיין צייטונג פאַרטוישן דעם נאָמען פון אַרטיסט לעאָניד סאָקאָלאָוו אויף נחום סאָקאָלאָוו און אַנדערע, נאָר דאָס האָט אים ניט אָפּגעהאַלטן צו וועלן ווערן דער פֿאַרשטייער פון דער יידישער אינטעליגענץ בא די ניט יידן אין ס. פ. און אפשר אויך אין גאַנץ ברא־זיל.

ל. האָט די צייטונג אַרויסגעגעבן יעדע וואָך און זיך געמיט מיט אַלע כוחות צו שטעלן זיך און די צייטונג אין צענטר פון יידישע פּראָבלעמען, וואָס זיינען געווען אָקטואַל אין יידישן ס. פ„ דערביי האָט ער פרעטענדירט צו זיין דער פאַרטיידיקער פון יידישע אינטערעסן און דער פאָפולאַריזירער פון יידישע קולטור וועלטן פאַר דער ניט יידישער געזעלשאַפט און אינ־טעליגענץ.

מען קען ניט זאָגן, אַז ל. האָט ניט געטאָן אַלעס מעגלעכע זיין ציל צו דערגרייכן, נאָר ער האָט פשוט ניט געהאַט די נויטיקע קוואַליפיקאַציעס צו קענען גרייכן צום ציל, צו וועלכן ער האָט זיך געריסן מיט אַלע זיינע כוחות. ל. פלעגט שרייבן אַרטיקלען אויף די סאַמע פאַרשיידנסטע יידישע טעמעס, נאָר זיי פלעגן אַרויסקומען אַזוי אויבנאויפיק לייכט און וויפל ער האָט זיך ניט געמיט צו געבן זיינע אַרטיקלען דעם אויסזען פון וויסנ־שאַפטלעכע פאַרשונגען, האָט קיין ערנסטער מענטש ניט געהאַט קיין בא־ציאונג צו זיינע מאמרים. אין זעלבן לייכטן, כמעט פובליציסטישן טאָן, פלעגט ער שרייבן דערציילונגען פון יידישן לעבן און פון צייט צו צייט פלעגט ער אויפזאַמלען דערציילונגען, פעליעטאָנען און פאַרשיידענע אַר־טיקלען און אַרויסגעבן ווערק אין בוך פאָרם אונטער פאַמפּעזע נעמען, ווי: איסראָעל (ישראל), מעאוס אירמאָנס (מיינע ברידער), א. אַנד. דערביי זיינען די שער בלעטער באַצירט מיט אַלט־יידישער אילומינאַציע, ווי דאָרט זאָל

זיין צונויפגעזאמלט וועט ווייסט וואסערע וויכטיקע היסטאָרישע פאַרשונ־
גען. אינדעראמתן באַשטייען זיינע ביכער פון צייטונגס אַרטיקלען, וועלכע
ער האָט פריער געדרוקט אין זיין צייטונג אַ סיוויליזאַטאָן און שפּעטער אין
דער בראַזיליאַנער טאָג צייטונג דיאַריאָ דע סאַן פּאָולאָ, אָדער אין דער נאָך
לייכטערער נאַכמיטאָג־צייטונג — דיאַריאָ דא נאָיטע.

פון דער פּראָגמענטאַרישער, אָבער אין דעם פּאַל זייער כאַראַקטעריס־
טישער אַרבעט פון מאיר קוטשינסקי א. נ. דאָס ליטעראַרישע שאַפן פון
יידן אין בראַזיל (אַרגענטינער ייוו"א שריפטן, ב. 3, בועגאָס איירעס 1945,
ז" 190—191) נעמען מיר אַרויס פאָלגנדע, זייער כאַראַקטעריסטישע מיי־
נונגען וועגן דערמאָנטן פ. ל.

„אין זיינע ביכלעך פאַרנעמט ער זיך דער עיקר מיט דער אָנטיסע־
מיטישער ליטעראַטור, וואָס האָט פאַרפלייצט בראַזיל אין די דרייי־
סיקער יאָרן. זיין צוגאַנג איז אַ בראַזיליאָניש־פאַטריאָטישער, דאָס
הייסט, אַן אַסימילאַטאָרישער. ער שרייבט זייער פּאַטעטיש, אָבער
ער גייט ניט ווייטער ווי פאַרטיידיקן זיך און פאַרשווייגט, אָדער
מיידט אויס דעם פּאַקט, אַז מיר זיינען אַ לעבעדיק פּאָלק..."

„לעוויסקיס אַרגומענטן זיינען שטענדיק, אָדער פון דער ביבלישער
מיטאָלאָגיע, אָדער יידישע גלאָנץ־נעמען. זיין לעצט בוך (מעוף איר־
מאָנט), זיינען (באַשטייט פון) אויסשניטן פון פובליציסטישע אַר־
טיקלען, געדרוקטע אין דער טאָג־פּרעסע. אין סך־הכל זיינען עס
ניצלעכע נאָטיצן פאַרן גואישן לייענער. דעם יידישן (לייענער) קענען
אָזעלכע אויבערפלעכלעכע ידיעות פון מחבר, וואָס קען ניט, נישט
נישט קיין יידיש, נישט קיין העברעיש, איבער שלום עליכם און
מענדעלסאָן, נישט באַפרידיקן".

אַ סיוויליזאַטאָן, ווי מיר האָבן שוין פריער דערמאָנט איז געווען אַ
געגנוג פאָפּולערער נאָמען, האָט ל. צו דעם נאָמען נאָך צוגעגעבן אַן אונטער־
קאָפּ: (צייטונג פון אַלע און פון קיינעם) Jornal de todos e de ninguem
מערקווירדיק, אַז טראָץ דעם פּאָפּולאַרן אָנשטעל האָבן אַ גרופּע בראַזיליאַנער
אינטעלעקטואַלן געהרן מיטגעאַרבעט אין דער צייטונג, צווישן וועלכע עס
זיינען געווען: דער באַווסטער קרימינאַליסט עווארִיסטאָ דע מאָראַיס,

פּראָפ. אַנטאַניע פּיקאַראָלאָ, די זשורנאַליסטן א. א. דע קאָוועלאָ, אַלוואַראָ טעישעירא, קאַרלאָס טעישעירא פּינטאָ, א. אַנד. פון אַנהייב האָט די דאָזיקע בראָזיליאַנער אינטעלעקטואַלן זיכער צוגעצויגן דער נאָמען פון פּראָפ. ס. ב. און שפּעטער האָט זיי מיגלעך אימפּאָנירט די אויסגעשפּראָכענע אַנטי־נאַצי ליניע פון דער צייטונג ווי אויך זייער וועלן אַרויסווייזן סימפּאַטיע צום יידישן פּאָלק. ווי עס זאָל ניט זיין זיינען די מאמרים, סיי פון ל„ סיי פון די ניט יידישע מיטאַרבעטער, באַשטאַנען פון אַפּאָלאָגעטיק און ניט צו ווירדיק אַרויסגעבראַכט דעם יידישן שטאַנדפּונקט אין קאָמף קעגן דער נאַצישער חיה.

א סיוויליזאַטאָן פלעגט דערשיינען וועכנטלעך אין 4, 6 און אָפטמאָל אויך אין 8 זייטן גרויסן צייטונגס פאָרמאַט. טראָץ דער ווינציקער שטיצע, וואָס די צייטונג האָט געקראָגן פון דער יידישער געזעלשאַפט, דערשיינט די צייטונג רעגלמעסיק און שליסט זיך ערשט אין סוף 1939, וועז דער דיפּ (צענזור אָמט) זאָגט זיך אָפּ צו באַנייען די דערלויבעניש.

נאָכן שליסן פון דער צייטונג באַשעפטיקט זיך ל. מיט אַנגעמען גע־שעפטס אַנאָנסן פאָר די ניט יידישע צייטונגען, מייסטן פאָר די דיאַריאָס („דיאַריאָ דע סאַן פּאָולאָ" און „דיאַריאָ דא נאָיטע"), ווו ער פירט אויך אָן א קאָלום א. נ. קאָלומנאַ איזרעאַליטע (יידישער קאָלום).

ל. איז אין אַלגעמיין זייער א גוטער פריינד מיט יידישע שרייבער, וועמען ער איז תמיד גרייט צו העלפן. אַזוי האָט ער איבערגעזעצט אויף פאָרטוגעזיש אָן אַרטיקל פון מאיר קוטשינסקי און עס פאַרעפנטלעכט אין דיאַריאָ דא נאָיטע; ער האָט אויך געהאָלפן אַנדערע יונגעלייט, וועלכע האָבן פרעטענדירט אויף שרייבעריי זיי זאָלן זיך דרוקן אין די דיאַריאָס. ל. איז געווען אָנגענומען בא די רעדאַקטאָרן פון די דיאַריאָס, סיי צוליב זיינע געשעפטס פאַרבינדונגען, סיי צוליב דעם וואָס זיי האָבן אין אים געזען דעם פאָרשטייער פון דער יידישער אינטעליגענץ אין ס. פ.

ל. איז היינט אָן אַדוואָקאַט אין ריאָ דע זשאַניירא און, אויף וויפל אונדז איז באַקאַנט, גייט ער וויייטער אָן מיט זיין זשורנאַליסטישע טעטיקייט.

אָט ווי ל. דריקט זיך אויס וועגן זיין אַרויסגעבן א סיוויליזאַטאָן אין ס. פ. (פון א בריוו צום שרייבער פון די שורות):

„...איך בין זיך מודה, אַז דאָס רוישיקע און פאַרהאַוועטע לעבן אין דער הויפט שטאָט (ריאָ דע זשאַניירא) ווו איך ווויז זייט 1943, מיט מיין פאַמיליע, אַ פרוי און צוויי קינדער, האָט פאַררוקט אין הינטערגרונט די דאַנקבאַרע זכרונות פון די יוגנט יאָרן אין סאָן פּאָולאָ און די געמיינזאַמע חלומות, פון וועלכע אַ סיוויליזאַסיאָן איז געווען דער באַנער".

A Noticia
REDACÇÃO
R. JOSÉ PAULINO, 49
TELPH. 4-6066
C. POSTAL 2729
DIRECTOR:
HAUCHMANN FRANKENTHAL
EDIÇÃO SEMANAL DA "GAZETA ISRAELITA DE S. PAULO"

אַ נאַטיסיאַ (די נאַטיץ) איז געווען אַ פּאַרטוגעזישע ביילאַגע צו דער ס. פּ. אידישע צייטונג, וועלכע איז דערשינען וועכנטלעך אין 4, און שפּעטער אין 8 זייטן. רעדאַקטאָר פון דער ביילאַגע איז געווען נחמני פּראַנג־נאַל, אַ זון פון אַרויסגעבער פון דער ס. פּ. אידישער צייטונג, וועלכער האָט דאָן געלערנט אויפן יורידישן פאַקולטעט. די ביילאַגע איז געווען זייער נעט רעדאַגירט און גערייעגנט געווארן צווישן דער יוגנט, וועלכע פלעגן אַזויער־נאָך צוליב טאָן טאַטע־מאַמע און לייענען אַ יידישע צייטונג. עס זיינען אויך געווען אַ קליינע צאָל ספּעציעלע אַבאָנאַמענטן פאַר דער ביילאַגע גופא.

אַ נאַטיסיאַ האָט אָנגעהויבן דערשיינען דעם 19טן מאַי 1938 און פלעגט פון צייט צו צייט דרוקן גאַנץ אינטערעסאַנטן מאַטעריאַל פון ניט יידישע שרייבער וועגן יידישע פּראָבלעמען, איבערהויפּט וועגן יידישע פּערזענ־לעכקייטן אין דער אַנהייב צייט פון דער אָנטדעקונג פון בראַזיל דורך

פֿאַרטוגאַל. אַ זייער אינטערעסאַנטע אַרבעט וועגן דער יידישער קהילה אין סורינאַם האָט דאָרט פֿאַרעפֿנטלעכט, אויפֿן סמך פֿון אומבאַקאַנטע מאַטע־ריאַלן, דער בראָזיליאַנער היסטאָריאָגראַף, אַרטור סעזאַר פֿערעירַא רעיס, א. נ. אַ קאָמוניקאַדע העברעיקאַ דע סורינאַם. אין דער אַרבעט גיט דער דערמאָנטער שרייבער איבער פֿון דער ערשטער האַנט די אַרכיוו מאַטע־ריאַלן פֿון דער ספּעציעלער דעלעגאַציע, וואָס עס האָט געשיקט דער דאָ־מאַלסטיקער פֿאַרטוגעזישער גובערנאַטאָר אין פֿאַראַ, צפֿון בראָזיל, דאָן פּראַנסיסקאָ מאָוריסיאָ דע סאָוזאָ קאָוטיניאָ, אויפֿן אויפֿטראָג פֿון דער פֿאָר־טוגעזישער רעגירונג אין ליסאַבאָן, צום פּירער פֿון דער יידישער קהילה אין סורינאַם (פֿאַראַמאַריבאָ), דוד נשיא, וועלכע האָט געהאַט די אויפ־גאָבע איבערצוגעבן דער דערמאָנטער יידישער קהילה אַ דאַנק בריוו פֿאָר דעם אויסלייזן געפֿאַנגענע פֿאַרטוגעזישע רייזנדע און דערמעגלעכן זיי זיך אומצוקערן אין זייער היימלאַנד.

אַ נאָטיסיאָ האָט אויך געדרוקט אין דער ערשטער האַנט, אין המשכים, אין אַ פֿאַרטוגעזישער איבערזעצונג דאָס בוך פֿון שרייבער פֿון די שורות געשיכטע פֿון אידן אין בראָזיל (**אין פֿאַרטוגעזיש**: היסטאָריאָ דאָס איזראַע־ליטאָס נאָ בראָזיל). די איבערזעצונג פֿון די דערמאָנטע המשכים, ווי בכלל אַלע איבערזעצונגען פֿאַר דער ביילאָגע, האָט געמאַכט דער רעדאַקטאָר, נחמני פּראַנקענטאָל.

טראָץ דעם טיילווייזן אינטערעס פֿאַר אָט דער דאָזיקער ביילאָגע אין פֿאַרטוגעזיש, האָט זי זיך ניט געלוינט דעם אַרויסגעבער פּ. און ער האָט זי בלויז דערצויגן ביזן סוף יאָר 1935, ווייל דער אַבאָנאַמענט פֿאַר דעם דאָזיקן יאָר פֿון דער ס. פּ. איד. צייטונג האָט געהאַט איינגעשלאָסן אויך די פֿאָר־טוגעזישע ביילאָגע און אין 1936 איז שוין די ביילאָגע ניט דערשינען מער.

Paginas Israelitas

MENSARIO ILUSTRADO

אויפן שטייגער פון די פריער דערמאָנטע אויסגאָבע אילוסטראָציע (יידישע אילוסטראַציעס), וואָס איז דערשינען אין ריגאַ. האָט אין ס. פ. אָנגעהויבן אַרויסגעבן אַזאַ חודש זשורנאַל דער שוין פריער דער־מאָנטער יידיש־בראַזיליאַנער זשורנאַליסט נעלסאָן וויינער א. נ. פּאָזשינאָס אידראַעליטאָס (יידישע בלעטער).

ווי זיין פּאַרגייער, איז אויך דער זשורנאַל געווען זייער שיין אַרויס־געגעבן, געדרוקט אויף גלאַנץ פּאַפּיר, מיט אַ סך בילדער אין טעקסט און אַ ספּעציעלע אויפמערקזאַמקייט האָט דער זשורנאַל געווידמעט דאָס יידישע קינד, פּאַר וועמען ער האָט ספּעציעל געדרוקט ביבל געשיכטעס אין בילדער, לויטן מוסטער פון די פּאָפולערע געשיכטעס פון קריסטלעכע הייליקע אין בילדער.

פֿאַשיזאַם איזראַעליטאַם האָט אָנגעהויבן דערשיינען אָנהייב 1937 און האָט זיך געשלאָסן נאָך אייניקע חדשים עקזיסטירן. טראָץ דער זייער פיינער און נוצלעכער אַרבעט פון רעדאַקטאָר־אַרויסגעבער וו„ האָט ער ניט גע־קראָגן קיין ענוג שטיצע מצד דער יידישער געזעלשאַפט און אויך דער זשורנאַל האָט געהאַט דעם זעלבן סוף פון די אַנדערע יידיש־פּאַרטוגעזישע אויסגאַבעס.

אַלס צולאָג צו זיין מיסדערפאָלג אין די יידישע קיבוצים פון ס. פּ. און ריאָ, האָט נאָך וו. געהאַט אַ דורכפאַל מיט אַ יונגנמאַן, וועלכער האָט אים צוגערעדט צו מאַכן שותפות און אַרויפאַרבעטן דעם זשורנאַל צו אַ גרוי־סער געשעפטלעכער אונטערנעמונג. וו. איז פשוט פאַרפירט געוואָרן פון דערמאָנטן יונגנמאַן, וועלכער האָט מיטן אַרויסגעבן צייטונגען ניט געהאַט די מינדעסטע שייכות, דאָקעגן איז ער געווען פאַרבונדן מיט דער זייער השודער צירונג־ און בריליאַנטן־בראַנזשע, וווּ ער האָט הפּנים אויך ניט געהאַט קיין דערפאָלג. דער יונגערמאַן איז אַוועק אין די צפון פּראָווינצן און זיך פאַרגעשטעלט אַלס פאַרשטייער פון זשורנאַל, האָט ביי די דאָרטיקע ספּרדישע יידן אויפגעזאַמלט געוויסע סומען אַלס אַבאָנאַמענט אָפּצאָל פאַרן זשורנאַל און האָט דאָרט ערגעץ אין די אַזאָרט קלובן פאַרשפּילט דאָס געלט, אַהיימקומענדיק אָן געלט און די פּאַזשינאַם איזאַרעליטאַם האָט אָזוי־ערנאָך אויפגעהערט צו דערשיינען. וויפל מען איז ניט געווען אויפגערעגט אויף דעם וואָס דער יונגערמאַן האָט באַשווינדלט דעם עולם, האָט אָבער קיינער צו וו. ניט געהאַט קיין טענות, ווייל ער איז פאַקטיש געווען אַ קרבן פון אַ שווינדלער. ווי עס זאָל אָבער ניט זיין, איז דער רעדאַקטאָר וו. געווען זייער דערשלאָגן פון פאַרפאַל און האָט שוין ניט געטראַכט פון אונטערנע־מען וועלכע עס איז נייע אויסגאַבע.

A VOZ DO CIRCULO

REDAÇÃO
R. CAPITÃO SALOMÃO, 55-1.º and.
FONE: 4-1148

CAMPANHA PRÓ SÉDE PROPRIA
PUBLICAÇÃO QUINZENAL

ORGÃO INTERNO SOB OS AUSPICIOS DO CIRCULO ISRAELITA DE S. PAULO

Diretor: JACOB GORDON

Redator: ADOLFO GOLDSTEIN

ANO I | São Paulo, 20 de Junho de 1939 | N.º 1

אין סאַן פּאַולאָ עקזיסטירט אַ יידישער קלוב א. נ. סירקולאָ איזראַע־
ליטאַ (יידישער צירקל), ,וואָס איז אייגנטלעך אַ פּאַרוויילונגס קלוב וווּ
עס ווערט אויך געשפּילט אין קאַרטן, לויטן מוסטער פון אַזעלכע ענלעכע
קלובן פון אַנדערע נאַציאָנאַלע גרופּן, ווי דער „סירקולאָ איטאַליאַנאָ", א.
אַנד.

דער „סירקולאָ איזראַעליטאַ" איז אייגנטלעך אַ פּאַרוויילונגס קלוב פון
יוגנט, וועלכע האָט מייסטן בלויז אַן אינטערעס אין די בעלער, וועלכע דער
קלוב פלעגט דורכפירן מיט גרויס פּאָמפּע, איבערהויפּט אין קאַרנאַוואַל
סעזאָן, נאָר טאַקע צוליב דעם וואָס דאָרטן פלעגט זיך פּאַרזאַמלען די
יוגנט טאַנצן, איז אַ גרויסע טייל פון דער יידישער געזעלשאַפט געווען
מיטגלידער אין קלוב און אים געשטיצט, אי צוליב דעם וואָס אָמאָל פלעגן
זיך אויך באַלעבאַטישע יידישע משפּחות אַריינכאַפּן אויף זייערס אַ באַל,

אי צוליב דעם וואָס די באַלעבאַטישע יידישע משפּחות האָבן געזען איז די בעלער אַ „בליץ־אָפּלייטער" קעגן דער געפּאַר פון געמישטע חתונות און האָבן דערפּאַר געקוקט מיט צופרידנקייט אויף די פּאַרווירלונגען פון דער יוגנט אין סירקולאָ, וווּהין עס פלעגן אויך קומען דערוואַקסענע.

אין יאַנואַר 1936 הייבט אָן דערשיינען אָן אינערלעכער ביולעטין א. נ. אָ סירקולאָ יעדע צוויי וואָכן און ווערט צעשיקט פריי צו די מיטגלידער. דער ביולעטין דערשיינט אייניקע חדשים יעדע 15 טעג און שפּעטער דער־שיינט ער יעדן חודש ביז יאַנואַר 1937. אין יוני 1939, הייבט דער זעלבער ביולעטין אָן דערשיינען יעדע צוויי וואָכן א. נ. אָ וואָס דאָ סירקולאָ (די שטים פון סירקולאָ), אָלס דירעקטאָר איז אין קאָפּ אָנגעגעבן זשאַקאָב גאָרדאָן (דאָמאָלסטיקער פּרעזידענט) און אָלס רעדאַקטאָר — אָדאָלפאָ גאָלדשטיין. דער ביולעטין דערשיינט דאָן ביז דעצעמבער 1940. אין קאָפּ פון דער שריפט איז אָנגעגעבן אינערלעכער אָרגאָן אונטער דער אויפזיכט פון יידישן צירקל אין סאָן פּאָולאָ.

אָ וואָס דאָ סירקולאָ איז דערשינען געדרוקט אין קליינעם פּאָרמאָט, האָט איבערגעגעבן וועגן די באַשלוסן פון דער פּאָרוואָלטונג, די באַוועגונג אין דער ביבליאָטעק, אָנאָנסירט די קומענדיקע פּאָרווירלונגען, באַגריסט די מיטגלידער וואָס האָבן געהאָט זייער געבורטס־טאָג אין דער צייט פון אייַן נומער ביזן צווייטן, אין נעקראָלאָגן אויסגעדריקט מיטגעפיל די מיטגלי־דער און זייערע משפּחות צוליבן טויט פון זייערע נאָענטע און באַריכטעט וועגן פּאָרלויף פון די איינגעאָרדנטע פּאָרווירלונגען, וועלכע פלעגן באַ־צירט ווערן מיט בילדער פון דער פּאָרווירלונג. ווען עס זיינען פּאָרגעקומען פּאָרשיידענע קאָנקורסן אויף די דורכגעפירטע בעלער, זיינען פּאָרעפנט־לעכט געוואָרן די בילדער פון די געווינער פון קאָנקורס, דער פּאָרלויף פון דער אָפּשטימונג — אָלץ מיט אָן אַ שיעור איינצלהייטן אין שריפט און אין בילדער. ספּעציעל איז עס געטאָן געוואָרן אויף די יערלעכע און קאָרנאַ־וואַל־בעלער, וועלכע זיינען דורכגעפירט געוואָרן מיט גרויס פּאָמפּע און אויף וועלכע עס פלעגן דורכגעפירט ווערן פּאָרשיידענע קאָנקורסן און עס פלעגט אויך געוויילט ווערן אַ קיניגן פון באַל.

CRÔNICA ISRAELITA

DIRETOR-RESPONSAVEL: DR. ADOLFO FLAKS | PUBLICAÇAO QUINZENAL | RUA BRIG. GAI

אין ס. פ. איז שטענדיק געווען אַ גרעסערע צאָל יידן, וועלכע האָבן זיך געהאַלטן אָפּגעזונדערט פון דער יידישער געזעלשאַפט, אַ טייל פון די דאָזיקע יידן האָבן געשטאַמט פון דייטשלאַנד, אַנדערע האָבן בלויז געלעבט אַ געוויסע צייט אין דייטשלאַנד און אין דער יידישער געזעלשאַפט זיינען זיי באַקאַנט געווען אונטערן נאָמען די דייטשן, כאָטש פיל פון זיי זיינען געבוירן געווארן אין רוסלאַנד און האָבן געקענט זייער גוט ריידן יידיש, האָבן זיי אָבער דאָך געדעדט פּאָרטוגעזיש, אָדער דייטש. צו אָט דער גרופּע איז בעת דער היטלער מהומה אין דייטשלאַנד צוגעקומען אַ גרעסערע צאָל דייטשע יידן, וועלכע האָבן זיך פון דאָרט געראַטעוועט קיין בראָזיל אַ דאַנק דער הילף פון בראָזיליאַנער קאָנסול אין פּאַריז, סאָוזאַ דאַנטאַס, וועלכער האָט זיי באָזאָרגט מיט וויזעס און אויך אַ דאַנק קאָטוילישע גייסטלעכע, וועלכע האָבן זיי אויסגעשטעלט טויף־שיינען, אָן וועלכע די בראָזיליאַנער רעגירונג האָט דאָמאָלסט ניט אַריינגעלאָזט אין לאַנד.

אָט די דאָזיקע עלעמענטן האָבן געגרינדעט די קאָנגרעסאַן איזראַעליטאַ פּאָליסטאַ (איזראַעליטיש־פּאָליסטאַנער קאָנגרעסאַציע), האָבן אַ דאַנק דער שטיצע, וואָס זיי האָבן באַקומען מיט אַ ברייטער האַנט פון דזשאָינט אין די פּאַרייניקטע שטאַטן געשאַפן אַן אייגענעם טעמפּל צום דאָוונען, איינגעאָרדנט דאָס גאַנצע בינטל כלי קודש און זיך גערעכנט פּאַר אַ באַזונדערע יידישע קהילה, אָדער קאָנגרעסאַציע. אָט די קאָנגרעסאַציע האָט עס אַרויסגעגעבן אַלס וואָכנבלאַט אין פּאָרטוגעזיש די קראַניקאַ איזראַעליטאַ.

קראַניקאַ איזראַעליטאַ (יידישע כראָניק) האָט אָנגעהויבן דערשיינען אין 1940, איז דערשינען אַלס וואָכנבלאַט אין קליינעם צייטונגס פּאָרמאַט, אין 16 זייטן, שפּעטער איז דאָס וואָכנבלאַט פּאַרגרעסערט געוואָרן און דערשינען אין 24 זייטן יעדע וואָך.

די קראַניקאַ, ווי די גאַנצע טעטיקייט פון דער קאָנגרעסאַן, האָט זייער ווינציק דערמאָנט אַן יידישקייט. פּאַרקערט, עס האָט זיך שוין אַביסל צופיל געשפּירט דער טאַן פון אַמאָליקן שטרעבן אַלץ צו אַסימילירן און ווערן ככל הגוים, לויטן נוסח דייטשלאַנד. עס האָט פון וואָכנבלאַט גע־ווייעט מיט פּאָרעוונג פּאַר קאָטוילישער הייליקייט און ווירויך־ריחות האָבן זיך געשפּרייט אָרום דער אַקטיוויטעט פון אָט די דאָזיקע דייטשע יידן, לויט ווי זיי זיינען געווען באַקאַנט אין דער יידישער געזעלשאַפט.

דאָס אָפּריכטן די תפילות מיט אַן אָרגאַן, כאָר פון מיידלעך, דאָס אייג־לאַדן צו פּרייִדיקן אין זייער טעמפּל קריסטלעכע גייסטלעכע און דערצו דאָס וואָס פיל פון אָט די דייטשע יידן האָבן גאָר ניט געטראַכט זיך צו באַ־פרייען פון זייער טויף־צעטל, וואָס זיי האָבן ניט געדאַרפט מער. אין לאַנד זייענדיק, און דאָס וואָס אַ געוויסע צאָל פון די דאָזיקע יידן האָבן זיך צום סוף אָפּיציעל געשמדט און אַריבער אין דער אָפּיציעלער קאָטוילישער קירך, האָט באַשטימט די באַציאונג פון דער יידישער געזעלשאַפט צו אָט דער דאָזיקער גרופּע „פּאָליסטאַנער איזראַעליטן".

וועג עס איז דאָס ערשטע מאָל דורכגעפּירט געוואָרן אַן אַקציע פּאַר די דייטשע פליכטלינגע, האָבן אַלע יידן אַן אויסנאַם געגעבן זייער ביישטייע־רונג מיט פרייד, נאָר שפּעטער האָבן זיי אָנגעהויבן קריגן גרויסע סומען געלט פון דזשאָינט, צו וועמען עס פלעגט יעדעס מאָל פליען דער פירער

פון דער קאנגרעסאסאן, דר. לארש, האבן די דייטשע יידן זיך אנגעהויבן שפירן האפערדיק קעגן זייערע „אומוויסנדיקע" פאלנישע און רוסישע ברידער און די יידישע געזעלשאפט האט געענטפערט אויף זייער שנאה באציאונג מיטן זעלבן געפיל און ווען דער דזשאינט פון ניו יארק האט ארגעגעשיקט דעם פירער פון ארבעטער רינג, נ. כאנין, קיין ברעזיל צו זאמלען געלט פארן דזשאינט, האט ער ניט געהאט קיין גרויסן דערפאלג ביי דער יידישער געזעלשאפט, טראץ דעם וואס צו אים פערזענלעך און צום ארבעטער רינג האט קיינער ניט געהאט קיין שום טענה.

ווען עס איז ארויס דער דעקרעט, וואס האט פארווערט דאס דערשיינען פרעמדשפראכיקע צייטונגען, איז די קראניקא ניט בארירט געווארן פון דאזיקן דעקרעט, אי דערפאר, וואס זי איז דערשינען אין פארטוגעזיש, אבער מייסטן אויך דערפאר וואס דער גייסט פון דעם וואכנבלאט האט זייער גע־שמעקט די קאטולישע פירער, וועלכע האבן געהאט גאר א גרויסע השפעה אין דער פאליטיק פון לאנד צו יענער צייט.

וועַן עס איז אין 1941 אַרויס דער פּאַרבאָט אויף פּרעמדשפּראַכיקע אויסגאַבן האָט די רעגירונגס צענזור אָפּטיילונג דיפּ (דעפּאַרטאַמענט פאַר פּרעסע און פּראָפּאַגאַנדע) אויך אָפּגעזאָגט די בקשות אויף אַרויסצוגעבן נייע צייטונגען אין פּאָרטוגעזיש. דער אָפּיציעלער תירוץ איז געווען, אַז עס איז ניט פאַראַנען אין לאַנד קיין געניג פּאַפּיר פאַר די עקזיסטירנדיקע צייטונגען, האָט דאָן קאַראָקושאַנסקי, צוזאַמען מיט אַ דייטשישן ייד, אָפּגעקויפט די דערלויבעניש פון אַן אַמעריקאַנער וואָכנבלעטל, וואָס עס האָבן געהאַט אַרויסגעבן עטלעכע בראַזיליאַנער יונגעלייט, א. נ. אַנדע וואַמאָס? (וווהין גייען מיר?) און עס פאַרוואַנדלט אין אַן אילוסטרירטע וואָכנשריפט.

אַנדע וואַמאָס? איז לכתחילה געווען אַ פּראָ־ציוניסטיש וואָכנבלאַט, נאָר דער גרעלט שותף האָט ניט געקאָנט פאַרשטיין, אַז די ציוניס־

טישע פירער זאָלן אים זאָגן דעות אין דער פירונג פון דעם וואָכנבלאַט, אויסער דעם האָט ער געוואָלט זיין דער פירער פון ציוניזם, טראָץ דעם וואָס ער איז געווען בלויז אַ שטיקל צייט אין לאַנד און איז בכלל געווען פאַרוועבט אין אַ גאַנצער רייַ מיסטעריעזע מעשים אין אַנדערע דרום אַמעריקאַנער לענדער, פונוואַנען ער איז געקומען קיין בראַזיל. אויף דעם באָדן זיינען אַנטשטאַנען קריגעריין צווישן אים און די אָפיציעלע ציוניסטישע מנהיגים, ביז ער האָט איינמאָל באַקומען אויפן אַדרעס פון דער רעדאַקציע אַן אינלאַדונג צו שיקן אַ דעלעגאַט צו דער זיצונג פון גרויסן ציונ. אַקציאָנס קאָמיטעט, האָט ער קיינעם ניט געפרעגט און איז אַליין געפאָרן אַלס דער ציוניסטישער דעלעגאַט פון בראַזיל צו דער זיצונג.

צי עס איז געווען צוליב די מחלוקתן מיט די אָפיציעלע ציוניסטישע מנהיגים, צי אפשר אויך צוליב אַנדערע סיבות, נאָר ק. האָט מיט אים ניט געקאָנט הויזן און איז אַוועק פון דעם וואָכנבלאַט.

אַנדע וואַמאָס ? דערשיינט די גאַנצע צייט אַלס וואָכנבלאַט אַן דער באַטיליקונג, אַדער מיטאַרבעט פון וועלכן ס׳איז יידישן זשורנאַליסט. דער באַווּסטער יידישער זשורנאַליסט ברוך שולמאָן, וואָס האָט מיטגעאַרבעט אין וואָכנבלאַט, איז שפעטער אויך אַוועק פון דאָרט.

Jornal Israelita
ORGÃO DA COLETIVIDADE ISRAELITA BRASILEIRA

זשאַרנאַל אזראַעליטאַ (יידישער זשורנאַל) איז געשאַפן געוואָרן פון דערמאָנטן קאַראַקוטשאַנסקי, לעאָן מינצים און דעם שוין פריער דערמאָנטן יעקב קוטנער, וועלכער האָט צו יענער צייט געהאַט אָנגעפירט מיט דער קאָמערציעלער זייט פון אַ יידישער ראַדיאָ שעה אין ריאָ און האָט ביי דער ראַדיאָ שעה געמאַכט גענוג גלאַט אויף צו קענען אונטערנעמען דאָס אַרויס־געבן דעם זשורנאַל.

ק. קען ניט קיין פֿאָרטוגעזיש, ווי ער קען ניט קיין יידיש, האָט ער זיך אָפּגעגעבן מיט דער געשעפטלעכער זייט פון דער צייטונג און ק. און מ. האָבן די צייטונג רעדאַגירט. מ. איז אויך אַרומגעפֿאָרן איבער דער פּראָווינץ זאַמלען אַבאָנאַמענטן.

זשאַרנאַל אירראַעליטאַ דערשיינט אין געווינלעכן צייטונגס פֿאָרמאַט יעדע וואָך אין 6 און אין 8 זייטן און איז היינט צו טאָג — צוזאַמען מיטן וואָכנזשורנאַל אָאָנדע וואַמאָס? — די יידישע צייטונג אין בראַזיל אין פֿאַר־טוגעזיש.

צום ערשט אָאָנדע וואַמאָס? און שפּעטער דער זשאַרנאַל אירראַעליטאַ זיינען געווען די אינציקע יידישע צייטונגען אין דער פֿאָרטוגעזישער שפּראַך, וואָס זיינען דערשינען אין בראַזיל נאָכדעם ווי עס זיינען געשלאָסן געוואָרן אַלע פּרעמדשפּראַכיקע צייטונגען און זשורנאַלן, לויטן רעגירונגס־דעקרעט פון 1941.

פון זעלבן מחבר:

1. געשיכטע פון יידן אין בראזיל, סאן פאולא, 1935
2. HISTORIA DOS ISRAELITAS NO BRASIL, Sao Paulo, 1937
3. פערטל יאָרהונדערט יידישע פרעסע אין בראזיל (פראגמענט) אפדרוק פון „געדאנק און לעבן", באנד 5, ניו־יארק, 1948
4. ANTONIO JOSÉ DA SILVA — "The Jew", New York, 1951
5. לעבנס אין שטורעם, היסטארישער ראמאן, תל־אביב, 1965

גרייט צום דרוק:

1. יידישע שעפערישקייט און המשך — פארטוגאל און בראזיל (עסייען)

באַמערקונג

כדי בײם לייענער זאָל ניט בלײבן דער ניט־ריכטיקער אײנדרוק, אַז מיטן פאַרבאָט אויף אויסלענדישע שפּראַכן פון דער בראַזיליאַנער רעגירונג אין 1941, איז דער יידישער ישוב געבליבן עד היום אָן יידישע צייטשריפטן, מוזן מיר אויף אַ ווײלע אָפּווייכן פון אונדזער אָנגעוואוינטן מעטאָד צו שרײבן אך ורק וועגן אויסגאַבן וואָס זיינען אונדז פּערזענלעך באַקאַנט, אָדער מיר האָבן געהאַט די מעגלעכקייט זיי אויסצופֿאָרשן, און זיך סומך זיין אויף אַ פֿאַרלאָזלעך ווערק (אין ענגליש) וועגן דער יידישער פּרעסע אין דער וועלט: Josef Fraenkel, "The Jewish Press of the World", London, 1967 ז"ז 107—108 — און פֿאַרנאָטירן, וועז אָפּילו אויבנאויפֿיק, די היינט עקזיסטירנדיקע פֿובליקאַציעס פון יידישן ישוב אין בראַזיל אין יידיש און פֿאַרטוגעזיש.

„דער נייער מאָמענט" — דערשיינט צוויי מאָל אין וואָך אין סאַן פּאָולאָ, געגרינדעט אין 1950. רעדאַקטאָר — ק. חרמץ, הויפּט־מיט־אַרבעטער — י. באַרנשטיין;

„יידישע צייטונג" DIARIO ISRAELITA — דערשיינט וועכנטלעך אין ריאָ דע זשאַנייראָ, כאָטש פון פֿאַרטוגעזישן נאָמען: DIARIO קען מען מיינען, אַז עס איז אָ טעגלעכע אויסגאַבע. רעדאַקטאָר־אַרויסגעבער — יעקב פּרנס;

„אידישע פּרעסע", געגרינדעט דורך אהרון בערגמאַן אין 1929, אַנגעהויבן ווידער דערשיינען, וועז ס'איז אַראָפּגענומען געוואָרן דער דערמאָנטער פּאַרבאָט אויף אויסלענדישע שפּראַכן. דערשיינט וועכנטלעך אין ריאָ־דע־זשאַנייראָ, אונטער דער רעדאַקציע פון דוד מאַרקוס.

דאָס דערשיינען פון די יידישע פֿובליקאַציעס אין פֿאַרטוגעזיש: „זשאָר־נאַל איזראַעליטאַ", „אַאַנדע וואָמאָס?" און „קראַניקאַ איזראַעליטאַ", האָבן מיר שוין פֿאַרנאָטירט אין סוף פון בוך און צו דעם איז ניט פֿאַראַנען וואָס צוצוגעבן, עס זיינען אָבער דורך דער צייט צוגעקומען נאָך אייניקע פֿובליקאַציעס און די דאָזיקע דערלויבן מיר זיך דאָ פֿאַרנאָטירן.

„על המשמר" — דערשיינט יעדע צוויי וואָכן אין סאַן פּאָולאָ (פּאָר־טוגעזיש און יידיש), געגרינדעט געוואָרן אין 1957;

„מנורה" — דערשיינט אין ריאָ־דע־זשאַנייראָ יעדע צוויי וואָכן;

„בראַזיל־ישראל" איז אָ פערטליאָר־שריפט, דערשיינט אין סאַן פּאָולאָ. רעדאַקטאָרן: מאַרסיאָ כאַכאַמאָוויטש און בערטאָ קאַגאַן. (די לעצטע צוויי — בלויז אין פֿאַרטוגעזיש).

ר ש י מ ה

פון צייטונגען, פּערזאָנען און אינסטיטוציעס

א

„אָגדע וואָמאָס" 215 216 217
„אגודת אחים" 126 128 130 131
„אונדזער שול 186
„אונדזער יובל" 187
„אונדזער וואָרט" 161 162 163 182
„אונזער לעבן" 90 91
„אוניאָן איזראָעליטאָ" 22 23
אחד העם 195
אחי־מאיר 159
„אידישער יוגנט קלוב" 49 70
„אידישע פאָלקסציטונג" 64 68 73 74 76
78 80 84 104 105 106 109 113 114
116 139 148
„אידישער הילפס־פאַריין" 40
„אידישער געזעלשאַפטליכער און האָנדלס
ביולעטין" 128
„אידישע פרעסע" 108 115 117 120
„אידישע וואָכענבלאָט", דאָס 39 40 42 43
44 45 46 47 48 50 57
„אידישער צענטר" 23 27
אייזן, אַדאָלפאָ 196
אייזנגאָרט, א. 186 187
„אילוסטראסיאָן איזראָעליטא" 196 199
„אירגון" 120
אַמאָזאָנעס 12
אַמשטיין, עליאָס 148 149 150
„אָנהייב", דער 95 97 98
אַרלאָזאָראָוו, ח. 161
„אָ וואָז דאָ סירקולאָ" 210 211

ב

באָוזער, סאָמועל ד"ר 49
באָטאָשאַנסקי, יעקב 185
„באָנדעיראָנטעס" 12
באָקאָלייניק, סאָמועל 81
„באָראָנעסאָ קלאָראָ" 78
„באָראָכאָוו־שול" 57
בודיאָנסקי, חיים 57
בלוי ד"ר 165 166 167
בן־נחום 64
בן־ישראל 35, 64
בעלער, יעקב 48
בעקער, נתן 35 49 70
בעקער יאָנקל 36 76
בעקער ברידער 152
בערנשטיין, כאָצקל 186
בערגמאָן, אהרן 57 59 60 64 67 68 76
94 105 106 108 112 115 116 117 119
בערזאָווסקי, עמיליאָ 125
„בראָזיליאָנער אידישע פרעסע" 50 61 66
67 68 69 70 73 74 75 76 77 78 79
80 81 82 95 96 97 106 115 116 117
139 140
בראָון, א. 48
„ברית טרומפעלדאָר" 119 157

ג

גאָלדבערג, בערנאָרדאָ 36 38
גאָלדנבערג, משה 125
גאָלדשטיין, אַדאָלפאָ 211
גאָרדאָן זשאָקאָב 211
גאָרנשטיין, סאָלאָמאָן 105 106 107
„גוראָנאָבאָראָ" 199
גלין־גלאָן 64 76 77 118
גלייזער, מאָטל 99 100 103
געווערץ, יעקב 173
געלמאָן, שלמה 39
„געשיכטע פון יידן אין בראָזיל" 114 204
גרין, שמואליק 186

ד

דאָוידאָוויטש, עליאָס ד"ר 196 198
דאָנטאָס, דיווא ד"ר 102
„דיאָריא דע סאָן פאָולאָ" 201 203 204
„דיאָריא דאָ נאָיטע" 203 204

„דינעזאן־שול" 187
„דאס יידישע וואָרט" 183

ה

האָכבערג ראובן 166
האַלפערן, מנשה 57 64 68 105 107
האַנפט 153
האָראָוויץ, עדוארדאָ 49 62 64 68 76 105
106 107 108
הוליאַק, נתן 49
הלוי, יוסף אינזש. 26 27 28 29 30 31
32 33 34 35 36 37
„העבעיש־בראָזיליאַנער גימנאַזיע" 49 69 79
העלפאַנט, מענדל 63
„העמוד" 192 193 194
„השחר" 158 159
„התחיה" 125 188

ו ו

וואַלדמאַן, אברהם 100
וויינער, אַרטור 49 117 173
וויינער נעלסאַן 113 153 208 209
וויסמאַן־קאַגאַן 199
וויסמאַן, קאַגאַן 199
וויסמאַן, שמעון 49
וויס, שלמה 155
וואָרגאַס, זשעטוליאָ 108 120 171
„וועלט שפיגל" 163 164 165 166 167

ז

זאַלצמאַן, מעכל 157 158 160
זיבנבערג, ל. 177
זיגער, ראובן אינזש. 78 96
זעליקמאַן, י. 71
זרובבל, יעקב 65 67
זשאַבאָטינסקי, זאב 159
„זשארנאַל איזראָעליטאָ" 217

ח

„חברה־לייט" 13 142 18 143

ט

„טורקאָס" 13
טישלער, חיים 48 53
טייטלרויט, שבתי 49
טייטלרויט, יצחק 49
„טמאים" 19 20 40 54 126 127 143
טיבירסאָ, פראָפ. 187
טעישעירס, קאַרלאָס 204

י

„יודישע צוקונפט", די 28 37
יאַקובאָוויטש, מאַרקאָס 70
ייק"א 20 21 38 56 98 118 183
„יונגט", די 92 93 94
יידיש, מאָטל (זען: מאָטל גלייזער)
יאַרבלום, מ. 107
מוריס, א. ש. ד"ר 107 182
ירקוני 129
יישראלי, י. 116
„יידישע וועלט אין בראָזיל" 135 147 148
„יידיש־וועלטלעכע שול" 184 185
יוכט, צ. 187
„יונג בראָזיל" 188
יפה, נפתלי 49

כ

כאַזאַנאָוויטש, לעאָן 20 38
כאַימאָוויטש 79 80
כאָווקין 162
כאַכאַמאָוויטש 93
כאַסין 112 113
כץ, יאָסל 44 42

ל

לאָדזינסקי, סעדיה 70 72 73
לאָנדוי, שמעון 110
לאָדושער 47
לאָנדרעס, אַלבערטאָ 142
„ליגע פאַרן אַרב. א"י 175 188
ליפינער, אליהו ד"ר 152
ליינמאַן, צ. 175
„ליי־ און שפאַר־קאָסע" 144
לעבעדיקע צייטונג 167 171 172 173
למך 36
לעוואי, ב. 35 36
לעטיטשעווסקי, יעקב 39

לעבעדיקער, דער 48
לערער, יוסף 134
ליבראָט, בנימין 59
לערנער, בערל 56
לערנער, איציק 56
לאָקער, בערל 59
לעוויסקי, פערנאַנדאָ ד"ר 200 201 203 204
לאָרש, ד"ר 208

מ

מאַגאַליאַנס, ד"ר 102
מוטשניק, לעאָן 125
מאָטעלע 70
מיכאַלעוויטש, בייניש 94
„מיר און זיי" 102 103
מאַץ, אהרן 70
„מכבי" 143
„מענשהייט", די 28 35 36 37
מינץ, ל. 100
מאָטאָס, עדגאַר בארעירא 168 169
מאַקסימאָוואָ 172
מינציס, לעאָן 211

נ

נאָדעלמאַן, יוסף 148 149 150 151
נאָרדוי, מאַקס 195
נאַכבין, יעקב 41 42 197 198
נאַשאַני 64 107
נייגרעשל, מענדל 170
„נאָטיסיאָ" א 206 207
„נייע הייַמען" 41 88
„נייע וואָרט", דאָס 52 58 59
„נייע וועלט" 88
נעסטראָווסקי, אהרן 56
נעבל, זשאַקאָב 134
ניישטאָט, מלך 107
נשיא, דוד 207

ס

סאנדאטש, יוסף 170
סאָקאָלאָוו, נחום 202
סאָקאָלאָוו, לעאָניד 202
סורינאַם 207
סילווירא, בוענא 200 201
סאָקאָלאָווסקי, י. 71
סמאָלעץ, בערנאַרדאָ 142
„סיווילישאַן" א 200 201 203 204 205
„סאָן פאָולער אידישער צייטונג" 146 149 151 155 203 204

ע

עוואַריסטאָ דע מאָראַיס 203
עזריהו, אברהם 139
עטינגער, עקיבא אינזש. 60 134

פ

פאָראַמאַריבאָ 201
„פאָזשינאָס איזראָעליטאָס" 208 209
פיקאָראָלאָ, אַנטאָניאָ פראָס. 204
פינטאָ, אַלוואָראָ טעישעיראָ 204
פאָראָ 12 207
פאָרטאָ אַלעגרע 19 20 21 24 34 35 37
„פאָרטאָ אַלעגרער איד. פרעסע" 178 179
פאָלאָטניק, טוביה 48
„פועלי ציון" 20 38 52 59 60 65 106 107 115 116 119 120 147 176 177 188
„פאָלעסטינע אַרב. פאָנד" 78
פראָסע 70 74
פראָסע 70 74
פראָסאָ אָנזע 43 47
פרץ־שול 184 185
פרץ, דוד ד"ר 194 195 196

צ

„פאָליאָ" 136 137 138 139 140 141 142 154 144
„פאָרבאָנד פון פוילישע יידן" 167 172 173 174 188
פוקס, יאָנקל 97 100 117
פוקס, מנשה 49 77
פילישטינער, ח. 35
פערמאָן, נתן 90
פיינגלערנטער 55
פראָנצוזסקי, י. 49, 55
פראָנקענטהאָל, מאָרקאָס 36 49 133 134

135 147 149 151 152 153 154 206
פראַנקענטהאַל, נחמני ד"ר 206 207
פרידמאַן, משה ד"ר 69 175
„ציוניסטישע פעדעראַציע" 108 174 175
„צבי מגדל" 141 142
צוווייג, סטעפאַן 109
ציש"א 54 67
„ציון" 110
צענטר פאַרטיי 103
ציטמאַן, חיים 177
„ציוניסטישע טריבונע" 188
„ציוניסטישע וועלט" 174 175
„צייט", די 168 169 170

ק

קוואַטראַ אירמאַנס 153
קישינאָווסקי, אַדאַלפאַ 39 41 48 88 90
קאַראַקושאַנסקי, שבתי 42 44 61 62 64 68
76 105 108 109 110 111 112 114 119
215 217
קאַסטאַ, משה 134 135
קאָוועלאַ, א. א. 204
קאַלאַמניץ, ב. 48
קאַטעטע 79
„קדימה" 93
„קולטור ליגע" 23 27 36
קאַראַנגאַטש, בריידער 56
„קאַנגרעגאַסאַן איזראַעליטאַ פאָוליסטאַ" 213 214
קאַפלמאַן, מנחם 168
קוטנער, זשאַקאַב 164 165 166
קופערמאַן, שלמה 185
קוטשינסקי, מאיר 203 204
קויפמאַן, מרדכי 39
קויפמאַן, אהרן 39 42 43 61 62 63 64
67 70 73 76 77 81
קענדלער, חיים 43 46 61 75 82 83
„קאָלומנאַ איזראַעליטאַ" 204
„קראַפט", די 97 99 100 117
קראַסנעקוצקי, טוביה 36 55
קליינטעלטשיקעס 18 21 22 23 40 53 74
85 95 124 125 144 197
קליינטעלטשיק פאַריין 142 143 144
קלאַפערס 22 53

ר

ראַבינאָוויטש, משה ד"ר 102 103
רעוויזיאָניסטן 119
ראָזען, חיים 70 76
ראָזנבערג, לעאָן 49
ריא גראַנדע דא סול 20 25
רינסקי, יוסף 133 135
ראַפאַלאָוויטש, ישעיהו ד"ר 56 60 103 118
ראַפאַפאָרט, מאָזעס 160
רייכער, מלך 36
רייכער, ש. 35
רייכער, יצחק 48
ראָשאַנסקי, א. 48
רעגאַלסקי, מ. 107
ריס, אַנשל אינזש. 107 116
רעס, אַרטור סעזאַר פערעירא 207

ש

שאַפירא, יצחק ד"ר 59
שולמאַן, ברוך 28 36 48 216
„שול־קולט" 67
שאַכניק, א. 93
„שימל... און לופט" 103
שאַפראָן, ראָזע (פאַלאַטניק) 170
שוחט, יוסף 173
שטיינבערג, שלמה ד"ר 152
שחור, ז. 160
שטאַלמאַן, מ. 182
„שלום עליכם שול" 66 77 186
שייא, אליא 48
שטיינבאַרג, לייזער 66
שענקער, אהרן 70
שעסטאַצקי, שלום 56
שניידער, יעקב 105 106 107 108
שפיגל, שמואל 38 56 59
שענקמאַן, יעקב 39
שרייבער, בן־ציון 43 46 61 75 82
„שלום עליכם ביבליאָטעק" 40 51 54

אינהאַלט

דער יידישער ישוב אין בראַזיל 11
ערשטע יידישע צייטשריפט דערשיינט
אין פּאַרטאַ אַלעגרע 24
אינזשיניער יוסף הלוי 26
„די מענשהייט" 35
„די אידישע צוקונפט" 37
„דאָס אידישע וואָכענבלאַט" 39
„דאָס נייע וואָרט" און די גרינדונג
פון „פועלי ציון" 52
„דאָס נייע וואָרט" 58
„בראַזיליאַנער אידישע פרעסע" 61
ליטעראַרישע זשורנאַלן 84
„די נייע וועלט" 88
„אונזער לעבן" 90
„קדימה" און „די יוגנט" 92
„דער אָנהייב" 95
„די קראַפט" 99
„מיר און זיי" 102
„אידישע פּאָלקסצייטונג" 105
„אידישע פרעסע" 115
דער יידישער ישוב אין סאַן פּאָולאָ
און די יידישע פרעסע 121
„אידישער און געזעלשאַפטליכער
האַנדעלס ביולעטין" 128
„יידישע וועלט אין בראַזיל" 134
יידישע זייט אין דער „פּאָליאַ" 137
„סאַן פּאָולער אידישע צייטונג" 147
צייטשריפטן אין סאַן פּאָולאָ 157
„השחר" 159
„אונדזער וואָרט" 161
„וועלט שפּיגל" 164
„די צייט" 169
לעבעדיקע צייטונג 172
„די ציוניסטישע וועלט" 175
„פּאַרטאָ אלעגרער אידישע פרעסע" 178
איינמאָליקע אויסגאַבעס 180
„אונדזער וואָרט" 182
„דאָס יידישע וואָרט" 183
„די יידיש וועלטלעכע שול" 184
„אונדזער שול" 186
„אונדזער יובל" 187
אַנדערע איינמאָליקע אויסגאַבעס:
„התחיה", „ציוניסטישע טריבונע",
„יונג בראַזיל", „מכבי" 188
יידישע אויסגאַבן אין פּאַרטוגעזיש 189
„A Columna" „אַ קאָלומנאַ" 194
„אילוסטראַמאַן אירראַעליטאַ"
„Ilustraçâo Israelita" 196
„A Civilisaçâo" „אַ סיווילישאַסאַן" 200
„A Noticia" „אַ נאָטיסיאַ" 206
„פּאַזשינאַס אירראַעליטאַס"
„Paginas Israelitas" 208
„אַ וואַז דאָ סירקולאַ"
„A Voz do Circulo" 210
„קראַניקאַ אירראַעליטאַ"
„Crónica Israelita" 212
„אַאָנדע וואַמאָס?" „Aonde Vamos?" 215
„זשאָרנאָל אירראַעליטאַ"
„Jornal Israelita" 217
די יידישע פרעסע היינט צו טאָג